תלמוד בבלי · ראשונים · ריי"ף · מפרשים · ר"ן

ר"ן על גיטין

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ן על גיטין

רבנו נסים [הר"ן] גירונדי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רן-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 5
דף א: 9
דף ב. 10
דף ב: 14
דף ג. 17
דף ג: 20
דף ד. 22
דף ד: 25
דף ה. 27
דף ה: 32
דף ו. 35
דף ו: 37
דף ז. 40
דף ז: 41
דף ח. 42
דף ח: 47
דף ט. 49
דף ט: 53
דף י. 57
דף י: 60
דף יא. 63
דף יא: 66
דף יב. 69
דף יב: 72
דף יג. 76
דף יג: 79
דף יד. 82
דף יד: 83
דף טו. 85
דף טו: 88
דף טז. 89
דף טז: 92
דף יז. 95
דף יז: 98
דף יח. 103
דף יח: 105
דף יט. 108
דף יט: 112
דף כ. 115
דף כ: 118
דף כא. 120
דף כא: 121
דף כב. 123
דף כב: 125
דף כג. 128
דף כג: 132
דף כד. 136
דף כד: 137
דף כה. 138
דף כה: 140
דף כו. 141
דף כו: 142
דף כז. 143
דף כז: 145
דף כח. 146
דף כח: 149
דף כט. 151
דף כט: 154
דף ל. 158
דף ל: 161
דף לא. 164
דף לא: 168

דף לב. 171
דף לב: 175
דף לג. 178
דף לג: 181
דף לד. 184
דף לד: 187
דף לה. 191
דף לה: 194
דף לו. 197
דף לו: 200
דף לז. 205
דף לז: 208
דף לח. 209
דף לח: 212
דף לט. 215
דף לט: 217
דף מ. 221
דף מ: 223
דף מא. 227
דף מא: 231
דף מב. 234
דף מב: 238
דף מג. 241
דף מג: 244
דף מד. 248
דף מד: 250
דף מה. 253
דף מה: 257
דף מו. 259
דף מו: 263
דף מז: 267
דף מח. 271
דף מח: 272
דף מט. 275
דף מט: 278
דף נ. 281
דף נ: 284
דף נא. 286

דף א.

המביא גט ממדינת הים. כ' רש"י ז"ל כל חו"ל קרי מדינת הים בר מבבל כדאמרינן לקמן: **צריך המביא לומר בפני נכתב וכו'**. וטעמא מפרש בגמ' [דף ב:] אי משום דבחו"ל אין בקיאין לשמה אי משום דאין עדים מצויין לקיים בארץ גט שנכתב בחוצה לארץ ואם יבא הבעל ויערער לא תוכל האשה לקיימו:

רקם וחגר. תרגום (בראשית טז) קדש וברד:

אף מכפר לודים. שהוא חו"ל:

ללוד. שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל ומיקרי כפר לודים שבני לוד מצויין בה תמיד ומשום הכי נקט ללוד לרבותא. ובגמרא [דף ד.] מפרש דת"ק ור"ג ורבי אליעזרבהא פליגי דת"ק סבר דמרקם וחגר אע"פ שהן מחו"ל א"צ שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שהן עיירות הסמוכות לא"י וכ"ש מכפר לודים שאינו צריך לפי שהוא מובלע בתחום א"י כלומר שהכתוב מנה עיירות רבות בתחום א"י ומהם ולהלן חוצה לא"י ויש מהן בולטות מחגורותיהן ויוצאות לחוץ ארבעה או חמשה פרסאות והמסילה ההולכת מזו לזו נכנסת לפנים מן הבליטה והמסילה היא הגבול ועיירות העומדות חוץ למסילה לפנים מבליטת העיירות הבולטות מקרו מובלעות והכי הוי כפר לודים ות"ק סבר רקם וחגר דכיון דסמוכות נינהו לא"י אין השליח הבא מהן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכ"ש הבא מכפר לודים שהוא מובלע משום דבין סמוכות בין מובלעות גמירי לשמה ושכיחי עדים לקיימו ואתא רבן גמליאל לאפלוגי עלה ולמימר דדוקא במובלעות כגון מכפר לודים גמירי ושכיחי אבל סמוכות כגון רקם וחגר לא גמירי ולא שכיחי ואתא ר"א למימר דאפילו מכפר לודים שהוא מובלע צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דנהי דמודה לרבנן קמאי דמובלעות גמירי ושכיחי אפ"ה מצריך בהו לומר בפני נכתב ובפני נחתם כדי שלא תחלוק במדינת הים הכי איתא בגמרא בהדיא:

ולפיכך הקשו על רש"י שכתב במשנתינו דתנא כל חוצה לארץ קרי מדינת הים שאם כדבריו אף סמוכות ומובלעות בכלל והיכי אמרינן בגמרא דלת"ק במובלעות וסמוכות לא צריך. לכך פירשו דממדינת הים היינו מקום רחוק כדאמרינן בעלמא (יבמות דף פז:) האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמרינן נמי (שבועות דף מא:) פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ומשום דתנא בא"י קאי כל מקומות חוצה לארץ שאינן מובלעין ולא סמוכין לתחום א"י קרי להו מדינת הים. ואין כל זה נוח לי דלא מרחקא כל כך חו"ל מא"י למיקרי לה מדינת הים ודאמרינן בעלמא האשה שהלך בעלה למדינת הים והלכו להם למדינת הים נהי דה"ה למקום רחוק הרבה מ"מ מדינת הים ממש קאמר ולא

אשכחינן בשום דוכתא דקרי למקום רחוק מדינת הים. ולפיכך אנו אומרים דת"ק דאית ליה דסמוכות ומובלעות לא צריכי נקט חו"ל שהוא מצד מערבי של א"י לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות שהרי הים מפסיק ובצדדין אחרים לא פסיק' ליה מלתא משום דאיכא עיירות סמוכות ומובלעות ומש"ה אמר שהמביא גט ממדינת הים דהיינו מצד מערב לא"י צריך שיאמר וה"ה לכל צדדין אחרים מאותן עיירות שהן דומות לאותן שבמדינת הים שאינן לא מובלעות ולא סמוכות ואפשר שלזה כוון רש"י ז"ל שכתב דכל חו"ל קרי מדינת הים כלומר כל חו"ל שהיא דומה לחו"ל שבמדינת הים:

ורקם וחגר פרש"י ז"ל דהיינו קדש וברד כדמתרגמינן בין רקם ובין חגרא ואע"ג דקדש וברד מא"י הוו כמו שמפורש בספר יהושע איכא למימר דהני אחריני נינהו דכי היכי דאמרינן בפרק אלו הן הגולין (דף י.) דתרי קדש היו בא"י ה"נ איכא למימר דקדש אחרינא הוה בחו"ל וכן נמי ברד מיהו האי קדש דהכא לאו היינו קדש שבגבול עשו דכתיב ביה והנה אנחנו בקדש וגו' דא"כ היכי אמרינן דסמוך לא"י הא מרחקא טובא ועוד דכתיב והיה לכם פאת נגב ממדבר צין ע"י אדום וקדש במדבר צין היא דכתיב ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש והיאך שנינו מרקם למזרח ורקם כמזרח דבסיפא דהך מתני' תנן הכי רבי יהודה אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון כלומר מרקם עד סוף העולם למזרח הוי מדינת הים ורקם עצמה נידונית כמזרח העולם ולא כא"י וכן באשקלון ועכו אבל מערב א"י א"צ גבול שהים גבול שלה דכתיב וגבול ים וגו' מ"מ קתני דרקם כמזרח הלכך ודאי קדש אחרינא היא שבחו"ל וכן צריך נמי לומר באשקלון דתנן הכא אשקלון כדרום דאלמא מחו"ל הוא ואילו בספר שופטים אשכחן דמא"י הוה דכתיב וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה אלא דאיכא למימר האי אחרינא הואי אי נמי יש לומר דהרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל ואפשר שאשקלון היא מהם ולפיכך לא היו בקיאין לשמה ולא הוו עדים מצויין לקיימו ואע"ג דמצינו בספרי בתחומי א"י שהחזיקו עולי בבל בכל פרשת אשקלון ותחומת עכו ורקם דחגרא אפשר דפרשת אשקלון אינה אשקלון אלא פרשת דרכים שלה היה ללכת לא"י והכי איתא בירושלמי במסכת שביעית [פרק ו הלכה א] דתני בתחומי א"י גינייא דאשקלון ובעי אשקלון עצמה מאי א"ר יעקב בשם ר' זעירא מן מה דתנא גינייא דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ ורקם דחגרא נמי אינו רקם השנוי במשנתינו:

ובמאי דתנן נמי ועכו כצפון איכא למידק דהא עכו מא"י היא דכתיב לא הורישו את יושבי עכו וכל היכא דכתיב הכי מוכח דמא"י היא דבפ"ק דחולין (דף ז.) אמרינן ומי

איכא למ"ד בית שאן לאו מא"י היא והא כתיב ולא הוריש מנשה את בית שאן וליכא למימר שלא כבשו עולי בבל דהא אמרינן בסוף כתובות [דף קיב.] דר' אבא הוה מנשק כיפי דעכו וליכא למימר דאפ"ה אכתי חביבותיה גביה וכן נמי ליכא למימר דהאי עכו אחרינא הוא דהא אמרינן בפרק מי שאחזו [דף עו:] דעכו השנוי שם במשנתינו לאו במדינת הים קיימא דכי הוו מיפטרי רבנן מהדדי מעכו הוה משום שאסור לצאת מא"י לחו"ל אלמא עכו המוזכר במשנתינו מא"י היא ומכבוש שני יש לומר דעכו חציה בא"י וחציה בחו"ל והכי איתא בירושלמי [בפרק זה הלכה ב] דגרסינן התם המוכר עבדו [לעכו יצא לחירות ר' ישמעאל אבוה דר' יודן בעי ואפי' מעכו לעכו ואתיא כיי דמר ר' יעקב בר אחא בשם ר' אחא מן תרין עובדי דר' אנן ילפן] עכו יש בה א"י ויש בה חו"ל. ודאמרינן בגמ' ואפי' רבנן לא פליגי עליה דר"מ אלא בעכו דמרחקא לא שתהא רחוקה מא"י שהרי חציה בארץ אלא דמרחקא מעיקר א"י דהיינו ירושלים שבתי דינין קבועין שם ומצפה שהיה שם ב"ד הגדול ולפי שחציה של עכו בחו"ל דינו כולה כחו"ל והיינו דתנן ועכו כצפון:

וחכמים אומרים וכו' אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך. או המוליך מא"י למדינת הים לפי שאין עדים מצויין שם לקיימו ומפרש בגמ' [דף ד:] דאף ת"ק נמי ס"ל הכי ורבנן בתראי לפרושי מילתיה דת"ק אתו דמביא דנקט לאו דוקא אלא הוא הדין למוליך:

המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים וכו'. למאן דמפרש בגמ' טעמא דמתני' משום דבחו"ל אין בקיאין לשמה הוא הדין דבאותה מדינה נמי בחו"ל צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בא"י לא צריך משום דבקיאין לשמה ומצויין נמי לקיימו דכיון דאיכא בתי דינין משכח שכיחי:

רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא. מפרש בגמ' [שם] עיר אחת היתה בא"י ועססין שמה והיו בה ב' הגמוניות שהיו מקפידין זה על זה ולפיכך לא היו עדים מצויין לקיימו מממשלת הגמוניא אחת לחברתה:

גמ' לפי שאין בקיאין לשמה. אין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעים שצריך לכתוב הגט לשם האשה וקרא כתיב וכתב לה דהוי לשמה הלכך יאמר שליח בפני נכתב ובפני נחתם וממילא שיילינן ליה אי נכתב לשמה והוא אומר אין כך פרש"י ז"ל. ויש לזה הוכחה בירושלמי דגרסי' התם [הלכה א] בפני נכתב ובפני נחתם היינו בפני נכתב לשמה ובפני נחתם לשמה מיהו בגמ' דילן לא משמע הכי דשיילינן בגמ' [דף ד:] מאי איכא בין רבה לרבא ומהדרינן איכא בינייהו דאתיוה בי תרי. כלומר דלרבא לא צריך דהא איכא עדים מצויין לקיימו אי נמי דכיון שאלו מעידין שהבעל שלחם ודאי הבעל

החתימן וליכא למיחש לזיוף ולרבה צריך משום לשמה וכן נמי איכא בינייהו באותה מדינה במדינת הים דלרבא לא צריך דהא איכא עדים מצויין לקיימו ולרבה צריך ואם איתא הוה לן למימר נמי דאיכא בינייהו הא דלרבה צריך לומר לשמה ולרבא לא צריך והא עדיפא טפי דאיתא בכל מביא שצ"ל בפני נכתב אלא ודאי אפי' לרבה לא צריך והיינו דלא משתמיט תנא או אמורא למימר בשום דוכתא בפני נכתב לשמה אלא כי אמר שליח בפני נכתב ובפני נחתם די בכך דמימר אמר האי שליח למה להו לרבנן למשאל אם נכתב ונחתם בפני ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה ואילו לא נכתב לשמה היה אומר כך וכך אירע מעשה דלאחר נכתב ועוד שכיון שהוא שלוחו של בעלה של זו והוא אומר שבפניו נכתב ונחתם תולין להקל ואומר שבעלה של זו כתבו וחתמו בפניו ועשאו שליח ואין חוששים שמא אחר כתבו בפניו ואח"כ מצאו זה ונתנו לו ועשאו שליח שאין הדבר מצוי כן ודאמרי' בגמ' [דף ג.] ורבא מ"ט לא אמר כרבה ומהדרינן אמר לך מי קתני בפני נכתב ובפ"נ לשמה ורבה בדין הוא דליתני הכי אלא אי מפשת ליה דיבורא אתי למגזייא לאו למימרא דלרבה בעי דלימא שליח לשמה בתחילה או בסוף אלא הכי קאמר בדין הוא דתקון רבנן דלימא הכי בפירוש אלא משום דחיישינן דילמא גאיז ליה ולא אמר לשמה וכיון שהכל אומרים כן וזה אינו אומר כן במשמעות דבריו סתם לא משמע לשמה ועוד דהוה משנה ממטבע דחכמים ואם תאמר ומאי שנא דחיישינן טפי בלשמה מכמה דברים הפוסלים בגט כמחובר ונכתב ביום ונחתם בלילה ולא אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו וכי תימא נקט לשמה והוא הדין להנך אחריני דמסתמא כיון דחזי דבעי דלימא בפני נכתב ובפני נחתם אם איתא דאיכא פסולא במלתא מימר אמר ליה ליתא דלקמן בפרקין (דף ט:) בגמרא אמרי' והא איכא לשמה בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא אלא לרבא קשיא ותו דבין לרבא ובין לרבה הא איכא מחובר אלמא מוליך ומביא לא מפיק אלא משום חששא דלשמה י"ל פסולין הללו לסופרים הם מסורים וסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי וכשחששו בלשמה לא משום סופר אלא משום דילמא אכתביה בר מאתיה ויהביה להאי דשמיה כשמיה ואע"פ שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון אא"כ הוחזקו כיון דאיכא נמי מיעוטא דמיעוטא [דספרי דלא גמירי] חיישינן וכי תימא כי אמר בפני נכתב ובפני נחתם מאי הוי ליחוש דילמא בפסולין אחתמיה ולקלקלה נתכוון לאו קושיא הוא דלמאי לעביד הכי אם אין דעתו לגרש לא יגרש וכשחששו בלשמה אי נמי בשאין מצויין לקיימו לא חששו אלא שמא ימלך וירצה לפסול הגט אבל ליכא למיחש דלכתחלה יכוון לקלקלה דלמאי לעביד הכי:

דף א:

ורבא אמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו. אין שיירות מצויות משם לכאן שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים ופרכינן בגמרא לרבא דלא חייש אלא משום קיום לימא בפני נחתם בפני נכתב למה לי ומפרקינן כי היכי דלא ליתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא לקיימן בעד אחד דבגיטין דוקא הוא דסמכינן על השליח המביאן משום עיגונא:

ורבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה אית ליה דרבא דאמר בעי [עדים] לקיימו הכי מסקינן בגמ' ואמרי' דאיכא בין רבה לרבא היכא דאתיוה בי תרי א"נ באותה מדינה במדה"י פרש"י ז"ל דאתיוה בי תרי ושניהם נעשו שלוחין לגרשה והגט יוצא מתחת יד שניהם לרבה בעי למימר לרבא לא בעי למימר שהרי ב' הם ואם יערער בעל הרי עדים מצויין לקיימו כך פרש"י ז"ל והקשו עליו בתוס' דאטו בכיפה תלו להו שיהו מזומנים לקיימו כשיבא הבעל ויערער ועוד למה לי למימר דאתיוה בי תרי שהרי לדבריו כך הוא הדין אם יש שם שנים מן השוק שמכירים חתימת העדים לכך פי' דהכי קאמר דאתיוה בי תרי ואמרו שהבעל שלחם דתו לא מהימן לומר לא שלחתים ולא חיישינן שמא יחתום במזיד פסולין דמסתמא כיון ששלח לה גט כדין עשאו שאינו חשוד להכשילה וכמו שכתבתי. ואיכא בינייהו נמי באותה מדינה במדינת הים. דלרבא דלא חייש אלא לעדים מצויין לקיימו אינו צריך בפני נכתב ובפני נחתם דמסתמא באותה מדינה עצמה יהו עדים מצויין לקיימו ולרבה דחייש נמי משום לשמה צריך:

ובדין הוא דליבעו תרי אליבא דתרוייהו. כלומר בין לרבא בין לרבה ואע"ג דקי"ל דעד אחד נאמן באיסורין הכא הוה ליה דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בגמרא [דף ב:] אלא דמשום עגונא אקילו בה רבנן. כלומר כיון דמדאורייתא לא צריך דהא סתם ספרי דדייני מגמר גמירי ולקיום נמי ליכא למיחש דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך קיום בכל השטרות ואצרוך נמי אליבא דרבה למיחש שמא לא נכתב לשמה אם יבא הבעל ויערער משום עיגונא אקילו להימוניה לחד דהם אמרו והם אמרו:

וסוגין כרבא וכו'. כמו שכתוב בהלכות וכתב כן הרב ז"ל משום דבגמרא מותבינן תיובתא ואמרינן בהו לרבא ניחא לרבה קשיא ואע"ג דשנינו אשינויי לא סמכינן הלכך במדינה אחת בחו"ל לא צריך אבל ממדינה למדינה צריך ובא"י אפי' ממדינה למדינה לא צריך [דף ד:] דכיון דאיכא בתי דינין דקביעי משכח שכיחי שיירתא ומא"י לחו"ל א"נ מחו"ל לארץ ממקום קרוב לא צריך וכת"ק דמתני' דלא מצריך אלא מחו"ל לארץ

ממקום רחוק וכמ"ש במשנתינו ומיהו כתב הרמב"ם ז"ל דהאידנא א"י כחו"ל לגיטין דהא ליכא בתי דינין דקביעי ומסתברא נמי דבכל דוכתי הכל לפי מה שהוא ענין דהא אמר בגמרא לקמן [דף ו.] דבבל כא"י לגיטין מכי אתא רב לבבל ופרש"י ז"ל שקבע שם ישיבות ואיכא עדים מצויין לקיימו ואמרי' נמי דרבא מצריך במחוזא אפילו באותה שכונה משום דשאני בני מחוזא דניידי אלמא הכל לפי מה שהוא ענין ומכאן פסק ר"ת ז"ל דבזמן הזה צריך לומר בכל מקום בפני נכתב ובפני נחתם דאע"ג דקי"ל כרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ולא חייש לשאין בקיאין לשמה אפ"ה צריך דהאידנא בכל דוכתא ניידי כבני מחוזא:

והוי יודע שיש חולקין בדבר על הרי"ף ז"ל ופוסקין כרבה דחייש נמי לאין בקיאין לשמה וזהו דעת הראב"ד ז"ל ומביאין ראיה לדבריו ז"ל מן הגמ' ומקצתן כתובות בהלכות בסמוך כמו שאפרש בע"ה:

בר הדיא בעי לאיתויי גיטא אתא לקמיה דר' אמי דהוה ממונא אגיטין. באותה העיר שהיו כותבין אותו ומשום דקי"ל [דף ו.] דכל שאינו יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם הוה ממנין גברא רבא לאורויי היכי נעביד:

א"ל צריך אתה לעמוד על כל אות ואות. לרבה אתי כפשטיה משום לשמה ומכאן סמך הראב"ד ז"ל לפסוק כמותו. ומיהו לרבא נמי מתרצא שפיר דכיון דס"ל דצ"ל בפ"נ כי היכי דלא ליתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא הוה ס"ל לר' אמי דלא מצי למימר הכי אא"כ עומד על כל אות ואות שבו:

אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך. לרבה אתיא כפשטיה דחייש לשאין בקיאין לשמה ומכאן סמך הראב"ד ז"ל ג"כ לפסוק כרבה ומיהו לרבא נמי מתרצא שפיר דהכי קאמר אפי' לא כתבו בפניו אלא אותה שיטה שצריכה לשמה מן התורה דהיינו שמו ושמה והרי את מותרת לכל אדם שוב אינו צריך לעמוד על שאר הגט דכיון דאותה שיטה עיקר הגט משום אותה שיטה בלבד יכול הוא לומר בפ"נ ובפ"נ:

אפי' שמע קן קולמסא וקן מגילתא. תקון הקולמוס ותקון המגילה כשחותכים אותו ומחליקין אותו לשון אחר קל קולמוסא וקל מגילתא קול הקולמוס בשעה שהוא כותב וקול היריעה שהוא נשמע כמי שאומר קן קן:

דף ב.

בפני כמה נותנו לה השליח. דכ"ע בעו תלתא לקיימו. כשמקיימין הגט בפני ג' צריך לקיימו דשנים אין נקראים ב"ד:

רבי יוחנן סבר שליח נעשה עד ועד נעשה דיין. כלומר כי היכי דשליח נעשה עד ה"נ עד נעשה דיין הלכך מצטרף בהדייהו והוו תלתא. ורבי חנינא סבר אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין. וקיום הגט דרבנן הוא דמדאורייתא לא בעי קיום שטרות אפ"ה אם נאמר כאן שיהא העד נעשה דיין זמנין דאייתא אשה עצמה גיטא כדתנן [דף כג:] האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם וסמכינן עילוה להצטרף לשלשה כשאר שלוחין דעלמא ואע"ג דאשה לא שכיחא כדאיתא בגמרא [דף ה.] וליכא למגזר משום לתא דידה בלחוד אפ"ה איכא למיחש דילמא מייתי לה קרוב אלא דנקט הכא אשה משום דמתניא בהדיא וי"א דכיון שהזכיר חשש הבאת האשה שהוא דבר שאינו מצוי ולא הזכיר קרוב או פסול משמע שאף הקרובים מצטרפין לשלשה דאע"ג דדיינים קרובים לבעל דבר פסולין בעלמא אפ"ה הקלו להכשירן כאן כמו שהקלו והאמינו הבעל דבר לקיימו ולומר בפ"נ ובפ"נ וכדתנן האשה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ ואעפ"כ לא הכשירו שתצטרף האשה לג' משום דאשה לאו בת דין היא כלל:

ויש אומרים דכיון דטעם דצריך ליתנו בפני ג' היינו משום קיום אם הביאו בא"י או בחו"ל במדינה אחת שאינו צריך קיום אינו צריך ליתנו בפני שלשה אלא כל שנותנו בינו לבינה די וכן דעת בעל העיטור ז"ל ויש מי שאומר דכיון דקי"ל [דף כו: ודף פו:] כר"א דאמר עידי מסירה כרתי צריך ליתנו בפני שנים כדי שיהו עדים שנמסר לה הגט והיינו דאמרי' בפרק המביא תניין (דף יט:) הני בי תרי דיהיב גיטא קמייהו צריכי למיקרייה ומיהו לדברי מי שאומר דכי אר"א עדי מסירה כרתי אף עדי מסירה קאמר אפילו לר"א כל שהחתימו בעדים אם נתנו בינו לבינה די אלא שבירושלמי אמרו דאפילו לר"מ צריך ליתנו לה בפני שנים כדי להחזיקה בתורת גרושה וכן דעת ר"ת ז"ל:

יוציא והולד ממזר. יוציא מי שנשאה בגט זה. והולד ממזר. דסבירא ליה לר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר ולפיכך אפילו העיד לאחר נתינה שבפניו נכתב ונחתם כיון שלא אמר כן בשעת נתינה הולד ממזר:

וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה וכו'. פירשו בתוספות דהכי קאמר כיצד יעשה לרבנן שתנשא [לכתחלה או אם נשאת] שלא תצא אבל לולד אין צריך שיטלנו ממנה דכל שהוא מעיד אפילו לאחר נתינה דבפני נכתב אין חוששין לו דלית להו כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר ולר"מ נמי הכי קתני כיצד יעשה קודם נישואין אבל לאחר נישואין ליכא תקנתא דמסתברא דכיון דהולד ממזר תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ככל הני דתנן לקמן בפרק הזורק (דף פ.):

ולענין הלכה לא קי"ל כר"מ דאמר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אלא כרבנן דפליגי עליה מדמתמהין בגמרא עלה דהא [דף ה:] ור"מ משום דלא א"ל בפני נכתב ובפני נחתם יוציא והולד ממזר ומהדרינן אין ר"מ לטעמיה ובפרק הזורק (דף עט:) נמי תנן כתב לשם מלכות שאינה הוגנת וכו' תצא מזה ומזה ואמרינן עלה [דף פ:] זו דברי ר' מאיר דאמר כל המשנה וכו' אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זו מגורשת ומשמע לכאורה זו ולא סבירא לן כוותיה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכן כתב הרי"ף ז"ל בתשובה ואע"ג דבירושלמי [פרק הזורק הלכה ה] משמע דנקטינן כוותיה אגמ' דילן סמכינן דיחיד ורבים הלכה כרבים ומ"מ שמעינן משמעתין דכל גט שאין פסול בגופו אלא שנפסל בנתינתו לא מיפסל בהכי ומשום הכי סגי שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. וכתבו עוד בתוס' דמדאמרינן יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה וכו' משמע דצריך לומר בפני נכתב בשעת נתינה ומיהו ה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור דמהני מדאמר לקמן [דף ט.] שנתנו לה כשהוא פיקח ולא הספיק לומר בפ"נ עד שנתחרש אבל לאחר כדי דבור מספקא לר"י ז"ל אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין או לא:

וכתב רש"י ז"ל במשנתינו דשליח זה השנוי במשנה הבעל עשאו שליח להולכה ונ"ל שכתב כן משום דאי הוי שליח לקבלה כיון שהאשה נתגרשה בקבלתו אינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם והיינו נמי דפרכינן בפ' המביא תניין (דף כד.) עלה דמתני' דתנן האשה עצמה מביאה גיטה ובלבד שתהא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ אשה מכי מטיא גיטא לידה איגרשה לה דאלמא דכל שנתגרשה כבר אינה צריכה קיום הגט וטעמא דמלתא דכיון דמדינא לא צריך אלא מפני חשש שמא יבא הבעל ויערער אין לחוש לערעורו אלא כשהוא נותנו לשליח להולכה לפי שבשעה שהגט יוצא מתחת ידו אינו גומר ומגרש עדיין ולפיכך חוששין שמא ימלך ויערער אבל כל שהוא נותנו לידה או ליד שליח לקבלה הרי בשעה שהגט יוצא מתחת ידו גומר ומגרש וכיון שאין לחוש שמא יבא ויערער הרי האשה מותרת לינשא אע"פ שלא נתקיים הגט דכל היכא דליכא למיחש לערעור דבעל אין האשה צריכה לקיומו של גט מיהו אם בא בעל וערער יתקיים בחותמיו דהוה ליה כאותה ששנינו בפרקין [דף ב.] המביא גט בא"י אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ואם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. כן נראה לי:

אמר ליה לא צריכת. משום דבגמ' אמרינן דבבל הרי היא כא"י לגיטין ואין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואי עבדת אהנית דאי אתי בעל ומערער כלומר שאומר מזוייף הוא לא משגחינן ביה ומהא שמעינן שאפילו במקום שאינו צריך לומר בפני

נכתב ובפני נחתם אי אמר מהני ואי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה ומדאמרינן לקמן בגמ' בסוף פ' המביא תניין גבי מתני' דתנן דאף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה ואמרינן עלה בגמ' [דף כג:] דהנ"מ בא"י משום דלאו אדבורא דידה סמכינן דמשמע לכאורה דבא"י לא מהני אי אמרה בפ"נ ובפ"נ ליתא [אלא] כי אמרינן דלאו אדבורא דידה סמכינן הייני דמסתמא מיירי בשלא אמרה בפ"נ ובפ"נ כסתם מביא גט בא"י אבל אי אמרה מהני כדמוכח הכא:

גרסי' בגמרא [דף ו:] **א"ר יצחק שתים כותבין**. כלומר שתי תיבות כותבין בלא שרטוט ג' אין כותבין במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין. וגרסי' תו [דף ז.] שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למסרם למלכות וכו' וכתבו הרי"ף במס' מגילה (פ"ב שי' אלף עז) ופירשתי שם בסייעתא דשמיא:

וגרסי' תו [**שם**] **שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסור וכו'**. א"ל ריש [גלותא] לרב חסדא כלילא מנא לן דאסור. וכתבם הרי"ף ז"ל בפ' אין עומדין ואפרשם שם בס"ד:

ת"ר עבד שהביא גטו. ממדינת הים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כאשה המביאה גיטה דאמרינן במתני' [דף ט.] אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא:

עצמו קנה. דנאמן על שחרורו לומר בפני נכתב ואין צריך עדים לקיימו:

נכסים לא קנה. דבעינן עדים כשאר קיום שטרות:

כל נכסי קנויים לך מהו. מי אמרינן עצמו ונכסיו תרי מילי נינהו אבל כל נכסי כיון דבחד דבורא אתי ליה שחרור עצמו ומתנת נכסים כדקי"ל הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שהוא בכלל נכסים הלכך אי לא מהימן אהאי לא מהימן אהאי ולא פלגינן דבורא או דלמא פלגינן דבורא והאי דנקיט לה באומר כל נכסי היינו טעמא משום דאע"ג דעבדא איקרי נכסי וכי אמר נכסי לפלוני עבדו בכלל אע"ג דלא אמר כל כדמוכח בפ' מי שמת (דף קג: וע"ש ב"ב דף סב. תוס' ד"ה ואי) אפ"ה כשהוא נותן לעבדו אין במשמע שיהא גיטו ומתנתו [באים כאחד] אא"כ פירש ואמר כל נכסי:

כמאן כר' שמעון דאמר פלגינן דבורא דתנן וכו'. דת"ק סבר כיון דשייר קרקע כל שהוא סתם לא יכול עבדא לברורי כל שהוא וכו' זהו לשון הרי"ף ז"ל ונראה שדעתו ז"ל דכיון [דשייר] ולא פירש מה שהוא משייר יכול לדחות מקבל מתנה ולומר על כל אחד מן הנכסים זהו ששיירתי דזיל הכא מדחה ליה וזיל הכא מדחה ליה ולא קנה בנכסים כלום וכיון שכן אף עצמו נמי לא קנה דלא פלגינן דבורא וכן כתב הר"י הלוי ז"ל תלמידו ולפיכך אמר דהקנאה אגב ד' אמות סתם לא מהני אלא להרשאת מלוה או פקדון דהכי שדרו ממתיבתא דאפילו על ד' אמות דא"י סמכינן דתקנתא היא כי היכי דלא ליפסיד מארי

חובת חוביה או מארי פקדונא פקדוניה אבל מאן דמקני מידי לחבריה אגב ד' אמות צריך לסיומי ליה הנהו ארבע אמות ולהכי אמרי' (בב"מ דף מו.) אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה שהוא מקום מסויים ואע"ג דאמרינן (בב"ב דף קז:) חצי שדה אני מוכר לך משמנין ביניהם ונוטל כחוש התם היינו טעמא משום דסיים לו השדה אלו דבריו ז"ל ואף דברי רש"י ז"ל מוכיחין כן שהמקנה לחברו דבר שאינו מסויים לא קנה ואין דינם מחוור מדגרסינן פ' שני דייני גזרות (דף קט:) ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג ולא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתני' וכו' אמר ליה אבייי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא ושמעינן מינה שנוטלת דקל ואע"ג דלא אמר לה דקל פלוני ובפי"ג דמנחות [קח:] נמי גרסינן (אמר רב הונא בר חייא) בית בביתי אני מוכר לך ונפל מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך ומת מראהו מת אלמא קנה אע"פ שאינו מסויים ומעתה אין מקום לתקנת הגאונים ז"ל אלא לסמוך על ד' אמות של א"י במי שאין לו קרקע אבל מי שמקנה ד' אמות בחצרו קנה מן הדין אע"פ שלא סיים ועוד כתב הרמב"ן ז"ל שלא הצריכו לתקן אלא במקום שאין להם בהכ"נ ידוע לכולם אלא שכל אחד ואחד יש לו מקום ידוע לישיבתו וזה אין לו אבל במקום שיש להם בהכ"נ ידוע לכולם או בית הקברות שקנו אבותם מממון צבור יכולים להרשות אגבן ולהקנותה מעיקר הדין למה זה דומה לחצר של שותפין שאין בה דין חלוקה וכיון דמסקינן דמקנה דבר שאינו מסויים קנה צריכין אנו לפרש דטעמא דת"ק דאמר שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין משום דלא פלגינן דבורא היינו טעמא משום דכיון דמעיקרא כלל כל נכסיו והעבד בכלל נכסיו ועכשיו שאמר חוץ מקרקע פלוני פגם כללו הראשון כיון דלא פלגינן דבורא חשבינן לכלליה קמא כאילו שייר בכל מה שנכלל בו והרי העבד היה בכלל ור"ש פליג עליה משום דס"ל דפלגינן (ליה) דיבורא:

דף ב:

שפתים ישק משיב דברים נכוחים. אותם (שחבריו) משיקין שפתותיהם זו לזו ששותקים ואינם יודעים מה להשיב כך פירשו בתוספות:

אמר ליה ההוא מתניתין משום דלאו כרות גיטא הוא דמתנינן לה. דכיון דשייר ליה קרקע כל שהוא וכתב הכי בגיטא הוה ליה לרביה זכותא בגויה דגיטא וכו' זהו לשון הרי"ף ז"ל. אבל בתוספות לא פירשו כן אלא מפני שיש שיור בדבור שהוא משתחרר בו דקאמר כל נכסי ואינו מתקיים כולו אבל בעבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמך ונכסי קנויין לך חוץ משדה פלוני לפי דבריהם יצא לחירות דהא לא שייר במה שהוא משתחרר

בו דהיינו בלשון שכתב לו עצמך קנוי לך וכרות גיטא הוא ולדברי הרי"ף ז"ל כיון דאית ליה לאדון זכותא בגויה לאו כרות גיטה הוא ולא יצא לחירות:

שכיב מרע חוזר בכל מתנותיו כדאיתא בבבא בתרא [דף קמו: ודף קמח:] ואעפ"כ אינו חוזר בעבד שהרי יצא עליו שם בן חורין. וכי תימא והא מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה יש לומר דכיון דדעת שכיב מרע לשחררו דעתו שיקנה בשעה שהוא ראוי לשחרר דהיינו מחיים וכי תימא ולמה אינו חוזר בעבד כיון דאומדן דעתא הוא דשכיב מרע אם עמד חוזר י"ל דמתוך שאדם יודע שאסור להוציא שם קול בן חורין על העבדים מסתמא גמר ויהיב ומיהו אם כתב לו בפירוש מהיום אם ימות ודאי מצי למיהדר ביה כיון שהתנה בפירוש:

וסלקא שמעתין דפלגינן דבורא ואע"ג דבפרק יש נוחלין (דף קלד:) פליגי רב מארי ורב זביד אי פלגינן דבורא או לא ההיא בחד גופא אבל עבד ונכסים תרי גופי נינהו ובתרי גופי פלגינן דבורא כדרבא דאמר רבא פלוני בא על אשתו הוא ואחר מצטרפין להרגו אבל לא להרגה והכא לטעמיה אזיל ומשמע דקרוב נמי שהביא גט אשה בחו"ל וכתוב בו מתנת נכסים נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם לגבי אשה ואע"ג דאיתמר בסנהדרין (דף י.) עלה דההיא דאמר רבא פלוני בא על אשתו וכו' סד"א אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן כלומר ולא פלגינן דבורא אלא בעצמו לפי שאין לגבי עצמו תורת עדות כלל ובאשתו נמי דמסקינן דפלגינן היינו משום דאשתו כגופו אבל גבי קרוב אחר לא דעדות מקריא ועדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אפילו הכי הכא אפשר דפלגינן לפי שעל פי הגט שהוא חתום ברחוקים היא נשאת וקרוב גלוי מילתא בעלמא הוא דמגלי דהיינו חתימות ידייהו דסהדי לאפוקי מחששא דעלמא דחיישינן בה:

אלא מיהו איכא למידק מדגרסינן בירושלמי [פרק א הלכה א] כתב כל נכסיו לעבדו את אמר הוא גיטו הוא מתנתו מה את עביד לה כגט הוא וערעורו בטל או כמתנה הוא וערעורו קיים יבא כהדא כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולים לזה רבי אילא בשם רבי אסי אתפלגון רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה וחד אמר כשרים לזה ופסולין לזה אלמא דהא בהא תליא ואשכחן ליה לרי"ף ז"ל שכתב בפ"ק דמכות ירושלמי כתב כל נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובין לזה ורחוקין מזה רבי יוחנן אמר מאחר שהם פסולין לזה פסולין לזה וכיון דנקיטינן כההיא דר' יוחנן היכי מסקינן הכא דפלגינן דבורא והרי באידך ירושלמי תלאה זו בזו. ואפשר דהתם הכי קאמרי' דלרשב"ל דאמר התם פלגינן דבורא כל שכן הכא דפלגינן

ומיהו לרבי יוחנן אפשר דהכא פלגינן דבורא מטעמא דכתיבנא והתם מקריא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומש"ה נקטינן כוותייהו:

מתני' המביא גט בארץ ישראל וכו' אם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזוייף: **יתקיים בחותמיו**. ואם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתן כשר ואם אין עליו עוררים מסתמא כשר דהא בקיאין לשמה ועדים מצויים תמיד לקיימו: **וכתבו** בתוס' דמהא שמעינן דמי שבא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו או מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה וא"צ לקיימו דלא חיישינן למזוייף אלא כשהלוה טוען ברי שהוא מזוייף אבל בלקוחות ויתומים דטעני שמא לא חיישינן ואע"ג דטענינן להו ליתומין כל מאי דמצי טעין אבוהון בכי הא דלא שכיחא כלל לא חיישינן ולפיכך מניחין האשה לינשא ולא חיישינן שמא מזוייף הוא. והביאו עוד ראיה לדבריהם מדאמרינן בפ"ק דבבא מציעא (דף טז:) אמר שמואל המוצא שטר הקנאה בשוק יחזור לבעלים אי משום כתב ללוות ולא לוה הא שעבד נפשיה אי משום פרעון לפרעון לא חיישינן ומדאמרינן הא שעבד נפשיה ודאי בשטר שאינו מקויים עסקינן דאי במקויים לא צריכינן להוהוא טעמא אלא משום דכיון דמקויים הוא על כרחיך לוה ושטר זה ליד המלוה בא דלוה לא מקיים שטריה וכדאיתא התם [דף כ:] ואם איתא דחיישינן למזוייף אמאי יחזיר נהי דלפרעון לא חיישינן ניחוש שמא מזוייף הוא. וכ"ת היא הנותנת דמשום דטענינן להו ליתמי וללקוחות מזוייף הוא משום הכי יחזיר ואם נפרע בפניו איהו טעין ואי מודה מודה ליתא דהא מוכח התם דכל שטוען מזוייף הוא אין מחזירין על סמך שלא יגבה אלא בקיום השטר וראיה לדבר מדגרסי' התם אמתניתין (דף יב:) דתנן מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר אין בהם אחריות נכסים יחזיר במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהם אחריות נכסים אמאי לא יחזיר ואי כשאין חייב מודה כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר הא אין חייב מודה פרש"י שם דהיינו שאומר מזוייף הוא וכן עיקר דהתם אמרינן ולהדר ללוה לצור ע"פ צלוחיתו של לוה ומהדרינן לוה הא קאמר לא היו דברים מעולם אלמא באומר מזוייף הוא עסקינן דאי באומר כתב ללוות ולא לוה הוא עסקינן אי נמי פרעתי הא לא קאמר לא היו דברים מעולם אלא ודאי באומר מזוייף הוא עסקינן ואפילו הכי קשיא לן כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר אלמא אין מחזירין על סמך שלא יגבה אלא בקיום השטר הילכך מדאמרינן במוצא שטר הקנאה דיחזיר לבעלים אף על פי שאינו מקוים שמע מינה דלא חיישינן לזיוף כלל אלא א"כ טוען בעל השטר בברי שהוא מזוייף זהו דעתם ז"ל. ואין אלו ראיות דממתני' ליכא למגמר לפי שאין אשה זו ממונו של בעל אלא ברשות עצמה היא להנשא ואנן לא מנעינן

לה ועוד שמתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה ונאמנת כענין מה שהאמינוה לומר מת בעלי. ודאמרינן במוצא שטר הקנאה יחזיר לאו ראיה היא דהיא הנותנת דליכא למיחש למידי דאי אתי למיגבי ביה אמרינן ליה קיים שטרך ותדע לך דאי לא תימא הכי [אפילו תימא דבעלמא לא חיישינן] הכא ודאי איכא למיחש דכיון דנפיל איתרע ליה אלא ודאי עיקר טעמא כדאמרן. ומה שהביאו ראיה ממצא שטרי חוב דדייקינן עלה אי בשאין חייב מודה אפי' אין בו אחריות נכסים אמאי יחזיר אינה ראיה דאנן הכי קאמרינן ליחוש דילמא כתב ללוות ולא לוה הוא ולא מטא לידיה דמלוה כלל הילכך אפילו מקיים ליה גבי שלא כדין ואע"ג דאיהו לא טעין הכי אלא אומר מזוייף הוא מלתא דלא רמיא עליה היא ומתוך שהוא יודע שלא לוה אמר ולאו אדעתיה ומסקינן דלהכי יחזיר לצור על פי צלוחיתו של מלוה בלחוד משום דאומר היה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין כדאיתא התם אבל לא מהדרינן ליה ללוה דהא קאמר לא היו דברים מעולם. ואע"ג דאנן אמרינן דאף כתב ללוות ולא לוה בכלל טענתו נהי דמש"ה פטרינן ליה לא יהבינן ליה מידי דלא תבע אלא למלוה מהדרינן דאיהו תבע ליה ואדרבה בפרק גט פשוט (דף קעד:) מוכח דחיישינן למזוייף דאמרינן התם שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ואוקימנא כגון דנקיט שטרא בידיה אמר תנו קיימיה לשטריה [לא אמר תנו לא קיימיה לשטרא] אלמא אם לא אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן לזיוף ואע"ג דטענתייהו דיתמי אינה אלא טענת שמא:

דף ג.

המביא גט ממדינת הים אינו יכול לומר. מפרש בגמרא:

אם יש עליו עדים. או העדים עצמן יעידו שחתמוהו או אחרים יכירוהו:

שוין למוליך ולמביא. לומר בפני נכתב ובפני נחתם:

וזו אחת מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. בדין הוא דהוה ליה [לתנא] למיתני שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר מוליך ומביא בגיטין נשנה אלא דכיון דתנא בגיטי נשים קאי נקיט ליה ברישא ואם תאמר בשחרורי עבדים נבעי ב' עדים דהא בין לרבה בין לרבא גבי אשה משום עגונא הקלו ובעבד ליכא למימר הכי דהא בגמרא [דף ט:] תניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להן נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין ואתמר עלה בפרק המביא תניין (דף יט:) אמר רבי

אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות אלמא דבשחרורי עבדים ליכא משום עגון י"ל דבמביא גט ממדינת הים אפילו בעבד איכא עגון שלפעמים שהאדון שולחו לו בעל כרחו ומשנתנו השליח לידו לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אבל בעדים שאין יודעים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך בעל למדינת הים אי נמי מאית ומיעגנא ויתבה אבל עבד אם אינו משחררו יכול הוא לישא שפחה:

כל גט. כלומר כל שטר:

חוץ מגיטי נשים. מפרשינן טעמא בגמרא כגון דחתים ישראל לבסוף דאי לאו דכותי חבר הוא לא הוה מחתים ליה מקמיה ובשאר שטרות איכא למיחש דדילמא ישראל רווחא שבק למאן דקשיש מיניה. כלומר שראה עדות זה ישראל החתום עם ישראל אחר שהוא זקן ממנו והכותי וכשחתם ישראל זה היה סבור שיחתים בעל השטר אותו ישראל אחר שהוא זקן ממנו שראה העדות עמו ומש"ה שבק ליה רווחא ובא המלוה והחתים אחריו הכותי למעלה הימנו ורבנן אחזקינהו לכותיים סתמא לפסולא אבל בגיטי נשים ליכא למיחש להכי משום דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה כדאיתא בגמרא [דף י:] הילכך על כרחיך ישראל זה ראה הכותי חתום למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה וכי תימא והיכי מקיימינן כולי שטרא אפומא דחד סהדא דהיינו חד ישראל דחתים בסוף י"ל דלמאן דסבירא ליה דכותים גרי אמת הם אלא דחייש שאין בקיאין בדקדוקי מצות כדאיתא בגמרא חששא דרבנן בעלמא היא וכיון דגלויי מילתא בעלמא היא סמכינן אהאי דחתם בסוף:

ומעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותני גט אשה והיו עדיו עדי כותים. מפרשינן בגמרא דרבן גמליאל מפלג פליג וחסורי מחסרא והכי קתני רבן גמליאל מכשיר בשנים ומעשה נמי והביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותני גט אשה והיו עדיו עדי כותיים והכשיר:

גמ' והאמר ר' יוחנן אין ערער פחות משנים. [פי' רש"י ז"ל לא אתפרש אהיכא אמרה ר' יוחנן] ואומר ר"ת ז"ל דעיקר מילתא דר' יוחנן איתמר בפ' שני דכתובות (דף כג:) גבי פלוגתא דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד ואע"ג דהתם נמי מייתי לה כלישנא דמייתי לה הכא והכי משמע בירושלמי בהדיא בפרק שני דכתובות [הלכה ח]:

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני. שפוסלין החתימה ונוקמה בחזקת אשת איש:

אלא ערעור דבעל. שהבעל מערער עליו לפסלו. וגרסינן בירושלמי [הלכה ג] מי עורר רב חסדא אמר בעל עורר אמר רב יוסף אף הלקוחות עוררין שלא תטרוף מידן ומשמע לכאורה דבירושלמי סברי דבכלל אם יש עליו עוררין דתנן במתניתין היינו ערעור

דלקוחות ומיהו דוקא בשנשאת בגט זה שאינו מקויים ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם נשאת בגט כשר שהעיד שליח שבפניו נכתב ובפניו נחתם נפרעת כתובתה מן הלקוחות דכיון דהימנו כבי תרי להתירה לינשא אף היא נפרעת מכתובה דמספר כתובתה נלמוד (כמו ביבמות דף קיז.) שכך כתב לה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אבל כל שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אינה גובה מן הלקוחות שהרי לא התירוה ב"ד לינשא אלא שאם נשאת אין מוציאין אותה אלא אם כן בא הבעל וערער ועל כה"ג לא קרינן בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתב ליכי כיון שבעלה הראשון יכול עדיין לערער עליה אבל בחוצה לארץ אי נמי בא"י אי אמר בפני נכתב ובפני נחתם שאין לחוש אח"כ לערעורו של בעל קרינא בה לכשתנשאי לאחר והיינו דלא קתני גבי מביא גט בחו"ל אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו משום ערעור דלקוחות ומיהו אפשר דה"מ לענין מנה ומאתים אבל לענין תוספת לא שאין מדרש כתובתה אלא לעיקר אבל לא לתוספת ולפי זה הא דאמרינן הכא בשמעתין ערעור דבעל בדין הוא דהוה מצי למימר ערעור לקוחות אם הוציאה גט ואין עמה כתובה אלא משום דמתני' להתירה לינשא היא מש"ה ניחא להו לאוקומי בבעל ולא נראה לי כן לפי שכבר כתבתי במשנתינו שאפי' בנפרע שלא בפניו טענינן דילמא מזוייף הוא ומעתה אם איתא דערעור דמתני' ערעור דלקוחות הוא מאי איריא בזמן שהלקוחות עוררים אפילו אינן עוררין נטעון להו אנן ומש"ה מסתברא דכי אמרינן בשמעתין ערעור דבעל בדוקא נקטי ליה דליכא למימר ערעור לקוחות מטעמא דכתיבנא ואפשר שאף בירושלמי כשאמרו אף הלקוחות עוררין דלאו דוקא אמרו כן אלא לומר שאף הן יכולים לעכב שלא תטרוף משום דלא קרינא בה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי מטעם דכתיבנא וכיון שהן יכולין לעכב אנן נמי טענינן להו אפי' אינן עוררים אבל מתני' דקתני בזמן שיש עליו עוררין ליכא לאוקמא בערער דלקוחות:

מאי אינו יכול אלימא חרש וכו' חוץ מחרש וכו'. לפי שאין בהם דעת ואין שליחותם שליחות:

כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש. מהא שמעינן דלאחר נתינה תוך כדי דבור מצי למימר בפני נכתב ובפני נחתם וכמו שכתבתי למעלה ואם תאמר ולוקמה באלם שהוא כפקח לכל דבריו י"ל דאלם יכול הוא להגיד מתוך הכתב שהרי האמינו בעדות אשה להעיד מתוך הכתב כדאיתא בפרק מי שאחזו (דף עא.) וכ"ש הכא דכתיבת הגט מוכיח כדאיתא בשלהי פרק המביא תניין [דף כג:]:

כל גט שיש עליו עד כותי פסול וכו'. ואפילו ליתן רשות ולבטל רשות. דינם כעובדי כוכבים אם דר כותי במבוי צריך לשכור רשותו ואפילו נתנו לו במתנה אינו מבוטלת לו עד שישכיר משום דדיניה כעובד כוכבים דישראל ששכח ולא נתן בעירוב עם בני מבוי והוא דר עמהם ואוסר עליהם מבטל להם רשותו ובעובד כוכבים עד שישכור ישראל ממנו וטעמא מפרש בגמ' בפ' הדר עם העובד כוכבים (דף סב.) וכל שכן לעדות דדינו כעובד כוכבים דאפילו למאן דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב שקר ענה באחיו ועבד אחיו הוא במצות כדאיתא בהחובל [דף פח.] עובד כוכבים דלאו אחיו הוא פשיטא דפסול:

דף ג:

והלכתא עדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה מ"ט אמר רב אשי גזירה משום כולכם. פרש"י ז"ל דאמרינן לקמן [דף סז:] דהאומר לעשרה בני אדם כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כלהו פסול לפיכך תקנו שלא יחתמו זה בלא זה כדי שלא יסמוך שליח על שנים מהם. פירוש לפירושו דאע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר לקמן בפ' המביא תניין [דף יח:] דשנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי חתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד י' ימים כשר וכיון דמשום תנאי הם אפי' אחר שנשאת מצי חתמי כדיני התנאין כולן שכל שנתקיים התנאי כשר ואע"ג דכל תנאי שהוא בקיום מעשה אין מתירין אותה לינשא עד שיתקיים התנאי כדאמרי' בפ' מי שאחזו (דף עד.) הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז אע"פ שנתקרע הגט הרי זו מגורשת ולאחר לא תנשא עד שתתן אפ"ה הוה לן לאכשורי האי גיטא כי היכי דמכשרי כולהו גיטי אע"ג שיש בהן תנאי שהוא תלוי בקיום מעשה ואפ"ה הכא שאני משום דכולכם לא משמע להו לאינשי שיהא צריך שיהו כולן חותמין הילכך אם לא יחתמו לאלתר שמא לא יחתמו כלל לאחר זמן ונמצא גט בטל ובניה ממזרין ובפ' המביא תניין (דף יח:) דמכשרינן בדיעבד דוקא מכשרינן והיינו לישנא דאמרינן איכא בינייהו דחתים בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה יומי מ"ד משום תנאי כשר ולא אמרינן לישנא דלכתחלה זה נ"ל פי' לפירושו של רש"י ז"ל. אבל הרמב"ן ז"ל פי' דגזרה משום כולכם עדים קאמר משום דכיון דכולם עדים צריכין כולן לחתום ביום אחד דאי לא חתמי כולהו בחד יומא הוה ליה מוקדם ופסול ואי אמרינן שיהו עדי הגט רשאין לחתום זה בלא זה נהי דב' עדים בלבד יודעים הם שצריכים לחתום ביום אחד דאי לא חתמי כולהו בחד יומא הוה

ליה מוקדם ופסול איכא למיחש שיאמר לעשרה כולכם עדים ולא יחושו לחתום ביום אחד והוה ליה מוקדם ופסול:

מתני' כל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים. מקום בית הועד דיינים קבועים שלהם כך כתב רש"י ז"ל. ובזמן הזה סופר הממונה מן המלך יש לו דין ערכאות של עובדי כוכבים:

ואע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים כשרים. מפרש טעמא בגמ':

חוץ מגיטי נשים. דלאו בני כריתה נינהו. כלומר דכיון דלא שייכי בתורת גיטין וקדושין אינם נעשים עדים בדבר דכתיב וכתב ונתן מי שישנו בכתיבה ישנו בנתינה ובר מן דין דלאו בני עדות נינהו:

ר"ש אומר אף אלו כשרים. מפרשים בגמ' דדוקא בדאיכא עדי מסירה הוא דמכשר דסבירא ליה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי הא לאו הכי פסיל מטעמא דכתיבנא ומיירי נמי [דף יא.] שאותן עדים החתומים בגט שמותיהן מובהקין. כלומר שהם ניכרים שהם עובדי כוכבים הא לאו הכי חיישינן דילמא אתי למסמך עלייהו דמש"ה מודה ר"א במזויף מתוכו שהוא פסול ות"ק נהי דס"ל כר"א אפ"ה פסל גיטי נשים ושחרורי עבדים אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקין משום דגזר שמות מובהקין אטו שאין מובהקין:

ולא הוזכרו. בבית המדרש ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט ע"י עובדי כוכבים הדיוטות שאינן דיינין וכי תימא וכיון דאעדי מסירה סמיך ר' שמעון בשמות מובהקין למה אינן כשרין אפי' נעשו בהדיוט איכא למימר אין ה"נ דבגיטי נשים ערכאות והדיוט שוין הן וכי קתני דנעשו בהדיוט פסולין אגיטי ממון קאי :

ויש לי בזה שטה אחרת דר' שמעון לא מכשר בעדי מסירה ושמות מובהקין אלא דוקא בשנעשו בערכאות משום דערכאות קלא איתי להו וידיע דעובדי כוכבים נינהו ולא אתי למסמך עלייהו ולא אתי לאכשורי אלא בעדי מסירה אבל הדיוט לית ליה קלא ואפי' בשמות מובהקין איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים נינהו ואסקי שמייהו הכי ויבואו להכשיר בלא עדי מסירה ור' שמעון תרתי בעי ערכאות ושמות מובהקין ויש לזה הוכחה בירושלמי דגרסינן התם אתיא דר' שמעון בן אלעזר כמה דר' אלעזר אמר אע"פ שאין עליו עדים כשר ר' שמעון אמר כן אע"פ שאין עליו עדים כשר מעתה אפי' נעשו בהדיוט הוי צורכה להההיא דמר רבי יעקב בר אחא קול יוצא בערכין. ויש בזה דקדוקים תלויים בסוגיית הגמרא והארכתי בחדושי בס"ד:

ולענין הלכה כתב הראב"ד ז"ל דמסתברא דהלכתא כר"ש דסוגיא דשמעתין כוותיה ומשמע דאמרינן הכי מדאהדר ליה [בדף יא:] ר' יוחנן לר"ל לא בא לידינו אלא לוקוס

ולוס והכשרנום. כלומר מפני שהן שמות מובהקין כדאיתא בגמרא והא כר"ש אתיא ואין זה הכרע דלישנא בתרא איכא בגמרא דלא מכרע כר"ש ואף ר"ח ז"ל כתב יש מי שאומר מדאוקימנא ליה לר"ש כרבי אלעזר דהלכתא כוותיה בגיטין אי [מתרמי] לן כר"ש לא פסלינן ליה ואף בזה [אין] הכרע דת"ק נמי כר"א ס"ל ושמות מובהקין בלחוד הוא דאיכא בינייהו ולפיכך נראין הדברים דקי"ל כת"ק וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכתב משנתנו כפשטה הלכך גיטין העולין בערכאות שלהן אפילו בשמות מובהקין בעדי מסירה פסולין כת"ק ומיהו קדושין תופסין בה שגט גמור הוא מן הדין ואין פסולו אלא משום גזרה ולפיכך דנין בה כדין הספיקות:

דף ד.

גמ' קא פסיק ותני. כל השטרות כשרין בחותמיהן עובדי כוכבים:
לא שנא שטר מכירה ול"ש שטר מתנה בשלמא שטר מכר. דארעא לאו בהאי שטרא מקניא אלא בזוזי מכי יהיב האי גברא זוזי לישראל חבריה קמיה דדיינין עובדי כוכבים הוא דקנה לארעא דקרקע נקנה בכסף או בשטר והאי שטר ראיה בעלמא הוא שלא יאמר [לא] מכרתיה ולא קבלתי מעות ובהא מילתא אינהו מהימני דאי לאו דיהיב זוזי קמייהו כיון דערכאות נינהו לא מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא. ונ"ל דלאו מדינא אמרי' הכי כיון דעובד כוכבים פסול לעדות כי לא מרעי נפשייהו מאי הוי אטו משה ואהרן מי לא מהימני ואפ"ה רחמנא פסלינהו אלא ודאי הכי קאמרי בשלמא מכר איכא למימר דתקנתא דרבנן הוא כיון דקים לן דקושטא קאמרי דאי לאו הכי [לא] הוו מרעי נפשייהו אלא מתנה דעל ידי השטר הוא קונה אותה שהוא כותב לו שדי נתונה לך ובלא שום חליפין וקנין הוא קונה אותה במסירת השטר היכי מקניא דהא האי שטרא חספא בעלמא הוא:
ודאמרינן מדיהיב זוזי לאו דוקא אלא הוא הדין דאי אודי קמייהו דיהיב ליה זוזי דלא הוו מרעי נפשייהו וכתבי שטרא וכל היכא דאודי מהני' [בין בשטרי מכר בין בשטרי הודאות והלואות] דבכה"ג ליכא למימר משטה אני בך ולא אדם עשוי שלא להשביע את עצמו וכיון דהודאה מהניא כי אמר בשלמא מכר ומתמה אמתנה לאו דוקא דאין הכי נמי דמצינן למימר איפכא ומתנה אתיא שפיר היכא שהשטר אינו בא אלא לראיה כגון שהודה שנתן לו שדהו והקנהו לו בחזקה ואיכא גוונא דמצינן לאתמוהי אמכר כגון דהוי זוזי הלואה גביה שאין הקרקע נקנה בהן ולא קנה ליה אלא בשטרא אלא משום דסתם

שטר מכר לראיה וסתם שטר מתנה לקנייה נקטינהו הכי וה"ק בשלמא שטר ראיה שפיר אלא שטר קנייה אמאי:

אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. הלכך כל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים לא שנא שטרי מכר ולא שנא שטרי הלואה כשרין לגמרי ואפילו לגבות ממשעבדי דכל שטר העשוי בערכאות קלא אית ליה והכי מוכח לקמן באידך פירקין [דף יט:] דאמרינן רב פפא כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עובדי כוכבים מקרי לשני עובדי כוכבים זה שלא בפני זה ומגבי ביה ממשעבדי וזו היא גרסת ר"ח ז"ל וכן בעיקר הנוסחאות וליכא למדחי דההיא בדאיכא עדי מסירה ישראל חדא דסתמא קאמר ועוד דאי משום שטרא גופא לא גבי ממשעבדי משום עדי מסירה נמי לא גבי כדאמרי' בסמוך [דף יא.] אי הכי ממשעבדי נמי ומפרקינן לית ליה קלא ודאי משום שטרא גופיה גבי ממשעבדי:

ודאמרינן דדינא דמלכותא דינא. דוקא במה שהמלך עושה מחוקי מלכותו אבל מה שהגמון עושה שלא כדין לא ולישנא דדינא דמלכותא הכי משמע [כלומר מה שהמלך עושה מחוקי מלכות] ואי עביד הגמון שלא כדין חמסנותא הוי ולא דינא:

ואיבעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים. כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה וליכא למימר דנדינן מלישנא קמא משום דפליג עליה וס"ל דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא דהא בעלמא נקטינן לדשמואל כדמוכח בפ' הגוזל (דף קיג:) ובפ' חזקת הבתים (דף נד:) ולפיכך יש מי שפירש דנדינן מלישנא קמא משום דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדברים שהם להנאת המלך וכדאמרינן בפרק הגוזל תדע דקצצי דקלי וגשרי גשורי ועברינן עלייהו ודאמרינן נמי בפ' חזקת הבתים דמלכא אמר לא ליקני איניש ארעא אלא באגרתא בכה"ג נמי איכא לאוקומי כדי שיקיים השטר ויקח את חוקו אבל מידי דלא שייך ביה מלכא לא אמרינן דינא דמלכותא דינא ומש"ה נדינן הכא מלישנא קמא ואמרינן ואיבעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים ולא נהירא מדאמרינן התם בפ' חזקת הבתים [דף נה.] אמר רבה הני תלת מילי אשתעי לי עוקבא בר נחמיה משמיה (דרבא) [דשמואל] דינא דמלכותא דינא אריסא דפרסאי ארבעין שנין. כלומר דמלכא אמר והנהיג שתועיל חזקה לעובד כוכבים בארבעין שנין והכא ליכא הנאה ותועלת בכך למלך אלא ודאי כי אמרינן הכא ואיבעית אימא לא פליגא אלישנא קמא אלא ה"ק מתני' אפילו בליכא הורמנא דמלכא [אערכאות אלא אינהו קיימי מנפשייהו אפ"ה קתני מתניתין דכשרין] ותני חוץ מכגיטי נשים והוא הדין לשטר מתנה

דדמי להו שבשניהם הדבר מתקיים בשטר בלבד ומיהו היכא דאיכא הורמנא דמלכא כל השטרות העולות בנוטירין בערכאות שלהם כשרין ואפילו שטרי מתנה:
רבינא סבר לאכשורי בכנופיא דארמאי. שאינן ערכאות:
שטרא פרסאה. שעשאוהו בלשון פרסי וחתמו פרסאים הדיוטות עליו:
והא לא ידעי העדים שמסרו לפניהם למקרייה. ולא ידעי מאי ניהו והיכי מסהדי לאחר זמן עלה דמלתא:
והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף. שיהא הקלף מתוקן בעפצים בשעת עבודו שעושין אותו שחור ושוב אין אדם עושה מחק וחוזר וכותב עליו מפני שהוא ניכר וקלפי פרסיים אינן מעובדים בעפצין שקורין גלי"ש ואדם יכול למחוק כתבו ומניח חתימת העדים וכותב למעלה ממון הרבה. ומשנינן בדעפיצן. שהקלפים מעובדים בעפצין שקורין גלי"ש. ואיכא למידק וכיון דבעדי מסירה עסקינן דשמעתין כר"א אתיא דאמר עדי מסירה כרתי ור"א הא לא בעי כתב שאין יכול להזדייף דהא תנן באידך פרקין [דף כא:] אין כותבין לא על הנייר מחוק ולא על הדפתרא וחכמים מכשירין ואמרי מאן חכמים [דף כב:] ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי י"ל דאליבא דר"א מקשינן דאמר לקמן [שם] לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא משום דלראיה קיימי זמן מרובה וחיישינן דילמא תנאי הוה ביה וזייפיה אבל בשטר שאינו יכול להזדייף ליכא למיחש לאיחלופי שהרי עדי מסירה מכירין אותו. ומדמשנינן בדאפיצן משמע דבדלא אפיצן יכול להזדייף וא"ת והיאך אנו כותבין בקלפים שלנו דלא אפיצן שטרות וס"ת ותפילין ומזוזות והא דפתרא דלא אפיץ פסול בכולהו כדמוכח בכמה דוכתי תירץ ר"ת דעבוד סיד שלנו אינו יכול להזדייף כעבוד עפצים שלהם והיינו דבפרק הקומץ רבה [דף לא: וע"ש תוס' ד"ה הא] מוכח דכותבין ס"ת בדלא אפיצן דאמרי' התם הא דאפיצן הא דלא אפיצן והיינו בעבוד שלנו או דומה לו:
והא בעינן שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה. כדאמרינן בגט פשוט (דף קסא:) וקנינא מן פלוני ככל מה דכתוב ומפורש לעיל וטעמא דמלתא לפי שאין למדים משיטה אחרונה ולפיכך צריך שלא יהא בשטה אחרונה שום דבר שיהא צריך ללמוד ממנו. ומפרקינן דמהדר. וא"ת ומאי קושיא והא מש"ה לא מפסיל שטרא אלא שאין למדין משטה אחרונה לפי שהעדים מרחיקין שטה אחת מהכתב י"ל דהיינו דוקא בשטרות שלנו שישראל חותמין בהם אבל בשטרותיהן כיון דמרחקא טובא אי אפשר ללמוד מהן כלל שהרי אפשר שהוסיף כמה שיטין אא"כ החזיר מעניינו של שטר בשטה האחרונה שנראה כסוף שטר ואם כתב בו משם ולמטה כלום [אין] חוששין ואיכא מאן דאמר שאין

צריך לחזור מענייננו של שטר בגיטי נשים שהרי כותבין בו כדת משה וישראל והרי הוא בגט במקום שריר וקים דשטר דמוכח התם בפרק גט פשוט (דף קסב.) דכל היכא דאיכא הכל שריר וקים תו ליכא למיחש לזיוף והוא הדין לגט כיון שתקנו לכתוב בסופו כדת משה וישראל ובמסכת ידים [פרק ד] מוכח שאף בימי רז"ל היו כותבין אותו בגיטי נשים דתנן התם אמר צדוקי גלילי קובלני עליכם פרושים שאתם כותבין המושל עם משה בגט ולא עוד אלא שאתם מקדימין המושל למשה כלומר שדרכן היו שהיו כותבין בשטרות ובגיטין בשנת כך וכך למלך פלוני ומסיימין בסוף הגט כדת משה וישראל [אלמא תיקנו לכתוב כן בגיטי נשים ולפ"ז מחק במקום כמ"ו] בשיעור כדת משה וישראל פוסל [אם נכתב שם תנאי חדש אבל שטה שלפניו למדין ממנה] כדאמרינן התם (בב"ב דף קסא.) גבי הכל שריר וקים ואין זו ראיה שאפשר שהיה מנהגן כך אבל לא נתקן לעכב ולפיכך אין ללמוד משטה אחרונה שמא לא כתבוהו וכן דעת ר"ת שאין למדין משטה אחרונה כלל אפילו בגיטי נשים. ולפיכך צריך שיהיו סופרי הדיינין זהירין שלא לכתוב בשטה אחרונה אלא כדת משה וישראל בלבד שאין הדבר צריך ללמוד הימנו ויש מקומות שנהגו לכתוב כדת משה וישראל וחתימתן של עדים בשטה אחת וכשר הדבר ובלבד שיהא אפשר לכתוב במקום כדת משה וישראל פלוני חייב לפלוני מנה דכה"ג ליכא למיחש שמא הרחיקו [וכתב בשטה חלק מאי דבעי ובשטת העדים כתב הוא כדת משה וישראל] שהרי העדים נזהרים שלא להרחיק בשטה אחרונה אחת כשיעור הזה משום דקי"ל שטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת כשר ויש להן לחוש שלא יהא אפשר לזייף בכך:

דף ד:

אי הכי ממשעבדי נמי לית ליה קלא. לפי שאין חותמין ישראל דסהדי דחתימי בשטרי אינהו מפקי לקלא ולפיכך אין הלוקח נפסד דאמר לא הוה ידענא דמשעבד לך ובפ' שני אמרינן דאי חתימי עלה ישראל טריף ממשעבדי:

מתני' האומר תנו גט זה לאשתי וכו' אם רצה לחזור בשניהם. קודם שהגיע הגט ליד האשה והעבד יחזור ואין השליח יכול לזכות בהם לצרכם דחוב הוא להם כדמפרש לקמן:

וחכ"א בגיטי נשים. יכול לחזור:

אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו. הילכך זכה השליח בהם לצרכו:

שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הילכך כי משחרר ליה לא מפסיד מזונות דבלאו הכי נמי אי בעי לא זיין אבל אם רצה שלא לזון את אשתו אינו רשאי הילכך כי מגרש לה מפסדה למזוני:

והלא הוא פוסל את עבדו בגט זה מן התרומה. אם של כהן הוא אלמא חוב הוא לו:

אמרו לו מפני שהוא קניינו. מפרשינן לה בגמ' [דף יב:] דר"מ ה"ק להו לרבנן השבתוני על המזונות. כלומר דכיון שאינו חייב לזונו זכות הוא לו מה תשובה תשיבוני על התרומה שהרי כ"ז שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכ"מ בשביל רבו וכי תאמרו אי בעי זריק ליה גיטא כלומר ברה"ר בתוך ארבע אמות ופסיל ליה בעל כרחו שהרי משוחרר הוא זו אינה ראיה דשביק ליה וזריק ליה ואזיל ליה לעלמא ולא יכול לפסלו בגט [שהרי עבד כהן שברח אוכל בתרומה] ואהדרו ליה רבנן לר"מ מפני שהוא קניינו. כלומר טעמא מאי עבד כהן שברח אוכל בתרומה מפני שהוא קניינו דכהן הילכך אי בעי כהן שיפסל עבדו שקיל ארבעה זוזי מישראל ומקני ליה ניהליה כל היכא דאיתיה ושוב אינו קניינו של כהן ומפסיל:

גמ' התופס לבעל חוב. אדם מן השוק שתפס מטלטלין של ראובן מן השוק לצורך שמעון שהוא בעל חובו:

במקום שחב לאחרים. כלומר שמפסיד בתפיסתו זו ללוי דהוי נמי בעל חובו דראובן לא קנה:

וא"ת משנתינו. דקתני בשחרורי עבדים אם רצה לחזור לא יחזור ומשמע לן דהיינו טעמא לפי שהשליח תופס שטר שחרור בשביל העבד ואע"פ שהוא חב לאחרים דהיינו רבו ונראה לי דהשתא סבירא לן דכי תנן רצה לחזור בשחרור לא יחזור היינו כשהשליח אומר אני זכיתי לו דאי לא תימא הכי היכי אמרי' דתופס לבע"ח קנה מנ"ל דשליח זה יהא רוצה לתפוס לעבד אלא ודאי כדאמרן ומיהו במסקנא דמסקינן כל האומר תן כאומר זכי דמי אין צורך לכך. והקשה ר"י ז"ל אפילו אמרינן דתופס לב"ח קנה היכי שייך הכא דהתם היינו טעמא מפני שהוא שלוחו וקונה אפי' בע"כ לפי שהוא חייב לו והוי כאילו היה תופס הוא בעצמו אבל כאן אפילו העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון מלחזור בו אילו היה נותן לו גט שחרור על דעת שלא ישתחרר בקבלה זו שהרי אינו חייב לשחררו ואם כן למה יעכב את האדון מלחזור כיון דהשתא ס"ד דתן לאו כזכי דמי ועוד מה חייב האדון לעבד דחשיב ליה תופס לבע"ח ואי חשיב חוב משום דעביד ליה ניחא נפשיה א"כ היכי חשיב חב לאחרים [דהא אינו חב אלא לרבו ואיהו חייב קרית ליה] תירץ ר"י ז"ל דמשום דעביד ליה ניחא נפשיה חשיב כקצת חוב ואעפ"כ כיון שאין האדון חייב

לו כלום חשיב ליה חב לאחרים. והכי פירושא בשלמא אי תופס לבע"ח קנה אין תימא אם גם כאן קנה בקבלה זו לענין שלא יוכל לחזור משום דעביד ליה ניחא נפשיה רוצה הוא שיהא בע"ח בכך שיוכל לעכבו מלחזור שאע"פ שלא נתכוון המקבל לכך דעתו הוא לקבל כרצון האדון אבל אם התופס לבע"ח לא קנה כ"ש זה שאינו בע"ח אלא דעביד ליה ניחא נפשיה שיוכל האדון לחזור בו. ודברים הללו רחוקים בעיני הרבה ועוד דא"כ היכי בעינן למילף מהכא דתופס לבע"ח קנה שאני הכא שהאדון נותנו על דעת כן. ולי נראין דברים כפשטן דממתני' שמעינן דכל אדם מדעתו יכול לעשות שליח לחבירו שיעמוד במקומו ומש"ה כיון שהאדון אמר תן שטר שחרור לעבדי הרי שליח יכול לומר הריני עושה עצמי שליח קבלה שלו והרי הוא כאילו עשאו עבד שליח לכך ומינה בעינן למילף דתופס לבע"ח קנה לפי שהתופס יכול לעשות עצמו כאילו עומד במקומו של בע"ח. וכתב רש"י ז"ל בפ"ק דב"מ (דף י.) עלה דהא דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה היינו טעמא משום דלאו כל כמיניה שיחוב לאחרים מאחר שלא עשאו נושה שליח ונראה מדבריו שאם עשאו שליח מהני וליתא מדגרסי' בפרק הכותב (דף פד:) יימר בר חשו הוה מסיק זוזי בההוא גברא שכיב ושבק ארבא אמר ליה לשלוחיה זיל תפסה ניהליה אזל תפסה ניהליה פגעו ביה רב פפא ורב הונא בר יהושע אמרי ליה את תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים וכל תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה אלמא אף על גב דשויה שליח דא"ל זיל תפסה ניהליה לא קנה. עוד יש ראיות אחרות וכתבתים בפ"ק דב"מ:

דף ה.

ואם תאמר משנתינו דמשמע מינה דתופס לבעל חוב אפילו במקום שחב לאחרים קנה: **כל האומר תנו כאילו אומר זכו דמי**. ואין זה כשאר תופס שהרי האדון עשאו שליח לזכות בו ואע"פ שהעבד לא ידע זכין לאדם שלא בפניו וא"ת והא רבי יוחנן לית ליה תן כזכי מדאמרינן בפ' קמא דבבא מציעא (שם) א"ר יוחנן המגביה מציאה לחברו קנה חברו וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי כלומר דתנן התם ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה תירץ הר"ם ז"ל דלא אמרי' תן כזכי אלא בפרעון חוב אבל במתנה לא כדמוכח לקמן בסוף פרקין ושחרור דומיא דפרעון הוא דאי לאו דעביד ליה נייח נפשיה לא הוה משחרר ליה:

שמעינן מינה שהתופס לבע"ח במקום שאינו חב לאחרים קנה. כתב הרי"ף ז"ל בתשובה דדוקא במקום דאיכא פסידא דבע"ח כגון בגוסס דאי לא תפיס ליה מפסיד

מלוה לגמרי משום דהוו להו מטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לבע"ח לדינא דגמרא אי נמי בגברא דמפסיד נכסי אי נמי עני ויורד מנכסיו ונראה לב"ד שיתפסו נכסים עד שלא יבא בעל חוב ויפסיד לגמרי בכי הא אמרינן דקנה חבירו ותקנה הוא שהתקינו הא אילו היה בע"ח אמיד ויכול לפרוע לבעל חובו מה שיש לו אצלו לא אלא הרי זה אומר לאו בעל דברים דידי את ושומעים לו ע"כ:

וה"מ לחזרה וכו'. דעת הרי"ף ז"ל ובודאי דפשטא דמתני' הכי מוכחא דמעיקרא תנן שאם רצה לחזור בשחרורו לא יחזור ובתר הכי תנן לא יתנו לאחר מיתה דמשמע דנהי שאינו יכול לחזור ביה עבדא מיהא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה אבל אי אפשר לומר כן דכיון דהאומר תנו כאומר זכו דמי הוי כאילו הגיע הגט ליד העבד (דמי) דהא בפ' התקבל (דף סב:) משמע דהאשה שאמרה התקבל לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה דאי אמרי' תן כזכי מגורשת מיד כשיבא הגט ליד השליח ובפרק קמא דקדושין (דף כג.) נמי משמע שקונה עצמו בשטר ע"י אחרים בין לדעת בין שלא לדעת ומתניתין דהתם לענין (גט) שחרור גמור תנן ובפרק השולח (דף מ:) נמי אמרי' האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר וכן נמי מצינן זכייה אפילו בגט אשה להוציאה לגמרי כשתמצא לומר דזכות הוא לה דגרסינן בפרק האשה שלום [דף קיח:] המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך ותנן בפרק ח' דתרומות העבד שהיה אוכל בתרומה ובאו ואמרו לו מת רבך או שעשאך בן חורין וכו' ר' אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר וכולן שהיתה תרומה בתוך פיהם רבי אליעזר אומר יבלעו רבי יהושע אומר יפלטו אלמא אע"ג שלא הגיע גט לידו משוחרר הוא ומתני' דתנן האומר תנו גט לאשתי לאו ראיה דהתם לא גרסי' זה דמשמע שהוא מוסרו לשליח אלא לעדים הוא שאמר כן הא אילו מסרו לשליח ואמר לו תן ודאי גבי עבד כיון דזכות הוא יצא לחירות מיד ומה שכתב הרי"ף ז"ל דאשכחן זכייה כה"ג כדאמרינן לקמן הולך מנה לפלוני שאני חייב אמר רב חייב באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר אין ענין זה דומה לנדון זה כלל דהתם ודאי דינא הוא דלא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שיגיע ממון לידו דאי אמרינן מיפטר חוב הוא לו אבל הכא כיון דזכות הוא לעבד כשנתנו לשליח ואמר לו תן הרי הוא כאילו קבלו העבד:

המזכה גט לאשתו במקום יבם. שיש לו אח ונתכוון לפטרה ממנו:

א"ל תניתוה וחוששין לדבריה וחולצת אבל לא מתיבמת. התם בההוא פרקא תנן ביוצאה בחזקת היתר לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם דחוששין לדבריה ולא אמרינן

לוקמה אחזקה ותנשא דהא ודאי משקרא ומשום דסניא ליה קאמרה אלמא זימנין דלא סניא ליה ומש"ה מספקא לן וגבי מזכה גט נמי מספקא לן אי רחמא ליה דחוב הוא לה ואי סניא ליה וזכות הוא לה :

טן דו. גופים שנים :

שמעת מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי מלאכה ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים:

נותן שבתו ורפואתו לרבו. שבתו שכר בטלתו בחליו ואע"פ שנותן לו דמי ידו רואין אותו כאילו שומר קשואין ועדיין הוא ראוי לכך כשעומד מחוליו:

ורפואתו. לקמיה פריך הא בעי למיתביה לרופא. והוא הדין דנותן נזקו וצערו לרבו אלא נזקו לא איצטריך לאשמועינן דהיינו דמי ידו ופשיטא דלרבו הוא דהא אפחתיה מכספיה וצערו נמי בכלל רפואתו הוא כדמפרש לקמן דהא רפואתו היינו צערא דסמא חריפא וההי"נ לצער המכה ומדקאמר דשבתו לרבו ומסיימינן בה בגמרא ואותו העבד ניזון מן הצדקה ש"מ דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך:

דאמדוהו לחמשא יומי. ליתן לרופא שכר חמשה ימים:

מהו דתימא צערא דידיה הוא. וצערא דידיה לא זכי ליה רחמנא קמ"ל דבכל שבח הבא לידו זוכה בו רבו כשורו וחמורו ואם תאמר והיכי אמרינן הכא רפואתו דידיה הוא והא תנן בפרק החובל (דף פז.) החובל בעבד כנעני שלו שפטור מכולן י"ל דאע"ג דאם חבל בו אחר נותן רפואתו לעבד הוא שחבל בעבדו פטור אי נמי דעבד ליה סמא חריפא ופטור מן המותר כדאמרינן הכא:

מתני' האומר תנו גט זה לאשתי. כתב רש"י ז"ל דלא גרסינן זה דאי הכי משמע שמסרו לשליח ואם כן הוה להו לרבנן לאפלוגי אמאי דתנן בשטר שחרור לא יתנו לאחר מיתה כיון דסבירא להו דזכות הוא וכל האומר תנו כאומר זכו דמי אלא תנו בלחוד גרסי' ובאומר לעדים מיירי ויש מקיימין הגירסא דהכא במאי עסקינן כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הראהו לו וצוה ליתנו ושליח לא נטלו עד לאחר מיתה אי נמי אפי' נטלו לאלתר אפ"ה לא זכה עבד משום דלא אמרי' תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד. כך כתבו בשם ר"ת ז"ל:

לא יתנו לאחר מיתה. משום דגיטא לא הוה עד דמטי לידיה ומכי מטא לידיה הא מיית ליה משחרר ופקע ליה זכותיה:

תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה. איכא דמוקי לה בגמרא במעמד שלשתן דמש"ה זכה פלוני באותו מנה ומשמע מינה דדוקא במנה הא בגט ושחרור אפילו במעמד שלשתן לא יתנו לאחר מיתה דבכגון האי דתני במנה יתנו אמר בגט ושטר שחרור לא יתנו ובגט

פשיטא דמעמד שלשתן לא מהני דלא תקינו רבנן מעמד שלשתן אלא במידי דזכות אבל במידי דחובה לא אבל בשטר שחרור צריך תלמוד אמאי לא מהני מדין מעמד שלשתן שעשו בו חכמים שאינו זוכה כזוכה אלא מכאן יש ללמוד שלא תקנו חכמים בשטר מעמד שלשתן וטעמא דמילתא משום דבשלמא בדבר שגופו ממון איכא למימר דמגו דמצי זכי לנפשיה תקינו רבנן דליזכי לחבריה אבל דבר שאין גופו ממון כשטר דלא מצי זכי ביה לא תקינו רבנן דליזכי לחבריה. זה נ"ל:

גמ' מתני' בשכיב מרע. בגמ' מקשינן [אי בבריא] אמאי יתנו לאחר מיתה דהא לא קנה משום דלא משך. ואיכא למידק ואמאי מחסרה משיכה הא כיון דמת מצוה לקיים דברי המת דאפילו בבריא אמרינן הכי כדמוכח בסוף פרקין [דף יד:] וכיון שכן תנא שפיר יתנו לאחר מיתה תירץ ר"ת ז"ל דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשמוציא הדבר מרשותו ומניח ביד אחרים כההיא דהמשליש מעות לבתו וההיא דתנו לבני שקל בשבת כדאיתא בפרק מציאת האשה (דף סט:) אבל כשאינו מוציא מרשותו ומניחו ביד אחרים לא דאי לא תימא הכי מתנת שכיב מרע במקצת (ב"ב דף קנא:) אמאי בעיא קנין והא מצוה לקיים דברי המת וכי תימא משום מצוה לא מהני דאין כופין ליורשין והא אמרינן בפרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח יעשה לה קורת רוח כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח דמצוה לקיים דברי המת דאלמא משום הך מצוה כופין אלא ודאי היינו טעמא דבעיא קנין משום דכיון שאין הדבר יוצא מרשותו לא מצי למיתי עלה משום מצוה לקיים דברי המת וכי תימא והא שפחה לא הוציאה מרשותו ואפ"ה אמרינן בה דמצוה לקיים דברי המת י"ל דשניא היא דזכו בה שמים וזכתה היא בעצמה ועדיפא ממוציא דבר מרשותו ומניח ביד אחרים ולא מחוור דבתוספתא דבתרא תניא תנתן שדה פלוני לפלוני רבי אומר זכה וחכ"א לא זכה וכופין את היורשין [לקיים מצות המת אלמא אע"פ שלא הוציא דבר מרשותו מצוה] לקיים דברי המת לפיכך תירץ הרמב"ן ז"ל דליכא פלוגתא בין מוציא מרשותו או לא אלא (כדאמרינן מצוה לקיים דברי המת. אבל העיקר הוא) כי אמרינן מצוה לקיים דברי המת דוקא בממנה שליח או במצווה ליורשיו עשו אתם כך וכך מנכסיי דבכה"ג כי מת מצוה לקיים דברי המת וזהו שאמרו לקמן בהולך מנה לפלוני שמצוה לקיים דברי המת וזהו דין משליש מעות לבתו וזהו דין האומר תנו שקל לבני בשבת שהוא מצווה לעשות כן והיינו דאמרינן נמי דכי אמר יעשה לה קורת רוח כופין את היורשין ועושין לה קורת רוח אבל באומר הריני נותן מנה לפלוני במתנה אין אומרים מצוה לקיים דבריו שהוא לא ציוה ליתן אלא (אם) הוא נתן מתנה אם קנה מן הדין קנה ואם לא קנה אין מצוה לקיים מה שאמר ולפיכך

אמרו דמתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין ודאמרינן לקמן [דף יד:] הכא במאי עסקינן בשכיב מרע ובפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קא מפלגי דמשמע דבנותן הוא ואפילו הכי א"ר יהודה הנשיא דמצוה לקיים דברי המת התם היינו טעמא משום דכל שאמר תנו או הולך יש בלשון הזה לשון צואה ולשון מתנה כדאמרינן התם פרק מי שמת (דף קמז:) עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו תנו דקל לפלוני ויאכל פירותיו והיינו מתנה אבל כל שאמר יטול ויחזיק ויקנה וכל לשון מתנה שאין בו לשון צואה לבנים אין אומרים בו מצוה לקיים דברי המת וכי תימא והא מתניתין תנו קאמר ולוקמה משום מצוה לקיים דברי המת לאו קושיא היא דמתני' לאו במצווה עסקינן דאי הכי בשטר שחרור נמי יתנו לאחר מיתה אלא על כרחין במוסר דבריו לעדים עסקינן שאמר הוו עלי עדים ותנו לפלוני מנה שאני נותן לו במתנה ולי נראה דאפילו נימא דהאי תנו כפשטה דמתני' אפ"ה על כרחיך כי תנא יתנו לאחר מיתה [היינו משום דמשעת] דבורא זכה בו ולא משום מצוה ונפקא מינה ביתומים קטנים דלאו בני מעבד מצוה נינהו דהא דומיא דרישא דקתני לא יתנו לומר שלא זכו מחמת דבורו קתני דתנו מנה דזכה מחמת דבורו דבכה"ג בלחוד הוא דאיכא לאיפלוגי בין שטר שחרור למנה ומש"ה דייקינן והא לא משך והיאך זכה בהן מעתה ולא עוד אלא דאפשר דסבירא לן דאומר תנו אין משמעו לשון צוואה אלא לשון מתנה בלבד דלית בה משום מצוה לקיים דברי המת ובירושלמי ראיתי שנחלקו בה דגרסינן בפרקין [הלכה ה] תנו שטר שחרור זה לעבדי ומת רבי אומר לא זכה וחכמים אומרים זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת א"ר זעירא בסתם חלוקים מה אנן קיימים אם באומר שחררו אף רבי מודה אם באומר כתבו ותנו אף רבנן מודו אלא אנן כן קיימים באומר תנו רבי אומר האומר תנו כאומר כתבו ותנו ורבנן אמרו האומר תנו כאומר שחררו ואם תאמר ובההוא עובדא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמט.) דהוו ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ואמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להני זוזי לימא מצוה לקיים דברי המת תירץ ר"ת דבגר לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת דכל דאיתיה בירושה מצוה לקיים דברי המת הואיל ולא פסק כחו מאותו ממון דמכחו באין יורשין אבל גר דליתיה בירושה ופסק כחו מממונו אין מצוה לקיים דבריו וכה"ג אמרינן התם כל דאיתיה בירושה איתיה במתנת ש"מ והרמב"ן ז"ל תירץ דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא ביורשיו ומקבלי מתנתו כענין עשו לה קורת רוח ותנו שקל וכן משליש מעות לבתו שכיון שמכח מתנתו זכתה בהן אסור להם לעבור על מצותו אבל רבא בזוזי דאיסור מן ההפקר זכה בהן ולא אמרינן מצוה לקיים דברי המת בנכסי אחרים:

דף ה:

והלכתא למנה קבור לא חיישינן. כלומר דלא חיישינן שמא מנה קבור יש לו בקרקע וההוא הוא דיהיב ליה ומדשקלינן וטרינן אי חיישינן למנה קבור או לא נהי דמסקינן דלמנה קבור לא חיישינן מכל מקום משמע שהאומר הריני נותן מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ולא אמרינן דשוה קאמר הילכך היכא דאיתיה בעיניה מנה קאמר ואם נאבד מראהו אבוד וכן נמי כל היכא שיש לו כמה מנים בעין כל אחד בפני עצמו ונאבד אחד מהם מראהו אבוד דיד בעל השטר על התחתונה ואפי' אמר מנכסי לא אמרינן דליפות כחו קאמר כדאמרינן בפרק התקבל (דף סו.) מחמרא כדי ליפות כחו דהתם שאני דיהיב ליה ארבע מאה זוזי ותלנהו בחמרא דהוא מידי אחרינא אבל הכא באומר משלי קאמר. והיכא דאין לו מנה מיוחד אלא ה' מאות זוז בבת אחת ונאבד מנה מהם לא הפסיד זה אלא לפי חשבון כדתניא בתוספתא דבבא מציעא ב' שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים נגנב מהם או נאבד מהם חולקים לפי חשבון והיכא שאין לו מעות כלל בעין כל שלא אמר מנכסי איכא למימר דלא זכה מקבל דמנה דוקא קאמר והא לית ליה:

מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה. גרסינן עלה בגמרא [דף יג:]אמר רבא מסתברא מילתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא והאלהים אמר רב אפי' במלוה וטעמא מאי. כלומר מ"ט במלוה קנה דהא ליתא בעינא דליקני. ומהדרינן אמר אמימר נעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לך לדידך וכל דאתי מחמתך. כלומר כי אמר ליה תנהו לפלוני איגלאי מילתא דמשעת מתן מעות אשתעבד ליה. ופרכינן עלה אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ דלא קני. כלומר דכיון דטעם משום שעבודא הוא דקבל עליה לוה בשעת הלואה לאשתעבודי להאי דאתי מחמתיה כיון דאיהו לא היה בעולם בההיא שעתא לא קני דאין אדם מקנה ולא משתעבד למי שאינו בעולם. ומהדרינן אלא א"ר אשי [דף יד.] בההיא הנאה דקא משתניא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה. כלומר דמתוך שנוח לו לדחות הפרעון לזמן ארוך גמר השתא בשעת אמירה ומשעבד נפשיה בלב שלם להאי שני. ופרכינן עלה אלא מעתה כגון הני דבי בר אלישיב דכפתי ושקלי לאלתר הכי נמי דלא קני. כלומר דכגון הני ליכא הנאה שהרי לא היו ממתינין הלואתן כלל. ואסקינן אלא אמר מר זוטרא ואי תימא רב אשי הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא. כך היא הצעה של שמועה. ואיכא למידק עלה דלמאי דסלקא דעתיה דרבא דליתא לדרב אלא בפקדון למה לי מעמד שלשתן והא תניא ברשות הלה המופקדים אצלו כיון שקבל עליו מוכר קנה לוקח כדאיתא בפרק הספינה [דף פה. ע"ש] יש לומר דמעמד שלשתם אפי' במתנה הוא

ובמתנה קי"ל דתן לאו כזכה וכמו שיתבאר בסוף פירקין בס"ד. ועדיין אין זה מספיק דכיון דמכל מקום בזכי סגי למה לי מעמד שלשתן. לפיכך אמרו בתוס' דמעמד שלשתן קונה אפילו בעל כרחו של לוה ונפקד ונפקא מינה לבעל כרחו ועוד סמכו דבריהם מדאמרינן בפרק מי שמת (דף קמט.) גבי איסור גיורא דקאמר רבא היכי לקנינהו רב מרי להני זוזי אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אזילנא משמע שאם היה הולך היה קונה בעל כרחו ואין לומר אם היה הולך שם [היה] מתרצה לפי שהיה מתבייש מאיסור לומר אין רצוני דאם כן אפילו בלא מעמד שלשתן הו"ל למימר לא אזילנא כדי שלא יאמר לו זכה ואין אלו ראיות דלעולם מעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו וכי תימא אם כן למה לי מעמד שלשתן בפקדון יאמר לו זכה איכא למימר נפקא מינה היכא דליתיה ברשותיה ורבא נמי היה יכול להוציא אותן מעות מרשותו ומש"ה לא הוה מסתפי שיאמר לו זכה אבל ממעמד שלשתן הוה מסתפי דאי אזיל היה מתבייש לומר איני רוצה וסוגיין נמי מוכחא דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של זה שהמחהו אצלו מדאמר רב אשי דבההוא הנאה דקא משתניא ליה בין מלוה ישנה למלוה חדשה גמר ומשעבד נפשיה והאי טעמא ודאי לא סגי אלא מדעתו ואע"ג דלמסקנא לא קאי האי טעמא מכל מקום אינהו לא פליגי אלא בטעמא אבל בדינא לא פליגי ואע"ג דאמר אמימר דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות משתעבדנא לדידך ולכל מאן דאתי מחמתך ה"ק משתעבדנא לכל מאן דאתי מחמתך שארצה להשתעבד לו כי היכי דמשתעבדנא לדידך:

ואיכא מאן דאמר דאע"ג דקי"ל כשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול במעמד שלשתן אינו יכול למחול משום דטעמיה דשמואל או משום דמכירת שטרות דרבנן כדעת הרי"ף ז"ל שכתב כן בכתובות פרק הכותב [סי' שלז] ובבבא בתרא בפרק מי שמת או לפי סברת ר"ת ז"ל משום דשני שעבודין יש לו למלוה על הלוה שעבוד הגוף ושעבוד נכסים ושעבוד הנכסים אינו אלא מדין ערב כדאמרינן (בב"ב דף קעד.) נכסוהי דבר איניש אינון ערבין ביה ומלוה לא מצי מזבין אלא שעבוד נכסים מפני שהוא יכול לתפסם בחובו אבל שעבוד הגוף לא מצי מזבין אלא לעולם גבי מלוה הוא כשהוא מוחל ללוה שעבוד הגוף. שעבוד נכסים שאינו אלא מדין ערב ממילא פקע אבל במעמד שלשתן כיון דלאמימר נעשה כאומר וכו' ולרב אשי נמי גמר ומשעבד נפשיה בההיא הנאה הא משתעבד ליה שעבוד גוף ונכסים לזה שהמחהו אצלו והוה ליה כאלו זקפן עליו במלוה דתו לא מצי מחיל וכיון דדינא הכי ולאמימר ולרב אשי אע"ג דלא סלקא טעמייהו אית לן למימר נמי למסקנא דדינא הכי דהא לא פליגי בדינא דהמחאה אלא בטעמא והכי נמי מוכח בפרק האיש מקדש (דף מח.) דבמעמד שלשתן אינו

יכול למחול דתניא התם התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה אצל אחרים ר"מ אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ואמרינן עלה בשטר חוב במאי פליגי בדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וכו' מאן דאמר מקודשת לית ליה דשמואל ומ"ד אינה מקודשת אית ליה דשמואל ואי בעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל ובאשה סמכא דעתה קמפלגי מ"ד מקודשת סבר סמכא דעתה דלא שבק לדידה ויהיב לאחריני מ"ד אינה מקודשת סבר לא סמכא דעתה ואמרינן במלוה על פה במאי פליגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה מ"ד מקודשת סבר כי אמר רב ל"ש מלוה ול"ש פקדון ומ"ד אינה מקודשת סבר כי אמר רב בפקדון אבל במלוה לא ומשמע דאי סבירא להו דרב אמר אפילו במלוה דכ"ע מקודשת ואם איתא דבמעמד שלשתן יכול למחול אמאי מקודשת למאן דאית ליה גבי מלוה בשטר דלא סמכא דעתה דהא לא מסיק התם ואי בעית אימא דכולי עלמא קנה ובאשה סמכא דעתא פליגי כדמסיק במלוה בשטר דמוקי פלוגתייהו בדשמואל אלא ש"מ דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ואם תאמר דבפרק החובל (דף פז.) אמר העבד והאשה פגיעתן רעה הם שחבלו באחרים פטורין ואחרים שחבלו בהם חייבים ואפילו חבלה נמי בבעלה אמרינן התם דפטורה משום דלית לה לשלומי ופרכינן [דף פט:] התם אמאי תזבון לכתובתה בטובת הנאה ותתן ליה להוא דחבלה ליה ופרקי' כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי ביה דינא בכדי לא מטרחינן ואם איתא דבמעמד שלשתן אינה יכולה למחול תזבין כתובתה במעמד שלשתן ותתן ליה לאו קושיא היא דכיון דאסיקנא לעיל דמעמד שלשתן אינו אלא מרצונו לא אפשר שהרי הבעל לא יתרצה וכ"ת תינח כשחבלה באחרים חבלה בבעלה מאי איכא למימר דודאי בעל כדי ליפרע ממנה אישתעביד ליה ללוקח ברצונו י"ל דאין הכי נמי דאפשר בהכי מיהו תלמודא לא אירי אלא במה שב"ד יכולין לעשות וזה אינו בידן אלא ביד הבעל דאי לא תימא הכי לישתעבד בעל ללוקח ולכתוב ליה שטרא דתו ליכא למיחש למחילה אלא ודאי התם לא אירי אלא במה שב"ד יכולין לעשות וזה אינו בידן אלא ביד הבעל וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף כ.) אמרינן מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל והוינן בה ואמאי ליחוש דילמא זבנה לכתובתה בטובת הנאה מניסן ועד תשרי ואזיל הבעל ומפיק תברא ואתי למטרף לקוחות שלא כדין ומפרקינן שמע מינה איתא לדשמואל דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואם איתא דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול ליחוש דילמא זבנה לכתובתה במעמד שלשתן י"ל דאם איתא דזבנה במעמד שלשתן מדעתו של בעל היה דלא אפשר בלא"ה וכדכתיבנא וכיון שכן אפילו מפיק שובר לא מהני שהרי הודה

לאחר זמנו של שובר שלא נפרעת מכתובתה וא"ת אכתי אמאי לא חיישינן שמא היה כתוב בכתובתה משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך ושוב אינה יכולה למחול שהרי הבעל שעבד עצמו לכל הבא מכחה וכיון שכן דנפל ואיתרע ליה הוה לן למיחש להכי יש לומר דכיון שלא היה דרכן לכתוב כך בשטרות אע"ג דנפל ואיתרע ליה לא חיישינן:

דף ו.

ונמצא עכשיו לפי דרך זה דבמעמד שלשתן אינו יכול למחול וכן נמי אי כתב בשטרא אישתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך והקנהו מלוה שוב אינו יכול למחול אבל הרב רמב"ן ז"ל סובר דבמעמד שלשתן וכן נמי אי כתיב בשטרא משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך מצי מחיל ונותן טעם לדבריו ז"ל משום דאפי' כתב ליה הכי לא מהני לאשתעבודי ליה מדאורייתא דאין ברירה ולמאי דכתיבנא לא קשיא דכי אמרינן אין ברירה הני מילי במילתא דאי דהאי לאו דהאי אבל הכא אפשר שיהא משועבד לכל העולם זה אחר זה הילכך לא שייכא הכא ברירה כלל וכתבו דמעמד שלשתן ליתיה על ידי שליח דחידוש הוא ואין לך בו אלא חדושו בלבד וראיה לדבר מעובדא דאיסור גיורא דאמר רבא עליה אי שלח לי לא אתינא ואם איתא דמהניא ע"י שליח הול"ל נמי ואי שלח לי לא קבילנא:

וכתב ר"ת שלא תקנו מעמד שלשתן בעובד כוכבים שאם הנפקד או הלוה עובד כוכבים ואמר ליה ישראל תנהו לישראל אחר לא קנה דכיון דאפילו א"ל זכה לא קנה דאין זכייה לעובד כוכבים כדאיתא בפרק איזהו נשך (דף עא:) הוא הדין דבמעמד שלשתן לא קנה ואם המקבל עובד כוכבים ואמר ישראל לישראל תנהו לעובד כוכבים פלוני כל זמן שאינו חוזר בו נותן לו אפילו אמר לו בלא מעמד שלשתן אבל אם חוזר בו לא קנה העובד כוכבים אבל אם הנותן עובד כוכבים משמע דקני שאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד שלשתן דהוי כהלכתא בלא טעמא כל שכן ממון עובד כוכבים:

הני תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא. כאילו קבלה הלכה למשה מסיני שאין צריך לתת בה טעם:

אפוטרופיא. להכניס ולהוציא ואע"פ שכתב לה בלשון מתנה לא קנאתן ואין טעם בדבר אלא כך תקנו דהפקר ב"ד היה הפקר:

בבית. בבית המיוחד שאינו דר בו אלא עשאו לבית חתנות:

באפיה קאמינא לך. וכיון שכן תו לא מצינא הדרנא ביה. ובגמרא אמרינן דקמ"ל דאפילו מתנה מועטת כקבא דמוריקא בעי בפניו ומכאן יש ללמוד דתן במתנה לאו כזכה וכמו

שאכתוב בסמוך בס"ד דאם איתא דתן כזכה למה לי מעמד שלשתן ואפשר לדחות שאותו קבא דמוריקא לא היה ברשותו:

הנהו גינאי. בעלי גינה מוכרי ירק:

איסתרי זוזי. סלע מדינה סתם איסתרא סלע צורי ואיסתרי זוזי סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר:

באפי מארי ארעא. אאמרו לו קאי כלומר אמרו לו באפי מארי ארעא יהבינהו ניהליה למארי ארעא וכתב הרי"ף ז"ל דדוקא בדאיכא סהדי דטעותא הוא אי נמי דקא מודה ליה חבריה וכמו שכתב בהלכות והקשו עליו ואפילו ליכא סהדי יהא נאמן מגו דיכול למימר פרעתי דהא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים ואפשר דאין הכי נמי דאי איכא מגו מהימן ולא בא הרי"ף ז"ל אלא לומר שמן הטענה עצמה אינו נאמן ונפקא מינא דהיכא שלא זזה ידי עידי המחאה מתוך ידו [דלא מצי אמר פרעתי] דלא מהימן לומר (פרעתי) [טעיתי] אי נמי דאפילו במיגו לא מהימן לומר טעה דה"ל כמגו במקום עדים דאי לא דדייק מעיקרא לא הוה משעבד נפשיה למארי ארעא והכי מוכח מדתנן בפרק שבועת הדיינין (דף לח:) מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי ואמר לו נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב ומפרש טעמא בריש בבא בתרא [דף ו.] משום דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואמאי לא מהימן למימר אין לך בידי שטעיתי שהייתי סבור להיות חייב לך ואיני חייב לך כלום במגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ אלא משמע דלא מהימן משום מגו לומר שטעה ובסוף גט פשוט [דף קעה.] נמי אמרינן שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין מאי טעמא אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו ואע"ג דהתם נמי איכא מגו ומיהו היכא דליכא סהדי [דעביד חושבנא קמייהו אי נמי דאודי ליה קמייהו] אע"פ שמודה שאמר במעמד שלשתן או שקנו מידו נאמן לומר טעיתי בחשבון דדוקא היכא דאיתא סהדי הוא דאמרינן דאי לאו דקים ליה לא הוה משעבד נפשיה אבל בדליכא עדים לא דייק דמימר אמר אי טעינא הדרנא בי דליכא דמסהיד עלי וכן כתב הראב"ד ז"ל ומ"ש הרי"ף ז"ל א"נ (דלודי) [דמודי] ליה חבריה דוקא דאודי ליה מארי ארעא דכיון דאודי ליה הרי הוא נפטר ממנו אבל היכא דאודי ליה גינאה חבריה לדברי מי שאמר במעמד שלשתן יכול למחול כי מודה ליה נמי דלא מיחייב ליה ולא מידי מהימן מסוגיא דשנים אוחזין בטלית [דף כ.] דאמרינן ש"מ איתא לדשמואל דשמעינן מינה דכל היכא דיכול למחול מהימן נמי למימר דפרוע הוא אבל לדברי מי שאומר [שם] דאינו יכול למחול כי אמר נמי דלא פש ליה גביה ולא מידי לא מהימן ואע"ג דאיכא חד סהדא דמסהיד

דלא מחייב ליה ולא מידי [וא"י לישבע להכחיש העד] כיון דהאי לא ידע אינו מפסיד דשבועת עד אחד המעיד פרעון מדרבנן בעלמא היא כדאי' בפ' הכותב (דף פז:) דהיכא דאפשר משתבע [ושקיל] והיכא דלא אפשר לא מפסיד וכי מודה לי' מארי ארעא שהוא נפטר ממנו כדאמרן מארי ארעא אינו גובה מגננא חבריה שכיון שהעמיד אידך גינאה אצלו נפטר לדעת הרי"ף ז"ל שכך כתב בפ' המקבל אבל דעת רבינו האי גאון ז"ל ור"ת אינו כן שהם סוברים שהממחה אצל אחר אינו נפטר ממי שהיה חייב לו אא"כ פטרו בפירוש ולדבריהם אע"פ שמארי ארעא מעיד דלא פש ליה גביה ולא מידי מארי ארעא חוזר וגובה מגננא וגננא גובה נמי מאידך גננא חבריה ואע"ג (דאידך גננא) דמארי ארעא מעיד שאינו חייב לו כלום הוה ליה עד אחד ויטול הלה בשבועה כיון שהוא יכול לישבע ואע"פ שנשתעבד האי גינאי למארי ארעא ברצון חבירו כיון שאין פורע כלום למארי ארעא אינו נפטר ממנו:

דף ו:

איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריות. אם נאנסו מיד שליח זה:

ואם בא לחזור. ולומר החזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך:

אינו חוזר. משום דקסבר דבפקדון הולך כזכה:

תניא כוותיה דרב הולך מנה זו לפלוני שאני חייב לו תן מנה לפלוני שאני חייב לו. כלומר אחד מלשונות הללו:

פקדון לימא ליה. האי משלח:

אין רצונו. של מפקיד:

שיהא פקדונו ביד אחר. והכי קיימא לן לקמן [דף כט.] בפ' שלישי וכיון שאין רצונו אשתכח דחוב הוא לו [דף יא:] דאין חבין לו לאדם אלא בפניו ואמאי אינו חוזר והא לאו זכות היא:

כשהוחזק משלח זה כפרן. בפקדון דאנן סהדי דניחא ליה לבעליו שיצא מידו. והוא הדין נמי דאפילו לא הוחזק כפרן אלא שהיה רגיל בעל הפקדון להפקיד לזה שהופקד אצלו עתה באחריות וכן נמי אי שדר ליה פלניא גברא מהימנא הוא אע"ג דלא פטריה אינו יכול לחזור בו וחייב באחריותו:

גרסי' בגמ' רבי אחא בר יאשיה ה"ל איספיקא דכספא בנהרדעא. איספיקא. כלי. [דף יד:] אמר להו לר' דוסתאי בר' ינאי ולר' יוסי בן כיפר בהדי דאתיתון אתייוה ניהלאי אזול

יהבו ניהלייהו אמרי להו ניקני מינייכו דקבליתו עלייכו אונסא דאורחא אמרו ליה לא א"ל אהדריניה לן רבי דוסתאי בר ינאי אמר להו אין רבי יוסי בן כיפר אמר להו לא. כלומר כדאמרינן לעיל ואם בא לחזור אינו חוזר:

אתו כפתוהו וקא מצערו ליה אמרי ליה. כלומר לרבי דוסתאי חזי מר היכי עביד. כלומר דלא מהדר לן:

אמר להו טב רמו ליה (**טב רמו ליה**). כלומר יפה ראויות לו המכות האלו:

כי אתא לגביה אמר ליה חזי מר לא מסתייה דלא סייען אלא אמר להו טב רמו ליה אמר ליה אמאי עבדת הכי. כלומר שנתרצית להחזיר מיד:

א"ל אותן בני אדם הן אמה וכובען אמה. כלומר הם אנשי מדות גבוהין בקומתן ואף מלבושיהן מאויימין מאנשים אחרים:

ומדברים מחציין. כלומר קולן עבה ונראה הקול יוצא מטיבורן ושמותיהן מבוהלים ארדא וארטא פילי ובריש אילו אומרים כפותו כופתין אילו אומרים הרוגו הורגין אילו הרגו את דוסתאי מי נתן לינאי אבא בן כמותי א"ל בני אדם הללו קרובין למלכות הן א"ל אין יש להם סוסים ופרדים שרצים אחריהם א"ל אין א"ל אי הכי שפיר עבדת. ופי' דהכי קאמר ליה אמאי עבדת הכי כלומר דכיון שכבר זכית בשבילי כדתניא דאם בא לחזור אינו חוזר לא היה לך לחזור ופושע אתה וחייב לשלם ואהדר ליה דאונס הוה וא"ל אי הכי שפיר עבדת. ופטור אתה. ויש הוכחה לפירוש זה בירושלמי דגרסינן התם [סוף פרקין] גבי ההיא עובדא א"ר ינאי הדא דתימא בהא דלא יכול למיקמה טבאות ברם ההוא דיכיל למיקמה גביה טבאות מפיק לה מן הדין ויהבינון להדין וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה שאם החזיר שליח את המלוה חייב באחריות אע"פ שהראב"ד ז"ל השיג עליו:

ירושלמי [**שם**] **שא מנה זה לפלוני טול מנה זה לפלוני יהא מנה זה לפלוני בידך רצה לחזור לא יחזור.** פי' משום דכל לשונות הללו בחוב ובפקדון כזכה דמי:

וכי אמרינן דהולך כזכה וכו' אבל במתנה לאו כזכה. דמתוך שאדם נותן בקושי אין דעתו כשאומר הולך שיזכה בשבילו:

דקיימא לן דשליח מתנה כשליח הגט. והכי אמרי בהדיא בריש פרק השולח [דף לב:] שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט. כלומר שאם בטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה ונפקא מינה להולך לאו כזכה. כלומר דאע"ג דמתנה זכות הוא מצי למהדר דהולך במתנה לאו כזכה הוא:

וכתב רבינו תם ז"ל דכיון דהולך במתנה לאו כזכי תן נמי במתנה לאו כזכי דמי דאם איתא דתן כזכה אמאי איצטריך למתני תן גבי מלוה ופקדון בברייתא דלעיל השתא הולך דלאו כזכה במתנה במלוה ופקדון הוי כזכה תן דאפילו במתנה הוי כזכה מיבעיא דבמלוה ופקדון הוי כזכה אלא ודאי ל"ש הולך ולא שנא תן במתנה לא הוי כזכה ולהכי איצטריך למתנינהו תרוייהו במלוה ופקדון דהוי כזכה ור"י ז"ל הביא ראיה לדבריו מן התוספתא [דפרקין ע"ש] דקתני תן מנה לפלוני שאני חייב לו כו' אינו חוזר וחייב באחריותו תן מנה לפלוני שאני נותן לו רצה לחזור יחזור אלמא דבמתנה תן נמי לא הוי כזכה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהלכות זכייה ומתנה דתן במתנה כזכי דמי:

הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו. שמת יחזרו למשלח משום דהולך במתנה לאו כזכה דמי:

חזינן אי מית מקבל בחיי נותן יחזרו ליורשי משלח. דלא זכה בהו המקבל ואפילו מת הנותן בחזרת השליח אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת שקודם מיתתו בטלו דבריו משעת מיתת המקבל:

ואי מיית נותן בחיי מקבל. שמת לאחר שמסר מנה לשליח ועדיין מקבל חי הילכך בשעת מיתת הנותן זכה בהן המקבל:

דקי"ל מצוה לקיים דברי המת. ואע"פ שהיה בריא בשעה שמסר מנה לשליח:

ואי שכיב מרע הוה אי איתיה למקבל בשעת מתן מעות. לשליח זכה בהן מיד וכשמת זכו יורשיו מכחו:

ואי ליתיה למקבל בשעת מתן מעות. שכבר מת וזה לא היה יודע יחזרו ליורשי משלח דקי"ל אין קנין למת:

ומשמע מהא דבשכיב מרע אפילו מת מקבל בחיי נותן קנו יורשין דאי לא למאי איצטריכינן למימר בשכיב מרע אי ליתיה למקבל [בשעת מתן מעות הא אף על גב דאיתיה] בשעת מתן מעות כיון דליתיה בשעת מיתת נותן יחזרו למשלח אלא ודאי בשכיב מרע משעה שמסר המנה לשליח דבריו ככתובין וכמסורין למקבל ואפילו מת בחיי נותן כך כתבו בתוספות אבל תמה אני למה דהא קי"ל בסוף פרק יש נוחלין [דף קלז.] דמתנת שכיב מרע לא חיילא אלא לאחר גמר מיתה וכיון דבעידנא דחיילא ליתיה למקבל היאך קנה והא אין קנין למת וצריך עיון [בתוספות ובתשובת ר"י בר ששת סימן שמ"ו]:

הדרן עלך פרק המביא קמא

דף ז.

המביא. בפני נחתם חציו. אחד מן העדים:

אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. מסקינן בגמ' דדוקא בשאין הגט יוצא אלא מתחת ידי האחד שהוא מביאו ואין חבירו שליח בהבאתו ומשום הכי פסול דשליח אצרכינהו רבנן לממרינהו לתרוייהו אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר דשנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם כרבא דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויים לקיימו וכיון שאנו יודעים על פי אלו השנים שהבעל מסרו ליכא חששא תו [למיחש] לזיוף:

שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד שלישי אומר בפני נחתם פסול. וביוצא מתחת ידי האחד דכיון דמאן דאמר בפני נחתם לא אמר בפני נכתב אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ור' יהודה מכשיר דכיון דאיכא תרי דמסהדי אכתיבה תו לא אתי לאחלופי:

אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר. לרבא דסבירא ליה לפי שאין עדים מצוין לקיימו אפילו אין שום עד מעיד על הכתיבה כשר שהרי נתקיים ע"פ השנים ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דתנא אחד אומר וכו':

גמ' אפילו לא כתב אלא שיטהאחת לשמה. שיטה ראשונה שיש בה שם האיש ושם האשה והזמן:

אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט. דאני הוא עד שני היינו קיום הגט כשאר שטרות דאדם מעיד זה כתב ידי:

או כולו בתקנת חכמים. שאומר בפני נכתב וכו' וטעמא דמילתא דכיון דאמר אני הוא עד שני על עיקר הגט הוא מעיד ובהך חתימה דאמר בפני אינו מעיד אלא על חתם ידו ואמאי דקא מסהיד בהאי לא מסהיד בהאי ולא תיקון רבנן להימוני יחיד לחצאין:

דליכא מידי דכי אמר אחד כשר. פי' רש"י ז"ל שאם היה שליח זה אומר אני מכירה כשר דסבירא ליה ז"ל שהמביא גט ממדינת הים אינו צריך שיאמר בפני נחתם דוקא אלא כל שאומר אני מכיר החתימה כשר לפי שהוא גורס בפ"ק [דף ג.] ורבא אמר אטו הכא כי אמר ידענא לא מהימן ומש"ה ס"ל ז"ל דבאמר ידענא סגי וחלקו עליו לומר דבלשון יודע אני ומכיר ודאי לא מהימן עד אחד דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ובההיא דלעיל הכי גרסי' אטו כי אמרי בפנינו מי לא מהמני כלומר בשאר שטרות דבקיום שטרות אי אמרי בפנינו ואי אמרי ידעינן מהני אבל בקיום הגט דוקא כי אמר בפני אבל ידענא לא מהני וה"פ מי איכא מידי [דאילו אמר חד כשר] דכיון דבקיומו של יחיד ליכא למיחש דאתי לאיחלופי שהרי אומר בפני נכתב קיומן של שנים למה יפסל דהא חד גוונא הוא

בקיום כיון דבקיום שטרות דעלמא כי אמר בפני מהני ובגמרא איכא מאן דסבר שאם העידו שנים על חתימת יד שני אי נמי העיד הוא ואחר על חתימת יד שני דפסול ולא סליק הכי אלא כשר כמו שכתב הריא"ף בהלכות:

אבל הגט יוצא מתחת ידי שניהם כשר. פי' רש"י ז"ל ששניהם אדוקין בו ולאו דוקא אלא כל שהבעל עשה את שניהם שלוחים ואמר להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו לאחד במעמד חבירו כדאמרינן בפרק התקבל [דף סז:] כולכם הוליכו אחד מוליך במעמד כולם בהכי סגי ולא עוד אלא אפילו אם האחד בלבד שליח והשני מעיד שבפניו נתן הבעל גט לחבירו להוליך לאשתו לרבא דלא חייש לשמה כשר דהא אם יאמר בפנינו גרשה [דף טז:] מי לא מהימני דלרבא דלא חייש אלא לקיום וקי"ל כוותיה כל שיש עדים לנו שהבעל מסרו להוליכו לאשתו שוב אין לחוש למזוייף:

דף ז:

אלמא קסבר שנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיומו וכאן אין לחוש לזיוף וכי תימא לעולם צריכין ושאני הכא משום דקאמרי הני לאו מילתא היא דאמירה דהני לית בה מששא דהא רבנן אצרוך לשליח למימרינהו לתרוייהו כי היכי דלא ליתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא דאי לא תימא הכי אפי' אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם למה פסול:

וכי אין הגט יוצא מתחת ידי שניהם במאי פליגי. הואיל ואחד הביאו והוא לא אמר כתקון חכמים אמאי מכשיר ר' יהודה:

מר סבר וכו'. ת"ק סבר אע"פ שהגט יוצא מתחת יד עד המעיד על החתימה. והשליח הימנוהו רבנן כבי תרי אפי' הכי כיון דלא אמר בפני נכתב פסול גזירה דילמא אתי לאיחלופי וכו':

ור' יהודה סבר כיון דאצרכוהו תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיבה תו לא אתי לאיחלופי:

ואפי' גט יוצא מתחת ידי עדי חתימה כשר. כלומר אפי' מתחת ידי אחד מהם ואע"ג דמאן דאמר בפני נכתב כיון שאינו שליח כמאן דליתיה דמי הרי נתקיים הגט ע"פ השנים ולרבא בהכי סגי וקא דייק דכיון דבקיום הגט סגי שמע מינה נמי דשנים שהביאו אין צריכין דכיון שהם מעידין שהבעל מסרו להם תו ליכא למיחש לזיוף ומהני כעידי קיום:

מתני' נכתב בלילה ונחתם ביום. היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם:

ביום ונחתם בלילה. מוקדם הוא דמשמע דמההוא יומא אגרשה ולא אגרשה עד למחר ובגמרא מפרש מאי פסוליה:

כל גיטין. של מכר ומתנה והלואה פסולים דאתו למטרף לקוחות מיומא דכתיבה ושלא כדין:

חוץ מגיטי נשים. דלאו לגוביינא עבידי:

גמ' מפני מה תקנו זמן בגיטין. כיון דלאו שטרא לגוביינא הוא וממתני' דתנן בפרק המגרש (דף פו.) ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וחד מנייהו יש עליו עדים ואין בו זמן ילפינן דתקנו חכמים זמן בגיטין אבל ממתני' דהכא דפסול גט מוקדם ליכא למשמע מינה דתקנו חכמים זמן בגיטין משום דאיכא למימר דגט שאין בו זמן כשר דלא נפיק מינה חורבא דכי בעיא לאפוקי פירי א"ל אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כיון שאין בו זמן אבל כי אית ביה זמן והוי מוקדם מפקא פירי מזמנו של גט שלא כדין וא"ת ואמאי לא אמרינן דתקנו בו זמן כדי שתוכל להוציא האשה מן הבעל מזונות שלותה ואכלה קודם הזמן שכתוב בגט ולא יוכל לומר לה גרשתיך קודם לכן י"ל דאפילו אין בו זמן יכולה האשה להביא עדים בב"ד ויעידו על זמן גירושיה:

ר' יוחנן אמר משום בת אחותו. והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו וחס עליה שלא תחנק וכותב לה גט בלא זמן ונותן לה וכשמעידין עליה בב"ד מוציאה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה דלא אמרינן אוקמה בחזקת אשת איש והשתא הוא דאגרשה והגט מאוחר כיון שהיא גרושה לפנינו ואדרבה אוקמא בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיתה א"א:

ריש לקיש אמר משום פירות. כתב רש"י ז"ל שמזמן הגט ואילך אם ימכור הבעל פירות נכסי מלוג שלה תגבם ואם לא היה בו זמן היה מוכר והולך וכשתתבע בב"ד הויא ידה על התחתונה שאומר לה קודם גירושין מכרתי ונראה מדבריו שאילו לא היה בו זמן היינו חוששין שמא ימכור לאחר גירושין ואין זה מחוור שמשעת גירושין ואילך ודאי אין לחוש שהרי האשה יכולה לברר שעת גירושיה ולהוציא נכסי מלוג מידי הבעל אלא כי אמר ר"ל משום פירות הכי קאמר שמתוך שהבעל מפסיד פירות משעת חתימת הגט צריך שיהא בו זמן כדי שלא ימכור פירות בין חתימה לנתינה ואם מכר שתטרפם האשה:

דף ח.

אבל משום פירות לא קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. כתב רש"י ז"ל הילכך זמן כתיבת הגט לא מהני מידי וכי אתיא למיטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטה לידה

ולא נהירא מדגרסינן בפרק קמא דב"מ (דף יח:) מצא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה והוינן בה [בדף יט. ע"ש] ליחוש שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ואזיל בעל וזבין פירי מניסן ועד תשרי ואתיא היא וקא מפקא וקא טרפא לקוחות שלא כדין הניחא למ"ד משעת כתיבה אלא למ"ד משעת נתינה מאי איכא למימר ומפרקינן דאמרי לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך אלמא דוקא התם הוא דאמרי' לה הכי משום דכיון דנפל איתרע ליה אבל בעלמא לא וכדמסיימינן נמי התם אי הכי בשאר שטרות נמי נימא הכי וכו' ושמעתין נמי דייק דכל דכתב ביה זמן לא בעיא ראיה אימת מטא גיטא לידה דכיון דמוקדם פסול ולא חיישינן דילמא כתביה ואותביה בכסתיה [דאי מפייסה תיפייס] משום דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה כדאיתא בגמ' [כאן דף יח.] למאי ניחוש לה אלא עיקר פלוגתייהו דר' יוחנן ור"ל (בהכי תליא) דר"ל סבר שהבעל מפסיד פירות משעת חתימה ולפיכך צריך שיהא זמן בגיטין דאי לא זמנין שיהא הבעל גומר לגרשה ומכתיב גט בלא זמן מפני שסופר ועדים מזדמנין לו ומתוך שרואה בנכסי אשתו קמה לקצור ענבים לבצור שמיט ואכיל להו ואח"כ מגרשה בגט זה ומפסדה פירות משעת חתימה שלא כדין ולפיכך תקנו חכמים זמן בגיטין זהו טעמו של ריש לקיש ור' יוחנן סבר שמפני זה לא היה צריך להתקין זמן בגיטין דכיון דיש לבעל פירות עד שעת נתינה ואי אכיל פירי עד ההיא שעתא כדין הוא אוכל ומשעת נתינה ואילך אין לחוש לתקנה של אשה שהרי בידה להוציא נכסיה מיד הבעל אלא משום בת אחותו הוא דתקינו רבנן זמן ואי תימא וכיון דסבירא ליה לר' יוחנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה היאך כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ניחוש שמא כתב בניסן ולא יתן עד תשרי וכדפרכינן בפ' שנים אוחזין (דף יג.) גבי כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ואצטרכינן לאוקמא התם בשטרי אקנייתא דמשעת קנין משעבד נפשיה י"ל דבגט ליכא למיחש להכי משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה וכדאיתא בסוגיין בגמרא:

קסבר זנות לא שכיחא. וכיון דמילתא דלא שכיחא היא לא חיישי רבנן למעבד תקנתא ואי תימא דהא תנן בריש כתובות בתולה נשאת ליום רביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין אלמא משום זנות עבוד רבנן תקנתא י"ל דהכא הכי קאמרינן זנות דבעדים והתראה לא שכיחא וליכא למיחש לחפויי אבת אחותו בכה"ג אי נמי י"ל דהתם אע"ג דלא שכיחא איכא חששא שלא תאסר עליו עולמית ויעמוד עמה באיסור דבתקלה מרובה כי הא ראוי לחוש אפילו למה שאינו מצוי אבל הכא ליכא תקלה אחריתי אלא דילמא מחייבא מיתה ולא מיקטלא ומש"ה לא חששו לדבר שאינו מצוי:

ונכתב ביום ונחתם בלילה במתני' לרבי יוחנן מיפסל שמא יחפה על בת אחותו על זנות של יום ולר"ל משום פירות שיהו סבורין הדיינים שביום הכתיבה נחתם ותטרוף האשה שלא כדין פירות שמשעת כתיבה עד שעת חתימה ורבי שמעון מכשיר דלית ליה שמא יחפה משום דזנות לא שכיחא ומשום פירות נמי ליכא דקסבר שמכיון שנתן עיניו לגרשה דהיינו שעת כתיבה שוב אין לבעל פירות הילכך אי טרפא כדין טרפא והכי מפרשינן בגמ':

ולענין גט מאוחר משמע דמיפסיל דהא איכא למיחש משום בת אחותו ומשום פירות משום בת אחותו שיכתוב זמנו של גט לאחר כמה ימים ותוציא את גיטה ותאמר קודם זנות נתגרשתי ואין זמנו של גט מוכיח שהרי על כרחנו אנו רואין שהוא מאוחר והוה ליה כגט שאין בו זמן ומשום פירות נמי איכא שאין להוכיח מתי נחתם ונמצאת מפסדת פירות משעת חתימה עד שעת נתינה לר"ל שלא כדין אבל בתוספות הכשירוהו והביאו ראיה מדאמרינן בפרק גט פשוט (דף קס.) דמקושר שכתב עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואע"ג דאי עביד הכי הוי מאוחר דמקושר מלך שנה מונין לו שתים כדאיתא התם [דף קסד:] והכל יודעים שזמנו שנה וכי עביד ליה פשוט הוי זמנו ב' כמו שכתוב בו שהרי לא ידעו דתחלתו היה מקושר אלמא משמע דגט מאוחר כשר ועוד ראיה מדתנן בשביעית [פרק י משנה ה] פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול שטרי חוב המוקדמים פסולים והמאוחרין כשרין ואם איתא דגט מאוחר פסול הוה ליה למתני גט בין מוקדם בין מאוחר פסול ובתוספתא דחולין [סוף פרק א] נמי תניא כשר בגט פסול בפרוזבול כשר בפרוזבול פסול בגט [כשר בגט] דהיינו מאוחר פסול בפרוזבול דפרוזבול מאוחר פסול וטעמא דמילתא משום דגופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל חוב שיש לי אצל פלוני וכשהוא מאחרו נמצא שבכלל פרוזבול זה חובות שהלוה לאחר מכאן ולפיכך פסול. [פסול] בגט וכשר בפרוזבול דהיינו מוקדם שהקדמתו אינו אלא גרעון זכותו פסול בגט [שגט מוקדם פסול] וכדאמרינן הכא בהדיא אלמא גט מאוחר כשר [וא"ת] ואמאי [כשר] והא איכא למיחש לבת אחותו ולפירות ותי' ר"י ז"ל דבגט מאוחר אינה מתגרשת אלא מזמנו של גט ואילך דהוה ליה כאילו התנה עמה שלא תתגרש עד יום פלוני וכיון שכך ליכא למיחש משום בת אחותו ומשום פירות נמי ליכא למיחש דכי מפסיד בעל פירות משעת כתיבה או משעת חתימה ה"מ בגט הראוי לגרש בו לאלתר אבל בגט מאוחר כיון שאין ראוי לגרש בו [לאלתר] אינו מפסיד פירות אלא מן הזמן הכתוב בו ואילך ולפי זה אפשר לומר הוא הדין דכל שטר הקנאה

כלומר שאינו לראיה בעלמא אלא השטר עצמו מקנה שאם היה מאוחר שלא קנה [לוקח או מקבל מתנה] עד זמן השטר דהוה ליה כאילו התנה נותן בכך:

אבל אחרים אומרים דגט מאוחר פסול וכן דעת הרמב"ם בפרק ראשון מהלכות גרושין והתם בגט פשוט שהכשיר רבי חנינא מקושר שעדיו מתוכו אפשר שלא הכשיר אלא בגט חוב אבל בגיטי נשים לא ואע"ג דלא פלוג בהו רבנן כדאמרינן התם אפשר דאע"ג דבעיקר התקנה אמרינן דלא פלוג בהא מילתא פלוג בהו בדיעבד לדברי רבי חנינא והאי דלא תני לה התם בשביעית אפשר דהתם לא מיירי אלא במילי דממונא אי נמי כיון דמוקדם פלוגתא דר' שמעון ורבנן הוא לא קתני [ליה] והא דתניא בתוספתא כשר בגט פסול בפרוזבול כשר בגט חוב קאמר דאף [שאר] שטרות נקראין גט אבל לעולם גט אשה המאוחר פסול ומשמע דהוי דיניה כגט שאין בו זמן דפסול [ולא תנשא] ואם נשאת הולד כשר וראיה לדבר דאין גט מאוחר כשר מדאמרינן ביבמות בפרק האשה שלום (דף קטז.) ההוא גיטא דאשתכח בסורא דהוה כתב ביה אנא ענן בר חייא מסורא פטר ותריך ית פלוניתא אינתתי ובדיק רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא חד ענן בר חייא מחגרא ואתו סהדי ואמרי דההוא יומא בהדן הוה בנהרדעא ואמר רבא חיישינן לגמלא פרחא אי נמי לקפיצה אי נמי מילי מסר ואם איתא דגט מאוחר כשר מאי כולי האי נימא דילמא אחרוהו וכתבוהו ולאו ראיה היא דאפשר דהוי בכלל מאי דקאמרינן אי נמי מילי מסר:

גרסי' בגמרא [דף יז:] אמר ליה אביי לרב יוסף הא דתנן שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן. פירוש דחד מג' גיטין פסולין יש עליו עדים ואין בו זמן וכיון דאם נשאת הולד כשר מה הועילו חכמים בתקנתן משום בת אחותו ומשום פירות. ומהדרינן אהני דלכתחלה לא תנשא. גזייה לזמן ויהביה ניהלה [מאי]. כלומר שלאחר שכתבו בו זמן חתכו ונתנו לה ואמרי' דגט שאין בו זמן אם נשאת הולד כשר וכיון שכן מה הועילו חכמים בתקנתם דהא אי בעי עביד הכי ומהדרינן לרמאי לא חיישינן. כלומר לרמאות גדול כזה שהוא ניכר ונגלה דלא עביד אינשי דעבדי הכי לא חשו רבנן להכי:

ודאמרי' לרמאי לא חיישינן. פר"ח ז"ל דלרמאי לא חיישינן וכשר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות גירושין דכשר ומשיאין אותה לכתחלה ופשטא דסוגיא הכי משמע דמעיקרא אמרינן אהני דלכתחלה לא תנשא ובתר הכי פרכינן גזייה לזמן מאי דמשמע דבכה"ג תנשא לכתחלה דאי לא מאי פרכינן ומהדרינן דאין הכי נמי אלא דלרמאי לא חיישינן ולפי זה צריך לומר דתלמודא דאמר גזייה לזמן ויהביה ניהלה מאי משום הכי

פשיטא ליה דתנשא לכתחלה משום דלרמאי לא חיישינן אלא שהתלמוד מפרש הדבר דרך קושיא ותירוץ אבל יותר נכון מ"ש רש"י ז"ל דכי מפרקינן אהני דלכתחלה לא תנשא היינו לומר דכיון שכן לא כתבי ליה ספרי דדייני ולא חתמי ליה ומש"ה פרכינן גזייה לזמן כלומר תינח אי לא כתב ביה זמן כלל ולא חתמי ביה סהדי אבל היכא דכתבי וחתמי ובתר הכי גזייה לזמן מאי איכא למימר ואהדר ליה דלרמאות ניכר לכל כזה לא חיישינן אבל לעולם גזייה לזמן דינו כגט שאין בו זמן שהוא פסול ואם נשאת הולד כשר וכן דעת הראב"ד ז"ל בהשגות:

וגרסי' תו בגמ' [שם] כתוב בו שבוע שנה חדש שבת מאי א"ל כשר מה הועילו חכמים בתקנתן. כלומר מדכתוב בו זמנו בשבוע פלוני של יובל ולא כתוב בו אי זו שנה או כתב שנה ולא חדש או כתב חדש ולא כתב שבת או כתב שבת ולא כתב יום כיון דאמרת דכשר לכתחלה מה הועילו חכמים בתקנתן דהא לא ממנעי למיכתביה ניהליה. ומהדרינן אהני לשבוע דלקמיה ולשבוע דבתריה. כלומר לשבוע דקמיה שאם זינתה תיהרג ולשבוע דבתריה לפירות שאם ימכור בהם תוציא גיטה ותגבם. דאי לא תימא הכי יומא גופיה מי ידעי אי מצפרא אי מפניא אלא ליומא דלקמיה וליומא דבתריה הכא נמי לשבוע לקמיה ולשבוע דבתריה אמר ליה רבינא לרבא כתביה [דף יח.] ואותביה בכיסתיה דאי מפייסא בהדיה תפייס מאי. כלומר דזמנין לא מפייס ומגרשה ומכי מטא גיטא לידה הוא דמגרשה מה הועילו חכמים בתקנתן דהא איכא למיחש שמא יחפה. ומפרקינן לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה. ולעולם אינו מחתימו אלא אם כן רצה ליתנו מיד. אמר ליה רבינא לרב אשי גיטין הבאים ממדינת הים דמכתבי בניסן ולא מטו עד תשרי מה הועילו חכמים בתקנתן. כלומר דהא מצי לחפויי על בת אחותו. ומהדרינן הנהו קלא אית להו. פרש"י ז"ל ובעיא לאיתויי ראיה אימת מטא לידה. ולא נהירא דאע"פ שידוע שלא בא לידה ביום הכתוב בו אעפ"כ יכול לחפות עליה ולומר שניתן לה קודם שזינתה לפיכך פי' ר"י ז"ל דהכי קאמר דכיון שרואין שזמן הגט מוקדם לנתינתו קלא אית לה למילתא ורמו אנפשייהו ומדכר דכירי מתי נמסר לה ואם תאמר א"כ גט מוקדם למה פסול והרי כיון שזמנו קודם לנתינתו קלא אית ליה ורמו אנפשייהו ודכירי וכי תימא דלא סמכי אקלא אלא בגיטין הבאין ממדינת הים דלא אפשר בלאו הכי ומשום עגונא הקלו. משליש גט לאשתו דבסמוך מאי איכא למימר. לפיכך פי' דלא אמרינן קלא אית להו אלא בגט המשתלח או הניתן ביד השליש אבל בגיטין דעלמא לא. ולפי זה אף גט מוקדם אם נתנו לה על ידי שליח כשר וזו קולא יתירה בעיני. ולפיכך נראה לי דדוקא בגיטין הבאים ממדינת הים סמכי אקלא משום עגונא ודכותה במשליש גט לאשתו והוא

הולך לדרכו וזהו שהזקיקו לרש"י ז"ל לכתוב עלה דההיא דהמשליש גט לאשתו שהוא הלך לדרכו כמו שאכתוב עלה דההיא בס"ד:

דף ח:

איכא מ"ד הלכה כרבי יוחנן. דס"ל דיש לו לבעל פירות עד שעת נתינה. ואיכא מ"ד הלכה כר"ש בן לקיש דאמר משעת כתיבה כדקי"ל לענין שלשה חדשים דאמרינן בסמוך דג' חדשים שהאשה צריכה להמתין מלהנשא אחר שנתגרשה כדי להבחין בין זרע בעל ראשון לזרע בעל שני מונין לה משעת כתיבה אבל הכא לענין פירי בפרקונה תליא מילתא וכו' וקי"ל דלא פקע פרקונה מיניה עד דמטי גיטא לידה. דברי הרי"ף ז"ל בכאן צריכין עיון דמנא ליה דלא ליפקע פרקונה בכתיבת גט לכשיגרש בסוף ודאי מאן דאית ליה [משעת] כתיבה בפירות פרקונה נמי פקע בההיא שעתא ועיקר פיסקא דההיא שמעתתא הוא מדאיתמר בגמ' והא איפכא שמעינן להו דאיתמר מאימתי מוציאין לפירות ר' יוחנן אמר משעת כתיבה ור"ל אמר משעת נתינה ואמרינן איפוך ולא מסיימי אי מפכינן קמייתא אי בתרייתא ואפ"ה משמעו לכאורה דבתרייתא מפכינן [דמסתמא] מאן דמתרץ מתכוין להעמיד דבריו וה"נ מוכחא בפרק השולח (דף מו:) דמותבינא אמתני' דהמוציא אשתו משום אילונית דרבי יהודה אדרבי יהודה ואמרי' איפוך ומוכחא דהתם דבתרייתא מפכינן ובפרק קמא דכתובות (דף י.) נמי גבי רשב"ג דאמר כתובה דאוריית' אמרינן איפוך ומוכח דבתרייתא מפכינן הלכך דרבי יוחנן הוא דאמר משעת נתינה וקי"ל כותיה ואף על גב דאשכחן בכמה דוכתי בתלמודא דאיתמר הניחא למ"ד משום פירות א"נ למ"ד משעת כתיבה ולא אמרינן הניחא לר' יוחנן או ריש לקיש היינו משום דכיון דאיכא דמפכי לה לא מעייל תלמודא נפשיה התם בהכי אבל משמע דקושטא דמילתא היא דרבי יוחנן הוא דאמר משעת נתינה וקי"ל כותיה וסוגיין דהכא נמי במשעת נתינה רהטא מדאקשינן סתמא מכתביה ואותביה בכסתיה ומגיטין הבאים ממדינת הים והנהו פירכי למאן דאמר משום פירי לא קשו מידי אע"פ שלא פירש רש"י ז"ל כן משום דבעל הוא מפסיד פירות כדין משעת חתימה וכיון דפרכינן להו סתמא ש"מ דנקטינן כמ"ד משום בת אחותו וממילא יש לבעל פירות עד שעת נתינה דהא בהא תליא:

מאימתי מונין לגט. שלשה חדשים שהאשה צריכה להמתין אחר שנתגרשה כדי להבחין בין זרע בעל ראשון לזרע בעל שני:

המשליש גט לאשתו. כתב רש"י ז"ל מסר הגט לשליח כדי לגרש בו לסוף שלשה חדשים והוא הולך לדרכו:

מותרת לינשא מיד. דמשעת כתיבה מנינן וכתבו בתוספות שבחנם כתב רש"י ז"ל והוא הולך לדרכו אלא מיירי אפילו הוא בעיר ונקט תנא דברייתא המשליש לרבותא שאף על פי שהוא בעיר מותרת לינשא מיד ואין חוששין לגט ישן ולי נראה דדוקא נקט רש"י שהלך לדרכו משום דסבירא ליה דדוקא משום עגונא כשהלך בדרך הוא שהקלו חכמים לגרש בגט שזמנו מוקדם מנתינתו דומיא דגיטין הבאים ממדינת הים אבל אם היה בעיר הוה ליה כנכתב ביום ונחתם בלילה דפסול:

גט ישן. לקמן תנינא [דף עט:] דאין אדם מגרש בגט ישן ואי זהו גט ישן כל שנתייחד עמה אחר שכתבו לה. וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. שמא תתעבר בין כתיבתו לנתינתו ולאחר זמן יאמרו הגט קודם ובזנות נתעברה:

גרסי' בגמרא [**דף יח.**] **איתמר כתובה מאימתי משמטת**. כלומר מאימתי תהא כתובה כשטרי חוב ומשמטתה שביעית:

רב אמר משתפגום ותזקוף. כלומר משתפרע קצת ותזקיף עליו המותר במלוה דנפקא לה מתורת כתובה והויא לה כמלוה:

ושמואל אמר פגמה אף על פי שלא זקפה זקפה אף על פי שלא פגמה. הויא לה כמלוה. לא פגמה ולא זקפה אינה משמטת דמדינא כתובה ותוספת אינן משמיטין מידי דהוה אשכר שכיר והקפת החנות דאין משמיטין משום דשביעית אינה משמטת אלא מלוה ולפי זה אי אפשר לפרש מאי דאמרי' התם בריש אף על פי (דף נד:) דתנאי כתובה ככתובה דמי להנהו מילי דאמרינן התם ומני בהדייהו לשביעית דהכי קאמר דכשם שכתובה אינה משמטת כך תוספת אינו משמט משום דתנאי כתובה ככתובה דמי דמאי איריא משום דהוי ככתובה תיפוק ליה דמדינא אינו משמט לפי שאין שביעית משמטת אלא מלוה ודוחק הוא לומר דאתיא כרבי יוסי דפליג התם [בפרק י דשביעית] ואמר דשכר שכיר משמט אלא ודאי הא דמני התם בשביעית היינו לומר שאם פגמה וזקפה כתובתה לרב או פגמה או זקפה אליבא דשמואל דמשמט נמי תוספת וקי"ל כשמואל ותניא נמי בגמרא דהעמדה בדין הוי כזקיפה:

כתובה כמעשה בית דין דמיא מה מעשה בית דין וכו'. דמשעת פסק דין איכא קלא כדמוכח בפירקא קמא דבבא מציעא (דף טו.) דבשעמד בדין גבי ממשעבדי הילכך אין שם הקדמה ונכתבים ביום ונחתמים בלילה אף כתובה משעת כתיבה דנכנסה לחופה דמשום קירוב חתנות הוא דחייל שעבודא ואע"ג דלא אחתים דמסתמא איכא קלא:

עסוקין באותו ענין הוו. מכתיבה ועד חתימה ואפילו בשאר שטרות כשר:
לא שנו. דשטרי חוב המוקדמין פסולין:
אבל עסוקין באותו ענין כשר. דאית ליה קלא כאילו חתמו. כיון שהם מזומנים לחתום ומסתברא דקי"ל כשמואל דכתובה כמעשה בית דין דמיא ונכתבת ביום ונחתמת בלילה ואף על גב דדחינן דרב לא סבירא ליה הכי דחייה בעלמא היא ועוד דאפילו הוה רב פליג עליה הא קי"ל כשמואל בדיני אבל כתבו שנמצא בתשובה לרי"ף ז"ל דליתא לדשמואל וכן דעת בעל העיטור ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מהלכות מלוה ולא חילק ומשמע דטעמייהו דכיון דתלמודא מתמה נימא כשמואל סבירא ליה משמע דלמדחיה איכוין ומיהו אפילו [איתא] לדשמואל איכא מאן דאמר דדוקא בשאין בה תוספת אבל יש בה תוספת לא ואע"ג דקי"ל דתנאי כתובה ככתובה דמי הני מילי למאי דמני בריש אף על פי [דף נד:] אבל לשאר מילי לא ואפשר דאפילו בתוספת נמי איכא למימר בההיא הנאה וקלא נמי אית ליה ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש למידי דקנין קלא אית ליה כדאמרינן בפרק גט פשוט [דף קעב.] אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו יומא דקניתו ביה. ונ"ל דכי אמרינן דעסוקים באותו ענין כשר היינו דוקא בשטרי הלואה דזוזי משעבדי ליה וכיון שהם מזומנים לחתום איכא קלא אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר במה מתחייב ביום ואע"ג דאיכא קלא במילי ודאי לא משתעבד ולפיכך תמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק הנזכר ואם היו עסוקין בענין עד שנכנס הלילה וחתמוהו אע"פ שקנו מידו בלילה כשר ומשמע אפילו בשטרי חיוב:
איתמר אמר לעשרה וכו' ועד עשרה ימים. וקודם שנתנו לה חתמו כולן דכיון דאמר להו כולכם לא שוייה גיטא עד דחתימו כלהו:

דף ט.

מאן דאמר משום עדים פסול. דלא הוי עדות שלימה עד שיחתמו כולן וכיון דכולן לא חתמו ביום כתיבתו הוה ליה מוקדם:
אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול מ"ד משום עדים פסול. דקי"ל דאפילו מאה עדים שנמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה:
מחתים לכתחלה קרוב או פסול וכו'. זו היא גרסת הרי"ף ז"ל ורש"י גורס אי חתים בתחלה קרוב או פסול. ופירש אם חתם בשנים הראשונים קרוב או פסול ואפשר שאף גרסת הרי"ף ז"ל מתפרשת כן שהרמב"ם ז"ל תלמידו כתב בפ' [תשיעי] מהלכות גירושין היה אחד מן השנים הראשונים פסול וכו':

אמרי לה כשר. למ"ד משום תנאי אע"ג דחתים ברישא העדות תתקיים בראויים להעיד והאי חשיב לתנאי ומסתמא את הכשרים צוה לשם עדות והקרוב לתנאי:
ואמרי לה פסול. דנהי דבגט כשר איכא למיגזר משום שטרות דעלמא דבשטרות דעלמא פסול כמו שאפרש וא"ת ובשטרות אמאי פסול והאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר ומשמע בהדיא בפרק המגרש (דף פז:) דממלוי שני שטין שהרחיק מן הכתב קאמר דאמרי' בפ' גט פשוט (דף קסב.) דהרחיק ב' שיטין מן הכתב פסול וקאמר שאם אותו ריוח מלא בקרובים כשר אע"פ שנמצאו הקרובים חתומים בתחלה ותניא נמי בפ' גט פשוט [שס:] היו ד' וה' חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר יש לומר דמלאוהו בקרובים היינו טעמא משום דכשרים חתמי ברישא וכשהשטר יוצא לפנינו גם כן תולין להקל ואומרים דכשרים חתים ברישא ושביק רווחא ואח"כ נתמלא הריוח בקרובים אבל כשהקרובים חותמים בתחלה נראים כעדים וא"ת ומאי פסולייהו דשטרות טפי מגט דבגט נמי מדינא אית ליה למפסליה דילמא קרובים לאסהודי אתו ואמאי לא שיילינן להו אי למיחזי אתו אי לאסהודי כדאמרינן בפ"ק דמכות (דף ו.) י"ל דבגט ליכא למיחש לפי שאין עדי חתימת הגט רואין כלום אלא בעל הוא שאומר להם לחתום ואינהו אדעתיה דבעל חתמו אם הוא רוצה משום עדים ואם רוצה משום תנאי ואיהו מסתמא לכשרים מחתים משום עדים והשאר משום תנאי אבל בשאר שטרות בחמשה שבאו לחתום שטר עדות זה בפני זה וחתמו תחלה קרובים או פסולים השטר פסול דדמו כמאן דאמרי לאסהודי אתינן אבל באחרונה ליכא למיחש דכיון ששנים כשרים חתמו [בתחלה] מאן דחתם בתר הכי מסתמא לאו לאסהודי אתא ולפי זה אפילו מאן דפסיל הכא לא פסיל אלא בתחלה אבל באמצע או בסוף אפי' בשטרות כשר והא דתניא בתוספתא ומייתי לה בריש פרק גט פשוט [דף קסב:] היו ד' או ה' חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים עדות בשאר אומר ר"ת ז"ל דהא דנקט שנים הראשונים לרבותא נקטיה אע"פ שנראה יותר שהם עיקר העדות וכל שכן אם נמצאו אמצעיים או אחרונים קרובים או פסולים דתתקיים העדות בשאר והקשה עליו ר"י ז"ל דאי מכשירין קרובים או פסולים בשטרות בין בתחלה בין באמצע בין בסוף ניחוש דילמא אתי לקיומי בשנים קרובים או בחד כשר וחד קרוב דמשום האי חששא אמרינן בפרק הזורק (דף פא:) דבגט מקושר לא הכשירו בו אלא עד אחד פסול בלבד וליכא למימר דלעולם אין מקיימין את השטר עד שיכירו כל החתימות שבשטר ואע"ג דבגט מקושר מקיימין (חד) מכל תלתא דאית ביה התם הוא דכיון דאטרחוה להחתים על כל קשר לא אטרחוה לקיים כולם אבל הכא דכמה

דבעי מחתם בעי קיום בכולהו דליתא דהא אמרינן בריש גט פשוט [דף קסג:] לא שנו אלא בין עדים לכתב אבל בין עדים לאשרתא אפילו הרחיק שיטה אחת פסול ופריך בין עדים לכתב נמי ליחוש דילמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר לרבות עדים הוא דעבדי ומשני כל כה"ג אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה משמע דבעלמא מכל תרי דאית ביה מקיימין שאילו היה צריך לקיים כל החתימות לא הוה פריך מידי לפיכך חזר בו ר"ת ז"ל ופי' כמו שפי' בהלכות גדולות דדוקא נקט בברייתא שנים הראשונים קרובים וכו' דתלינן דחתמו לכבוד או למלוי ולפיכך תתקיים עדות בשאר אבל נמצא אחד מן האמצעים קרוב או פסול עדותן בטלה דודאי לשם עדות (חתמו) [חתם] ובפ' גט פשוט הכי קאמר כל כה"ג אין מקיימין מעדים שלמטה אלא מעדים שלמעלה אבל בעלמא אדרבה הוי איפכא דאין מקיימין מעדים שלמעלה אלא מעדים שלמטה ומאן דמכשר הכא לא מכשר אלא בתחלה אבל בסוף דכולי עלמא פסול והרמב"ם ז"ל כתב בפרק הנזכר דמשום הכי מכשר טפי בגט מבשטרות לפי שהגט נותנו לה בפני עדים ויש לסמוך בו על עדי מסירה:

מתני' בכל כותבין בדיו בסם בסקרא בקומוס. בגמ' מפרש להו:

ובקנקנתום. מפרש בגמ' דהיינו חרתא דאושכפי. ופרש"י ז"ל שזהו הנקרא ללעוזות בלע"ז אדרימנ"ט ולפי זה אסור להטיל אדרימנ"ט לתוך דיו של ס"ת כדאמרינן במסכת סוטה (דף כ.) וכי מטילין קנקנתום לתוך הדיו והתורה אמרה ומחה כתב שהוא יכול למחוק אבל אין פירושו מחוור שהרי הוא ז"ל פי' ג"כ ובשיחור דקתני בברייתא דהיינו אדרימנ"ט ואינו נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתני' ור"י ז"ל פי' דשיחור הוא אדרימנ"ט וקנקנתום הוא כמו שפי' רשב"ם בעירובין [דף יג.] שהוא קרקע ירוקה שקורין וידראו"ל ואע"ג דבפ' כל היד (דף כ.) תנא שחור כחרת ומפרש דהיינו חרתא דאושכפי ואילו וידריאו"ל ירוקה היא כזכוכית ועל כן נקרא וידריאו"ל. י"ל דכשמתקנין אותה כתקונה אז היא משחרת ולפיכך אמר ר"ת ז"ל שמותר להטיל אדרימנ"ט לתוך דיו של ס"ת דלא אסרו אלא קנקנתום דהיינו וידריאו"ל. ולא נהירא שהרי דיו שיש בו אדרימנ"ט אינו נמחה ולפי זה יהו כלן אסורין אלא מה [שנהגו עכשיו] להטיל קנקנתום לתוך דיו של ס"ת כמ"ד התם [בעירובין וסוטה] דלכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה שבמקדש אבל בס"ת שרי:

על העלה של זית. תלושה ואליבא דר"א דס"ל עדי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע"פ שהוא כתב שיכול להזדייף ואליבא דר"מ דוקא ברושם וקמ"ל מתני' דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר"מ בין לר"א אין כותבין את הגט אלא בדבר

המתקיים על דבר המתקיים. והיינו דתניא בתוספתא [פ"ב] על עלה זית על עלה דלעת על עלה חרוב על כל דבר שהוא של קיימא כשר על עלה בצלים על עלה ירקות על כל דבר שאינו של קיימא פסול זה הכלל אינו כשר עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא:

ונותן לה את הפרה. בגמרא מפרש טעמא וכתבו בשם רבינו מאיר הלוי שצריך שיתן את העבד ואת הפרה בפירוש הא בנותן לה ואמר הא גיטיך סתמא אינו במשמע שנתן לה כלום והגט בטל ואע"ג דאמרינן לעיל [דף כ:] אוירא דמגילתא הוא התם היינו טעמא לפי שמה שנשאר הרי הוא טפל לגט אבל הכא בעבד ופרה כיון שיש להם חיות אינם טפלים לקרן ולא ליד:

גמ' במי טריא. מי גשמים לשון מורי פי' [מים] שנשארים על הגגות ל"א מי טריא מים ששורין בהם פירי שהוא כעין עפצים ועפצא גלי"ש מכאן היה אומר ר"ת ז"ל שדיו של עפצים פסול לכתוב בו ספר תורה דתנן במגילה [דף ח:] עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו ותניא בפרק הבונה (דף קג:) דכתב שלא בדיו יגנז ובס"ת מיירי כדמוכח בפ' הקומץ רבה [דף לא: ע"ש תוס' ד"ה עשאה כשירה] אלמא דיו בעינן והכא אמרינן דיו דיותא ובכל דבר המתקיים לאיתויי עפצא אלמא אין זו דיו ותו אמרינן בפרק כל היד [דף כ.] קורטא דדיותא ודיו של עפצים אינו יבש שיהא קורטא ולפיכך היה אומר הרב ז"ל שאין כותבין ס"ת אלא בדיו הנהוג בצרפת הנעשה מעץ שקורין אלידיר"ן וההוא מתעבד קורטא והא דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כג.) כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולן לאו היינו גומא דאין דרך ליתן גומא אלא בדיו של עפצים אלא אומר ר"ת דשרף הוא לחלוחית של קליפת עץ כמו זו שירפה מצוי דפ"ק דנדה [דף י:] דהיינו לחלוחית דמים שבאשה ובפרק כל שעה (דף לט.) אמרינן ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין וירק אין לו גומא אלא לחלוחית ואין אלו ראיות דאדרבה סתם דיו הוא של עפצים כדאמרינן בירושלמי [דפירקין הלכה ג] מטיל בו דיו שאין בו עפצא אלמא סתם דיו יש בו עפצא וכי מרבינן הכא מכל דבר המתקיים מי אפצא היינו מים שנשורו בו העפצים בלא שום בישול ולא הוי דיו עד לאחר בישולו שהוא מתבשל עם אותן דברים שמערבים עמו וכשמתייבש נעשה קורטא ור"ח ז"ל כתב דיו מדאר או אבר ואבר היינו דיו של עפצים:

שאין מי מילין. שהרי מראה הקלפים המעובדים בעפצים כמראה הכתב ואינו ניכר:

באבר. ששף העופרת במים ומשחירן:

בשחור. פחמין:

ובשיחור. פרשתיו במשנתינו וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות גירושין דבמי טריא ואפצא כותבין אפילו לכתחלה אבל באבר בשחור ובשיחור דוקא דיעבד ואע"ג דבכלהו תני כתבו כיון דאמרינן דמתניתין דקתני בכל כותבין שהוא לכתחלה ובכל דבר המתקיים אתיא לאיתויי מי טריא ואפצא משמע דאפילו לכתחלה אבל הא דכתבו באבר ובשחור ובשיחור דוקא דיעבד ומשום הכי אמרינן דמתניתין אתיא לאיתויי הא:

מקרעין להם נייר חלק. פרש"י ז"ל שמסרטין להם סריטות כעין אותיות והם משימין על הסריטות דיו. ול"נ דחקיקה הרי היא ככתיבה כדמוכח בגמרא לקמן וכשמשימין על הסריטות דיו הוה ליה כתב על גבי כתב דפסלו בגמרא ואפשר שלא היו מסרטים אלא מקצת כל אות ואות ומיהו לשון מקרעין לא משמע הכי לפיכך נראה כפירוש ר"ח ז"ל שלוקחים נייר אחד ומקרעין בו שמות העדים מעבר לעבר ומשימין אותו על הקלף שהגט כתוב בו ובאין עדים וממלאין את הקרעים דיו ונכרת הכתיבה על גבי הקריעה:

דף ט:

והני מילי בגיטין. משום עגונא כדלקמן דזמנין לא משתכחי סהדי בקיאי ושמא בתוך כך יפרש זה לים או ימות ותזקק ליבם:

אבל בשאר שטרות. יחזור אחר עדים הבקיאין לחתום:

כותיה דרב. דאמר קורעין להם נייר חלק:

הלכה כרשב"ג. דבשטרות לא וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה שאם עשה כן בשטרות שהשטר פסול וכתב הרשב"א דאיכא מאן דאמר מדאמרינן [דף יט:] נגדיה רב כהנא ולא אמר נגדיה ופסיל ליה לשטרא ש"מ דשטר כשר וכדאמרינן בעלמא (קדושין דף יב:) רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה נגודי מנגד ליה וקדושיו קדושין וכן הדעת נוטה דכיון דבגיטין שרי להו חתימתן חתימה היא וכיון שכן בדיעבד בשאר שטרות אמאי פסילנא ליה לשטרא עכ"ל:

ודוקא רב נחמן וספרי דדייני. רב נחמן דיין הוה ממונה מפי ריש גלותא דחתניה דבי נשיאה הוה כדאמרינן בהעור והרוטב (דף קכד.) וסופרי הדיינים יראים ממנו ולא משקרו ביה ולא כעד מפי עד דמי שהרי הוא בעצמו ראה אותה עדות ואינו מאמין אחרים בה אלא לומר שכך כתוב בשטר זה וזו אינה עדות אלא מלתא דעבידא לאיגלויי הוא וכיון דאית להו אימתא דידיה מהימני:

דעביד בערכאות. וחותמיו עובדי כוכבים:

ממשעבדי. והא דאמרי' [דף יא.] בפ"ק מבני חרי ולא ממשעבדי בנעשה בהדיוט דלית ליה קלא:

דחתימי עליה סהדי ישראל. וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו בלשון פרסיים:

שכתבו [**עי' בגמ'**]. כתב שלו:

והא לא ידעי למקרייה (**אלא**) **בדידעי**. הא לאו הכי לית להו למחתם אפומא דאחריני דידעי דדוקא ר"נ וספרי דדייני:

גרסי' בגמרא [**דף יט:**] **אמר שמואל נתן לה נייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך חיישינן שמא במי מילין כתבו**. [ונבלעו]. כלומר חיישינן לחומרא ולפוסל' מן הכהונה שמא במי מילין כתבו ונבלעו ואמרי' לעיל כתבו במי טריא ואפצא כשר וסתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעובד בעפצים דאי עפיץ הא אמרינן לעיל אין מי מילין על גבי מי מילין:

ומסקינן דכי אמר שמואל הכי לאו בסתמא אלא דבדקינן ליה הנייר במיא דנרא ופר"ח ז"ל וכן בערוך דהיינו מי קליפת רימונים שמעביר עליו ופולט האותיות שבולטות ונראות ואם נראות חיישינן שמא לא נבלעו יפה וכשנתנו לה היו נראות קצת ואם מת אסורה לכהן וחולצת ולא מתיבמת ויש מי שפי' דלא מספקינן כלל אי הוה גט או נייר חלק דכיון שאמר בעל הרי זה גיטיך נאמן בכך דהא קי"ל בפרק יש נוחלין (דף קלה.) דבעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן להבא ואע"ג דמסיק התם זיל חוש לה היינו בשלא ראינו שנתן לה כלום אלא שהוא אומר שגירשה אבל כאן שנתן לה מדינא מגורשת גמורה הוא וחששא דשמואל ליתיה אלא שמא בשעת נתינה נבלעו האותיות לגמרי ולא היה רשומן ניכר כלל והא דאמרינן לעיל דאם כתבו במי אפצא כשר דהיינו מי מילין היינו כשהכתיבה נכרת לשעתה:

[**דף יט:**] **הני בי תרי עדי מסירה צריכי למקרייה**. דאע"ג דס"ל לשמואל דכל שאמר הבעל שהוא גט מהימן שאני הכא דכיון דאינהו עדי מסירה ועבדי ליה לכריתות אין להם לסמוך בעדותן על אדם אלא כגון רב נחמן וספרי דדייני וכדאמרינן לעיל. ואקשינן עליה דאמימר מדתניא הרי זה גיטיך וכו'. דאם איתא דצריכין למקריי' היכי מצי אמר לה שטר פסים הוא. ומפרקינן דלבתר דקריוה עייליה לבי ידיה. כלומר תחת כנפיו והא דלא שני ליה דההיא בעדי חתימה משום דבעל כרחין ברייתא לא מתוקמא אלא בעדי מסירה דאי לא כיון שאין גט בידה היאך נאמנת וכיון דלא אפשר בלא עדי מסירה משמע ליה דמיירי ליה נמי אפילו בלא עדי חתימה וכתבו בתוס' דמדלא שני ליה הכא במאי עסקינן בדלא קריוה משמע דכי אמרינן צריכי למקרייה לאו לכתחלה בלחוד קאמרינן אלא אפילו בדיעבד אינה מגורשת גמורה וא"ת והא תנן בפרק הזורק (דף פ.) כתב גט לאיש

ושובר לאשה וטעה ונתן וכו' ולאחר זמן גט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מיד האשה תצא מזה ומזה ודייק עלה בהאשה רבה [דף צא:] מאי ה"ל למעבד ומשני איבעי ליה לאקרויי גיטא אלמא דאע"ג דלא קריוה כל שלא נמצא שהוחלף מגורשת יש לומר דנהי דאסורה לינשא בלא קרייה מ"מ אם נשאת לא תצא שכבר כתבתי דבעל מדינא מהימן עוד תירצו דהתם בדעיילי לבי ידיה מיירי וקנסינן לה דהו"ל לאקרויי מיד או אחר נתינה וכן היה מנהיג ר"י ז"ל להקרות קודם נתינה ולאחר נתינה מיהו אינה אסורה לינשא אם לא קראוהו אחר נתינה כדאמרינן הכא לא כל הימנו לאסרה ועל כרחין מיירי בדלא קריוה בתר דעיילי לבי ידה ומ"מ הדבר פשוט שאם לא קראוהו קודם נתינה וקראוהו אחר נתינה מגורשת:

גרסי' בגמ' [דף יט:] ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו לביני דני אשכח מזוזתא אמר ר"נ מזוזתא בי דני לא שכיחא. כלומר וזו היא שזרק לה ואין לחוש שמא גט זרק לה ואבד וה"מ דאשתכח חדא אבל אשתכח תרתי מדהא הוה הא נמי הוה וגיטא אימ' עכברים שקלוה. כלומר דמיירי בשראינו שזה לא זרק אלא כתב אחד וכיון דע"כ חדא הוה התם מעיקרא אמרינן דמדהא הואי חברתא נמי הואי התם וזה זרק גט ואימא עכברים שקלוה. והאי עובדא מיירי בדעייל לבי ידיה ואי לאו דמזוזתא ביני דני לא שכיחא לא חיישינן דחלופי חלפי אבל כיון דלא שכיח אינה מגורשת כלל אי נמי בדלא קריוה עסקינן ואי לא אשתכח מזוזתא הויא לה ספק מגורשת והשתא דאשתכח מזוזתא אין חוששין לה וכי אשתכח תרי אמרינן דאימר עכברים שקלוה לגיטא והואי לה ספק מגורשת [דכיון דאמר לה הרי זה גיטיך] וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות גירושין:

גרסי' תו בגמ' [שם] ההוא גברא דעל לבי כנשתא (דאבי גובר) שקל ספרא יהב לה לדביתהו אמר לה הא גיטיך אמר רב יוסף למאי ניחוש לה וכו' [דף כ.] הא בעינן שמו ושמה ושם עירו ושם עירה וליכא. פי' משום דכתיב ספר כריתות וא"א לספירת דברים של כריתות אא"כ כתב שמו ושמה. ושם עירו ושם עירה ודאי דרבנן הוא דמדאורייתא לא בעינן אלא שמו ושמה כדי שיהא נראה שהוא כורת בינו לבינה דבלאו הכי לא מיקרי כריתות כלל וכי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה בשם עירו ושם עירה לאו דוקא דאפילו מפסיל מדרבנן מ"מ מגורשת ואינה מגורשת הויא ורב יוסף לא חש לה כלל אלא ודאי לאו דוקא:

וגרסי' תו בגמ' [שם] אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם וכו' כלומר

לרבנן לא הוי גיטא והכי קי"ל אע"ג דרב אחא בר יעקב דחי לה ולעיל נמי אמרינן דיו על גבי דיו פטור וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות גירושין:

וגרסי' תו בגמ' [שם] אמר רב חסדא יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטי דעלמא א"ל רבא מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב לה והכא איהי קא כתבה. כלומר שהיא נותנת שכר הסופר כדאמרינן בגמרא דגט פשוט (דף קסח.) משום תקנת עגונות. ודילמא אקנויי אקנו ליה רבנן. כלומר דאקנו ליה ההוא זוזא מדידה והוה כמאן דיהיב ליה איהו דהפקר ב"ד היה הפקר. ואע"ג דבלשון דילמא קאמרינן קושטא דמילתא הכי הוי ומשום כבודו הוא דאמר ליה הכי והכי מפרש בפרק גט פשוט דשדיוה רבנן אאשה:

ומדאמרינן דהאי טעמא סגי דלא למפסלינהו לגיטי שמעינן מינה שאין צריך שיתן הבעל מתחלה הקלף משלו והדיו והקולמוס כמו שכתבו מקצת מחברים בתיקוני גיטין אלא בההוא זוזא דאקנו ליה רבנן קונה הסופר הקלף וזוכה לו לבעל דהוה ליה כשלוחו וזוכה לו חבל אם הקלף הוא שלו יש שכתבו שצריך שיזכה בו הבעל או שלוחו שאין הסופר זוכה לו במה שהוא שלו ואפ"ה פריך שפיר היכי יכול למפסלינהו לכולהו גיטי דהא רובייהו דגיטי דבעל נינהו דבזוזא דאקנו ליה אזיל סופר וקני ליה לבעל וזכי ליה ומיהו אם הקלף של הסופר צריך שיזכה בו הבעל או שלוחו אבל אחרים אומרים שאינו צריך דבאותן דמים שהיא נותנת לסופר אקנו רבנן לבעל בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו של סופר ומ"מ כשהיא עצמה כותבת גיטה בכי הא לא תקנו רבנן מידי דאי לא תימא הכי היכי שקלינן וטרינן לקמן בגמ' [דף כ:] דאשה אי ידעה לאקנויי או לא הא רבנן ידעי לאקנויי אלא ודאי כדכתיבנא:

גרסי' בגמ' [**דף כ.**] **ת"ר וכתב ולא וחקק**. ופרכינן למימרא דחקיקה לאו כתיבה הוא ורמינהי וכו'. ומשני לא קשיא הא דחק תוכות הא דחק יריכות. כלומר שאם חקק תוכות האותיות ונשארו האותיות בולטות מאליהן לא קרינא ביה וכתב לפי שלא עשה מעשה כלל בגוף האות אבל אם חקק יריכותיהן של אותיות דהיינו הן ממש ששוקע הכתב כתיבה מקריא. ירושלמי בפרקין הקורע על העור כתבנית כתב כשר הרושם העור כתבנית כתב פסול ובתוס' תניא איפכא דקורע פסול ורושם כשר והרמב"ם ז"ל הכשיר לשניהן בפרק ב' מהלכות גירושין והוא תימה. ואמרינן בגמרא [שם] דרישמא מחרץ חריץ. כלומר שחותם המטבע מחריץ חריץ התוכות והסביבות של צורת החותם ונ"מ שאם חקק את הגט בחותם שנתנו על גבי טס לא הוי כתב דתוכות הוא:

וגרסי' תו [דף כ:] בעא מיניה רבא מרב נחמן כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטך והתקבלי כתובתיך מהו. כלומר מי אמרי' דכיון דלפרעון כתובה יהיב

לה לא קרינא ביה ונתן דהא לא יהיב לה מידי. ואהדר ליה דנתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה. וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות גירושין שהיא מקבלת מכתובתה בכדי שוויי הטס בלבד ומוכח בגמרא שאם כתב לה גט על טס של זהב ואמר לה התקבלי גיטיך אפילו הגליון הוא שלה ואינו נכנס בפרעון כתובה משום דאוירא דמגילתא הוא ובטל לגבי הגט:

דף י.

וגרסי' תו [דף כ:] **ת"ר הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת.** דכיון שהנייר עכב לעצמו לא נתן לה כלום ונמצאו אותיות פורחות באויר אבל אם אמר על מנת שתחזירי לי את הנייר הרי זו מגורשת דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ובעינן עלה בגמ' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו. כלומר אם שייר לעצמו הנייר שביניהן מהו ופרכינן ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים. כלומר דכיון דלקציצה קאי כקצוץ דמי ולא הוי גיטא דאע"ג דאמרינן לקמן [דף פז:] כתבו בשני דפין כשר היינו דוקא בחתיכה אחת [אלא שכתבו בשני עמודין] דכי ה"ג אמרינן בפרק הקומץ (דף לג.) דמזוזה שכתבה בשני דפין כשרה כלומר בחתיכה אחת אבל כתב הגט בשתי חתיכות פסול והיינו דאמרינן בפ"ב דסוטה (דף יח.) כתבה בשני דפין פסולה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים. ומפרקינן לא צריכא דמעורה. כלומר שמעורה במקצת שהיו בו אותיות ארוכין המגיעין משיטה לחברתה והוי ספר אחד:

ומכאן דקדקו בתוספות שא"צ בגט שיהו כל אותיות מוקפות גויל מד' רוחות אע"ג דאמרי' הכי בס"ת במסכת מנחות (דף לד.) דהא אמרינן הכא דמעורה כשר ור"י ז"ל אומר שאין זו ראיה דאפשר דכי אמרי' דמעורה היינו שראשה של למ"ד שבשיטה תחתונה נכנס לתוך חללה של ה"א או ח' של שטה עליונה וכיוצא בזה:

ואחרים אומרים שזה יותר קרוב לפסול הגט מפני שמבטל צורת האות ומ"מ אומר ר"י ז"ל שאין צריך ראיה להכשיר דדוקא בס"ת ותפילין ומזוזות בעינן שיהו מוקפות גויל משום דכתיב וכתבתם שתהא כתיבה תמה אבל בגט ליכא קפידא דאפילו ספר ודיו לא בעי בגט דספר דכתב בגט לספירת דברים הוא דאתא [דף כא:]. וכן דעת הרמב"ם ז"ל דכיון דבכל כתב ובכל לשון כשר א"צ לדקדק שיהו אותיות מוקפות גויל :

וגרסי' תו [דף כ:] בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בעבד שהוא שלו וגט כתוב על ידו והרי הוא יוצא מתחת ידה מהו. כלומר שהביאתו לפנינו ואמרה בעלי נתן לי העבד הזה וגרשני בו כדתנן במתני' [דף יט.] ונותן לה את העבד מהו. כלומר מי מהימנא בלא עדי

מסירה הואיל ועכשיו הוא ברשותה או דילמא הוא מנפשיה עייל. ופשטינן ת"ש דאמר ריש לקיש הגודרות אין להם חזקה. כלומר גודרות דהיינו בהמות על שם גדרות הצאן אדם שמחזיק בהן אינו יכול לטעון לבעליהם מכרתם לי דאיכא למימר מאליהן הלכו אצלו וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין דספק מגורשת מיהא הויא מיהו בגמ' מוקמינן לה דוקא בכתובת קעקע הא לאו הכי לא הויא מגורשת כלל משום דהוה ליה כתב שיכול להזדייף:

וגרסי' תו [דף כ:] בעי רמי בר חמא היו מוחזקין בטבלא שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו מי אמרי' אקניתה ליה או דילמא אשה לא ידעה לאקנויי. כלומר לאו למימרא דלא ידעה לאקנויי כלל דמי איכא למימר שלא יהא ממכרה ממכר אלא הכי קאמר דדילמא לא ידעה דשטר מקנה בעי ולפיכך לא חששה להקנות ועוד שכיון שהיא יודעת שסופו להחזירו לה אינה מקנתו לו הקנאה גמורה ופשטינן לה מדתנן אשה כותבת גיטה והאיש כותב את שוברו שאין קיום הגט אלא בחותמיו:

וגרסי' תו [דף כא.] **אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו**. כלומר קנאתו לעבד בשטר מתנה והגט שבידו דהוה ליה עבד כחצרה וגיטה וחצרה באין כאחד:

ופרכינן אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה וכי תימא בעומד והא אמר רבא כל [שאם] מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות. כלומר שאינו ראוי ללילך ואיכא מ"ד דכפות וישן בעינן כדי שיהא הגט משתמר לדעתה ויתבאר בפ' הזורק [בסי' תקמו] בס"ד והקשו בתוס' היכי אמרינן דחצר מהלכת לא קנה והא חצר מידה איתרבאי וידה מהלכת היא ותירצו דידה אינה מהלכת אלא לדעתה ואינה משתמרת אלא לדעתה דומיא דחצר שאינה מהלכת אבל חצר מהלכת שמהלכת שלא לדעתה ומשתמרת שלא לדעתה [אינה קונה] דלא דמיא לידה כלל:

וגרסי' תו ואמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו. כלומר שאחר שנתנו בחצרו כתב לה שטר מתנה עליו ואמר לה זכה בגט ובחצר ומתגרשת בו משום דגיטה וחצרה באין כאחת:

על קרן של פרה וכו' בשלמא יד של עבד לא אפשר למיקץ ידיה. דשייך במצות ואינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא בראשי איברים אלמא אינו רשאי לחבול בו:

יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה. איכא מ"ד דה"ה לנייר ולכל דבר תלוש שאם חתך ממנו לאחר שנכתב בו הגט פסול וכ"כ בה"ג ז"ל כלשון הזה ומאן דכתיב גיטא ליפסוק מגילתא שיעור גיטא והדר לכתביה דאי כתב ליה מקמי דליפסוק מגילתא

ופריש מגילתא ופסיק לה בתר דכתיב גיטא מפסיל גיטא דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה ואחרים כתבו דדוקא במחובר לקרקע אי נמי בבע"ח משום דהוה ליה כעוקר דבר מגידולו אבל בתלוש לא דכיון דתלוש הוא לא הואי מחוסר קציצה שיכול ליתנו לה כמות שהוא וכיון שכן כי גאיז מינה מידי לא מפסיל אבל מחובר מפני שאי אפשר ליתנו לה אלא בקציצה מקרי מחוסר קציצה ובע"ח נמי משום דדמי למחובר והביאו ראיה לדבריהם מדאמרינן לקמן [דף כא:] על עלה של עציץ (שאינו) נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר רבא אמר פסול גזרה שמא יקטום אלמא דוקא נקוב אבל בעציץ שאינו נקוב לא גזרינן דאפילו קטם כשר ואין זו ראיה דאפשר דבתלוש נמי אם קטם פסול מיהו במחובר גזרינן שמא יקטום לפי שרוב המחוברים אי אפשר להם בלא קטימה הילכך עציץ נקוב נמי כיון שאפשר לבא לידי קטימה פסיל ליה רבא אבל תלוש גמור בעציץ שאינו נקוב לא גזרינן ביה שמא יקטום שאם באנו לגזור בתלוש אין לדבר סוף שא"כ אפילו על הקלף לא יכתוב דילמא גאיז מיניה אבל לעולם אי גאיז אפי' מן התלוש מפסיל כדברי ה"ג ז"ל והכי נמי משמע מדאמרינן כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהל' ולמה ל"ל דשקיל ליה לחרס כוליה אלא שמע מינה דאי גאיז מן החרס מקום הגט פסול דאע"פ שהיה תלוש מחוסר קציצה מיקריא ומ"מ כתב רבינו האי גאון ז"ל דלא מיקרי מחוסר קציצה אלא היכא דקודם כתיבה הוה דעתיה למיגז מיניה וכי ה"ג הוא דלית ליה למיגז מיניה בתר דאכתוב אבל לא הוה דעתיה למיגז לית לן בה ובהכי אתי שפיר מאי דאמרינן לעיל [דף יז:] גזייה לזמן ויהבה ניהלה מאי וכו' כלומר מה הועילו חכמים בתקנתן שתקנו זמן מאי קא בעי בלאו הכי נמי מפסיל משום מחוסר קציצה אלא היינו טעמא דכל שמתחלה לא היתה דעתו לגזוז אע"ג דגאיז ליה בתר הכי לא הוי מחוסר קציצה כדברי רבינו האיי ז"ל ומיהו גבי פרה וכל דבר ששיורו חשוב אצל הכל ושמו עליו בפני עצמו אפילו נתן דעתו שלא לשייר פסול דמתני' דנותן לה את הפרה סתמא תנן:

ור"ת ז"ל היה אומר דדוקא גט שנחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה דומיא דקרן של פרה אבל אם חתך מן הגט דבר מועט כמו שעושין ליפותו לא חשיב בהכי מחוסר קציצה ולפי זה ההוא דגזייה לזמן אפילו היה דעתו לגוזזו מתחלה לא מיקרי מחוסר קציצה לפי שהוא מועט מן המרובה ובעיין [דף כ:] דבין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה נמי הכי מוכחא דחותך מועט מן המרובה לא מיקרי מחוסר קציצה:

[דף כ.] **שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר**. בכל איסורי הנאה קאמרי ואע"ג דכתותי מכתת שיעוריהו לא [איכפת] לן אלא במידי דבעי שיעור כשופר ולולב ומיהו באותן שצריכין להתבער מן העולם למאן דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתנהו דמו:

מתני' אין כותבין במחובר לקרקע. דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה:

דף י:

כתבו על המחובר וכו'. בגמרא פריך והא אמרת רישא אין כותבין:

על הנייר מחוק. פרש"י ז"ל מפני שיכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתוב בו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מינכרא מילתא דהעדים נמי על המחק חותמין. ולא נהירא דהא קי"ל בפרק גט פשוט [דף קסג.] דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר שמא תאמר חוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת דהיינו במקום חתימת העדים לנמחק שתי פעמים דהיינו במקום שיחזור וימחוק. אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר עסקינן שהוא פסול ואין לו תקנה כדאיתא התם בפרק גט פשוט (דף קסד.):

ולא על הדיפתרא. לפי שאין מחק שלו ניכר ובגמרא מפרש דדיפתרא היינו דמליח וקמיח כלומר מעובד בקמח ולא עפיץ:

וחכמים מכשירין. בגמ' מפרש לה:

גמ' והא אמרת רישא אין כותבים. דליכא למימר לכתחלה הוא דאין כותבין אבל דיעבד כשר דהא כיון דפסולא דאורייתא הוא אפי' דיעבד אית לן למפסליה:

והוא ששייר מקום התורף. סיפא דקתני כשר הוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר תלישה:

תורף. גלויו של גט מקום האיש ומקום האשה והזמן:

ומתני' דבעי כתיבה בתלוש דדרש וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת עדים. רבי אלעזר היא. דאמר דחתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתיבת הגט קאי וא"ת ומאי שנא דהכא גבי מחובר שרי טופס שנכתב שלא בהכשר בדיעבד ולקמן בפ' כל הגט (דף כו.) גבי כותב טופסי גיטין אסרינן לה אפי' בדיעבד ולקמן בפרקין גבי חרש שוטה וקטן לאוקימתא [דף נג.] דאמר רב יהודה אמר שמואל דמוקי לה בשייר מקום התורף שריא לטופס אפי' לכתחלה י"ל דגבי סופרים דהיא מילתא דשכיחא טובא שעושין כן להשתכר אסרו טופס אפילו בדיעבד גזירה

משום תורף והכא גבי מחובר דלא שכיח כולי האי אסרו לכתחלה והתירו בדיעבד וגבי חרש שוטה וקטן דלא שכיח כלל מוקמי ליה טופס אדיניה ושרי ליה אפילו לכתחלה:

גרסי' בגמרא [דף כא:] **כתבו על החרס של עציץ נקוב כשר דשקל ליה ויהיב ליה ניהלה**. כלומר דשקיל ליה לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קציצה ואין לחוש שמא ישבור החרס ויתן לה רוב החתיכה והוי קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ:

על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר פסול אביי אמר כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה ורבא אמר פסול גזירה שמא יקטום [העלה]. כלומר והוה לה קציצה מן המחובר ותמהני לאביי אמאי כשר ורבא נמי אמאי לא פסיל ליה אלא משום גזירה שמא יקטום דהא ודאי ליכא לאכשורי אלא בדיהיב ליה [ניהלה] במקום שיניקת העציץ פוסקת דאי לא לא קנאתו וכדאמרינן בסמוך [דף כב.] מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים וכיון שכן איכא למפסליה משום דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה תלישה ונתינה. וניחא לי דאע"ג דודאי דלענין שבת תולש הוי אפילו הכי לענין גיטין לא מיקרי מחוסר תלישה לפי שאותה תלישה אינה נכרת כלל ואינו צריך מעשה אחר אלא אותו מעשה בעצמו שיש לו לעשות בעציץ שאינו נקוב דהיינו כתיבה ונתינה דבנקוב נמי תלישה ממילא קא הויא בשעת נתינה:

ודאמרי' גזירה שמא יקטום. וכתב רש"י ז"ל והויא לה קציצה מן המחובר לא נתברר לי שנראה מדבריו שאילו היה תלוש לא מקרי מחוסר קציצה ואם כן לא היה לו לומר גבי כתבו על חרס של עציץ נקוב שאין לחוש שמא ישבור החרס דלא מפסיד ליה לעציץ. ואפשר שדעתו ז"ל שאם קצץ אפילו דבר תלוש פסול משום מחוסר קציצה מיהו לא גזרינן שמא יקטום אלא במחובר לפי שרוב המחוברין א"א להם בלא קטימה וכמו שכתבתי למעלה אבל בתלוש לא גזרינן ומיהו בחרס של עציץ נקוב איכא למימר דשייך למיגזר דדילמא חייס אזרעים ומתוך כך ישבור החרס ולפיכך כתב ז"ל דליכא למיחש להכי משום דלא מפסיד ליה לעציץ ועדיין לא נתברר כל הצורך:

וגרסי' תו בגמרא [**שם**] **עציץ נקוב של אחד וזרעים של אחר מכר בעל עציץ לבעל זרעים כיון שמשך קנה**. משום דעציץ הוי תלוש ונקנה במשיכה:

מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים. משום דזרעים הוי מחוברים ודינן כקרקע ונקנין בכסף בשטר ובחזקה ועד שיחזיק כגון דניכש קצתן או עדר קצתן דהויא חזקה ובדלא יהיב מעות קא מיירי דאי יהיב זוזי מקנו בכסף. ומכאן נראה דהא דאמרינן לעיל דכתבו על עלה של עציץ נקוב כשר דוקא בדיהיב לה במקום שיניקת

העציץ פוסק דאי לא לא קנאתו כמו שכתבנו למעלה. כתבו בתוס' דאה"נ דהוה מצי לאשמעינן האי דינא בעציץ וזרעים של אחד כי היכי דנקט אידך דינא דבסמוך בכה"ג אלא לרבותא נקט הכי דאע"ג דבעל העציץ קונה זרעים אפ"ה לא קנה אע"פ שהם בתוך העציץ שלו. ותמיהני דהך רבותא נמי שפיר משתמעא בעציץ וזרעים של אחד דלימא דעציץ קנה במשיכה וזרעים לא קנה עד שיחזיק בהן ואע"פ שהם בתוך העציץ שלו שקנאו במשיכה ואפשר דכה"ג אפילו עציץ לא קנה דכיון דבבת אחת מכר לו עציץ וזרעים ולא קנה זרעים אף קניית העציץ לא נגמרה דהא קי"ל (ב"ב דף פז: ודף קה.) דכור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור אפילו בסאה אחרונה ואע"פ שדמי כל סאה ידועים לפי חשבון הכור וכ"ש הכא שאין דמי העציץ ידועים:

וגרסי' תו [שם] עציץ וזרעים של אחד ומכרן לאחר החזיק בזרעים קנה עציץ וזו היא ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה וכתבו בתוספות דאע"ג דפ' קמא דקדושין (דף כז.) מסקינן דאגב וקני בעינן הכא לא בעי דכיון שהעציץ צריך לזרעים בטל אגבייהו ונקנה ממילא בקנייתן כדאמרי' התם דכיון שהחזיק בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא משום דשטר אפסירא דארעא וגרסינן בתר הכי החזיק בעציץ. כלומר שלא משכו ליקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו אף עציץ לא קנה דמטלטלין לא מקנו בחזקה:

מאן חכמים (**רבי אלעזר היא**). פרש"י ז"ל כלומר מאן נינהו ומ"ט מכשרי:

ר' אלעזר [**היא**]. דאמר חתימת הגט אינה מן התורה ולא סגי למיתביה בלא עדי מסירה ואינהו עבדי כריתות דעל כרחיך עדים בעינן דילפינן [דף צ.] דבר דבר מממון הילכך לא חיישינן לדילמא מזייפה דאמרינן צריכי למקרייה ואי הוה ביה תנאה אינהו ידעי ומ"ד עידי מסירה כרתי עיקר אשה הבאה לינשא ע"י גט צריכה להביא עדים שנמסר לה בפניהם אבל לרבי מאיר דאמר לא בעינן עדי מסירה איכא למיחש לזיופא דמדסמכי אעדי חתימה אשה הבאה לפנינו לינשא אינה מביאה לפנינו עדים החתומים בו אם יש מכיר בחתימתן ואי הוה תנאה וזייפתיה ליכא דידע עכ"ל [רש"י] ומה שכתב דלמ"ד עדי מסירה עיקר לא סגי למיתביה לגט בלא עדי מסירה דאינהו הוא דעבדי כריתות ובודאי שלא אמר כן רש"י אלא בגט שכתוב על דבר שיוכל להזדייף שאילו נכתב על דבר שאינו יכול להזדייף יכולה להנשא על ידי עידי חתימה ואפילו לרבי אלעזר כדתנן בפרק בתרא (דף פו.) שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ומה שכתב ז"ל דמאן דסמך אעדי חתימה אשה הבאה לינשא בגט אינה מביאה לפנינו עדים החתומין בו ואי הוה ביה תנאי וזייפתיה ליכא דידע ונראה מדבריו דאי הוו סהדי תמן כשר חלקו עליו

בתוספות דלר"מ בעינן שיהא מוכיח מתוכו והכי מוכח בריש כל הגט [דף כד:] וכמו שאכתוב שם בס"ד וכשהוא יכול להזדייף אינו מוכיח מתוכו כלל ומש"ה אמרינן מאן חכמים רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי הילכך לא בעינן מוכיח מתוכו אבל לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי פסול דבעינן מוכיח מתוכו וליכא:

דף יא.

וה"מ בגיטין וכו'. בגמ' הכי איתא לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשטרות לא דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. וליכא (לתרוצי) [לפרושי] דלא הכשיר ר"א בעדי מסירה אלא בגיטין אבל בשטרות לא דהא תנן [דף פו.] ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים כלומר שאם גט חוב הוא גובה מנכסים משועבדים והכי איתמר עלה בפ' המגרש (שם:) וסבר רב בשאר שטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים. אלמא בשאר שטרות אית ליה לר"א דעדי מסירה כרתי אלא הכי קאמרינן לא הכשיר ר"א לכתוב על גבי דבר שיכול להזדייף אלא בגיטין אבל בשטרות לא. וכתב רש"י ז"ל דטעמא דמלתא משום דגיטין שאין עשויין אלא להתיר יכולה להביא עדיה וגיטה לב"ד לאלתר ויתירוה ושוב אינה צריכה לגט דכיון שהותרה בב"ד יש זכרון וקול לדבר אבל בשטרות דקיימי לגוביינא דילמא לא מפקינן עד לאחר זמן וישכחו עדי מסירה את הדבר ויסמכו אעדי חתימה והוא מזייף כתב שעליהם וחותם העדים עומד במקומו כך כתב רש"י ז"ל. ואין פירושו מחוור שהרי אין לחוש שיסמכו על עדי חתימה בשיכול להזדייף לפיכך פר"י ז"ל דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דלא מכשיר בשטר שיכול להזדייף אפילו לאלתר משום דבעינן שיהא ראוי לעמוד ימים רבים וליכא דבשלמא בשטר שאינו יכול להזדייף [אע"פ שאין בו עדי חתימה] זוכרין צורתו של שטר ואילו נזדייף בו כלום הוה זיופו ניכר משום הכי תנן דגובה מנכסים משועבדים שהרי ראוי לעמוד ימים רבים אבל בשטר שיכול להזדייף אע"פ שאם יבואו ויעידו שלא נשתנה בו כלום היה ראוי לסמוך על עדותן אעפ"כ אין הדבר מצוי שיזכרו לזמן מרובה שלא נשתנה בו כלום ונמצא שאינו ראוי לעמוד ימים רבים או שמא כתב שהוא יכול להזדייף אינו ראוי לעמוד ימים רבים שמעצמו הוא נמחק ומ"מ כי אמרינן לא הכשיר אלא בגיטין לאו דוקא גיטין לחודייהו אלא גיטין ודכותייהו דהיינו שטר הקנאה שהשטר (בעצמו) עושה בעצמו מעשה ואינן לראיה בעלמא דהא תניא בפ' קמא דקדושין (דף ט.) כתב לו על הנייר או על החרס שדי מכורה לך שדי

נתונה לך הרי זו מכורה ונתונה אלמא בשטר הקנאה אע"פ שיכול להזדייף סגי שאינו (יכול) [צריך] לעמוד ימים רבים אלא לקנייה בלבד:

מתני' הכל כשרים לכתוב את הגט ואפילו חש"ו. ובגמ' מפרש לה:

האשה כותבת את גיטה. ומקנתו לבעל וחוזר ומוסרו לה לגירושין:

שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכתבו ולמסרו להיות לו לראיה ותמהני היאך אשה כותבת את גיטה והא מחסרא הקנאת האשה לבעל בין כתיבה לנתינה דהא כתבינן לעיל דבאשה כותבת גיטה לא אקנו ביה רבנן לבעל מידי והוי ליה מחוסר כתיבה הקנאה ונתינה וליכא למימר דבשהקנתה הקלף לבעל מעיקרא עסקינן דהא לעיל [דף כא.] פשטינן מינה בעיין דמוחזקין בטבלה שהיא שלה וגט כתוב עליה והרי היא יוצאה מתחת ידו מהו דמשמע דאנן לא ידעינן במלתא מידי אלא חזקת טבלא שלה ושהיא יוצאה מתחת ידו ועוד דאי בנתינה קודם כתיבה עסקינן ודאי בקיאה היא בהלכות הגט וידעה לאקנויי ומתוך הדוחק יש לי לומר דהקנאה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקציצה לא מקרי מחוסר דדומיא דכתיבה בעיא כיון דכתיב וכתב ונתן:

מתני' הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחרש שוטה וקטן. בגמ' מפרש לכולהו:

קבל הקטן. מיד הבעל להוליכו והגדיל קודם שמסרו לה:

גמ' והא לאו בני דעה נינהו. ולא ידעי לכתוב לשמה ואליבא דר' אלעזר פריך דס"ל עדי מסירה כרתי דאילו ר"מ דסבירא ליה עדי חתימה כרתי וכתב דקרא (וחתם) היינו חתימת עדים אבל כתיבה לא בעיא לשמה והכי אמרינן בגמרא [דף כג.] בהדיא אומר היה ר' מאיר אפילו מצאו בשוק חתמו ונתנו לה כשר וסיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו עדי מסירה ואמצעיתא קאי ולא ארישא לאכשורי כתיבת חרש בלא גדול עומד על גביו. ומשנינן והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו כתוב לצורך פלוני ובהכי חשיבא [כוונה] דידהו לשמה. וא"ת תנא בריש חולין וכולן ששחטו ואחרים רואים אותם שחיטתן כשרה ואמרינן עלה בגמ' [דף יב:] מאן תנא דלא בעיא כוונה בשחיטה אלמא אע"פ שאחרים עומדין על גבן לא חשיבא כוונה דידהו י"ל דהתם מיירי כשאינו מלמדו לכוון לשחוט אלא רואין אותו ראיה בעלמא אבל הכא מיירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ובכה"ג חשיבא לן כוונה דידהו ומשום האי טעמא נמי ממעטינן בפרק מצות חליצה [דף קד:] חרש וחרשת מחליצה משום דלאו בני קריאה נינהו. וקטן משום דאיש כתיב בפרשה ולא פסלינן להו משום דבעיא כוונה כדאמרינן התם דחליצתו פסולה עד שיכוונו שניהם והני לאו בני כוונה נינהו והיינו טעמא משום דבית דין מזהירין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביו דהכא ומיהו כוונה

דידהו בגט מעליא מכוונה דידהו בחליצה דאילו הכא מכשירין אפילו שוטה וגדול עומד על גביו ואילו בחליצה אמרינן בתוספתא דיבמות [פרק יא הלכה ט] דשוטה שנחלץ חליצתו פסולה והיינו טעמא משום דבגט מוכחא מילתא דעביד לשמה שכותב שמו ושמה ושם עירו ושם עירה ומש"ה בגט מהני בגדול עומד על גביו אפילו בשוטה אבל בחליצה משום דלא מינכרא מילתא כולי האי לא מהני בשוטה גדול עומד על גביו וא"ת ונהי דחשיבא כוונה דידהו משום גדול אכתי לאו בני שליחות נינהו ובגט בעינן שיכתוב הוא או שלוחו כדאמרינן לעיל [דף כ.] יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטא מ"ט אלימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה וכו' ובריש כל הגט [דף כד:] נמי אמרינן ואי כתב רחמנא וכתב הוה אמינא למעוטי האי דלאו איהו קא כתיב ליה כלומר שכתב לגרש את אשתו ונמלך ובפרק מי שאחזו (דף עא.) נמי אמרינן שצריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ובפרק התקבל [דף סו:] נמי אמרינן ההיא דהוה קרו לה נפאתא אזיל סהדי כתבו טפאתא אמר ר' יצחק עשו עדים שליחותן. כלומר וצריך לחזור ולומר כתבו ואמרינן נמי התם [דף סו:] גבי כתיבת הגט מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אלמא שליחות בעי וחרש שוטה וקטן לאו בני שליחות נינהו י"ל דכל הני לאו דוקא משום שליחות אלא משום דבעינן לשמה וכל שלא נכתב בצוואת הבעל לא מיקרי לשמה והכי משמע בריש שחיטת קדשים [דף ב: ודף ג. ע"ש] דאמרינן שצריך להניח בטופסי גיטין תורפו של גט משום דאיתתא לאו לגירושין קיימא ולא הוי לשמה ולא פסיל ליה משום דבעינן וכתב הוא או שלוחו והיינו נמי דאמרי' הכא עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד משמע הא לאו הכי אע"ג דלאו בר שליחות הוא לא מפסיל והא דאמרינן לעיל בגמרא יכילנא למפסלינהו לכולהו גיטי מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה כלומר דהאשה נותנת שכר כדאיתא בפ' גט פשוט (דף קסח.) התם אונתן סמך שאפילו נכתב בצווי הבעל אפ"ה לא יהיב לה מידי דשלה הוא וא"ת והא אע"ג דלא בעי שליחות מכל מקום לאו בני כריתות נינהו בשלמא חרש שוטה וקטן איכא למימר הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה השוטה ונתפקח [החרש] ראויין לכריתות מהשתא נמי חשיבי בני כריתות אלא עובד כוכבים קשיא דלא פסלינן ליה אלא משום דאדעתא דנפשיה קעביד כדאיתא בגמ' וכמו שכתב הרי"ף ז"ל בסמוך ואמאי תיפוק ליה דלאו בר כריתות הוא כדפרכינן. לעיל בגמ' [דף י:] עלה דמתניתין דכל השטרות העולות בערכאות של עובדי כוכבים ואמאי והא לאו בני כריתות נינהו י"ל דלא שייך למפסל מטעמא דלאו בני כריתות נינהו במידי דלא בעי שליחות ואינו נכתב לעדות דבמידי דשליחות הוא דאמרינן לקמן [דף כג:] הכי דאין העבד נעשה שליח לפי שאינו בתורת

גיטין וקדושין וכן נמי בעדי חתימה לר"מ שחותמין לשם עדות פרכינן לעיל בפ"ק (דף י:) גבי גיטין שחותמיהן עובדי כוכבים והא לאו בני כריתות אבל כתיבה לרבי אלעזר כיון שאינן בתורת שליחות ולא בתורת עדות לא מפסלא משום דלאו בני כריתות נינהו וראיה לדבר דהא בפ' אין מעמידין (דף כז.) לא פסלינן מילה בעובדי כוכבים משום דלאו בני מילה נינהו:

דף יא:

אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר חרש שוטה וקטן מקום התורף. וכתב בן דעת את התורף משמע לכאורה דרב הונא דאוקמא כשגדול עומד על גביו ורב יהודה דאוקמא בששייר מקום התורף פליגי אהדדי דלרב הונא כל שגדול עומד על גביו אף תורף כותב ובלאו הכי אפילו טופס אינו כותב ולרב יהודה אמר שמואל כל ששייר מקום התורף אפילו בלא גדול עומד על גביו שרי וכל שלא שייר אפילו גדול עומד על גביו אסור דליכא למימר דהני אמוראי סמכי אהדדי ותרוייהו תרתי בעינן שיור מקום התורף וגדול עומד על גביו בכתיבת טופס דאינו במשמע שרב הונא שתירץ על המשנה והוא שהיה גדול עומד על גביו יסמוך על דברי רב יהודה שעתידין ליאמר בסוף השמועה כדאיתא בגמ' ורב יהודה אמר שמואל נמי לא משמע דסמיך ארב הונא ועוד דאי לא גזרינן טופס אטו תורף אפילו בלא גדול עומד על גביו לישתרי ואי גזרינן אפילו בגדול עומד על גביו ליתסר כיון דלא שרי הכא בתורף אלא ודאי משמע דכל חד מילתיה קאמר ולא סמכי אהדדי:

ולענין הלכה יש מי שפוסק כרב הונא ומוקי לה למתני' כשגדול עומד על גביו קאמר הא לאו הכי אפילו טופס אין כותבין דגזרינן טופס אטו תורף כדתנן לקמן בפרק כל הגט (דף כו.) הכותב טופסי גיטין צריך [שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן שטרי מלוה צריך] שיניח מקום המלוה ומקום הלוה כו' שטרי מקח וממכר צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר וכו' ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים. כלומר דגזרינן טופס אטו תורף. ואמרינן עלה [שם ע"ב] אמר רב הלכה כרבי אלעזר קרי רב עליה דר' אלעזר טובינא דחכימי אלמא גזרינן טופס אטו תורף והכא נמי דכוותה ואין זו ראיה שכבר כתבתי למעלה שאין זו דומה לזו דגבי סופרים משום דהוי מילתא דשכיחא טובא גזרינן טופס אטו תורף אבל בחרש שוטה וקטן מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרינן ולא עוד אלא אפילו אם באנו להשוות חש"ו לכותב טופסי גיטין אפשר דאפילו בההיא נמי לא קי"ל כרבי אלעזר דגזר טופס אטו תורף ואע"ג דרב פסיק התם כוותיה וקרי עליה

טובינא דחכימי נהי דקי"ל כוותיה בשטרות בגיטין נקיטינן כרב יהודה אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמי למתני' דהכא בששייר מקום התורף דלא גזרינן טופס אטו תורף והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ג' מהלכות גירושין מותר להניח חש"ו לכתוב טופס הגט לכתחלה והוא שיהא גדול עומד על גביו משמע שס"ל ז"ל דרב הונא ורב יהודה אמר שמואל סמכי אהדדי ואינו מחוור וכמו שכתבתי למעלה והרי"ף כתבן בהלכותיו א"ר הונא והוא שהיה גדול עומד על גביו א"ר יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ועובד כוכבים אע"פ שישראל עומד על גביו פסול דבעינן לשמה ועובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד ע"כ ואפשר שדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל דתרתי בעינן שייר מקום התורף וגדול עומד על גביו אפילו בטופס ובעובד כוכבים גדול עומד על גביו אפילו בטופס לא מהני ולא מידי או שמא דעתו ז"ל דרב יהודה באוקימתין דמתני' פליג ולא בעיקר דינא ולפיכך אם היו אחרים עומדים על גביו כשר ואם לא עמד אדם עליהם ושיירו מקום התורף כשר אבל עובד כוכבים בשייר מקום התורף כשר אבל אחרים עומדים עליו פסול דאדעתא דנפשיה עביד ואע"פ שיש להחמיר ולומר דרב יהודה פליג בעיקר דינא עליה דרב הונא ולא מכשיר תורף באחרים עומדים על גבן סובר הרב ז"ל דכיון דאפשר דלא פליגי לית לן לשוויי פלוגתא בינייהו:

ולענין כתיבת עבד הרמב"ם ז"ל השוה אותו לכתיבת עובד כוכבים והרמב"ן ז"ל חלק עליו דאע"ג דלאו בר כריתות הוא משמע דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה דהא אפילו עובד כוכבים מכשרינן אלא משום דאדעתא דנפשיה קא עביד ובעבד ליכא למימר הכי דהא שייך במצוה והוה ליה כאשה:

הכל כשרין להביא את הגט חוץ מחש"ו. כתוב בהלכות גדולות בעו רבנן קמיה דרב חנניא גאון בכלה רבתי עובד כוכבים לאו בר שליחות הוא מהו למנסביה לחד גיטא ולכרוכיה בחד מנא ולומר לעובד כוכבים אמטי חד מנא לישראל פלוני וליתביה לאתתיה ואמר להו לרבנן ביד עובד כוכבים כלל כלל לא ורבנן דהשתא קאמרי אף על גב דאייתי עובד כוכבים לגיטא היכא דיהביה לישראל וההוא ישראל יהביה בעדי מסירה לאתתא לכתחלה לא מנסבינן לה דעובד כוכבים לאו בן ברית הוא ואי אינסיבא לא מפקינן לה משום דר"ש דתנן ר"ש אומר אף אלו כשרין אמר ר' זעירא דר"ש לשטתו דר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וקי"ל כר"א ע"כ ולא ידעתי מאי שייטיה דר' אלעזר הכא:

וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות גירושין הפסולין בעבירה מדברי סופרים כשרים בשליחות אבל הפסולים לעבירה מדברי תורה פסולים להבאת הגט ואם הביאו הרי זה פסול כלומר שלכתחלה לא תנשא בו שכך משמעות לשון פסול בדברי הרב ז"ל כמו

שכתב בפרק י' מהלכות גירושין וכתב אח"כ בד"א בשנתקיים הגט בחותמיו אבל אם לא נסמך בו אלא על דברי פסול בעבירה מן התורה אינו גט כלומר שאפילו נשאת תצא ובודאי דכל שאינו מקוים אין סומכין להכשירו ע"פ פסול בעבירה מן התורה שאומר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שהפסול בעבירות מן התורה אף בעדות אשה פסול כדתנן ביבמות בפרק כיצד (דף כה.) המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו ואמרי' עלה הוא ניהו דלא ישא את אשתו אבל לאחר תנשא אשתו אמאי רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד ואסיקנא כדרבא דאמר רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע וש"מ דרשע פסול לעדות אשה. וגרסינן נמי בסוף פ"ק דר"ה (דף כב.) אמר רב מנשה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה הא דדברי תורה פסול לעדות אשה ולפיכך יפה אמר הרב ז"ל שאין ראוי לסמוך בגט על דברי פסול בעבירה מן התורה דכי היכי דחזינן במת בעלה דאע"ג דהימנו רבנן לאשה ועבד אפ"ה לא הימנו לפסול בעבירה מדאורייתא ה"נ אע"ג דהימנו לאשה וקרובין בעדות הגט לפסולין בעבירה מדאורייתא איכא למימר דלא הימנו ואע"פ שהכתב מוכיח הילכך לא מכשרינן בעדות הגט אלא פסולין דרבנן כי התם אבל יש לתמוה על מה שכתב ז"ל דפסולין להבאת הגט אע"פ שנתקיים בחותמיו ולמה והרי אין אנו סומכין על עדותן ואע"פ שהן מביאין אותו מה בכך והרי הכל כשרין להבאתו חוץ מאותן השנויין במשנתינו לפי שאינן בני דעה או שאינן בתורת גירושין אבל פסול בעבירה מן התורה דבר דעה הוא ושייך בגירושין כל שנתקיים הגט ואינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם למה יפסל בהבאתו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:

גמ' בשלמא חש"ו דלאו בני דעה נינהו. וגבי שליחות איש בעינן ולא קטן דשליחות נפקא לן (קדושין דף מב.) מויקחו להם איש שה לבית אבות דאחד לוקח לכולן:

עובד כוכבים נמי לאו בר התירא הוא. כך הוא הגירסא במקצת הנסחאות בגמרא וכך גרס רש"י ז"ל. ופי' דאין להן קידושין ואין גיטין נוהגין בהם ומידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני והרי"ף גורס עובדי כוכבים נמי לאו בני כריתות נינהו ופירושה ג"כ כמו שכתבתי ואם גירסא זאת עיקר יש ללמוד מכאן שהעבד פסול אף להבאת הגט ולפנינו נכתוב בזה בס"ד אבל יש שגורסין עובד כוכבים נמי לאו בר תורה הוא ולפי גירסא זו אין להביא ראיה מכאן על זה דלאו בר תורה הוא היינו לומר שאינו בן ברית אבל עבד שהוא בן ברית אע"ג דפסול לקבלה כדלקמן אפשר שהוא כשר להולכה:

אלא סומא אמאי לא. ומהדרינן עלה בגמרא לפי שאינו יודע ממי נוטלו ולמי נותנו. וכתבו בתוס' דמהא משמע שצריך שיכיר השליח שזה הוא הבעל וזו היא אשתו ושמא

יש לחלק דדוקא סומא שיכול להטעותו יש לחוש יותר שמא יטעוהו ובודאי שכן עיקר דדוקא בסומא הוא דאמרינן הכי דהוה ליה שליח שלא ניתן לגירושין לפי שאי אפשר לו ליתן אלא על ידי אחרים שיאמרו לו זה פלוני וזה פלוני אבל שאר בני אדם כיון שאפשר אף על פי שאין מכירין אחרים מלמדין אותן והכי משמע לקמן בפרק כל הגט (דף כט:) בעובדא דאבא בר מניומי ומכל מקום האי טעמא אידחי בגמרא דפרכינן עליה אלא מעתה היאך סומא מותר באשתו והיאך מותרים בני אדם בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא הכי נמי בטביעות עינא דקלא ומסקינן הכא בחוץ לארץ עסקינן דבעי למימר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מצי אמר ואף על גב דאמרינן לעיל [דף ו.] דסגי בקל קולמוסא וקל מגילתא היינו למאן דיכול למיחזי דמסתפי סופר מיניה דילמא חזי ליה אבל בסומא כיון דלא אפשר למחזי לא מיסתפי מיניה הילכך לא מצי אמר:

ושמעינן מינה דפתוח ונסתמא דמצי אמר בפני נכתב ובפני נחתם כשר להביא את הגט. ואמרינן בגמרא דהאי דקתני במתניתין פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח לאו דוקא דהוא הדין אפילו לא חזר ונתפתח ואיידי דקתני סיפא שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה טעמא דחזר ונשתפה אבל לא חזר ונשתפה לא תנא נמי פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח:

ודייק רב אשי מדקתני זה הכלל וכו'. משמע דהיכא דטעמא משום דעה הוא דבעינן תחלה וסוף אבל סומא דלא הוה טעמא משום דעה לא בעינן תחלה וסוף אלא תחלה לחודיה דמצי למימר בפני נכתב דאי בסומא נמי דוקא ליתני כל שתחלתו וסופו בכשרות. ואם תאמר והא אית לן למיפסליה משום דבכולהו עדות בעינן תחלתו וסופו בכשרות דמשום הכי פסלינן פתוח ונסתמא בארעא אף על גב דמצי מכוון מדת מצרנהא ובגלימא מדת ארכה ורחבה ובנסכא מדת משקלותיו כדאיתא בפרק יש נוחלין (דף קכח.) יש לומר התם היינו טעמא משום דדילמא לא מכוון לה שפיר ואפילו תימא מצי מכוון איכא למימר דגזור רבנן אבל גט אשה מכיון דאכתיב קמיה ואימסר לידיה כשהוא פתוח אף על פי שנסתמא כל שלא יצא גט מתחת ידו יכול לומר גט זה שבידי בפני נכתב ובפני נחתם ואפילו נימא דבעלמא גזרינן הכא לא שייך למגזר דהא לא אתי לאחלופי:

דף יב.

אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח וכו'. בגמ' הכי אתמר [דף כג.] בעי מיניה מרב אמי עבד מהו דנעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה אמר ליה מדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין. ופרש"י ז"ל דהכי בעו מיניה

עבד של כל אדם מהו שיעשה שליח לאשה בעלמא לקבל מיד בעלה ותהא מגורשת בקבלתו וה"ה נמי להולכה דכולה חדא טעמא הוא אלא כך היתה שאלה בבית המדרש ופשיט להו דמדקא פסיל לעובד כוכבים במתניתין בהבאה ולא תנא עבד מכלל דעבד כשר וכי היכי דכשר להבאה להיות שליח לגרש כך כשר לקבלה להיות שליח להתגרש שאין חילוק ביניהם. ואחרים פירשו דאפילו איכא לאיפלוגי בין הולכה לקבלה אפ"ה שפיר פשטינן קבלה מהולכה דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים ולא פסיל לעבד כלל ש"מ דאפילו לקבלה כשר שאילו היה פסול לקבלה הוי תני נמי והכל כשרין לקבלו חוץ מאלו ועבד דהא קתני כשרין לכתוב וכשרין להביא ואמאי שייר קבלה אלא ש"מ דהבאה וקבלה שוים ורבי יוחנן נמי דאמר אין העבד נעשה שליח לקבל לפי דברי רש"י ז"ל ה"ה שאינו נעשה שליח להביא וכי תימא א"כ תיקשי ליה מאי דדייק ר' אמי ממתני' דמדקא פסיל ליה לעובד כוכבים מכלל דעבד כשר תירץ ר"ת ז"ל דנקט עובד כוכבים לאשמועינן עובד כוכבים ונתגייר פסול אע"פ שבאותה שעה היה בדעתו להתגייר דהוי בעובד כוכבים רבותא טפי מבעבד שאין בידו להשתחרר אבל הרב ר' יוסף הלוי ז"ל אמר שלא פסלוהו אלא לקבלה אבל להבאה כשר כדמוכח דיוקא דמתני' ועל דעתו ז"ל פירש הרמב"ן ז"ל דבעו נמי מר' אמי קבלה ופשיט להו דנעשה שליח להבאה וכיון דנעשה שליח לגט אף לקבלה כשר דלא סלקא דעתיה דר' אמי לאיפלוגי ביניהו ואתא ר' יוחנן וחדש שאע"פ שהוא נעשה שליח להולכה לקבלה מיהת פסול לפי שאינו בתורת גיטין ושניא קבלה מהולכה דשליח הולכה אינו אלא כשליח דעלמא ובשליחות דעלמא איתנהו אבל שליח קבלה מכיון שהגיע גט לידו מגורשת והוא אין לו יד לגירושין הואיל ואינו בתורת גיטין וכי היכי דבאידך דר' יוחנן דבסמוך דאמר שאין העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו שלו משמע דדוקא לקבלה פסול אבל להולכה כשר ה"נ דכוותיה אבל בירושל' מוכיח כדברי רש"י ז"ל דגרסינן התם [בפירקין הלכה ו] אתא עובדא קמיה דר' אמי בעבד שהביא את הגט כשר א"ל רבי אבא והא תני ר' חייא עבד שהביא את הגט אינו כשר א"ר אמי אלולי דר' אבא כבר היינו מתירין אשת איש ואפילו תימא לא שמע רבי אמי הדא דתני רבי חייא לא שמע מילהון דרבנן נשמעינה מן הדא דא"ר זעירא רבי חייא בשם ר' יוחנן נראין הדברים שיקבל העבד גט שחרורו ואל יקבל גט סברי' מימר לא אמר אלא אל יקבל הא עבר וקבל כשר רבי יעקב בר אחא בשם רב אושעיא מעשה היה וכהנת היתה ולא חשו משום ריח [הגט] פסול:

אמר ר"י נראין הדברים שהעבד מקבל גט שחרור לחבירו מיד רבו של חבירו. שאינו רבו שלו דכיון דעבד איתא בתורת שחרור שליח נמי מצי הוי:

אבל לא מיד רבו שלו. (גם) אם שניהם של איש א' דיד עבד כיד רבו דמי וכשמסרו לידו לא יצא מרשותו דאע"ג דעבד נמי מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באין כאחד דשחרורא דידיה הוא אבל לאחריני לא:

ואם לחשך אדם. באזנך להקשות ולומר הרי שנויה היא שאף מיד רבו שלו מקבלו ששנינו אם היתה עוברה זכתה לו אלמא שפחה זו מקבלתו לצורך עוברה מיד רבה:

הא רבי [היא] דאמר שחרר חצי עבדו קנה העבד אותו חצי וכי תימא והא לאו חצי עבדו הוא דתרי גופי נינהו קסבר עובר ירך אמו והוה ליה כחצי גופה ואע"ג דידה כיד רבה אפ"ה כיון דאמר רבי המשחרר חצי עבדו קנה כדיליף לה בפרק השולח (דף מא:) כי היכי דקי"ל דעבד קונה עצמו בשטר ע"י עצמו משום דגיטו וידו באין כאחד ה"נ גיטו וחציו באין כאחד:

מתני' אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה וכו' חמותה ובת חמותה. כולהו מפרש ביבמות [דף קיז.] דסניין לה ומכוונן לקלקולא ואין נאמנות להעידה שמת בעלה:

יבמתה. אשת אחי בעלה שונאה אותה ויראה ממנה שמא ימות אחד מבעליהן ויהו צרות זו לזו:

מה בין גט למיתה. דאמיתה לא מהימנינן לה ואגט מהימנינן לה:

גמ' ברייתא דקתני אין נאמנות בא"י דאי אתי בעל ומערער. ואמר לא כתבתיו:

משגחינן ביה. שהרי לא נתקיים בבית דין ואיכא למימר שזו מתכוונת לכך שתתקלקל. בחו"ל. שצריכה לומר בפני נכתב וזהו קיומו ולא חיישינן לערעור דאי מערער לא מהימן. וכתב הרמב"ן ז"ל דכי אמרי' דבא"י לא מהימנא היינו כשנהגה כדין הארץ הא בארץ שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם כיון דאמרינן לעיל דאי אמרה מהני ותו ליכא קלקולא מהימנא ובח"ל שלא אמרה כגון באותה מדינה אינה נאמנת והרשב"א ז"ל כתב דבארץ אפילו אמרה לא מהימנא דאיהי לאו דינא גמירא דכיון דכולהו דמייתו בארץ לא קפדינן בין אמר בין לא אמר וכי אתי בעל משגחינן ביה אף זו סבורה אע"פ שאמרה בפני נכתב ובפני נחתם אי אתי בעל ומערער משגחינן ביה וסבורה לקלקלה הילכך בין אמרה בין לא אמרה לא מהימנא:

אשה מכי מטי גיטה לידה. בקבלתו במדינת הים איגרשה לה. ואי בעיא למקלייה לגט מגורשת היא ואינה צריכה להביאו לפנינו אלא לראיה בעלמא ולמה לה למימר בפני נכתב הא לאו שליח היא:

דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית לבי דינא דפלוני ואימא קמיה בי דינא וכו'. דהכי אמרינן בפרק כל הגט (דף כט:) שהשליח הראשון אומר בפני ב"ד בפני נכתב

ובפני נחתם וב"ד עושין שליח האחרון וקמ"ל מתני' שאע"פ שאילו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי לא היתה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפ"ה כל שהיא אומרת שנעשה שליח צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולא מיפטרה במגו דאיבעיא אמרה נתגרשתי:

הדרן עלך המביא תניין כל הגט. ושמע קול סופרים. כותבי גיטין:

יתר מכן. מפרשינן בגמרא דהכי קאמר לא זה שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גרושין פסול:

ונמלך. חזר בו מלגרש:

מצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך וכו'. וא"ת והיאך נתנו הגט לראשון והא אמרי' בפ' גט פשוט (דף קסז:) דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה משום חששא דדילמא אזיל וממטי לאתתיה דהיאך ומהאי טעמא נמי הוא שאין נותנין אותו לאחד מהן אלא בשעת גירושין ממש ובפני חבירו וי"ל דמיירי כגון שלא היו דרים באותה עיר שנכתב הגט שם ולא היה לסופרים לחוש ליוסף בן שמעון אחר כיון שלא הוחזקו והיינו דקאמר מצאו בן עירו דש"מ דההיא שעתא לאו בעירם הוו קיימי אבל הרי"ף נראה שגורס מצאו חברו:

יתר מכן. מפרשינן בגמ' דהכי קאמר לא [מבעיא] זה שנכתב שלא לשם גרושין דידיה [אלא אף זה שנכתב לשם גרושין דידיה] פסול וכולהו מוכחי מקראי בגמ' [דף כד:]:

דף יב:

גדולה וקטנה. לאו דוקא:

יתר מכן אמר ללבלר. מפרש בגמ' דהכי קאמר לא [מבעיא] זה שנכתב שלא לשם גרושין [הא] אלא אף זה שנכתב לשם גרושין [הא] דהא אומר אי זו שארצה אגרש אפ"ה פסול לגרש בו משום דאין ברירה ולא אמרי' הוברר הדבר דמשעת כתיבה היה דעתו לזו והרי נכתב לשמה וא"ת ונהי דאין ברירה אכתי סתמא מיהא (איכא) [איכתוב] וסתמא משמע דמהני כלשמה מדאמרינן במסכת סוטה בפרק היה נוטל (דף כ:) ר' יהודה אומר היה ר"מ אומר לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה ר' יעקב אומר משמו חוץ מפרשת סוטה שבמקדש ואמרי' מאי בינייהו למחוק לה מן התורה איכא בינייהו והני תנאי כי הני תנאי דתניא אין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ר' אחאי בר יאשיה אמר מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת אמר רב פפא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר ת"ק הכא אלא דכיון דאיכתיבה לשום רחל לא הדרא ומינתקא

לשום לאה אבל תורה דסתמא כתיבא ה"נ דמחקינן. והא התם דבעיא לשמה דכתיב ועשה לה לשמה דמש"ה אמרינן דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת ואפ"ה אמרי' דסתמא כלשמה דמי וכי תימא הכא שאני דכיון דס"ל אין ברירה שמא דעתו היה מתחלה לגרש האחרת ולדעתה נכתבו אכתי תקשי לך אידך מתני' דתנן בסמוך [דף כו.] הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וכו'. והיינו משום דבעינן לשמה ואמאי והא הנהו סתמא כתיבי. י"ל דאין ודאי דסתמא לאו כלשמה דמי וסוטה שאני משום דכי בעינן התם לשמה דוקא אמחיקה ולא אכתיבה דועשה לה כתיב ומאי עשייה מחיקה כדמסקינן התם וכי קאמרי רבנן דאין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת היינו משום דסבירא להו דכיון דכתיבה לשם אלות דרחל לא הדרא ומינתקא לשם אלות דלאה דלא מקללה באלות דחברתה אף על גב דכתיבה לא בעי לשמה אבל תורה דסתמא כתיבה אף ע"ג דסתמא לא מיקרי לשמה מקללה באלות דכתיבי בה כל מי שתמחה לשמה:

גרסי' בגמרא עלה דמתניתין דתנן כתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה וכו'. קטנה הוא דלא מצי מגרש ביה הא גדולה מצי מגרש ביה. כלומר וכי מפקא ליה לא חיישינן לאיסור אשת איש למימר שמא לא לזו נתן אלא לחברתה ונפל מידה ומצאתו זו דהואיל ונקיטא לגיטא בידה לדידה מחזקינן ליה:

אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שט"ח על אחרים. (ולא אחר יכול להוציא עליהם שטר חוב) כלומר אחד מהם שהוציא שט"ח על אחרים אין הלוה יכול לומר לא ממך לויתי אלא מפלוני ששמו כשמך וממנו נפל ולאו בעל דברים דידי את אלא כיון דהאי תפיס לשטרא גבי ביה. ומיהו אחר אינו יכול להוציא עליהן שטר חוב דאמר ליה לא אני לויתי ממך אלא חבירי לוה ממך ומסר לך שטר זה. א"ל אביי אלא מעתה רישא דקתני כתב לגרש את אשתו מצאו אחר וא"ל שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו דשני הוא דלא מצי מגרש ביה הא ראשון מצי מגרש ביה והא אמרת ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. פי' אע"ג דלא דמיא לגמרי דהתם יכול לומר אני לא לויתי ממך אלא חברי [לוה] ממך והכא ליכא למימר הכי אכתי איכא למימר חברי נתנו לך שעיניו נתן בך ולהוציאך ממני נתכוון ומסקינן [אלא] מאי אית לן למימר בעדי מסירה ור"א היא הכא נמי בעדי מסירה ור' אלעזר היא. כלומר שמכירין את שניהם ומעידין שזה מסר לזה אבל בעידי חתימה לא כדאמר שמא נמלך זה שכתבו וחתמו ולא גירש את אשתו ומסרו לזו לגרש אשת חברו:

הכא נמי. כלומר בבא דכתב לגרש את הגדולה לא יגרש את הקטנה דדייקת מינה הא גדולה מצי מגרש ביה ובעית לאוכוחי מינה דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת

מוציאין שטר חוב על אחרים לא תליף מינה הכי דאיכא לדחויה בעדי מסירה ור' אלעזר היא הילכך ליכא למיחש שמא לחברתה נמסר אבל בעדי חתימה לעולם אימא לך דחיישינן שמא את חברתה גירש דחיישינן לנפילה וגבי שטר חוב נמי אין יכולין להוציא שטר חוב על אחרים דחיישינן לנפילה. ומיהו אע"ג דמימרא דרבא אידחיא ליה קושטא דמילתא הכי איתא דשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים וה"נ מוכח בפרק גט פשוט (דף קעב:) ובפרק האשה שלום (דף קטז.) וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ד מהלכות מלוה ולוה. והקשו בתוספות כי דחי ליה אביי לרבא אמאי איצטריך לאוקמה מתני' כרבי אלעזר לוקמה כר' מאיר במגרש בעדי חתימה וכגון דאיכא סהדי שמכירין שזו היא אשתו ושבעלה נתנו לה ותירצו דלר' מאיר דס"ל עדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכיח מתוך הגט מי המגרש ומי המתגרשת והקשו לעצמם מדתנן לקמן בפרק המגרש (דף פו:) שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו ואמרינן עלה מאן תנא א"ר ירמיה דלא כר' אלעזר דאי כר' אלעזר כיון דאמר עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה אלמא דלרבי מאיר אתיא שפיר ושתיהם מתגרשות בגטין הללו אף על פי שאין אחד מהם מוכיח מתוכו ותירצו דמוכחין הן מתוכן כגון שהן משולשין אלא שהשליח אינו יודע אי זו בעלה של זו ואי זו בעלה של זו ואף הנשים אינן מכירות בשילוש בעליהן וזה דוחק דשני גיטין שוין קתני ולדבריהם אינן שוין ועוד הקשו לעצמם מדתנן בפרק גט פשוט (דף קסז:) כותבין גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואקשינן עלה וליחוש לשני יוסף בן שמעון דילמא כתיב גיטא וממטי לאיתתא דהאיך ומפרקינן זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין לנשותיהן אלא זה בפני זה והא ודאי לר' מאיר קאמרינן דאי בעדי מסירה ור' אלעזר היא היכי איכא למיחש דילמא ממטי ליה לאינתתיה דהאיך יבואו עדי מסירה עמו ויעידו ועוד לר' אלעזר למה ניחוש לכך והלא הוא יכול לכתוב בכתב ידו ולאמטויי בעדי מסירה לאתתיה דהאיך וכל שבידו אין חוששין לו אלא ודאי לר' מאיר קאמרי' ואפ"ה מסקינן דזה בפני זה מגרשין לנשותיהן אלמא לא בעינן לר' מאיר שיהא הגט מוכיח מתוכו והם נדחקים הרבה בתירוץ קושיא זו ובעקר קושייתם י"ל דאין ה"נ דהוה מצי לאוקומה כר"מ אלא משום דרישא דמתניתין דשמע קול סופרים מקרין דלא כר"מ דלדידיה אפי' מצאו באשפה [חתמו] ונתנו לה כשר אלא ודאי כר' אלעזר אתיא אוקמא נמי לכולה מתני' כר' אלעזר. הרמב"ן ז"ל:

רישא במאי. רישא דתני איש פלוני גירש וכו' במאי אי לאו הכי דאותו פלוני כתב לגרש את אשתו ונמלך:

להתלמד. לכתוב גיטין והיינו דתנן שמע קול סופרים מקרין [שהגדולים מקרין] את הקטנים כך וכך כשיבא איש לפניכם כתבוהו והזכירו שם איניש בעלמא:
וכולם פוסלין מן הכהונה. כל הגיטין השנוים במשנתינו אע"פ שפסולין לגרשה להתירה לינשא פוסלין הן אותה מן הכהונה שאם בעלה כהן נאסרה עליו משום גרושה:
חוץ מן הראשון. שלא נכתב לשם גירושין כלל אבל הנך בתראי פסלו דריח הגט פוסל בכהונה דתניא בפרק בתרא [דף פב: ע"ש שינוי לשון קצת] האומר לאשתו הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם פסלה מן הכהונה שנאמר אשה ששנינו ביבמות חליצתה פסולה פסולה להתירה לשוק אבל פוסלת היא אותה מן האחין שלא תתייבם. דריח הגט הוא:
חליצה פסולה פוסלת. כ"מ יבנה:
שמאל. חליצה בשמאל אמרינן ביבמות (דף קד.) פסולה וכן בלילה פסולה:
ופוסלת. דשם חליצה עלה אלא שלא נעשית כהכשרה דיליף רגל רגל ממצורע דכתיב ימנית ולילה נמי נפקא לן התם:
קטן ואנפליא. דהיינו קלצו"ן של בגד לאו חליצה נינהו כלל דאיש ונעל כתובים בפרשה אם לא יחפוץ האיש:
חוץ מן האחרון. דלחומרא אמרינן יש ברירה ופוסל לכהונה אבל אינך כולהו אפי' ריח הגט אין בהם ולא דמו למגורשת מאישה ולא הותרה לכל אדם דההוא [להא] מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב:
ור' יוחנן אמר אפילו אחרון אינו פוסל. דאין ברירה:
והלכתא כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון. נ"ל דאחרון לאו פוסל לכהונה בלחוד הוא אלא אם בא אחר וקדשה חוששין לקדושיו דכיון דקי"ל דבדרבנן יש ברירה כדאיתא בפרק משילין (דף לז:) משמע דמאי דאמרי' דבדאורייתא אין ברירה היינו משום דלחומרא אין ברירה אבל לקולא ודאי לא אמרינן דאין ברירה ולפיכך אמר ללבלר כתוב לאיזה מהן שארצה לגרש וגירש הרי זה ספק גירושין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין:
גרסי' בגמ' [דף כה.] **בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחלה מהו**. כלומר דאע"ג דתנן במתני' אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה מהן לגרש פסול לגרש בו דילמא היינו טעמא משום דבתולה בדעת עצמו לית לן ברירה לפי שכבר גילה בדעתו שהיה פוסח על שתי הסעיפים הילכך ליכא למימר הוברר הדבר דמעיקרא דעתיה להא אבל זה שתלה באחרים [מסתמא] גמר בדעתיה מעיקרא לאיזו

שתצא. ומסקי' דמאן דאית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית ליה ומאן דלית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים לית ליה. ופרכינן עלה דהא רבי יהודה דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה דתנן הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכו' [דף כה:] ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין וקא ס"ד דהיינו טעמייהו משום דלית להו ברירה בתולה בדעת עצמו שהוא עצמו מוציא היין ומש"ה לא אמרי' שכשהוא מוציא היין לשתייתו הוא הנברר לחולין ולכשיהיה לו כלים ויוציא מן הנוד הוא הנברר לתרומה ויש ברירה אלמא לית ליה לרבי יהודה ברירה בתולה בדעת עצמו ואילו בתולה בדעת אחרים אשכחן דאית ליה ברירה דתנן מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר [דף עג:] הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא. פירוש לקמן בפרק מי שאחזו (דף עב.) תנן דהאומר הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה אם מת מאותו חולי הרי זו מגורשת ואמרינן שכל ימי החולי הרי היא כאשת איש שאם כהן הוא אוכלת בתרומה ואם זינתה בחנק ולכי מיית הוי גיטא ומדקתני רישא אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואייר' יהודה במה היא באותן הימים אלמא לא פליג ברישא ולא אמרינן גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו ואע"ג דכשנתן הגט הוה מספקא ליה אם ימות אם יחיה ותלה התנאי בדעת מי שמיתתו וחייו בידו כשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה והוה ליה גט מההיא שעתא שעל מנת כן מסרו ואין זה כשאר תנאין שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא הוא משום ברירה אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים:

דף יג.

ואמר ליה רבינא לרבא והא (אמר) רבי שמעון דתולה בדעת עצמו לית ליה ברירה ותולה בדעת אחרים אית ליה ברירה תולה בדעת עצמו הא דאמרן. כלומר גבי הלוקח יין מבין הכותים דר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין אלמא בתולה בדעת עצמו לית ליה לר' שמעון ברירה:

ובתולה בדעת אחרים אית ליה דתניא הריני בועליך על מנת שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת. כלומר הריני בועל לשם קדושין דאשה נקנית בביאה אע"פ שלא רצה האב מקודשת דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וגמר בלבו לקדושין גמורין ואפי' לא ירצה אבא רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון רצה מקודשת לא רצה אינה

מקודשת. דלא בעל אלא על תנאי ולא נתקיים וכי רצה מיהא מקודשת ואע"ג דבשעת בעילה ספק רוצה ספק אינו רוצה אמרינן הוברר הדבר דמשעת בעילה הוו קדושין. ומפרקינן בין לר' יהודה בין לר' שמעון לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית להו ברירה והתם כדקתני טעמא אמרו ליה לר"מ אי אתה מודה שמא יבקע הנוד נמצא זה שותה טבלים למפרע. כלומר שהרי לא הוברר התרומה מעולם ואמר להם לכשיבקע כלומר כשיבא לידי כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח לבקע. זו היא הצעה של שמועה:

ואיכא למידק טובא עלה דמדפרכינן מדתנן מה היא באותן הימים משמע דכולהו גיטי דשכיב מרע למ"ד אין ברירה לא הוו גט והיכי אפשר והא איפסיקא הלכתא בפרק משילין (דף לח.) דבדאורייתא אין ברירה והכא קי"ל דכי מיית הוי גיטא ועוד דאשכחן לשמואל דלית ליה ברירה דאמר בפרק בית כור (דף קז.) האחין שחלקו לקוחות הן ובפרק משילין (דף לז:) נמי אמר לענין תחומין גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דאפילו חבית נמי אסורה אלמא ס"ל דאפילו בדרבנן אין ברירה ואשכחן ליה דאמר במעכשיו אם מתי דכי מאית הוי גיטא דאמרינן לקמן [דף עה:] דאתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט. תירצו בתוס' דכי איפסיקא הלכתא בפרק משילין דאין ברירה ה"מ בדבר שאינו עומד להתברר משעה ראשונה כי ההיא דהתם דשנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות דשמא לא יחלקו לעולם והיינו טעמא דשמואל דאמר התם אפילו חבית אסורה אבל בדבר העשוי להתברר משעה ראשונה כגון ע"מ שירצה אבא וכגון ה"ז גיטיך אם מתי בהא קי"ל דיש ברירה ומש"ה אתקין שמואל בגיטא דשכ"מ [אם מתי] אם לא מתי והרמב"ן ז"ל תירץ דפלוגתא דברירה היא דוקא במתנה על שני דברים כגון האומר לאיזו שתצא בפתח תחלה שהוא מתנה על זו ועל זו וכן האומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה שהוא מתנה על כל שני לוגין שבחבית וכן אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב אבל במתנה על דבר אחד בלבד כגון האומר כתוב גט לפלונית אשתי אם תצא בפתח תחלה וכן האומר אם בא חכם למזרח יהא עירובי עירוב ואם לאו יהא בטל אפילו למאן דלית ליה ברירה מהני והיינו טעמא דגיטא דש"מ דמהני ומש"ה אתקין ביה שמואל וכדמוכחין הכא דר' יהודה אית ליה ברירה בתולה בדעת אחרים מדתנן מה היא באותן הימים התם נמי על שני דברים הוא מתנה [משום דאמרינן בפרק מי שאחזו] [דף עג:] דהיינו טעמא דר' יהודה דאמר דבאותן הימים הרי היא כאשת איש משום דהאומר מהיום אם מתי כאומר מיום שמתי כלומר שעה אחת קודם מיתה ונמצא שהוא מתנה על איזו שעה

שתהא קודם מיתתו וכ"ת והא ע"מ שירצה אבא אינו מתנה אלא על דבר אחד בלבד ואפ"ה מוכחינן מינה בשמעתין דאית ליה לר"ש ברירה בתולה בדעת אחרים התם היינו טעמא לפי שהוא דבר המסור ללב וכל כה"ג למ"ד אין ברירה אפי' במתנה על דבר אחד לא מהני דלא אמרינן הוברר הדבר שרצה משעה ראשונה וכי קי"ל כסתם מתניתין דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אליבא דרב יוסף הוא דקיימא לן הכי דאמר התם בפרק האומר דקידושין (דף סג:) דע"מ שלא ימחה הוא:

מתני' הכותב טופסי גיטין. שסופר הוא ונוטל שכר ורוצה הוא שיהו מזומנים לו שפעמים שאדם בא לשוכרו וטרוד בשטרות אחרים:

צריך שיניח מקום האיש וכו'. שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב את הגט כולו אלא **צריך שיניח מקום האיש וכו'**. ואמרי' בגמ' דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם שגם זה עיקרו של גט ומתני' ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי הילכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת העדים אינה אלא מד"ס מפני תיקון העולם וכי כתיב וכתב לה לשמה אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן:

שטרי מלוה צריך שיניח. שאם שמע אחד שהיה רודף את חבירו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהא השטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום המלוה והלוה והמעות ואע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין:

מפני התקנה. מפרשינן בגמ' דמפני תקנת סופרים שיהו מזומנים לו התירו לכתוב טופסי גיטין הא לאו הכי לא שרי משום דילמא אתי למכתב תורף:

פוסל בכולן. ואפי' הניח מקומות הללו דגזר טופס אטו תורף וגזר נמי שטרות אטו גיטין:

ר"א מכשיר בכולן. ובלבד שיניח מקומות הללו:

חוץ מגיטי נשים. דגזרי בהו טופס אטו תורף כיון דתורף פסול מדאורייתא שנאמר וכתב לה לשמה. ומקשינן בגמרא [דף כו:] קשיא דר"א אדר"א דרישא דמתניתין אוקימנא כר"א ושרי לכתוב טופסי גיטין ובלבד שיניח ומפרקי' תרי תנאי ואליבא דר"א ומפרשי' בגמ' דבכל גט לא שנא מן האירוסין ול"ש מן הנשואין צריך שיניח מקום הזמן ופרכינן הניחא למ"ד משום בת אחותו אלא למ"ד משום פירי ארוסה מי אית לה פירי. כלומר מי אית לה דין פירות והלא אינו אוכל פירות אלא משעת תנאי כתובה ואילך שהוא מתחייב בפרקונה כדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (דף מז:) ומפרקי' אמר רב עמרם הא מילתא שמעית מיניה דעולא דאמר משום תקנת ולד ולא ידענא מאי ניהו כיון דשמעית להא דתניא האומר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אנרשנה אינו גט ואמר עולא מה טעם גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה הכא נמי גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. כלומר

דכי היכי דאמרי' באומר כתבו גט לארוסתי מעכשיו ולא אתננו לה עד לאחר שאכניסנה דאינו גט דגט ישן הוא דשמא תתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה שיהו סבורין שנתנו לה ביום שנכתב ה"נ במתניתין משום הכי צריך להניח מקום הזמן אף בטופס גט הארוסה שמא יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה לאחר אירוסין ופגם למשפחה הוא. וא"ת דהכא אמרינן בגט ישן אינו גט דמשמע דאפי' בדיעבד לא הויא גט ואילו לקמן בפרק הזורק (דף עט:) אסיקנא דאם נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחלה י"ל דהתם הוא בנתייחד בעלמא אבל הכא כיון שנישאת בודאי נבעלת חשבינן לה ובכי הא אמרינן דאינו גט:

גמ' הלכה כרבי אלעזר. שפוסל בטופסי גיטין גזרה משום תורף:

טובינא דחכימי. מאושר שבחכמים:

הלכך נקיטינן דבגיטי נשים לא התירו לכתוב אפילו טופס ולפיכך השמיט הרי"ף ז"ל מאי דאמרינן בגמרא [דף כו.] דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם משום דלא איתמר אלא אליבא דת"ק שמתיר לכתוב טופס אבל אנן דקי"ל כרבי אלעזר אפי' טופס לא שרי אבל הר"ם במז"ל כתב בפ"ג מהלכות גירושין מפני תקנת הסופר התירו חכמים לסופר שיכתוב טופסי גיטין וכו' נראה שהוא סובר דאע"ג דרבה פסיק הכא כרבי אלעזר לא קי"ל הכי דדחינן לה מקמיה דרב יהודה אמר שמואל ורב הונא משמיה דעולא דאוקמוה למתני' דהכל כשרין לכתוב את הגט ואפי' חש"ו וכו' בשייר מקום התורף כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כג.) אלמא סבירא להו דלא גזרינן טופס אטו תורף וכבר כתבתי שם שיש לחלק ביניהם ולקיים את שתיהן:

האי אשרתא דדייני. קיום השטרות שהעדים מעידין על כתב ידיהן בבית דין וב"ד כותבים במותב תלתא הוינן ואתו פלוני ופלוני סהדי ואסהידו אחתימות ידייהו ואשרנוהי וקיימנוהי וחותמין:

דף יג:

מצאו באשפה. ולא נכתב לשם אשה כלל אלמא לא חיישינן למחזי כשקרא כיון דנכתב בעתו וזמנו לבו ביום של חתימה:

ופרעו. בו ביום:

אינו חוזר ולוה בו. (ביום) אפילו ביום מלוה ראשונה לאחר פרעון דליכא למיחש למוקדם והכי מפרשינן לה בשנים אוחזין [דף יז.]:

שכבר נמחל שעבודו. כשפרעו ובטל השטר ואין הקרקעות משועבדות שוב למלוה השניה שלא עליה נכתב שטר זה והויא לה מלוה על פה:

הא לשיקרא. אם היה נחתם על מלוה זו אע"פ שנכתב קודם ההלואה כשר אם בו ביום נכתב:

ומיהו כי אמרי' דלמחזי כשיקרא לא חיישינן דוקא בהא דוכתא ודכוותה אבל איכא דוכתי דחיישינן בהו למיחזי כשיקרא כדאמרי' (ב"ק ע.) דלא כתבינן (אדרכתא) [אורכתא] אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא ואמרי' נמי (ב"ב קעב.) כי יתביתו בהני כתובו בהיני ואע"ג דמימסרן לכו מילי בשילי דאי לא מיחזי כשיקרא ואמרי' [שם] נמי כי דכריתו יומא דקניתו ביה כתובו יומא דקניתו ביה ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה דאי לא מיחזי כשיקרא והיינו טעמא דמילתא דכי אמרינן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן להו [ה"מ כגון אשרתא דדייני דאע"ג דמקמי דלחזו סהדי אחתימות ידייהו מיחזי כשיקרא מיהו בתר הכי לא מיחזי כשיקרא אבל כל הני דחיישינן בהו] למיחזי כשיקרא היינו משום דלעולם מיחזי הכי:

מתני' המביא גט ואבד ממנו וכו' ואם לאו פסול. שמא מאחר נפל ואין זה שלו:

מצאו בחפיסה. כלי ויש בו בכלי סימן והוא שלו:

אם מכירו. גם לגט כשר אבל בלא חפיסה אפי' מכירו לא דלא סמכינן אטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן כך כתב רש"י ז"ל וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות גירושין ולא מיחוור דכיון שיש לו סימן בחפיסה למה צריך שיכיר את הגט דהא קי"ל בפרק ואלו מציאות (דף כז.) דחמור בסימני אוכף מהדרינן ועוד דכולהו אינשי ודאי קים להו בטביעות עינא ועדיף טפי מסימנא דהא קטלינן ביה ומשום טביעות עינא דקלא נמי מותרין בנשותיהן בלילה וכדאיתא בפרק גיד הנשה (דף צו.) וכי אמרינן בגמרא (גיטין דף כז:) ודוקא לצורבא מרבנן אבל איניש דעלמא לא לאו משום דעם הארץ לא קים ליה בטביעות עינא אלא משום דכיון שמצאוהו אחרים והוא בידם חיישינן דילמא משקר משום הפסד שכרו והיינו טעמא נמי במאי דאמרי' גבי מציאה (בב"מ דף כג:) דלא מהדרי' לה אלא לצורבא מרבנן אבל לעם הארץ לא דחיישינן דילמא משקר אבל הכא שהוא עצמו מצאו למאי ניחוש לה אלא ודאי תנא תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא כשר:

נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת ובטל שליחותו ומדאורייתא נפקא לן בהכל שוחטין [דף י:] העמד דבר על חזקתו. מקריבין אותה. ולא חיישי' שמא מתו בעליה ולמיתה אזלא:

גמ' דייתיקי. צואת שכיב מרע דא תהא קאי למיקם ולהיות:
ומתנות. מתנת בריא:
לא יחזיר. לא לבעל ולא לאשה וכן שחרור וכן כולם ומדתלי טעמא בשאני אומר ש"מ הא אמר בעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן לשמא אינו זה:
במקום שהשיירות מצויות. פסול שמא מעוברים ושבים נפל. והוא שהוחזקו. שני אנשים בשם זה באותה העיר אבל אם לא הוחזקו מספיקא לא אמרינן דילמא איתנהו ולא ידעינן או דילמא יש עיר אחרת ששמה כעיר הזאת ובה אדם אחד ששמו ושם אשתו כזה שתובעו:
ר' זירא רמי מתני' אברייתא. בגמ' מייתי לה:
איכא דאמרי. הא דשני ר' זירא דבמקום שהשיירות מצויות פסול והוא (שלא) שהוחזקו דבעי' תרתי וכדרבה:
ר' ירמיה אמר. לא מתני' קשיא ולא ברייתא קשיא דכל הנך דאמרי יחזיר לזמן מרובה כגון דאמרי עדים החתומין בו מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של שם זה ואותו חתמנו לאיש הזה התובעו ובגמ' אמרי' אי הכי מאי למימרא מהו דתימא ליחוש דילמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים קמ"ל:
כגון דאמרי עדים נקב יש בצד אות פלונית. דה"ל סימן מובהק ומהני מדאורייתא:
והלכה כרב אשי דהוא בתראה וכו'. יש מי שאומר דר' ירמיה ורב אשי סבירא להו כלישנא בתרא דר' זירא דלא בעינן תרתי אלא כל שהשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו א"נ הוחזקו אע"פ שאין השיירות מצויות לא מהדרינן ומ"ה נאדו מאוקמתיה דלא משמע להו דברייתא בשאין השיירות מצויות ולא הוחזקו דאי הכי פשיטא. בשלמא לאוקמתייהו קמ"ל לר' ירמיה דלא חיישי' דילמא אתרמי שמא כשמא ועדים כעדים ולרב אשי קמ"ל דסימן מובהק דאורייתא אבל אי הוה ס"ל לר' ירמיה ור' אשי כרבה דאמר דכל היכא דליכא תרתי דהיינו שיירות מצויות והוחזקו מהדרינן מאי דוחקייהו לאוקמא לברייתא בהכי לוקמוה כרבה וקמ"ל דאע"ג דהוחזקו א"נ דשיירות מצויות מהדרינן לפיכך פסק רי"ף ז"ל כלישנא בתרא דר' זירא לחומרא וכתב בפ"ק דמציעא דבשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו לא מהדרינן ולפי מ"ש בהוחזקו נמי לא מהדרינן אע"פ שאינו מתברר בסוגיא זו שהוחזקו ליהוי כשיירות מצויות דאע"ג דר' זירא פליג עליה דרבה ואמר דאפי' בשיירות מצויות. לא מהדרינן דילמא מודה ליה דבהוחזקו לחודיה מהדרינן דאיכא למימר דטפי איכא למיחש בשיירות מצויות אע"פ שלא הוחזקו ממאי דאיכא למיחש בשהוחזקו כיון שאין השיירות מצויות. ואף הרי"ף ז"ל לא הזכיר כאן ולא בפ"ק

דמציעא בפירוש במקום שהוחזקו לא נחזור בשאין השיירות מצויות אבל אפשר שרמז זה בכאן כמו שאכתוב בזה בסמוך בס"ד זהו ע"ד הרי"ף ז"ל אבל בעל הלכות ור"ח ז"ל פסקו כרבה דהא עבד עובדא כשמעתיה כדאיתא בגמ' ומעשה רב ועוד דמשמע בגמ' דרב חסדא ורב הונא אודו ליה לרבה מדלא אהדרו ליה מידי ועוד דר' זירא לחד לישנא כוותיה סבירא ליה ורבי ירמיה ורב אשי אפשר דלא מעיילי נפשייהו בהכי אלא ה"ק דאפי' בשיירות מצויות והוחזקו מהדרינן כגון דאיכא עדים או סימן מובהק:

דף יד.

כדי שתעבור שיירא ותשרה. שיעור שתוכל לעבור שיירא שם ולחנות:
כדי שיהא אדם וכו'. כלומר אין הדבר תלוי בשיעור אלא צריך שיהא אדם עומד ורואה שלא יהא אדם עובר שם משעה שעבר השליח הזה שם עד מציאת הגט. והך ברייתא במקום שהשיירות מצויות היא לרבה בשהוחזקו שני יוסף בן שמעון. וללישנא בתרא דרבי זירא אע"פ שלא הוחזקו וזה שכתב הרי"ף ז"ל אבל אם עבר אדם שם והוחזקו שני יוסף בן שמעון וכו' אף על פי שהוא ז"ל פסק דבשיירות מצויות בלחוד לא מהדרינן אף על פי שלא הוחזקו היינו טעמיה לפי שלא ראה הרב ז"ל להחמיר כל כך למנקט חומרא דר"ז וחומרא דמאן דאמר כל שלא עבר אדם שם דהא איכא בגמרא מאן דפסק הלכה שלא שהה אדם שם ודלמא רבי זירא דפליג אדרבה בשיירות מצויות ולא הוחזקו הכי סבירא ליה ולפיכך לא רצה להחמיר בעבר אדם שם אלא במקום שהשיירות מצויות והוחזקו וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מהלכות גירושין או שמא דעת הרי"ף ז"ל דהך ברייתא מתוקמא אליבא דהלכתא בשאין השיירות מצויות ומשום הכי בעי שהוחזקו שני יוסף בן שמעון דס"ל ז"ל דלרבי זירא כי היכי דלא מהדרינן בשיירות מצויות לחודיה הכי נמי לא מהדרינן בהוחזקו ב' יוסף בן שמעון לחודיה:
ודוקא חולה דרוב חולים לחיים וכו'. בגמרא הכי איתא אמר רבא לא שאנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססים למיתה לא איתיביה אביי המביא גט והניחו זקן בן מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תיובתא ואיבעית אימא כיון דאפלג אפלג והרי"ף ז"ל לא חשש לאיבעית אימא ונקט פשטא דברייתא וכן כתב הרשב"א ז"ל והביא ראיה מן הירושלמי [דפרקין הלכה ג] וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ו מהל' גירושין:
מתני' המביא גט בארץ ישראל. שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם:
משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו ושלא בב"ד:

ואם אמר לו. בעל לשליח:
טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט:
לא ישלחנו ביד אחר. ובגמרא מפרשינן לה:
גמ' א"ר כהנא חלה תנן. דאנוס הוא והוא הדין לכל האונסים אבל אי לא אנוס לא ישלחנו ביד אחר ואע"ג דבפרק האיש מקדש (דף מא.) דרשינן מושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח ומשמע בין חלה בין שלא חלה דמידי חלה כתיב אפ"ה אמור רבנן דחלה דוקא משום דאיכא אינשי דקפדי ואי שמעי מבטל שליחותייהו אבל בחלה ליכא דקפיד א"נ קרא להיכא דגלי בעל דעתיה דלא קפיד אתא כי ההיא דסוף פרק המביא תניין [דף כד.] ואתו רבנן ופרשו דחלה נמי לא קפיד:
יש מי שאומר וכו'. לישני נינהו בגמרא וללישנא מציעא דוקא כי א"ל את הולך הוא דבעי חלה משום דמשמע את בעצמך הולך אבל אי אמר הולך אע"ג דלא חלה מצי משוי שליח והיינו כרבנן דברייתא בגמ' וללישנא בתרא אוקמוה למתני' כרשב"ג דאפילו לא אמר ליה אלא הולך דוקא חלה משוי שליח אבל לא חלה לא ומשום דהוה לישנא בתרא כתב רי"ף ז"ל דמסקנא דסתם מתני' כוותיה וכו' וכן הדעת נוטה וכן פסק הר"ם במז"ל בפ"ט מהל' גירושין. אבל הראב"ד ז"ל פסק כלישנא מציעא דדוקא באת הולך הוא דבעי חלה אבל בהולך אפילו לא חלה מצי משוי שליח והוקשה לו ז"ל עובדא דהכא דאמרינן לקמן [דף כט:] חלה טעמא [מאי] משום דאניס ה"נ הא אניס ולא שייליה אי א"ל הולך [או את הולך] ש"מ דאפילו הולך דוקא חלה ותירץ דכי אמרי' (לקמן) דבהולך לא בעי חלה דוקא בא"י אבל בחו"ל אפילו הולך חלה אין לא חלה לא דכיון שצריך לעשות שליח בב"ד אפשר דבעל קפיד אא"כ חלה ולא נהירא דהא בחדא לישנא תני תנא א"י וחו"ל דתנן המביא גט בא"י וחלה ותנן נמי המביא גט ממדינת הים וחלה ומשמע דתרוייהו בחדא גוונא מיתנו. ועוד דכיון דמפליג בין א"י לחו"ל לענין ב"ד משמע דלענין חלה כי הדדי נינהו הלכך פשטיה דההוא עובדא מוכח דאפילו בהולך נמי בעיא חלה וכדעת הרי"ף ז"ל אא"כ נאמר דכיון דאיתניס לא איכפת ליה לרבא לשיוליה אי אמר לו הולך דכיון דאיתניס אפי' א"ל נמי את הולך מצי משוי שליח:

דף יד:

אמר ר"ל כאן שנה רבי. במשנה זו:
אין השואל וכו'. דהא דתנן לא ישלחנו ביד אחר לאו משום בטול שליחותא דגיטא נקט ליה דאם שלחו ביד אחר הגט גט ואע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליח

לגרשה מיהא שוייה אלא הא דתניא לא ישלחנו ביד אחר לאשמועינן דאין השואל רשאי להשאיל:

זו אפילו תינוקות יודעין אותה. דאם השאילה לו לא לצורך אחרים השאילה לו ונמצא זה מעביר על דעתו ומקניטו אלא משום שליחותא דגט גופיה תנא לא ישלחנו דאם שלחו ביד אחר זמנין דגיטא נמי לא הוי גיטא ולקמן מפרש מאי זמנין:

אל תגרשנה אלא בימין וגירשה בשמאל. דלא שוייה שליח בהכי הכא נמי פעמים ששליחות הגט תלוי בחפץ ואיכא קפידא לבעל:

דכולי עלמא וכו'. דמדאמר רבי יוחנן זימנין דגיטא לא הוי משמע דרוב הפעמים הוי גיטא ואפילו שלחו ביד אחר:

כולי עלמא לא פליגי דגיטא. מעליא הוי. שאף על פי שאין רצון הבעל שיהא פקדונו ביד אחר אין הגט נפסל בכך:

ואזל איהו ויהב לה גט ברישא וכו' רבי יוחנן פוסל בו. בשליח ראשון משום דכי אמר ליה שקול חפץ ברישא קפידא הוא שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו את החפץ ולהיות בעיגונה עד שתתן הלכך תלוי הגט בחפץ לדבר זה וזה אם שינה נעשה כמי שאמר לו אל תגרשה אלא בבית וגירשה בעלייה והיינו דקאמר זמנין דגיטא נמי לא הוי דאין רצונו שיהא פקדונו דהיינו חפץ שלו ביד אחר דהיינו אשתו דלאחר שקבלה הגט הרי היא אצלו כאחר ומש"ה אמר לא ישלחנו ביד אחר וכו' דשמא כשימסור הראשון השליחות לשני לא ימסור לו הדברים כהוייתן או השני לא ידקדק בהם ויהא משנה ומפסיל גיטא וריש לקיש מכשיר דקא סבר דלאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה. ואיכא למידק דהכא משמע דדוקא כי א"ל שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא לר' יוחנן לא הוי גיטא אבל אמר הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אי עבד הכי הוי גט ואילו בפרק הכותב (דף פה.) אמרינן דלא שנא אמר ליה הב זוזי ושקול שטרא ולא שנא אמר ליה שקול שטרא והב זוזי מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי תירצו בתוספות דשאני התם דזוזי תלו בשטרא ולא פרע איניש בלא שטרא אבל הכא דלא תלי חפץ בגיטא כלל דוקא כי אמר ליה שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא אבל אמר ליה הב לה גיטא ושקול מינה חפץ ועבד הכי הוי גט וכן דעת הר"ם במז"ל בפ"ט מהלכות גירושין והרמב"ן ז"ל כתב דה"ה דאי אמר ליה הב גיטא ושקול מינה חפץ ועבד הכי דלא הוי גט אלא דגמרא הכא לא נחית בההוא דינא ולהכי אמרינן התם דבין כך ובין כך משלם לא מפני הוכחת המלות דהא כי אמר ליה הב זוזי ושקול שטרא לא מוכיח דלשקול שטרא ברישא ואפ"ה כיון שאין מוכיח מדבריו שיתן מעות תחלה משום דמשתעי אינשי הכי

חייב לשלם מצד הדין בעצמו דלא לעוותי שדריה והרי הוא כאומר תן מעות לכשתרצה ומיהו אם לא תחזיר לי את השטר תהא חייב לי בהם כשומר שפשע אבל כאן אע"פ שעבר על כוונת המשלח אין הגט נפסל אלא במה שמוכיח מתוך דבריו שיהא שליחות הגט תלוי בו דהא תלמודא אפילו יהבה ליה חפץ לשליח שני ברישא אעפ"כ הרי שינה שליח ראשון מדעתו של בעל הבית שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ואעפ"כ לא נפסל שליחות הגט בכך כיון שאין מוכיח מלשונו שתלאן זו בזו כי אמר נמי הב לה גיטא ושקול מינה חפץ אע"פ שהיה לו ליטול חפץ תחלה כששינה ונתן הגט תחלה אין הגט נפסל כיון שאין הלשון מוכיח שיהא שליחות הגט תלוי בכך ואעפ"כ לענין שלומי זוזי משלם שכיון שעיוות חייב בתשלומין והיינו דהכא אמרינן שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא דאלמא דוקא כי אמר והדר אבל אמר והב לה בלחוד לא מיפסיל ואפילו בכה"ג פליג ריש לקיש והתם כי אמר שקול שטרא והב זוזי פשיטא לן דחייב אע"ג דלא אמר והדר והיינו טעמא לפי ששם תלוי החיוב מצד הדין בעצמו וכאן אין הגט מתבטל אלא במה שהמלות מוכיחות שיהא השליחות תלוי בו:

מתני' עושה ב"ד שליח ומשלחו. שצריך הוא לומר בפניהם בפני נכתב לפי שהאחרון לא יוכל לומר:

שליח ב"ד אני. ומסתמא עשו ב"ד את הדבר בהכשירו:

גמ' שמעינן דשליח השליח. השני שנעשה בב"ד:

אם חלה משוי שליח. בגמרא פשטינן דשליח שליח משוי שליח ולא מדכרינן חלה והיה אפשר לומר דנהי דבקמא בעינן חלה היינו מפני שעשאו בעל ואפשר שהוא חפץ בו יותר מאחר כל זמן שלא חלה אבל בשליח השליח כיון שאין הבעל יודע בהן לא איכפת ליה כלל בין ב' לג' אלא שהרי"ף ז"ל החמיר וכתב אם חלה [אבל לא חלה לא] דלא עדיף ב' מראשון. שמעינן דכל חד מינייהו לא משוי שליח אלא בב"ד. שלא תאמר דוקא ראשון צריך ב"ד מפני שצ"ל בפני נכתב ובפני נחתם:

דף טו.

ושליח בא"י [**וכו'**]. לפי שאינו צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם והואיל ואין הראשון צ"ל בפני נכתב האחרון נמי אינו צ"ל שליח ב"ד אני ומינה נמי דכל שנתקיים בחותמיו כיון שאין צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם אינו צריך ב"ד וכך כתב הר"ם במז"ל בפ"ז מהלכות גירושין:

אם מת ראשון. עד שלא הגיע גט לידה:

בטלו כולן. קסבר שמכחו באו:

דקטנותא היא. בקטנותו אמר אבי שמועה זו שיש להשיב עליה:
לא ידענא לה איני מכירה:
מסור מילך קמן. אמור דבר שליחותך בפנינו ותן לנו הגט ואמור בפני נכתב ואנו נמסרנו לו ויהא שליח ב"ד:
והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. השליח הזה לא נעשה שליח לגרשה אלא למוסרו לאבא בר מניומי הילכך לאו במקום בעל קאי למסרו ביד אחר ולאו למימרא דשליח שלא ניתן לגירושין לא מצי משוי שליח דהא אמרינן בסוף פרק המביא תניין [דף כד.] דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם שוי שליח להולכה וקבלי את גיטיך מיניה אלמא דשליח שלא ניתן לגירושין מצי משוי שליח אלא הכי קאמר דכיון דשליח שלא ניתן לגירושין הוא אין לו לשנות כלל ממה שאמר ליה הבעל אלא צריך ליתנו ביד אבא בר מניומי עצמו כמו שאמר לו:
קפחינהו. קיטע רגליהם שלא מצאו רגלים לדבר:
בטעותא. שאינה תשובה אלא בטעות קפחם משום דס"ל לרבא דקמא נמי ניתן לגירושין הוא דהא אי הוה ידע לה הרי צוהו תחלה [לגרשה]. ואמר ליה רב אשי דלאו טעותא הוא אלא שפיר קפחינהו דהכי קאמר ליה. אבא בר מניומי יגרשנה ולא אתה. דמאחר שאין מכירה הוא יהא שליח ולא אתה. זו היא גרסת הרי"ף ז"ל [וגם רש"י] ולפיכך כתב דראשון שליח שלא ניתן לגירושין הוא ולא משוי שליח ור"ת ז"ל גורס אמר רב אשי מאי טעותא מי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את. כלומר בתמיה ולפי גירסא זו רב אשי נמי מודה דטעותא הוא ומפרש טעמא דטעותא דמי קאמר ליה אבא בר מניומי ולא את הא ודאי לא דאי הוה ידע לה האי הרי צוהו מתחלה לגרשה ואף הראשון ניתן לגירושין הוא דיכול הוא לגרשה ויש לחוש לחומרי הגרסאות ואחר אינו יכול לגרש וכל שכן שאינו עושה שליח אחר תחתיו ומיהו אם גירשה הוא או שלוחו הוי לה ספק מגורשת:
איתניס בגו תלתין יומין. וידע שלא יוכל ללכת לאחר שלשים ליתן הגט לאשה:
שליח שלא ניתן לגירושין הוא. בתוך ל':
וליחוש שמא בא הבעל אצלה ונתיחד עמה ופייס. ובעל והוי גט ישן:
וליחוש שמא פייס. בתוך י"ב חדש שיש שהות הרבה לבא ואין זה דומה לשולח גט למדינת הים ואינו קובע זמן לשהותו בידו דהתם ליכא למימר שמא פייס דמימר אמר הבעל השליח קדמני וכבר הגיע לידה ולא עקר נפשיה מספיקא:
ואמר רבה וכו' באומר. בפני בית דין בשעה שמסרו לשליח:

הרי היא נאמנת עלי כך' עדים. לעולם אם אערער לומר גט ישן הוא הרי אני מאמינה לומר שלא באתי בתוך הזמן אצלה וכיון דמעיקרא הימנה תו לא מהימן לערער וכ"ש דאנן לא ניקום ונערער אלמא טעמא דאמר הכי אבל האי דלא אמר הכי ליחוש:

אם אמרו בנשואה. שחביבה עליו ומחזר לפייסה וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ט' מהל' גירושין דכי חיישינן בנשואה שמא פייס היינו דוקא כשהיה בעלה עמה במדינה והוא אזיל לטעמיה שפסק כהנהו לישני דפרק מי שאחזו [דף עו:] שאין חוששין שמא בא לפי שאין דרך לבא בצינעא כמו שאכתוב שם בס"ד אבל לדברי מי שפוסק דחיישינן שמא בא אפילו לא היה בעלה עמה במדינה חיישינן:

אמר רבא הא ודאי מיבעיא לי כי משוי בית דין שליח מי בעי בפניו. דשליח קמא:

או אפילו שלא בפניו. כגון זה שהוא אנוס ואינו יכול לעכב וילך לדרכו :

שלחו מתם בין בפניו בין שלא בפניו. ומינה ודאי שהבעל יכול למנות שליח שלא בפניו ואף בשליח קבלה כתוב בה"ג ועגונה דאתיא לבי דינא ואמרה הוו עלי סהדי דפלוני דאיתיה במדינת הים שויתיה שליח לקבל גיטא מיד בעלה וכו' אם דנפיל גיטא לידא דשליח אם נשרף או נקרע מגרשה הדא עגונה עד כאן. ומיהו כתב הרמב"ן ז"ל בפרק התקבל דמסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דהוו להו מילי [דף כט. וכ"מ] ומילי לעולם לא מימסרין לשליח אלא באומרת אמרו ומינתו היא שליח שלא בפניו ואכתוב עוד שם בס"ד:

ואתא ופסקיה מברא. מעבר המים שלא מצא את הספינה:

לא שמיה מתיא. שאינו כאילו בא לפי שאין טענת אונס בתנאי גיטין למימר אניסנא אי נמי יש אונס הא אוקימנא בשמעתא קמייתא בכתובות [דף ב:] הא אונסא דשכיח הוא ואיבעי ליה לאתנויי:

אי לא מפייס עד תלתין יומי ליהוי גיטא. מעכשיו ומסר לה הגט על תנאי זה:

אזל פייסה. בדברים והרבה עליה ריעים ולא נתרצית להשלים:

אטו מי יהב לה תרקבא דדינרי ולא אפייסה. וכיון שלא עשה כן נמצא שלא פייסה ואע"פ שאין לו לא אמרינן אנוס הוא דאין אדם יכול לטעון אונס בתנאי של גט והוי גיטא והקשו בתוס' ואפי' אי יהיב לה תרקבא דדינרי להוי גיטא דמ"מ לא איפייסה ותי' ר"י ז"ל דאי לא מפייסנא משמע אם לא אטרח לפייסה בדבר גדול ואי יהיב לה הרי טרח לפייסה וקיים תנאו אע"ג דלא איפייסה אבל כי לא יהב לא קיים תנאו ואע"ג דאניס אין אונס בגיטין ומדאצרכינן לטעמא דאין אונס שמעינן דבדיני ממונות דיש אונס האומר

שדי נתונה לך אי לא מפייסנא לפלוני ופייסיה בכל מה שבידו לעשות ולא איפייס פטור דאנוס הוא:

אי לא נסיבנא. כתב גט ונתן לארוסתו על מנת שאם לא יכנס לריש ירחא דאדר יהא גט:

דף טו:

אי משום אונסא. שלא היה יכול לכונסה ואנוס הוא:

אין אונס בגיטין. והוי גיטא:

ואי אמרת ליבטיל משום גילוי דעתא. שהרי גלה דעתו שאינו רוצה שיהא גט פלוגתא דאביי ורבא היא לקמן בריש פרק השולח [דף לד.] וקי"ל בהא הלכתא כאביי והוי גיטא:

ושמעי' מינה דהלכתא דאין אונס בגיטין. וג' מיני אונס הם אונסא דשכיח טובא ושכיח ולא שכיח ולא שכיח כלל. אונסא דשכיח אפי' בממון לא הוי אונס מדהוה ליה לאתנויי ולא אתני כדמוכח בריש כתובות [דף ב:] ואונס דלא שכיח כלל אפי' בגיטין טוענין ביה טענת אונס כדאמר לקמן בפ' מי שאחזו [דף עג.] אכלו ארי אין לנו וכמו שאכתוב שם בס"ד. אבל באונס דשכיח ולא שכיח הוא דאיכא פלוגתא בין ממון לגיטין דבממון טוענין בו טענת אונס אבל בגיטין לא וכתוב בס' העטור דאיתשיל קמיה אם יש אונס בקידושין אי לא ולא איפשיטא:

מתני' המלוה מעות וכו' להיות מפריש עליהן מחלקן. המלוה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפרעון החוב הזה בשביל הכהן וכן מעשר ראשון בשביל לוי ומעשר עני בשביל עני והמעשרות יעכב ויאכל אלא שמפריש מעשר מן המעשר לכהן שיהא מותרין לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהן לכהן זה ובשעת ההלואה פסק להם דמים. ובגמרא פרכינן היכי נפיק ידי נתינה דהא לא אתו לידיהו דכהן ולוי. ומוקמינן לה במכירי כהונה ולויה. כלומר שהם מכיריו ואוהביו ואינו רגיל לתת תרומותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא פשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחו להו שאר כהנים דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו:

צריך ליטול רשות מן היורשין. מפני שאין חוב זה מוטל עליהן לפרוע יטול מהם רשות אם רוצים שיקבל חובו בשבילם ויעכבם ממעשרות עצמם:

א"צ ליטול רשות. דיש כח על ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה ועל הלויה לפי שתקנתם הוא שימצאו מעות להלואה:

המניח פירות להיות מפריש עליהם וכו'. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן באותן פירות שהקצתי לכך וכן עושה תמיד:

ואם אבדו. הלך לבדקן ומצאן שאבדו הרי זה חושש לאותם טבלים שתיקן בהבטחתן של אלו ואם לא אכלן צריך להפריש שמא כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקציתי כבר היו אבודים:

מעת לעת. בגמ' מפרש שחושש שמא מאתמול בעת הזה אבדו וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא סמכינן אחזקה של הנחה:

בודקין את היין. שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבדוק שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין:

בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג:

הוצאת סמדר. כתום פרח וענבים נראים באשכול כסדרן:

ובשעת כניסת מים לבוסר. כשהן גדולים כפול הלבן נקראין בוסר וכשהלחלוחית נכנסת וגדילה בתוכן שיכול לעצור מהן כל שהוא היינו כניסת מים ל"א היו כותשין הענבים כשהם בוסר ונותנין לתוכן מים ונעשה חומץ לטבל בו:

גמ' א"ר אלעזר וכו'. ר"א בן פדת דגמרא ר"א בן שמוע דמתני':

חלוקין עליו חביריו. דלדידהו לעולם חיישינן הואיל ונמצאו אבודין וכל פירות שתיקנו על ידי אותם פירות צריך לחזור ולהפריש:

מקוה. שהיתה בחזקת שלם ונמדד לאחר זמן ונמצא חסר:

כל טהרות שנעשו על גביו. כל תרומות וטהרות שנשתמשו בהם בכלים ואנשים שטבלו באותו מקוה מטומאתן מעולם בין שהמקוה ברשות היחיד דספיקו טמא בין שהמקוה ברה"ר דקי"ל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור הכא טמאות דכי אמרי' ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור היינו ספק נגע ספק לא נגע דאיכא למיחש לשמא לא נגע אבל זה שהיה טמא ודאי ואתה בא לטהרו בטבילת ספק אל תטהרנו מספק:

לשותפי. שאין האחד יכול למכור שלא מדעת חבירו חוץ לפרקים הללו אבל בפרקים הללו אין צורך לימלך עמו ואם מכר ונתיקר השער לאחר זמן אין לו עליו כלום:

פירקיה. למכור:

הדרן עלך כל הגט

דף טז.

השולח גט לאשתו והגיע בשליח. שפגשו ממילא. הרי זה בטל. שבטל השליחות אבל הגט עצמו אינו בטל כדאיתא בגמרא:

קדם הוא אצל אשתו. שקדמו לשליח. אם משהגיע לידה אינו יכול לבטל. בגמרא פרכינן פשיטא ומהדרינן לא צריכא דקא מהדר עילויה מעיקרא לבטוליה מהו דתימא אגלאי

מילתא למפרע דבטוליה בטליה קמשמע לן. ואמרינן בגמרא דנקט הגיע דמשמע שפגשו ממילא לרבותא דלא מיבעיא היכא דטרח בתריה אלא אפילו פגשו ממילא הרי הוא בטל ולא אמרינן לצעוריה קא מכוין ובגמרא פרכינן קדם אצל אשתו. למה לי ומהדרינן מהו דתימא כי לא אמרינן לצעוריה קא מכוין ה"מ לשליח אבל לדידה לצעורה קא מכוין קמ"ל והה"נ דאם פגע באשתו ממילא אע"ג דלא טרח הרי הוא בטיל ולא אמרינן לצעורי קא מכוין דאי לא כי פרכינן קדם אצל אשתו ל"ל לימא דאתא לאשמועינן דדוקא קדם אבל הגיע בה ממילא לא נתבטל השליחות אלא ודאי ל"ש וקדם דנקט משום אורחא דמילתא דסתם שולח גט לאשתו אינו פוגש בה אא"כ מקדים וממהר ללכת אצלה:

גמ' בטל הוא. משמע בטל יהא וכן אי אפשי בו ומבטל בכך שליחות הגט:

פסול הוא. לא משמע דאיהו מבטל ליה אלא מוציא עליו שם פסול והא ליכא. ופרכינן עלה בגמ' למימרא דבטל דליבטיל משמע והאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר אחר שבאת מתנה לידו מתנה זו מבוטלת תיבטל אי אפשי בה לא אמר כלום. כלומר וזכה בו בעל כרחו דלא הדרה למריה קמא ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו לפי שכל לשונות הללו לשון עתיד הן הואיל וקיבלה אינו יכול לחזור בו:

אבל אמרה בטלה היא אינה מתנה דבריו קיימין. דמשמע בטלה היתה קודם זמן שקבלתיה והודאת בעל דין כמאה עדים והרי הוא אומר שלא זכה בה וחוזרת לנותן והכי נמי תנן לקמן בפרקין [דף מ:] כתבתי ונתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאת בעל דין כק' עדים דמי והאי נמי דקאמר בטלה היתה קודם לכן אלמא מעיקרא משמע ומהדרינן אמר אביי בטל [דף לב:] שתי לשונות משמע משמע דליבטיל ומשמע דבטל גבי גט לישנא דמהני ביה קאמר [גבי מתנה לישנא דמהני בה קאמר]. כלומר משום דסתמא דמילתא כי טעין אינש מילתא דמהני במילתיה קאמר:

והא שמעתתא דרבה בר אבוה מוחלפת בגרסתה בכריתות בפ' המביא אשם תלוי (דף כד.) דמייתי לה התם עלה דההיא דאמר ריש לקיש שהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל המחזיק בה זכה בה ופרכינן מאי שנא מהא דאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מבוטלת היא תיבטל אי אפשי בה דבריו קיימין בטלה היא אינה מתנה לא אמר כלום מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרה וקשיא לריש לקיש דאמר כל המחזיק בה זכה בה ופרקינן לא דבריו קיימין דלא הדרא למרה ודידיה נמי לא הויא אלא כל המחזיק בה זכה בה ונמצאת שמועה זו מוחלפת עם זו שבכאן אמר [אי אפשי בה] לא אמר כלום והתם אמר דבריו קיימין לפיכך אמרו שזו מן השמועות המתחלפות בחלוף המסכתות ולא ידענו על איזו נסמוך ואחרים מקיימין

את שתיהן ואומרים שהכוונה אחת אלא שהמלות מתחלפות דאנן מייתינן לה לענין דינא דנותן ומקבל ומשום הכי אמר דמבוטלת תבטל אי אפשי בה לא אמר כלום כלומר דלא הדרא ומיהו הפקר מיהא הויא ולהא מילתא אמרינן התם דדבריו קיימין וכדמסקי' התם ובסיפא דבטלה היא אינה מתנה אמרינן הכא דדבריו קיימין כלומר והדרא למרה והתם אמרינן בה לא אמר כלום לענין הפקר דהתם בהפקר עסקינן ולהאי גוונא מייתינן לה התם ונמצאו שתי סוגיות אלו שוות בדינן ויש נוסחאות שגורסות שם כך אמר ריש לקיש הנותן מתנה לחבירו וכו' איני והאמר רבה בר אבוה אמר רב ששת מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת לידו מתנה זו תבטל מבוטלת היא אי אפשי בה לא אמר כלום מאי לאו לא אמר כלום וקנה לא לא אמר כלום דלא הדרא למרה וכל המחזיק בה זכה בה ונמצאו שתי סוגיות אלו שוות בדינן ובגרסתן והא דר"ל אי מיירי קודם שבאת מתנה לידו או אחר שבאת מתנה לידו אכתוב בפ' יש נוחלין בס"ד והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות זכייה דאם אמר הרי היא בטלה לא אמר כלום כלומר ולא הדרה למרה ויש לתמוה למה והראב"ד ז"ל כתב עליו דווקא הרי היא בטלה אבל אמר בטלה היא אינה מתנה והכי איתא בגיטין (דף לב.) ובכריתות (דף כד.) ואף זה תימה שלא הוזכר חילוק בגמ' בין הרי היא בטלה לבטלה היא:

אינו מועיל. משמע דהוא אינו מבטלו אלא מעיד שהוא פסול והא לא חזינן ביה פסול:

חרס הוא כחרס הוא לא אמר כלום. דכל לשונות הללו לשעבר הם:

הרי הוא חרס מהו. להבא משמע או לשעבר משמע:

מהרי הוא הקדש. דקי"ל דהוי הקדש בכמה דוכתי דתנן בנדרים (דף מח.) אם שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים ובהפקר נמי תנן הרי הוא מופקר לכל מי שיחפוץ אלמא להבא משמע:

גרסינן בגמרא בטל מהו תיקו. כלומר אם אמר בטל ולא אמר הוא מהו לשעבר משמע ואין בדבריו כלום כיון דלא אמר הוא או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע ולישנא דמהני ביה קאמר והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהלכות גירושין אמר גט זה בטל שמשמעו פעל עבר כמו חמק עבר הרי זה ספק:

שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט. ואם בטלה הנותן קודם שתגיע ליד המקבל הרי היא בטלה:

ונפקא מינה להולך לאו כזכי. דאע"ג דמתנה זכות הויא מצי למיהדר ביה דהולך לאו כזכי דמי ולאו דמדמינן מתנה לגט לגמרי דבגט אע"פ שאמר זכי מצי הדר ביה דחוב

הוא לה ואלא הכי קאמרינן דשליח מתנה כי אמר ליה הולך מצי הדר ביה כשליח הגט משום דהולך לאו כזכי הא אי (הוי כזכי) [אמר זכי] במתנה לא מצי הדר:

איבעיא להו חוזר ומגרש בו. אם נמלך הבעל לחזור ולגרש בגט שבטלו:

או אינו חוזר ומגרש בו. מי אמרינן בטליה לדבור ראשון שצוה לכתוב הגט לשמה והוי כאילו לא נכתב לשמה כלל או דילמא שליחות דשליח הוא דבטיל עד דמהדר ומשוי ליה שליח אבל גיטא לא בטיל והלכתא כוותיה דרב נחמן. ופרכינן בגמרא והא קי"ל כותיה דר' יוחנן דאמר חוזרת. כלומר בקדושין בפ' האומר לחבירו (דף נט.) גבי אמר לה לאשה התקדשי לי במעות הללו לאחר ל' יום וחזרה בה בתוך ל' חוזרת ובטלו הקדושין הואיל ובטלתן קודם שיהו חלין והכי נמי ליבטל גיטא ומפרקינן הכי השתא התם דיבור ודיבור הוא ואתי דיבור ומבטל דיבור הכא נהי דבטליה לשליחותא דשליח גיטא גופא מי קא בטיל. כך היא הגירסא במקצת הנוסחאות. וה"פ דהתם מתחלה לא היתה מתקדשת אלא בדיבור שנתרצית בקידושין ואתי דיבור של חזרה ומבטל דיבור אבל הגט שהוא בעין אי אפשר שיתבטל אפילו בטלו בפירוש כשם שאי אפשר שיפסל ס"ת שנכתב בהכשר ומדאמרינן בפרק הניזקין (דף נה.) אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת ואמרינן עלה פשיטא מהו דתימא כיון דאמר לה כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמשמע לן דאם איתא דבטליה לעדים הוי אמר דמשמע לכאורה דאם בטלו בפירוש מבוטל ליתא דהכי קאמרינן מהו דתימא בטולי בטליה כלומר לנתינה זו קמ"ל דלא אלא נתינה מעליא היא ומתגרשת בה אבל הגט אי אפשר שיתבטל לעולם אחר שנכתב ומיהו כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' גירושין שאם קודם שנכתב אמר גט שאני כותב לאשתי בטל הוא ואחר כן כתבו הרי הוא בטל ואינה מתגרשת בו לעולם וכן אם אמר כל הגט שאכתוב מכאן ועד זמן פלוני [בטל] הרי זה בטל ואינה מתגרשת לעולם וזו היא מסירת מודעה על הגט וזה ענין אחר הוא אבל הגט בעצמו לאחר שנכתב אי אפשר שיפסל:

דף טז:

ויש כאן דעת אחרת לפי מקצת נוסחאות שגורסות גיטא גופא מי קא בטליה דמשמע דמסתמא אינו מבטל אלא שליחות השליח הא אילו בטל הגט בפירוש מבוטל וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר. ולא מחוור דאם איתא דגט גופיה אפשר להתבטל היכי אמר רב נחמן דחוזר ומגרש בו משום דמסתמא לא בטל אלא השליחות והא יהא חרס טפי

משמע ביטול הגט מביטול השליחות אלא ודאי משום דלא אפשר לקיומיה בגט גופיה לפי שאי איפשר לו להתבטל אמרינן דמשליחות קאמר:

מתני' בראשונה. לא היה מבטלו בפני השליח ולא בפני האשה אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בבית דין ובגמרא מפרש כמה הן הב"ד:

מפני תיקון העולם. דכיון דאצרכיניה לילך אחריו או לשלוח שליח לא יטרח כל כך בשביל לעגנה:

גמ' בפני כמה מבטלו. קודם תקנת רבן גמליאל וכי תימא מאי נפקא מינה דמאי דהוה הוה נפקא מינה לרבי דאמר בסמוך דאם בטלו מבוטל וקי"ל הכי:

בפני שנים. דאף על גב דתנן ב"ד לבי תרי נמי בית דין קרי להו וכדמוכח רב נחמן ממתני' דפרוזבול דתנן מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני דאע"ג דקי"ל דשנים שדנו אין דיניהם דין ה"מ בדין דבעי משא ומתן אבל בפרוזבול דלא בעי משא ומתן דיניהן דין אלמא שנים ב"ד מיקרי ומיהו לא דמי ב"ד דמתני' לב"ד דפרוזבול דפרוזבול בעינן להו מתורת ב"ד ומתני' מתורת עדות דבהכי סגי ורב נחמן לא מייתי ראיה ממתני' דפרוזבול אלא דלשנים ב"ד קרי להו והא דבעי שנים משום דאין [דף ב:] דבר שבערוה פחות משנים והיינו דאמרינן לקמן [דף לד.] בגמ' אותיבו קרי באודנייכו דאע"ג דמוכחא מילתא שהוא היה מבטלו כיון דליכא עדים לא חשיב ביטול:

רב ששת אמר בפני ג'. דמעיקרא נמי תקינו שלשה כדי שיהא לדבר קול ואח"כ ראו לתקן כדי שלא יעגן אותה שלא יוכל לבטל במקום אחר:

והלכתא כר"נ דקאי ר' יוחנן כוותיה. בגמ' אמרי' בהדיא דר' יוחנן סבר לה כרב נחמן דאמר בפני שנים ואמרינן בגמ' אליבא דרב ששת דפרוזבול לא שנא כתוב בלשון עדים וחתימו דיינין ול"ש בלשון דיינין וחתימו עדים מהני ולשון דיינין היינו שכתוב בו מסר לנו פלוני חוב פלוני שהדיינים עצמם מדברים ולשון עדים הוא שמעידים באחרים כגון שכתוב בו שבא פלוני לב"ד ואמר להם מוסרני לכם ואע"ג דלרב ששת איתמר הכי ולא קי"ל כוותיה אפשר דבהא לא פליג רב נחמן אלא שהרמב"ם ז"ל לא כתבה בפ"ט מהל' שמטה:

ת"ר בטלו. לאחר תקנת רבן גמליאל בפני ב"ד:

מבוטל. שאע"פ שעבר על התקנה ביטול מיהא הוי:

להוסיף על תנאו. אם היה בו שום תנאי:

מה כח ב"ד. של תקנת ר"ג יפה. אם דבריהם בטלין על ידי זה ומפ' בגמ' שאם עבר על התקנה אפקיעו רבנן לקדושי מיניה:

אמר לעשרה כתבו גט לאשתי. וקי"ל [דף סו:] כל כמה דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמים:

יכול לבטל. מותר לבטל ולומר לשנים מהם אל תכתבוהו ואין זו לעבור על תקנת ר"ג:

[**רשב"ג אומר**] **אינו יכול לבטל**. שאף זו מן התקנה ואם בטלו אינו מבוטל דאם כן מה כח ב"ד יפה. ואמרינן בגמרא במאי קא מיפלגי בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה קא מיפלגי רבי סבר עדות שבטלה מקצתה [דף לג:] לא בטלה כולה והנך אי כתבי ויהבי ליכתבו וליתבו. כלומר הילכך לא חש רבן גמליאל להושיב ב"ד ולמנות על כך שאין בזה מפני תקון העולם דאי אזלי הנך דלא בטיל קמייהו וכתבי ויהבי לה ואזלא ומינסבא שפיר קא מינסבא:

ורבן שמעון בן גמליאל סבר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. כלומר שאפילו נשתיירו שנים שעדותן עדות וזה לא ביטל בפניהם בטלו [אף הם] והנך דלא ידעי כתבו ויהבי לה ומינסבא בגט פסול הילכך אף זו מתקנת רבן גמליאל ובגמרא נמי אמרינן [שם] אמר לשנים תנו גט לאשתי יכול לבטל זה שלא בפני זה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לבטל זה שלא בפני זה ומוקמינן לה בעדי הולכה. כלומר שהם שלוחי הולכה ופליגי בהך פלוגתא גופה דרבי סבר דשליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ומש"ה ליכא למיחש לתקלה ומש"ה אפילו לכתחלה יכול לבטל זה שלא בפני זה ורשב"ג סבר דבטלה ואיכא למיחש לתקלה ואף בזו תיקן רבן גמליאל:

הלכה כרבי בשתיהן. דבטלו מבוטל ויכול לבטלו זה שלא בפני זה:

יתומין. קטנים:

אפוטרופוס. לכל אחד. ובוררין להם. כל אפוטרופוס יברור חלק יפה לשלו שמתוך כך יהיו החלקים שוין:

כח ב"ד. שמינו האפוטרופוס:

התם ממונא. והפקר ב"ד היה הפקר:

הכא איסורא. דאשת איש ומשום מה כח ב"ד יפה לא אפקיעו רבנן קדושי:

וכיון דאיפסיקא הלכה כרבי משמע דעדות שבטלה מקצתה בכה"ג לא בטלה כולה וכן נמי שליחות שבטלה מקצתו לא בטל כולו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות גירושין שלח הגט בפני שנים הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה ואפילו היו עשרה משבטלו בפני אחד מהם בטל הגט וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב הא לא מיחוורא שהרי קי"ל כרבי דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ושליחות נמי להאי הוא דבטליה לאחריני לא בטיל ע"כ ול"נ שהרמב"ם ז"ל סובר דכיון דלא איפסיק הלכתא כרבי אלא

בשתיהן בפלוגתא דשליחות לא נקטינן כוותיה דלא קי"ל כרבי במקום רשב"ג אלא היכא דאיתמר הלכך נהי דבעדות נקיטינן דכי בטלה מקצתה לא בטלה כולה בשליחות לא נקטינן דודאי אפשר לאפלוגי בינייהו כיון שהוצרכו רבי ורשב"ג לחלוק בשתיהם בעדות ובשליחות:

גרסינן בערכין בסוף פרק האומר משקלי (דף כא:) עלה דמתני' דתנן התם חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ואע"פ שאין מתכפר עד שירצה שנאמר לרצונו כופין עד שירצה וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. כלומר באותן שכופין אותן להוציא. א"ר ששת האי מאן דמסר מודעא אגיטי. כלומר שאמר כל גט שאכתוב לפלונית אשתי בטל הוא:

מודעיה מודעא. עד שיבטלנה. והא מילתא שייכא במי שאונסו ידוע שהוא מן אשר היו כופין אותן להוציא דלא סגי בלא ביטול מודעא ואין הפרש נמי במי שאין לו אונס ידוע או שאין לו כלל דהא אמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מ:) דמודעא דגיטא גלוי מילתא בעלמא. כלומר שאין אנו צריכין שנדע באונסו כל שהוא מבטל הגט שעתיד לכתוב זו היא מודעתו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות גירושין ולא עוד אלא אפילו תלה מודעתו בדבר ונמצא שאינו. מודעתו קיימת לדעת מקצת מפרשים ז"ל ונמצא שבכל אחד מדרכים אלו מודעיה מודעא עד שיבטלנה. ומקשינן פשיטא. דכיון שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו והוא מעיד על עצמו שאינו חפץ באותו גט פשיטא דלא מהני. ומהדרינן לא צריכא דעשיוה וארצי וכו':

דף יז.

מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטל ליה למודעא קמא. מלישנא יתירא דייקינן הכי. והיכא שמסר מודעא על ביטול המודעא כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר שאע"פ שביטל המודעא קודם שיכתוב הגט ויתנו לה הרי הגט בטל ודברים נראין הם שכשם שהוא יכול למסור מודעא על הגט כך יכול למסור מודעא על הביטול וכתב ז"ל א"כ מה תקנת דבר זה שיאמרו לו העדים קודם כתיבת הגט אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמין כשיתקיימו אותם הדברים לבטל גט הרי הן בטלין והוא אומר הן והרשב"א ז"ל כתב עליו ול"נ שאם מסירת מודעא על בטול המודעא מבטלת בטול המודעא גם כשיאמר לשון זה מה הועיל דדילמא מסר מודעא אף על בטול כזה וא"ת כיון שהוא מבטל עכשיו כל מה שיגרום לבטל גט זה אף הוא מבטל מודעא שקדמה לו בלבב שלם אף אנו נאמר כשיאמר הריני מבטל כל מודעא שמסרתי יועיל שהרי מבטל עכשיו בלבב שלם כל

מודעא שמסר לפיכך הוא ז"ל תיקן לצאת ידי כל ספק שיבטל כל מודעא ועוד שיפסל כל עד שיעיד שמסר מודעא בפניו וא"ת מה יועיל לגבי איסורא אם יעידו אני אומר כל שהוא מבטל [עדיו] אף הוא מבטל מודעא לגמרי והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק מי שאחזו (דף עו:) גבי הרי זה גיטיך כל זמן שאעבור נגד פניך שלשים יום דאקשינן וליחוש שמא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מארי בשם רב באומר נאמנת עלי שלא פייסתי. וזו הראיה אפשר היא למי שגורס בה כל זמן שהרי אם פייס הגט פסול הוא ובאומר נאמנת עלי מכשרינן ליה אלמא כיון דהימנה תו לא מפייס ולא מבטל גיטא אע"פ דבידו הוא כיון דלא אמר ע"מ ולא מעכשיו והכי נמי כיון דפסלינהו לסהדי ודאי מבטל ברצון נפשו מודעות ומודעי מודעות שמסר אבל למי שגורס על מנת והיא גרסת הגאון ז"ל יש לי לדון הרבה אחר ראיה זו דהתם הרי הוא מגרשה בגט כשר ואי בעי לגרשה מעכשיו הרשות בידו וכיון דקא מתני [על מנת] שאעבור ונאמנת עלי הרי היא מתגרשת מעכשיו על מנת שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי ומסהדי דפייס או בא וידעי דמשקרא אפילו הכי כיון שהיא אומרת שלא בא ולא פייס גיטיה גיטא דהא הכי אתני איהו ובדידיה קאי למישדי האי תנאי דבעי בגיטא אבל כל שהגט פסול בשעת שהאשה מתגרשת בו כי לא הימנה אי נמי לא פסלינהו לסהדי כי הימנה או שפסל העדים לא שמענו מכאן שיהא כשר. אבל מצאתי לזה סמך ממקום אחר מההיא דגרסי' בפ' המביא תניין [דף יח.] המשליש גט לאשתו ואמר לו אל תתנהו לה אלא אחר שלשה חדשים משנתנו לה מותרת לינשא מיד והקשו הראשונים ז"ל וליחוש שמא פייס דהא כל היכא דמוכחא מילתא חיישינן והכא הא מוכחא כיון שאינו רוצה לגרש לאלתר ותירצו דלא עדיפא ממתני' (ר"פ) מי שאחזו דאוקימנא באומר נאמנת עלי ה"נ באומר נאמנת עלי והא הכא אי פייס הרי הוא פסול קודם שהגיע גט לידה ולאו כל כמיניה לאכשורי ואפילו הכי כי אמר נאמנת עלי מהני ויש לסמוך מכאן פסול עדים שהזכיר הרב ז"ל. ומ"מ מה שהזכיר הרמב"ם ז"ל נראה שהוא מספיק לכל מודעות שמסר שמה שאמרו בערכין מאי עד שיאמר רוצה אני עד דמבטיל ליה למודעא קמא לא על מודעא ידועה אמרו אלא מפני חששן של מודעות ובודאי שראוי לחוש שמסר מודעה על הביטול כמו שיש לחוש למודעא גרידתא ואעפ"כ העלו דבביטול סגי שאע"פ שידענו באונסו מתחלה שהרי אנו כופין אותו להוציא ואפשר ג"כ שמסר מודעא על הגט ועל הביטולין כיון שחזר וביטלן אנו דנין שנתרצה אף בשאר גיטין אפילו מסר מודעי ומודעי דמודעי אע"פ שאנו מאמינין באונסו דהא אונסא דגיטא גלוי מילתא בעלמא היא כדאיתא בפרק ח"ה (דף מ:) משום

דמה לי לשקר אפילו הכי כל שחזר וביטלן יש לנו לומר שנסתלק אונסו ושחזר ונתרצה ולפיכך כתב ז"ל אמור בפנינו שכל הדברים שמסרתי שגורמין כשיתקיימו אותן הדברים וכו' לפי שאילו לא אמר אלא שהוא מבטל המודעא הרי עדיין לא ביטל מודעות הביטול ואפילו ביטל גם כן מודעות הביטול שמא מסר מודעא על ביטול הביטול ואין לדבר סוף ולפיכך תיקן שיאמר כל הדברים שגורמין שעכשיו אין ספק שביטל כל מה שאמר שיהא גורם פסול לגט זה ובדיבור זה האחרון נתבטלו דבריו הראשונים ובהכי סגי:

גידול בר רעיללאי וכו' הא גיטיך. הראהו לה ולא מסרו בידה:

ברוך הטוב והמטיב. שלא מסרתו לה:

ולא בטיל גיטא. ואם בא שליח זה ומסרו לה לאחר כן מגורשת:

בגלויי דעתא. שאינו חפץ עוד בשליחות זה:

והלכתא כאביי. דאמר גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא וזו היא אחת מסימן הלכה יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי:

מתני' בראשונה היה משנה וכו'. לא שהיה עושה כן בכוונה אלא הדבר היה מזדמן שהיה משנה שמו ושמה שם עירו ושם עירה כיצד יוסף ואשתו מרים היו דרים בארץ ישראל ולפעמים היו משנים דירתם למדינת הים וקורין לו יוחנן ולאשתו שרה ואשתו היתה חוזרת לארץ ישראל ונקראת שם מרים כבתחלה והוא היה נשאר במדינת הים ונקרא שם יוחנן ולפעמים היה שולח גט לאשתו שבארץ ישראל וכותבין בו בני מדינת הים שמותיהן שבכאן ושם עירו שבכאן וכשהיה הגט בא לארץ ישראל ב"ד שלשם היו מקבלין עדים שכך היו נקראין במדינת הים והיו מתירין אותה לינשא ולזמן שהיה נשכח הדבר היה הבעל יכול לקלקלה ולומר שלא נתגרשה מעולם ששמותיהם אינם אותם הכתובים בגט ולא שם העיר ולפיכך עמד ר"ג ותיקן שיהא כותב איש פלוני ואשה פלונית דהיינו שמות מקום הכתיבה וכל שום שיש להם בשביל שמות מקום הנתינה מפני תיקון העולם כדי שלא יוכל להוציא לעז אבל מדינא מגורשת גמורה הויא ועכשיו לא יוכל להוציא לעז דכיון שיראו בגט וכל שום יאמרו אפשר ששני שמות היו לו ונודע הדבר ע"פ העדים שהותרה על פיהם ומשמע ודאי דרבן גמליאל כשם שעשה תיקון לשמותיהן כך עשה תיקון לעיירותיהן ובכלל איש פלוני הוא וכך היה כותב בגליל מתא אנא ראובן שמארץ יהודה וכל שום שיש לי כדאמרינן ביבמות [דף קטו:] בקלניא מתא אנא אנדרונילא נהרדעא ואפשר שמתחלה מתוך שהיה מקלקל עליה בשמו ושמה היה מקלקל אותה גם כן בעירו ועירה אבל כשתיקנו שיהא כותב וכל שום שיש לו מתוך שלא היה יכול להוציא לעז עליה בשמו ובשמה אף בעירו ועירה לא היה יכול לקלקלה

שהרי הגט מוכיח מתוכו ששינה את מקומו ור"ת ז"ל פירש דתקנת רבן גמליאל היתה שיכתוב כל השמות שיש לו ולישנא דמתני' לא מוכח הכי דא"כ הו"ל למיתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני וכל שם שיש לי משמע שאותו הלשון בעצמו תיקן אבל מדברי הראב"ד ז"ל נראה דהכי פירושא התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני כלומר שני השמות שיש לו בפירוש של מקום הכתיבה ושם מקום הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לויי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ וכל שם שיש לו וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אחרן וכו':

גמ' גרסינן עלה דמתני' בגמ' שלחו ליה בני מדינת הים לר"ג בני אדם הבאין משם לכאן שמו יוסף וקורין אותו יוחנן יוחנן וקורין אותו יוסף היאך מגרשין את נשותיהן עמד רבן גמליאל והתקין שיהו כותבין איש פלוני וכל שם שיש לו אשה פלונית וכל שם שיש לה מפני תיקון העולם. אמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי אמר ליה רב אחא לרב אשי רב מרי ור' אלעזר קיימו כוותך תניא כוותיה דרב אשי היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגרש אשתו שביהודה אינה מגורשת עד שמגרש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו ואשתו שבגליל בשמו שבגליל ושם דיהודה עמו יצא למקום אחר וגירש באחד מהן מגורשת והא אמרת שם דגליל ושביהודה עמו ש"מ הא דאיתחזק הא דלא איתחזק ש"מ:

דף יז:

ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה. כלומר מיעוט בני העיר קורין אותה שרה: **אמרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה.** כלומר מרים צריך לכתוב בגט שהוא עיקר והדר וכל שום דאית לה ולא שרה וכל שום שיש לה. זו היא סוגיית הגמרא. ופירשוה כך דתקנתא דתנן במתני' לא הוצרכה אלא להוציאה מידי לעז דמדינא בלא תקנתא מיפסיל נמי גיטא והכי מוכח לישניה דקאמר היאך מגרשין נשותיהן דמשמע דגיטא נמי לא הוי והיינו היכא דאיתחזק כאן במדינת הים בתרי שמי שאף כאן קורין אותו לפעמים בשמו שבארץ ישראל והיינו דאמר רב אשי והוא דאיתחזק בתרי שמי כלומר דבכי האי גוונא דוקא הוא דאם לא כתב וכל שום אינה מגורשת אבל היכא שאינו נקרא כאן אלא בשם של מדינת הים אע"פ שאנו יודעין שנקרא בשם אחר בארץ ישראל אם לא כתב וכל שום לעז ודאי איכא אבל גיטא לא מפסיל ותקנתא בכי האי גוונא לתיקון העולם בלחוד מהני כלומר להוציאה מיד לעז והיינו דמסיים ואמר עמד ר"ג והתקין וכו' כלומר שעשה תקנה כוללת להיכא דאיתחזק ולהיכא דלא איתחזק שיהו כותבין וכו' מפני תיקון העולם

דאפילו היכא דלא איתחזק נהי דגיטא כשר לעז מיהא איכא וכתבו דהיכא דאיתחזק בתרי שמי שם של מקום הנתינה עדיף טפי לפי שאף במקום הכתיבה נקרא בשם של מקום הנתינה ואינו נקרא בשם מקום הנתינה במקום הכתיבה ובסמוך גם כן פירשו כן כמו שאכתוב ולדבריהם כי קאמר שיהו כותבין איש פלוני לצדדין מתפרש מיהו אפילו כתב שם מקום הכתיבה כיון שכתב וכל שום מהני דלא גרע מחניכתו וחניכתה דכשר כדתנן בפרק המגרש (דף פז:) והיינו דקאמר התקין שיהו כותבין איש פלוני סתמא ואם איתא דהיכא דאיתחזק בתרי שמי אם לא כתב שם מקום הנתינה בפירוש מיפסל לא הוה ליה למיסתם לישניה ותניא כותיה דרב אשי דדוקא היכא דאיתחזק בתרי שמי כלומר שאף כאן נקרא בשני שמות הוא דאינה מגורשת אבל לא איתחזק נהי דצריך שיכתוב וכל שום כדי להוציאה מידי לעז אם יש לו ב' שמות אפ"ה כיון דלא איתחזק אע"פ שלא כתב וכל שום מגורשת מיהא הויא בדיעבד והיינו ברייתא דברישא קתני אינה מגורשת משום דמיירי בדאיתחזק בתרי שמי ובסיפא קתני יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת כלומר דבכה"ג תיקון העולם הוא דאיכא אבל בדיעבד מגורשת דמיירי בדלא איתחזק דסתמא דמילתא הכי איתא דמי שיש לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל מסתמא בכל אחד מהמקומות הללו נקרא בשני שמותיו כיון שיש לו בכל אחד קביעות מקום אבל יצא למקום אחר מסתמא לא נקרא אלא בשם אחד ומש"ה בדיעבד מגורשת אע"פ שידעו שם שיש לו שם אחר במקום אחר. והא דקתני עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו שביהודה ושם דגליל עמו כלומר שיכתבנו בפירוש או שיאמר וכל שום לאו למימרא דאי עביד איפכא כלומר שגירש אשתו שביהודה בשמו שבגליל וכתב וכל שום מפני שמו שביהודה שלא תהא מגורשת שכבר כתבתי דכיון דקאמר התקין שיהו כותבין איש פלוני סתמא דבכל אחד שכתב בפירוש מגורשת דאי לא הוה ליה לפרושי והאי דקתני הכי היינו משום דנקט וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת כלומר אע"פ שכתב שם של מקום הנתינה שהוא יותר חשוב היכא דאיתחזק בתרי שמי כמו שכתבתי ומש"ה מסיים ואזיל עד שיגרש אשתו שביהודה וכו' כלומר דאפילו כתב שם מקום הנתינה שהוא יותר חשוב [היכא] שלא כתב וכל שום לא מהני אבל אין הכי נמי דאם גירשה בשמו של מקום הכתיבה וכתב ג"כ וכל שום דמהני:

ונמצינו למדין לפי דרך זה דהיכא דאיתחזק בתרי שמי. כלומר שאף במקום הכתיבה קורין אותו לפעמים כשם מקום הנתינה ולא כתב וכל שום אפילו כתב שם של מקום הנתינה שהוא יותר חשוב אינה מגורשת אבל לא איתחזק בתרי שמי במקום הכתיבה. כלומר שאין קורין אותו שם אלא בשם אחד אע"פ שיודעים שנקרא במקום הנתינה

בשם אחר ולא כתבו אלא שם של מקום הכתיבה בדיעבד מגורשת והיינו דקתני יצא למקום אחר וגירש באחד מהם מגורשת כלומר אע"פ שיודעין שם שבמקום הנתינה נקרא בשם אחר וכן מוכיח בירושלמי כמו שאכתוב אפ"ה כיון שאינו נקרא שם אלא בשם אחד וגירש בו בדיעבד מגורשת מיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום מפני חשש לעז ומיהו מוכח בירושלמי דכי אמרינן דהיכא דאיתחזק בתרי שמי ולא כתב אלא אחד מהם דאפילו בדיעבד אינה מגורשת היינו דוקא כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה הרי זו מגורשת דכיון דהוא ואשתו במקום אחד והיינו ביהודה וכתב שמו של יהודה אע"פ שיש לו שם אחר בגליל ואיתחזק ג"כ באותו שם בכאן מגורשת כיון שכתב עיקר שמו שבכאן שהוא מקום כתיבה וגירושין ומיהו משמע דדוקא בשאותו שם של יהודה עיקר בכאן ומיהו דיעבד דוקא מגורשת אבל לכתחלה צריך לכתוב וכל שום מפני חשש לעז זו היא שטתם ז"ל ופירשו כן מפני שמצאו בירושלמי [דפירקין הלכה ב] עלה דמתני' דתנן איש פלוני וכל שום שיש לו הגע עצמך דהוה שמיה ראובן ואפיך שמיה שמעון אלא אני פלוני עם כל שם שיש לי יתר מכן אמרו היו לו שתי נשים אחת ביהודה ואחת בגליל ולו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל כתב זה שביהודה לגרש זו שבגליל או זה שבגליל לגרש זו שביהודה אינה מגורשת מתניתא כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל אם היה מיהודה וכתב לגרש ביהודה מגליל וכתב לגרש בגליל הרי זו מגורשת א"ר אילא בתחלה הוא צריך לומר אני פלוני שמי שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל ואם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה א"ר יוסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך למעבד כי הא דרבי אילא אמר רבי אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן עד כאן ופירשוה כך הגע עצמך דשמיה ראובן וכו' כלומר לא שעשה כן בכונה אלא ששינה עצמו מחמת שהלך לעיר אחרת ואין אנו יודעים לו אלא אותו השם לבד. (ופריך) [ופריק] אלא אני פלוני עם כל שם שיש לי ובתר הכי אמרי' יתר מכן היו לו שתי נשים וכו' והאי יתר היינו לומר שלפעמים אפילו גיטא נמי פסול מדינא ולא הוי טעמא משום לעז בלחוד כמתני' והיינו בדאיתחזק ויצא להם מכאן דאיכא גוונא דמפסיל גיטא ואיכא גוונא דלא מפסיל גיטא אלא דלכתחלה צריך. היו לו שתי נשים אחת ביהודה וכו' והיינו מתניתין דגמ' דילן אלא דבגמ' דילן נקטינן שכתב לגרש אשתו שביהודה [בשמו שביהודה דהוא מקום הנתינה] ובירושלמי נקטינן שכתב לגרש אשתו שבגליל בשמו שביהודה [דהוא מקום הכתיבה] ולאו דוקא דאיפכא נמי אינה מגורשת אלא דאורחא דמילתא נקטי התם דמסתמא בשם מקום הכתיבה הוא מגרש. מתני' כשהיה ביהודה וכתב לגרש בגליל אבל

אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה וכו' הרי זו מגורשת כלומר דאפילו היכא דאיתחזק בתרי שמי ביהודה כל ששניהם [ביהודה] בדיעבד מגורשת וכמו שכתבתי למעלה אמר ר' אילא לכתחלה צריך לומר אני פלוני שביהודה עם כל שם שיש לי בגליל כלומר דאע"ג דבדיעבד בלאו הכי מגורשת לכתחלה צריך לכתוב וכל שם שיש לו ואם היה [שרוי] במקום אחר מגרש באי זה מהם שירצה כלומר בדלא איתחזק באותו מקום בתרי שמי והיינו האי דינא במקום אחר בגמ' דילן דמוקמי לה בדלא איתחזק כלומר שאין קורין אותו באותו מקום אלא בשם אחד ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שם והיינו דגרסינן התם א"ר יוסי הדא דתימא לשעבר אבל לכתחלה צריך כי הא דר' אילא אמר ר' אבין אם יצא לו שם במקום אחר צריך להזכיר שלשתן כלומר דאפילו היכא דלא איתחזק אלא בחד שמא דבדיעבד מגורשת בשם של מקום כתיבה אפ"ה לכתחלה אם יש לו ג' שמות אחד ביהודה ואחד בגליל ואחד באותה העיר שיצא שם אע"פ שאינו נקרא באותה העיר אלא בשם אחד צריך לכתחלה להזכיר שלשתן ולא תימא דסגי בתרוייהו בשם של מקום כתיבה ומקום גירושין דתו ליכא לעז קמ"ל דצריך לכתבן כולן ובהכי סגי כאילו כתב עם כל שם שיש לי ויצא להם מזה דכל שאינו נקרא באותו מקום בב' שמות מיקרי לא איתחזק אע"פ שנודע שם שיש לו שם אחר במקום אחר דהא מדאמרינן צריך להזכיר שלשתן אלמא יודעין הן באותו מקום שנקרא בשמות אחרים במקומות אחרים ואפ"ה כיון שאינו נקרא שם אלא בשם אחד מיקרי לא איתחזק ובדיעבד מגורשת בשם אותו מקום בלבד:

ואין זה דעת הרי"ף ז"ל שהרי השמיט זו של רב יהודה אמר שמואל שלחו בני מדינת הים וכו'. וכתב הא דרב אשי דאמר והוא דאיתחזק בתרי שמי על משנתינו דמשמע דלית לן תרי גוונא גוונא דמיפסל גיטא וגוונא דצריך לכתחלה בלחוד משום לעז אלא בגוונא דמתני' נמי אם לא עשה כן אינה מגורשת וכן פירושם אינו מחוור בעיני כלל דהיאך מגרשין נשותיהן [יהא] גוונא אחריתי בר ממתניתין ושיהא נשמע מלשון זה דאפי' דיעבד אינה מגורשת [ושיאמר רב אשי על זה כי אמרינן דאפילו בדיעבד אינה מגורשת] ודוקא דאיתחזק בתרי שמי דאם איתא דדינא דמתניתין לכתחלה בלחוד הוא היאך מגרשין נשותיהן נמי לא משמע אלא לכתחלה והסמך שסמכו בו מן הירושלמי אינו כלום דירושלמי הכי קאמר דתקנת רבן גמליאל היתה צריכה למי ששינה שמו במקומו דבלאו וכל שום אינה מגורשת ועם וכל שום משמע דסבירא ליה דמגורשת ובתר הכי גרסינן יתר מכן אמרו שאע"פ שלא שינה שמו אלא שיש לו שני שמות אחד ביהודה ואחד בגליל וגירש זו שבגליל בשמו שביהודה אינה מגורשת וכיון שאין לנו ראיה מן הירושלמי הא

דרב אשי קיימא כפשטא אמתני' דרבן גמליאל לא תיקן כלום אלא היכא דאיתחזק בתרי שמי דבכה"ג כל ששינה אינה מגורשת ואי לא איתחזק בתרי שמי אפילו לכתחלה לא צריך דבגמרא דילן לא חששו לאפיך שמיה כלל ואפשר דסבירא ליה שאם שינה ממש אפילו כתב וכל שום לא הועיל וכן כתב הר"ם בפרק שלישי מהל' גרושין וכן מה שפירשו דאפילו נודע במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום אחר לא מקרי איתחזק בתרי שמי אא"כ נקרא שם באותן שני שמות וסמכו זה מדאמרינן בירושלמי עלה דההיא דאם היה שרוי במקום אחר מגרש באיזה מהם שירצה וסבירא ליה דהיינו בדלא איתחזק בתרי שמי וכדאמרינן בגמרא דילן ואמרינן נמי עלה דלכתחלה צריך להזכיר שלשתן דאלמא דשמות האחרים נודעים בכאן ואפילו הכי מיקרי לא איתחזק אינו מחוור בעיני כלל שמה שאמרו שם אינו דומה לזו שבגמרתינו דהתם בדאיתחזק מיירי דומיא דאותה שאמרו לעיל מינה אבל אם היה ביהודה וכתב לגרש ביהודה דדיעבד מגורשת בשם אחד בלבד אע"ג דאיתחזק בתרי שמי כיון שהוא ואשתו במקום אחד ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום אחרן כמו שאמרו שם ואח"כ אמרו שאם הלכו הוא ואשתו למקום אחר שאינו לא יהודה ולא גליל מגרש באיזה מהם שירצה אע"פ שיודעין שם שיש לו שם אחר במקום אחר והיינו איתחזק בתרי שמי ומיהו לכתחלה צריך לכתוב וכל שום וכיון שדחינו ראיית הירושלמי יש לנו לפרש והוא דאיתחזק בתרי שמי כפשוטו דכל שאנו יודעין כאן שיש לו שם [אחר] במקום אחר אע"פ שאינו נקרא כאן אלא בשם אחד שצריך לכתוב וכל שום ואם לא כתב אינה מגורשת אבל כל שאין אנו יודעין לו שם אחר אפילו נודע לאחר זמן שהיה לו שם במקום אחר זה הגט כשר וכן פרש"י ז"ל:

ונמצא פסקן של דברים שמי שיש לו שני שמות אחד במקום כתיבת הגט ואחד במקום נתינתו כל שידענו כן אע"פ שאינו נקרא במקום הכתיבה אלא בשם אחד צריך לכתוב שם של מקום הנתינה וכותב וכל שום בשביל שם של מקום הכתיבה והיינו ברייתא דקתני עד שיגרש אשתו שביהודה בשמו של יהודה ושם דגליל עמו ולאו דוקא שם דגליל בפירוש הוא הדין נמי דאי כתב וכל שום בלחוד דמהני וכן נמי אם כתב בפירוש שם של מקום הכתיבה וכתבו כל שום בשביל שם של מקום הנתינה מהני ואם לא כתב אלא אחד מהן אינה מגורשת וכל זה כשידענו שיש לו שני שמות אבל אם לא ידענו לו אלא שם אחד אע"פ שלא כתב וכל שום הרי זה הגט כשר אפילו נודעו לאחר מכן שם אחר הרי הגט כשר היה מקום הנתינה והכתיבה אחד ואין לו באותו מקום אלא שם אחד אע"פ שיש לו שם אחר במקום אחר ולא כתב וכל שום כשר מיהו לכתחלה צריך שיכתוב וכל שום בשביל שם שיש לו במקום אחר ומשמע שאם כתב שם שיש לו במקום

אחר וכתב וכל שום בשביל מקום הנתינה אינה מגורשת. היו לו שני שמות במקום אחד זו היא שאמרו ההיא דהוו קרו לה רובא מרים ופורתא שרה שצריך לכתוב השם של הרוב בפירוש ושם המיעוט מרבוייא דכל שום ואם עשה בהפך כ' הר"ם בפרק שלישי מהלכות גירושין דפסול מדרבנן ובחניכתו ובחניכתה כתב דכשר ואפשר ג"כ שאפי' לא כתב וכל שום אלא שכתב שם הרוב בפירוש מגורשת גמורה היא וכתב הרשב"א ז"ל שאנו שיש לנו ב' שמות האחד בשם ישראל ושם אחר שהלועזות קורין צריך לכתוב שם הישראל והשם האחר ויאמר אנא פלוני דמתקרי פלוני ועכשיו נהגו לכתוב בכל גט וכל שום אחרן וחניכא דאית ליה וכן כותבין בשם האשה ומומר לעבודת כוכבי' שגירש מסתברא שיש לו לכתוב השם שיש לו עכשיו שהשם שהיה לו בעודו ישראל כבר נעתק ממנו. אבל ר"ת ז"ל כתב דכיון דאמרינן בהמגרש דאפי' בחניכתו וחניכתה כשר שם ישראל לא גרע מחניכה וכיון שכתב וכל שום בשביל שם של עכשיו סגי וטפי עדיף מלכתוב שם עובד כוכבים עם כדת משה וישראל ולמכתבינהו לתרוייהו עדיף טפי:

דף יח.

מתני' אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים. את כתובתה:
אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום. וה"ה לכל בא ליפרע מנכסי יתומים שלא יפרע אלא בשבועה כדתנן בפרק כל הנשבעין (דף מה.) ונקט אלמנה לרבותא [גמ' דף מט.] דסד"א משום חינא אקילו רבנן עלה קמ"ל:
נמנעו מלהשביעה בגמ' [שם] יהבינן טעמא משום מעשה באלמנה אחת שאע"פ שהיתה סבורה לישבע באמת נענשה ביותר ונמצא שהיתה מפסדת כתובתה [הלכך התקין ר"ג כו'] שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. יבחרו להם היתומים דבר קשה להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי אם נהניתי מכתובתי וגובה כתובתה ואם נתקבלה תחלה הרי היא נאסרת בכל מזון הילכך לא הדרה ושקלא ולא חשידא לעבור על נדרה ואפילו תעבור אין ענשן של נדרים חמור כל כך כענשן של שבועות שנפרעין ממנו ומכל העולם. וביר‍ושלמי [הלכה ג] אמרו בראשונה היו נשבעות לשקר וקוברות את בניהם ולא עוד אלא שאימת נדרים עליהם יותר מן השבועה ובגמ' אמרו ונודרת ואוסרת כל פירות שבעולם (ואמרו) וכל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו הו"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר כדאיתא בפרק שבועת שתים בתרא (דף כה.) אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו:
העדים חותמין על הגט. כל אלו מתקנת ר"ג הזקן:

מפני תיקון העולם. אכולהו קאי גבי אלמנה שיהו נשים נשואות לבעלים ולא תדאגנה להפסיד כתובתן וגבי חותמין מפרש בגמרא מאי תיקון העולם איכא:

פרוזבול. שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין כל שטרי חובות שיש לי אצל פלוני שאתם תהיו נוגשיו ואני לא אגוש ושוב אין משמיטין כדאיתא בגמ':

גמ' אבל חוץ לב"ד משביעין אותה. ששבועת הדיינין שבועה של תורה הוא דנקיט ספר תורה בידיה או תפילין ומשביע לה בשם או בכנוי כדאשכחן באברהם שים נא ידך וגו' ואשביעך בה' [וענשה מרובה] וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי ואין ענשן כל כך ואע"פ ששבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שבועת המשנה היא ואמרו הגאונים ז"ל שטכסיסה כשל תורה ואם לא נשבע וחפץ בידו נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר תקנה תיקנו כאן להקל בכך כדרך שתיקנו שתהא גובה בנדר ותקנתן של יתומים היא אם רצו מדירין אותה ואם רצו משביעין אותה שלא בב"ד וכדאמרינן בסמוך אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד כלומר אדרה או אשבעה:

דרב לא מגבי כתובתא לארמלתא. משום דנמנעו מלהשביעה ואם איתא לישבעה חוץ לב"ד וליגבייה כתובתה ולידרה כדתנן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו:

קילי נדרים. קלים היו בעיניהם לעבור עליהם והילכך לא סמכי אנדרא לאגבויי:

גרסי' בגמ' [דף לה.] ההיא דאתאי לקמיה דרב הונא אמרה ליה הב לי כתובתי אמר לה מאי אעביד ליך דרב לא מגבי כתובתה לארמלתא אמרה ליה מידי הוא טעמא אלא דדילמא נקטה כתובתה חי ה' צבאות אם נהניתי מכתובתי כלום. אמר רב הונא מודה רב בקופצת. פרש"י ז"ל הואיל וקפצה ונשבעה תגבה וכן משמע בירושלמי [כאן הלכה ג] דגרסינן עברה ונשבעה רב הונא אמר נשבעה נשבעה אבל ר"ח ז"ל כתב מודה רב בקופצת מעצמה ונשבעה שכיון שעברה ונשבעה משביעין אותה שבועה כתקנה על דעת ב"ד ומגבין לה כתובתה ומוכח לה מדאמרינן בפרק הגוזל קמא [דף קו.] א"ר הונא אמר רב מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ובאו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם כיון שקבלו עליו בשבועה שוב אין משלמין ממון ופרכינן עלה ומשנינן כאן בקפץ כאן בשלא קפץ אלמא דשבועה בקפיצה לא חשיבא שבועה ולאו ראיה היא דלעולם שמה שבועה והתם היינו טעמא משום דלא קרינא ביה ולקח בעליו ולא ישלם שהרי לא קבלו בעלים שבועה אלא הוא מעצמו הוא שקפץ:

ומדאמרי' אם נהניתי מכתובתי כלום. משמע דבלשון זה נשבעה וסגי בהכי ומכאן שמי שגזל את חבירו וחבירו חייב לו ממון ומשביעו אם נפרע שאינו יכול לישבע שלא נפרע שאותו ממון שגזל עולה לפרעון:

אדרה בב"ד כל מה שירצו היתומים או אשבעה חוץ לב"ד:
וליפול באודנאי. חפץ אני שישמע הקול באזני שהוגבה כתובתה בימי:
דבעינא דאיעביד בה מעשה. להוציא מלבן של אותן שלא היו מגבין כתובה לאלמנה:

דף יח:

אבל גרושה משביעין אותה. דכיון דלא טרחא קמי יתמי לא אתיא לאורוי התירא:
לא שאנו. דגביא בהדרה:
אלא שלא נשאת. לאחר בשעת גביית כתובתה:
אבל נשאת אין מדירין. ומיהו משמע דמשביעין אותה חוץ לב"ד וגובה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות אישות דמיפר לה בעל והיא סומכת על כך ונודרת על שקר:
בקודמין. בנדרים שקדמו לנישואין ואם תאמר כי נשאת נמי נביא מאותו המין שאסרה עליה מיד ונראה אם תאכלנו י"ל דאפשר דחיישא לאיסור עולם אבל לאיסור שעה לא חיישא ובגמרא פרכינן וליחוש דילמא אזלה לגבי חכם ושרי לה ומפרקינן קסבר צריך לפרט את הנדר. כלומר שהנשאל לחכם על נדרו צריך לפרט לפניו היאך נדר הנדר הזה וכי אמרה קמיה דליתומים נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרי לה ואם תאמר והיכי איכא למיחש דלישרו לה בעל וחכם דהא אמרינן בנדרים בפ' [ראי"א] פותחין (דף סה.) דהמודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ויליף לה התם ממשה וצדקיהו וי"ל דבדיעבד מיהא שרי שהרי צדקיהו צדיק גמור סמך על מה שהתירו לו. סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר ואחרים חולקים שהרי הכתוב מגנהו בדבר כדכתיב [סוף דה"י ב] וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים וצא וראה מה עלתה לו ובסנהדרין כדאיתא התם ובתוס' תירצו דטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו מפרש בירושלמי דנדרים בפ' השותפין דאמרי' התם [הלכה ד] המודר הנאה מחבירו בפניו אין נשאל לו אלא בפניו שלא בפניו נשאל בין בפניו בין שלא בפניו רבי יהושע בן לוי אמר מפני החשד ורבי יוחנן אמר מפני הבושה ואתא הלין פלוגתא כהלין פלוגתא כדתניא יום הכפורים צריך לפרט את מעשיו דברי רבי יהודה בן בתירא ר"ע אומר א"צ לפרט את מעשיו ע"כ בירושלמי ופי' מפני הבושה שיתבייש לפניו במה שנדר הנאה ממנו וכן מפרט מעשיו מפני שיתבייש בחטאיו. ומאן דאמר מפני החשד היינו שלא יחשדוהו שעובר על נדרו ולכך נמי לא יפרט מעשיו שלא יחשדוהו בשאר עבירות. והשתא מיתרצא קושיין דהשתא לא שייכא בושה וחשד נמי לא שייך שאין היתומים יודעין שקבלה כלום מכתובתה [ומ"מ] מצית אמרה לחכם נדרתי בפני פלוני ופלוני בדבר שאי אפשר לידע אם עברתי על שבועתי

ובכה"ג מצי שרי לה והא דיליף לה התם במסכת נדרים ברישׁ פ' ר"א (דף סה.) ממשה וצדקיהו היינו כר' יהושע בן לוי דהתם מפני החשד איכא מפני הבושה ליכא:

וקי"ל דצריך לפרט את הנדר אע"ג דאיפליגי בה בגמרא [כאן דף לה:] והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם [פ"ה דנדרים הלכה ד] חד בר נש נדר דלא מרווחא אתא לגבי ר' יודן בר שלום א"ל ומאי אשתבעת אמר ליה דלא מרווחנא א"ל וכן בר נש עביד א"ל לקביוסטוס אמר ברוך שבחר בהם שאמרו צריך לפרט את הנדר:

אמר אמימר הלכתא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא לקמן בפירקין [דף מה:]:

על דעת רבים אין לו הפרה. ורבים היינו שלשה כרב נחמן דאמר הכי לקמן בפרקין [דף מו.] וכל שנשבע בפניהם ואמר להם על דעתכם או שאמר על דעת פלוני ופלוני או שאמר סתם על דעת רבים כולהו הני גווני על דעת רבים מיקרי ואין לו הפרה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות שבועות אבל רש"י ז"ל כתב על דעת רבים כך יאמרו לו הרי אנו מדירים אותך על דעתינו וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל בתשובה ובתוספות כתבו בשם ר"ת דעל דעת רבים היינו על דעת פלוני ופלוני אפילו שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא וכל זה אינו במשמע אלא אפילו על דעת רבים סתם אין לו הפרה וטעמא משום דכל שנשבע על דעת רבים אלימא מילתא ואי אפשר לה שתהא ניתרת וא"ת א"כ אמאי אמרינן [בדף לה:] דנשאת אין מדירין אותה נדירנה על דעת רבים ושוב אין לחוש להפרת בעל י"ל דבנדרי אשתו אין לחלק בין ברבים לעל דעת רבים וכיון דברבים יש לו הפרה על דעת רבים נמי יש לו הפרה דכיון שאינו תלוי בדעתה שהרי הבעל מפר אפי' בלא חרטה דידה כשם שאין דעתה מעכבתה מלהפר כך דעת רבים אינו מעכבתו ומיהו כי פרכינן לעיל [שם] בדרב הונא דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה הוה מצי לשנויי דמדרינן לה על דעת רבים אלא דכיון דקסבר צריך לפרט את הנדר לא איצטריך לשנויי הכי וכתב הראב"ד ז"ל דכי אמרינן דעל דעת רבים אין לו הפרה לא אמרו אלא בשנשבע לדבר מצוה אבל לדבר הרשות יש לו הפרה וחזר בו מדאמרי' בפ' אלו הן הלוקין (דף טז.) גבי אונס שגירש כגון שהדירה על דעת רבים. כלומר שאין לו הפרה והתם לאו לדבר מצוה הוא אלא עבירה נמי היא שהרי אמרה תורה לא יוכל לשלחה אלמא אפילו נשבע לדבר הרשות על דעת רבים אין לו הפרה מ"מ משמע דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דאע"ג דלא פסיק הכי אמימר בהדיא כיון שהיה יכול לומר שלא בלשון פסק הלכה אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה וכו' ואמר הלכתא וכו' משמע שבא לפסוק בנדר שהודר ברבים דיש לו הפרה [ועוד

דבפרק אלו הן הלוקין [שם] רוב הנוסחאות אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה] ועוד דפלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא לקמן בפרקין [דף מה:] ומשמע דרבנן סבירא להו דיש לו הפרה:

הני מילי. דאין לו הפרה:

לדבר הרשות. שאין צריכין להפרתו לצורך דבר מצוה:

ואדריה. שלא ילמד עוד לתינוקות:

דהוה פשע בינוקי. חובטן יותר מדאי ור"ת גורס כי ההוא מקרי דרדקי ואמר דלא אמרינן דלדבר מצוה יש לו הפרה אלא כעין ההוא עובדא דהו"ל כעין נדרי טעות שהיו סבורין שהתינוקות יצליחו יותר בלמודן ממקרי דרדקי אחר ונמצא בהיפך אבל בשביל מצוה אחרת שאין הנדר טעות מחמתה אין לו הפרה והביא ראיה מדאמר ר' יהודה לקמן בפרקין דכל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ומוכח לה [דף מו.] מדכתיב גבי גבעונים ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה דאלמא לא היתה הפרה לשבועתן ואע"פ שיש מצוה בהריגתם דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה וברבים לר' יהודה כעל דעת רבים לרבנן ולאו ראיה היא דכיון שחזרו בתשובה לא היה מצוה בהריגתם וכדתניא בפרק ואלו נאמרין (דף לה:) וכתבו להם למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן ולפיכך נראה דכל לדבר מצוה אפילו על דעת רבים יש לו הפרה:

העדים חותמין על הגט. כן גורס ר"ת העדים בלא וי"ו דאי גרסי' בוי"ו הוה משמע דרבן גמליאל תיקן ובגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו דמשמע שכבר נתקנה:

לר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי. בפירקא בתרא [דף פו.] דקתני רבי אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עצה טובה קמ"ל:

התם משום דבעינן לקיימו. [דמיירי] בשליח שמעיד בפני נכתב ובפני נחתם:

ועוד דלכתחלה בעינן עידי מסירה. כבר כתבתי זה עלה דההיא דבפני כמה נותנו לה:

וכי קאמרינן אנן דיעבד. דאפילו נתנו לה בינו לבינה כשר בעידי חתימה כיון שהגט יוצא מתחת ידה וכן כתב הרמב"ם זצ"ל בפרק ראשון מהלכות גירושין אלא שכתב שיש מן הגאונים שהורו שהוא פסול כלומר מדרבנן:

פיסקא. התקין הלל הזקן פרוזבול. תנן בסוף מסכת שביעית ומייתי לה בגמרא [דף לו.] לפי שראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין להם פרוזבול וזו היא גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני את כל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבה

כל זמן שארצה והדיינין חותמין למטה או העדים. ומפרשינן בגמ' [סוף דף לו:] דפרוזבול לשון לעז הוא ופרוז לשון תקנה ובול היינו בולי ובוטי כלומר עשירים ועניים עשירים שלא יפסידו ועניים שלא ינעלו דלת בפניהם. וא"ת והא מדאורייתא הוא וכדתניא בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך ולא של אחיך בידך יצא המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד שאין משמיטין י"ל דהיכא דמסר שטרותיו ממש דאורייתא היא אלא דאתא הלל ותיקן דאע"ג דלא מסר ואפילו אינן בידו נמי כי אמר מוסרני כמאן דמסר דמי וכן אמרו בירושלמי [בפרק בתרא דשביעית סוף הלכה ב] אפילו נתונין ברומי והיינו דאמר בירושלמי בפ' בתרא דשביעית [ריש הלכה ב' ע"ש שחסר שם] תשמט ידיך ולא המוסר שטרותיו לב"ד מכאן סמכו לפרוזבול מה"ת כלומר וכיון דמסירת שטרות דאורייתא תקנו אף הם פרוזבול והכי מוכח בסוף שביעית דמסירת שטרות דאורייתא ופרוזבול דרבנן דתנן התם המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין פרוזבול אינו משמט וזה אחד מדברים שהתקין הלל ומדלא ערבינהו בהדי הדדי ותנא מסירת שטרות בהדי מלוה על המשכון בחד בבא משמע דאינהו דאורייתא ופרוזבול תקנת הלל וכ"ת כיון דמדאורייתא במסירת שטרות סגי למה הוצרך לתקן פרוזבול י"ל מפני שאין הכל רוצין למסור שטרותיהן ועוד שלפעמים אינם בידם ועוד דפרוזבול מהני אף למלוה ע"פ ואע"פ דבמתנה בשעת הלואה ע"מ שלא תשמיטנו שביעית סגי זימנין דלא דכירי:

דף יט.

ומי איכא מידי וכו' ומתקן הלל דלא תשמט. ועוקר דבר מה"ת:
בשביעית בזמן הזה. והלל כרבי ס"ל דאמר דשביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן שאע"פ שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן לה בהקישא דלא נהגא:
אחת שמטת קרקע. עיקר הפי' דהשמטת קרקע היינו יובל שקרקע חוזרת לבעליה וה"ק בזמן שאתה משמט קרקע היינו בשעה שהיובל נוהג אתה משמט כספים וכספים לאו דוקא דה"ה לעבודת קרקע אלא משום דבהאי קרא כתיב כל בעל משה ידו דהיינו הלואת כספים נקטה בכספים וה"ה לכל דיני שמטה וכ"ה [מפורש] בירושל' [בפירקין ה"ג] וזה דבר השמטה שמוט רבי אומר שתי שמטות שמטה ויובל בשעת שהיובל נוהג שמטה נוהגת דבר תורה פסקו היובלות שמטה נוהגת מדבריהם:

בזמן שאין אתה משמט קרקע. כלומר שאין היובל נוהג אי אתה משמט כספים אע"ג דהלל בפני הבית היה וכדאמרי' בפ"ק דשבת (דף טו.) הלל ושמעון וגמליאל [ושמעון] נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה בבית שני לא נהגו יובל שאין היובל נוהג (ירושלמי שם גם בבלי ערכין דף לב:) אלא בזמן שכל יושביה עליה ולא היה כן בבית שני ואע"ג דתנן בערכין (דף לא:) בראשונה היה נטמן כל י"ב חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס דאלמא בית בבתי ערי חומה היה נוהג בזמנו אע"ג דקי"ל בערכין [דף כט.] דאין בית בבתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שאע"פ שלא היה היובל נוהג מה"ת נוהגים היו דיני יובל מדבריהם ובספר יוסף בן גוריון ג"כ כתוב שהיובל נתקדש בימי א' ממלכי החשמונאים ודאמרי' במס' כריתות [דף יא.] ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם (עזרא י':י"ט) וא"ר חסדא מלמד שכולן בעלו שפחה חרופה ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי וקי"ל דאין עבד עברי נוהג (ערכין דף כט.) אלא בזמן שהיובל נוהג אפשר שהעבדים שנרצעו בפני בית ראשון קודם שגלו עשרת השבטים גלו עמהן לבבל ושם ארסו שפחות ומהם בעלו אבל בבית שני לא היה יובל נוהג וכדאמר ר"נ בר יצחק התם בסוף ערכין [דף לב:] מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע שיובל עצמו לא נהוג וזה שלא כדברי ר"ת שכתב דיובל נהוג בבית שני מכח הקושיות שתרצנו והלל לאו לדריה תקין אלא לאחר חורבן דהא הוו ידעו דחריב כדאי' במסכת נזיר (דף לב:) ודבעי בגמרא בסמוך הלל לדריה תקן או לדרי עלמא תקן לאו לדריה ממש קאמר אלא לדור הסמוך לו אחר החורבן וזה דוחק גדול שאע"פ שהיה יודע שיחרב הבית לא היה ראוי שיעשה תקנה אחר חורבן בעוד שהבית קיים:

ותקינו רבנן דתשמט בזמן הזה זכר לשביעית. שלא חשתכח תורת שביעית והא דלא תקין נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה לאסור בעבודת קרקע ב' שנים רצופות:

ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטת. שביעית בזמן הזה ואמור רבנן דתשמט. ומפקיעין ממונו של זה:

שב ואל תעשה הוא. אל תגבה חובך אין זו עקירה אלא תוספת הואיל ולא עקר לה בידים:

רבא אמר. לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא והתקין הלל דלא תשמט ובין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן תשמט לא תקשה דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מה"ת במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון היה הפקר:

יחרם כל רכושו. באנשי כנה"ג כתיב:
מה ענין ראשים אצל אבות. הו"ל למכתב וראשי המטות:
לכל מה שירצו. מחלק נכסיו על פיו:
גרסי' בגמרא [דף לו:] **איבעיא להו כי התקין הלל פרוזבול לדריה התקין או דילמא לדרי עלמא התקין למאי נ"מ לבטוליה**. כלומר להושיב ב"ד על זאת אי אכשור דרי שלא יהיו נמנעין מלהלוות נבטל תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט ומ"מ צריך ב"ד לבטלה משום דאפילו אי אמרינן לדריה לאו לדריה בלחוד אמרינן אלא כל שיהיו נוהגין כדריה שיהיו נמנעים מלהלוות ולפיכך צריך להושיב ב"ד לעיין בדבר אם ראוי לבטלה:
אלא א"א לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין מאי. ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא. פירוש משום דאלימי היו לאפקועי ממונא בלא תקנת הלל מדין הפקר ב"ד. ואי ס"ד לדרי עלמא תקין בשאר בי דינא נמי לכתבי. דילמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דר' אמי ורבי אסי דאלימי היו לאפקועי ממונא אבל כ"ע לא ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבול עולבנא דדייני הוא. כלומר חוצפת דיינין היא שנוטלין ממון שלא כדין. ואנא אי איישר חילי אבטליניה ואי ס"ד לדרי עלמא תקין הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ה"ק אי איישר חילי יותר מהלל אבטליניה ור"נ אמר אקיימיניה והא מיקם וקאי ה"ק אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתיב ככתוב דמי. כלומר אי איישר חילי אושיב ב"ד ואתקן דסתם מלוין יהיו כמוסרין שטרותיהן לב"ד ואע"ג דלא כתב נהוי נמי כמי שכתב. זו היא סוגיית הגמרא ובעיין לא איפשיטא. אלא שהרי"ף כתב אי איישר חילי יותר מהלל משמע דס"ל דנקיטינן דלדרי עלמא תקין והרמב"ן ז"ל סמך דבריו משום דמשמע דלא קי"ל כשמואל [דף לו:] דאמר דלא כתבינן פרוזבול אלא בבי דינא דסורא או בבי דינא דנהרדעא דשמואל לטעמיה דמהדר לבטוליה דאמר אי איישר חילי אבטליניה ואנן קי"ל כר"נ דאמר אקיימיניה ועוד דחזינן [דף לז.] לרבנן דבי רב אשי דמסרי מילי להדדי ולא מסרי מילי לרב אשי דהוי בי דינא רבה בשעתייהו אלמא אפילו בי דינא אחרינא דלא אלים כוליה האי מצי כתב ועוד דהא קי"ל כר"נ דס"ל [ריש דף לג.] דפרוזבול בשנים סגי ליה כדאיתא לעיל [ברי"ף סי' תנג] אלמא גריע משאר דיני ממונות ולא בעינן ביה בי דינא רבה וש"מ דכי תקין הלל לאו בכגון רבי אמי ורבי אסי בלחוד. תקין ועוד מדרב יהודה א"ר דאמר בסמוך [דף לז:] דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא ואם איתא דבעינן בי דינא רבה מי יימר דאשכחינהו ואיזדקיקו ליה

ואמאי נמי לא מוקמי' מתניתין דהרי אלו לא יפרעו דפרכינן מינה בסמוך באתרא דליכא בי דינא בר הכי וקמ"ל כשמואל אלא ש"מ ליתא לדשמואל ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל וכיון דליתא לדשמואל משמע דנקיטינן דלדרי עלמא תקין דאי לדריה תקין וצריכא אפקעותא חדתא משמע דבעינן ביה בי דינא רבה וכל שכן דלא מפקע ממונא דגברי במסירת מילי בעלמא בלאו דיינין דמכנפין ויתבין אלו דבריו ז"ל ואיני רואה בזה הכרח אפי' אי ליתא לדשמואל ליכא למיפשט מינה דלדרי עלמא תקין שכבר פירשתי דאפי' אי אמרינן דלדריה תקין לאו לדריה בלחוד קאמרי' אלא עד שיושיבו ב"ד לבטל תקנתו דמדאמרינן למאי נפקא מינה לבטוליה משמע דצריכה ביטול וכיון שכן עד שתתבטל תקנת הלל הרשות היה ביד ב"ד אע"ג דלא אלים לכתוב פרוזבול מכח תקנת הלל וכן נמי מאי דאמר דאי לדריה תקין היכי מפקע ממונא במסירת מילי בעלמא בלאו דייני דמכנפין ויתבין אין בזה הכרע שהרי רש"י ז"ל כתב מסרי מילייהו בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אומרים לחבריהם הוו ב"ד וחובי מסור לכם לגבותו כל זמן שארצה ע"כ והרי אין כאן קולא אחרת אלא שהיו מקילין שלא לכתוב פרוזבול ומ"מ במושב ב"ד היו עושין כן וכ"ש שנראה מדברי רמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' שמטה שקל הוא שהקלו בת"ח שהלוו זה את זה מפני שהם יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית דומיא דמאי דאמרינן בפרק איזהו נשך [דף עה.] דתלמידי חכמים מותרין להלוות זה בזה ברבית ולפיכך כתב ז"ל באותו הפרק בעצמו הא דשמואל דאמר דלא כתבינן פרוזבולא אלא בכגון בי דינא דרבי אמי ור' אסי ולא דחה זו מפני זו וכן מ"ש דמדסגי בשנים אלמא לא בעינן בי דינא רבה אינו מכריע דאפשר שהתקינוהו בשנים מפני שאינו דבר שיהא צריך משא ומתן ואעפ"כ מפני שיש בו הפקעת ממון בעינן ביה גברי דרב גוברייהו וכן נמי הא דאמרינן דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד לא מוכחא מילתא דודאי ב"ד גדול שבדור נזקק הוא לכך ואין ראוי לדחות מימרא פשוטה שבאה בגמרא בלא מחלוקת בדברים שאינן מכריעין אלא כדברי הרמב"ם ז"ל עיקר שכתבה . ומ"מ בי דינא דרבי אמי ור' אסי לאו דוקא אלא ה"ה לכל ב"ד חשוב שבדור וכן כתבו בתוס' שר"ת ז"ל כתב פרוזבול מזה הטעם ולפי מה שכתבתי בעיין לא איפשיטא ואעפ"כ אין בנו כח להושיב בית דין ולבטל תקנת פרוזבול דהא כי הוה ס"ל בגמ' דשמואל דאמר אם איישר חילי אבטליניה הוה סבירא ליה דהלל לדריה בלחוד תקין ואפילו הכי אמר אי איישר חילי כלומר שיהא יותר גדול ממה שהיה באותה שעה וכיון ששמואל היה חושש שלא לסמוך על עצמו מי הוא שיחזיק עצמו מספיק בכך ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל תקנת הלל בסתם בפ' הנזכר כאילו נתקן לדרי עלמא ולפי שמעתתא אין כח ביד

שום ב"ד לבטלה ואפשר שאף זה דעת הרי"ף ז"ל שכתב אי איישר חילי יותר מהלל שבא ללמדך שעכשיו א"א לבטל פרוזבול ויותר מהלל לאו דוקא וזהו דעתי:

דף יט:

גרסי' בגמ' [דף לז.] **א"ר יהודה אמר שמואל יתומין אין צריכין פרוזבול**. פרש"י ז"ל שאין שביעית משמטת חוב אביהם המת וכן תני רמי בר חמא יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהם של יתומים הם. וממונין עליהם ועל ממונם והוו שטרותיהם כמסורין לב"ד והא דנקט ר"ג לפי שהיה בית דינו קיים ונוהג כשנשנית משנה זו דהא דרמי ב"ח ברייתא היא. והרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן ז"ל כתב דממה שהלוו הם קאמר דאי ממה שירשו מאביהם אינו צריך וכדאמרי' בספרי ר"ש אומר כל בעל משה ידו ולא היורש ומיהו דוקא יורש אבל לוקח לא דלוקח לא זכי אלא בשעבוד נכסים ואכתי שעבוד הגוף קיים ואע"ג דלא קרינא ביה לא יגוש כיון דאידך נגוש מחמתיה לא יגוש קרינא ביה ע"כ ורש"י ז"ל שכתב שאין שביעית משמטת חוב אביהם המת אפשר דס"ל דההיא דספרי ר"ש הוא דקאמר לה ואפשר דרבנן פליגי עליה:

אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. אם יש קרקע ללוה דלא תקין הלל אלא בזמן שהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהויא מילתא דשכיחא כדאמרינן בכמה דוכתי דבמילתא דלא שכיחא לא עבוד רבנן תקנתא כך פרש"י ז"ל אבל במקומה בשביעית כתב רבינו שמשון ז"ל דהיינו טעמא משום דאז חשוב החוב כגבוי ביד ב"ד ולא קרינא ביה לא יגוש וכמלוה שיש עליה משכון דמי והאי דעדיפא קרקע ממטלטלין לאו משום דמטלטלין יכול לכלותן שהרי עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות דיכול לכלותו ואמרינן בפ' השולח (דף לז.) דכותבין עליו פרוזבול אלא כך הוא הדין דקרקע חשיבא כגבויה טפי ע"כ:

ואם אין לו קרקע מזכהו בשדהו כל שהוא. אע"פ שאינו שוה כל החוב דהא אמרינן בפרקין דלעיל [דף ל:] דאפילו מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי (כתובות דף צא:) ואחרים פירשו משום דקרקע כל שהוא שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות:

השאילו מקום לתנור. להניח בו תנור או כירים המטלטלין ופרכינן עלה בגמרא איני והא תני הלל אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב בלבד. כלומר שהוא מחובר וכ"ש על קרקע עצמו אם שלו הוא נקוב אין שאינו נקוב לא אמאי והא איכא מקומו כלומר דהא מקומו או שלו הוא או השאילוהו לו הואיל ועציץ שלו הוא ומפרקינן לא צריכא

דמנח אסיכי. כלומר על גבי יתדות ואין הקרקע שלו הילכך נקוב הוי כמחובר שאינו נקוב אין כאן קרקע ומקום סיכי לא חשיבא:

ומסתברא דמאי דאמרינן מזכהו בשדהו כל שהוא שאם היה שם וצווח לא מהני שאין אדם זוכה בעל כרחו ומיהו אם לא היה שם משמע דמהני ומכאן נ"ל דמאי דקי"ל [דף יא:] זכין לאדם שלא בפניו כל שהדבר בעצמו זכות אע"פ שנמשך ממנו חוב שהוא יתר על הזכות זכה וקנה דהא הכא כשמזכהו קרקע כל שהוא מתחייב הוא בכך שאין שביעית משמטת חובו ואפ"ה אמרינן דמהני אלא שאפשר לדחות ולומר שאף זה מקולי פרוזבול. והיכא שצווח כששמע. לדברי רש"י שכתב דהאי דבעינן קרקע היינו משום דבעינן שיהא החוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע קרוב הדבר לומר דכיון דבשעת כתיבת הפרוזבול היה הקרקע בחזקתו מהני אבל לדברי רבינו שמשון שכתב דהיינו טעמא מפני שאז החוב כגבוי ביד ב"ד משמע דלא מהני וכן הדין אם היה לו קרקע בשעת כתיבת פרוזבול ומכרו קודם שביעית שהדבר תלוי בסברות שני הפרושין זהו דעתי:

ולדחייב לו יש לו קרקע. אדם אחר שחייב ללוה זה מנה:

מדרבי נתן. הוי קרקע לוי החייב לשמעון משועבד לפרוזבול של ראובן המלוה את שמעון:

וגרסי' בגמרא [דף לז.] תנן התם בפרק בתרא דשביעית שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר רב ושמואל דאמרי תרוייהו בשטר שטר שיש בו אחריות נכסים נכסים [שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים] וכל שכן מלוה על פה ורבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים משמט שלא בשטר מלוה על פה אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט. כלומר דכיון ששעבד לו קרקעותיו כגבוי דמי וכמו שהקרקעות בחזקת המלוה הם וגבויות ממש ואין כאן חוב:

תניא כוותיה דר' יוחנן ור"ל שטר חוב משמטת ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך סיים לו שדה בהלואתו אינו משמט. כלומר הראה בסימניה ובמצריה וייחדה לו לגבותו כגבוי ממש דמי. ולא עוד אלא אפי' כתב כל נכסיו אחראין וערבאין אינו משמט. כלומר אע"ג דלא דמי לגבוי כל כך כסיים. ובתר הכי אמרינן בגמ' דלא סמכינן עלה דההיא דתניא כוותיה דרבי יוחנן דמתוך שאנו מדמין לא נעשה מעשה דדילמא ההיא ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי:

הלכך אפילו שטר חוב שיש בו אחריות נכסים משמט והרמב"ן ז"ל כתב דסיים לו שדה בהלואתו נמי משמט דהא קסבר האי תנא בכל שטר שיש בו אחריות נכסים שאינו

משמט ואדחי ליה ואמרינן בהדיא בפרק (הזהב) [איזהו נשך דף סז:] האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה וכ"ש סיים [אבל הרמב"ם ז"ל פסקה בפרק ט' מהל' שמיטה] ואפשר דמוקים לה באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דאפ"ה משמט (כלומר) כיון דיכול לסלקו בכל שעה שירצה ומשמע לי דס"ל דלא דחינן אלא מאי דמדחי בגמרא בהדיא אבל סיים לו שדה כיון דלא מדחי לא דחינן אע"ג דההוא תנא בכל אחריות נכסים נמי הכי ס"ל ודילמא לטעמיה אזיל והא דמשכנתא לאו ראיה היא שהרי לא יחדה לפרעון ואע"ג דבאפותיקי נמי מצי לסלוקי אפילו הכי כיון דרבי יוחנן ור"ל סברי דאפילו באחריות סתם אע"ג דודאי מצי לסלוקי אפ"ה אינו משמט ותניא כוותייהו הבו דלא לוסיף עלה בסיים לו שדה כיון דלא מדחיא בהדיא בגמ':

וגרסינן תו תנן התם המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין ויהבינן טעמא למלוה על המשכון משום דקני ליה מדרבי יצחק דאמר דבעל חוב קנה משכון. ומהא משמע דאע"ג דאמרינן בעלמא (ב"מ דף פב. וכ"מ) אימר דשמעת ליה לר' יצחק משכנו שלא בשעת הלואתו בשעת הלואתו מי אמר לאו דוקא דקושטא דמילתא היא דאף במשכון בשעת הלואתו נמי אמר ומיהו כי אמרינן דאינו משמט דוקא כנגד שווי דחוב אבל מה שהחוב יתר על המשכון משמט דהכי מסקינן בסוף פרק שבועת הדיינין [דף מד:]:

וגרסי' תו [**דף לז:**] **המחזיר חוב לחברו בשביעית צריך לומר משמט אני**. כלומר בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח"כ החזירו ולא שהחזירו בשביעית עצמה דא"כ לא היה צריך למימר ליה משמט אני דקי"ל (ערכין דף כח:) שביעית משמטת בסופה:

ואם אמר ליה אעפ"כ יקבל הימנו. כלומר אם אמר ליה אעפ"כ אני רוצה ליתנם לך:

שנאמר וזה דבר השמטה. פרש"י ז"ל צריך לומר דבור של שמטה ולפי זה אריסא מהדר ומסיימין בהך מתניתין בדוכתא בשביעית [סוף פרק בתרא] הכי כיוצא בו רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהם שנאמר וזה דבר הרוצח ע"כ ולפיכך פירש רבינו שמשון ז"ל דכי קתני שנאמר וזה דבר השמטה אסיפא מהדר דכל שאמר לו משמט אני פעם אחת סגי וכי אמר ליה אעפ"כ אין צריך לחזור לשנות משמט אני אלא יקבל ממנו מיד וכדאמרינן בירושלמי (פ"י דשביעית ה"ג) דאומר לו משמט אני בשפה רפה והימין פשוטה לקבל ומפיק לה מזה דבר כלומר דבור בעלמא ומדכתיב וזה דריש דאין צריך אלא דיבור אחד כדמוכחא בתוספתא דמכות גבי רוצח דקתני לא יאמר את הדבר וישנה שנאמר וזה דבר הרוצח אין לך אלא דיבור

ראשון וגרסינן עלה דמתני' בירושלמי [שם] א"ר יוסא הדא אמרה בר נש דתני חדא מכילא ואזיל לאתר ואינון מוקרין ליה בגין תרתי צריך למימר לון חדא מכילא אנא חכים מכילא כמו מכילתא שבקי במסכת אחת ורצו לכבדו כסבורין שבקי בשתים יאמר להם בחדא מסכתא אנא חכים ולא בשתים:

אמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי. פירש רש"י ז"ל אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד שיאמר לו אעפ"כ. ובערוך פירש תולה עיניו בו כאילו רוצה לקבל כדי שיתבייש הלה ויאמר לו אעפ"כ וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ואמרינן בגמ' דכי אמר ליה אעפ"כ לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך:

וגרסי' תו [דף לז:] א"ר יהודה אר"נ נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד מ"ט כיון דתקון רבנן פרוזבול לא שבק היתירא ואכיל איסורא. כלומר ובודאי עבד פרוזבול כי אתו לקמיה דרב אמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם הוא. תנן וכן בעל חוב שמוציא שט"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו משנה היא בכתובות בפרק הכותב (דף פט.) אלמא לא מהימן לומר פרוזבול היה לי ואבד דע"כ בדטעין שהיה לו עסקינן דאי לאו הכי צריכא למימר דשביעית משמטתו ומפרקינן תנאי היא דתניא המוציא שט"ח צריך שיהא עמו פרוזבול וחכמים אומרים אינו צריך. כלו' דנאמן לומר אבד ומשמע דקי"ל כרב דהא עבד בה עובדא ולא אשכחן אמורא דפליג עליה ואע"ג דסתם מתני' דלא כוותיה וקי"ל (ביבמות דף מב:) סתם דמתני' ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם הכא לא קי"ל הכי כיון דרב דהוא אמורא דחי לה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ויש לתמוה על הרי"ף ז"ל שלא הביאה והביא מתני' דבעל חוב שהוציא שטר כצורתה בפרק הכותב וכתב הרמב"ן ז"ל דכיון דנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד אם אמר ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית הלויתי נאמן משום מגו:

דף כ.

ויש מן החכמים מקילין ואומרים שעכשיו אין שמטת כספים נוהגת כלל ואין אנו צריכין לפרוזבול לפי שאומרים דקי"ל כרבי דאמר שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג דכיון דחזינן קולי טובא בפרוזבול משמע דשמטה בזמן הזה דרבנן היא דאי דאורייתא וכרבנן דפליגי עליה דרבי לא היו מקילין בה כל כך וכיון שהשמטה תלויה ביובל דבר תורה אף מדבריהם אינה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ובימי רבותינו היה ב"ד קבוע בא"י שהיו מקדשין היובל והיו תוקעין ומשלחין עבדים ושדות חוזרות לבעליהן זכר

ליובל ולפיכך היתה שמטה נוהגת מדבריהם בין בעבודת קרקע בין בהשמטת כספים אבל עכשיו שאין שם ב"ד שמקדשין אותו ולא תוקעין אין היובל נוהג כלל שדברים הללו מעכבין ביובל כדאיתא בפרק קמא דר"ה (דף ח:) וכיון שבטל היובל לגמרי אפילו מדבריהם אף השמטה אינה נוהגת כלל ואין זה נכון שהרי מימי הלל הנשיא שתקן לנו סדר מועדות וקידשן לדורות ע"פ מנין שאנו מונין בו שוב לא היה בא"י ב"ד ראוי לקדש וכ"ש בימי רב אשי שכבר בטלו מומחין בא"י לגמרי ואעפ"כ מצינו לו ולרבנן דדריה דמשמטי ומטרחי נפשיהו למכתב פרוזבול הילכך שמטת כספים נוהגת בכל מקום ובכל זמן ומיהו מדרבנן בעלמא היא וכרבי כיון דחזינן דמקילין כולי האי בדיני פרוזבול:

מתני' עבד. כנעני:

שנשבה ופדאוהו. ישראלים אחרים:

ישתעבד. בגמ' מפרש:

עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו'. לקמן אפרשנה בס"ד:

גמ' במאי עסקינן אילימא לפני יאוש. של בעלים הראשונים פדאוהו מיד עובד כוכבים:

לשם בן חורין אמאי לא ישתעבד. כלומר לרבו ראשון דאע"ג דשבאי עובד כוכבים קונה ליה לעבד למעשה ידיו כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ה"מ היכא דאין ישראל יכול להציל דכה"ג קרינא ביה שביו אבל כיון דלפני יאוש הוא אלמא יכול ישראל להציל ושבאי לא קני ליה וכיון שכן אע"פ שפדאו ישראל לשם בן חורין אית לן למימר דישתעבד לרבו ראשון:

אלא לאחר יאוש לשום עבד אמאי ישתעבד. קס"ד דלרבו ראשון קאמר:

אמר רבא לעולם לאחר יאוש [לשם עבד ישתעבד] לרבו שני. ופרכינן עלה בגמרא רבו שני ממאן קני משבאי שבאי גופיה במאי קני ליה ומהדרינן אין קני ליה למעשה ידיו. כלומר וישראל קני ליה מיניה למעשה ידיו בכספא ולגופיה בטבילה לשום עבדות כדאמרינן ביבמות בהחולץ (דף מו.) ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשה ידיו דהא אפילו ישראל נמי מקני ליה לעובד כוכבים למעשה ידיו ונהי דישראל הוא הואיל ומל וטבל ואי הוי נמכר לעבד לישראל נפיק מיניה ביובל השתא כי קנאו לשם עבד משתעבד לעולם ומוכחינן דשבאי קונה עבד למעשה ידיו מדריש לקיש דאמר ריש לקיש מנין לעובד כוכבים שקונה עבד למעשה ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם [דף לח.] ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה. כלומר דמהם תקנו יתירא הוא דהא כתיב לעיל מיניה מהם תקנו עבד ואמה וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולשתוק ומשום הכי דרשינן מיניה הך

דרשא. ומסיימינן יכול לא יקנו זה מזה. והא אמרת ולא הם קונים זה מזה אלא ה"ק ולא הם קונים זה מזה לגופן. כלומר שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בבת ישראל שאין גופו קנוי לחברו יכול לא יקנו [זה את זה] למעשה ידיו אמרת עובד כוכבים ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש. כלומר דעובד כוכבים קונה ישראל למעשה ידיו דכתיב וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' או לעקר משפחת גר. ואימא ה"מ בכספא אבל בחזקה לא. כלומר ה"מ דעובד כוכבים קונה חברו בכספא דומיא דעובד כוכבים שקונה ישראל בכסף כדכתיב (ויקרא כה) מכסף מקנתו זה בעברי הנמכר לעובד כוכבים וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל אבל בחזקה כגון שבאי זה שהחזיק בו וקנאו בחזקה בייאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש ממנו ולא בכסף ולא בחזקה שעבד כנעני נקנה בו דהיינו חזקה של עבדות הלבישו הנעילו הרחיצו סכו לרבו כדתניא בהאשה נקנית (דף כב:) ונהי דישראל קני עובד כוכבים בחזקה דאיתקוש עבדים לקרקעות אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה מישראל אלא כל קנינו בכסף ומהדרינן עמון ומואב נטהרו בסיחון כלומר דכתיב (דברים ב':ט') אל תצר את מואב וכן בעמון אל תצורם ואח"כ כשכבש סיחון את ארצם הותרה לישראל דאע"ג דקרקע אינה נגזלת חזקת מלחמה שאני וסיחון קנאה קנין גמור בחזקה שהחזיק בה ע"י מלחמה אלמא עובד כוכבים קונה מחברו קרקע בחזקה ופרכינן אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים עובד כוכבים ישראל מנא ליה כגון עבד זה דשייך במצות ומהדרינן דכתיב (במדבר כ"א:א') וישב ממנו שבי מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ קנייה בחזקה והאי עבד נמי כיון דאיתייאש מיניה ישראל קני ליה עובד כוכבים בחזקה:

רשב"ג אימר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון. זו היא גירסת הרי"ף ז"ל וכן גרס רש"י ז"ל דאע"ג דמדינא הוה לן למימר דלשם עבד ישתעבד לרבו שני דהא קנייה שבאי בחזקה וישראל קני ליה מיניה ולשם בן חורין הוה לן למימר דלא ישתעבד מהאי טעמא אפ"ה ישתעבד לרבו ראשון כדי שלא יהא מפיל עצמו לגייסות וכדחזקיה דאפילו אי אמרי' דלשם עבד ישתעבד לרבו שני כדיניה אכתי איכא למיחש שמא יפיל עצמו לגייסות כדי שיציל עצמו מידי אדונים קשה ואף על פי שאינו יודע אם [לא] יהיה יותר קשה שני מראשון אכתי איכא למיחש שיעשה כן משום תמות נפשי עם פלשתים ומשום הכי אמרינן דבין כך ובין כך ישתעבד לרבו ראשון מיהו רבו ראשון נותן דמיו לשני והכי איתא בתוספתא [פרק ג הלכה ז] דגרסינן התם עבד שנשבה ופדאוהו לשם עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשם בן חורין לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו והך תוספתא בלפני יאוש מיתוקמא ומשום הכי לתנא קמא

משתעבד לרבו ראשון ומכל מקום ילפינן מינה דכשהוא משתעבד לרבו ראשון חייב ליתן דמיו לשני ופשטה דהך תוספתא משמע דאפילו שפדאו לשום בן חורין צריך ראשון ליתן דמיו אלא שהרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות עבדים דלשם בן חורין חוזר לרבו ראשון בלא כלום:

דף כ:

וחזינן לגאון דקא פסק הלכה כרבנן וכו'. הראב"ד השיג עליו ואמר אדרבה כרשב"ג מסתבר דהא חזקיה מפרש טעמיה ומשמע דס"ל הכי ועוד דלקמן מקשי' מדרבי יוחנן אדר' יוחנן כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ולא פריק אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן כדפריק בשאר דוכתי דמשמע דההוא פסקא הכא דווקא הויא ובירושלמי נמי פסקו הלכה כרשב"ג והרמב"ן ז"ל העמיד דברי הרי"ף ז"ל ואמר דחזקיה אמרו קאמר וליה לא סבירא ליה [והא דלא פריק לקמן אמוראי נינהו משום דההוא שינויא דחיקא הוא דעדיפא מיניה פריק ובירושלמי דפסקו כרשב"ג היינו משום דבירושלמי אזלא בשטתיה דאביי דמוקי מתני' באוקמתא אחריתי כדאיתא בגמרא ולטעמיה מסתבר למפסק כרשב"ג דאמר דינא ולא כרבנן דאמרי תקנתא אבל לאוקמתי' דרבא איפכא מסתברא דרבנן אמרי דינא ורשב"ג אמר תקנתא הילכך כרבנן נקטינן דרבים נינהו] :

עבד כנעני של ישראל שנשבה וברח מבית האסורין של עובדי כוכבים יצא לחירות. מלהשתעבד לרבו משום דמסתמא אייאש מריה מיניה ואיהו זכה בנפשיה וכיון דפקע זכותא דמריה לענין מעשה ידיו כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור להתירו בבת ישראל:

ואי קשיא לך הא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דהא אמר הלכה כרשב"ג וכו'. לא אמרה ר"י עלה דהא בהדיא אלא בגמ' [דף לח.] הכי פרכינן תנן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וציידן וראיה אחרונה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן אע"ג דבדוכתי טובא (כתובות דף עז. ב"מ דף לח:) מפרקינן בהך פירכא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן הכא לא אצטריך דמפרק לה בשינויא רווחא וכמו שכתבתי למעלה דבורח שאני דהשתא לקטלא מסר נפשיה כדי לצאת מידי גייסות שהרי ברח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג אפולי מפיל עצמו לגייסות בתמיה:

גר שמת. וכל נכסיו היה הפקר:

קנו עצמן. הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר:

אבא שאול אומר קטנים. אין להם יד לזכות בעצמם:

הנדואה. מארץ כוש. כוש מתרגמין הנדיואה:
דתקיף ליה עלמא טובא. גוסס למות:
אמר ליה מר זוטרא לעבד שלוף לי מסאני. לקנותו בחזקה היה מתכוין שיהא נקנה בעבודתו כשימות אדוניו:
איכא דאמרי גדול היה. העבד והחזיק בו קודם שיזכה העבד בעצמו מן ההפקר לפיכך קידם לפני המיתה וזכה בו:
פירש. הגר למיתה והעבד פירש לעבודתו. של מר זוטרא ונמצא שלא היה העבד בלי אדון רגע אח':
ואיכא דאמרי קטן הוה וכדאבא שאול. פליג אלישנא קמא דללישנא בתרא סבירא ליה דבגדול [הואיל] דלא מהני ביה חזקה דלאחר מיתה מחיים נמי לא מהני ביה דמחיים ברשות אחר הוא אלא קטן היה ובחזקה דלאחר מיתה קנייה וכאבא שאול ומה שהקדים להחזיק בו מחיים אינו מטעם קנייה דכיון דברשות אחר הוא לא מהניא ביה אלא כדי להראות לכל שהיה הוא רוצה להחזיק בו ושוב לא יקדמנו אחר לאחר מיתה כיון שהוא היה מהפך לזכות בו ועוד שבתוך שמושו ימות האדון ונמצא זוכה בו מחמת שמושו שלאחר מיתה אלמא הלכה כאבא שאול הילכך נקטינן דקטנים כל המחזיק בהן זכה בהן אבל גדולים קנו עצמן בני חורין דאע"ג דקי"ל דמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור כדאיתא לקמן [דף מ.] ועבדים הללו אין להם גט שחרור אמרינן טעמא בגמ' דעבדו דגר כאשתו מה אשתו משתלחת בלא גט אף עבדו משתלח בלא גט. כלומר כיון שאין לו יורשים מה שאין כן בישראל דמפקיר עבדו איסורא דפש ליה גביה יכול להורישו לבניו ולפיכך צריך גט שחרור מן היורשים כמו שיתבאר בסמוך:
כל המשחרר עבדו עובר בעשה. משמע דלאו עשה גמור הוא דבגמ' פרכינן מיתיבי מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה ומפרקינן מצוה שאני ואי עשה גמור הוא היכי דחינן עשה שבתורה משום האי מצוה ויש מתרצים שלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כענין שכתוב בעובדי כוכבים לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קא עביד אלא לצורך עצמו והוה ליה כנותן דמי עצמו:
דכתב ליה גט חירות. ונסיב לה ישראל ומנטר לה:
דמפקי עבדייהו לחירות. ועברי אעשה:
ודסיירי נכסייהו. מסתכלין בשדותיהן בשבת לידע מה הן צריכין:

בעידן בי מדרשא. שהחכם דורש דרשה לרבים בשבת והם יושבים בסעודה והיה להם להקדים או לאחר:
בע"ש. פירש רש"י ז"ל בחד לישנא בלילי שבת ואין זה כבוד שבת דקי"ל (פסחים דף קה.) דכבוד יום קודם לכבוד לילה ולא מחוור דלישנא דע"ש משמע מע"ש ואית דמפרשים מע"ש ממש מבע"י אלא שהיו קובעין אותה בערב שבת ואף על גב דקי"ל [שם דף ק.] כרבי יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הנ"מ באקראי בעלמא אבל תדיר מיחזי כמאן דמזלזל ביקרא דשבת:

דף כא.

ודוקא בשרבו השיאו אשה. דאי לאו דשחרריה לא מעבד ליה איסורא על ידיה:
עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות. שאין דרך עבד להניח תפילין דמצות עשה שהזמן גרמא הוא דלילה ושבת (מנחות דף לו:) לאו זמן תפילין הוא:
אפוטרופוס. על נכסיו דאי לאו דשחרריה לא היה חשיב ליה:
וצריך גט שחרור. להתירו בבת ישראל:
אי אתה מודה שבניה עבדים. דהאי לישנא לא משמע לשון שחרור ולא צוה ג"כ לבנים שישחררו אותה אלא שלא ישתעבדו בה ומשום מצוה לקיים דברי המת הוא שאסורין להשתעבד בה וקנין מעשה ידיה לא פקע בהכי וכיון שכן ודאי דבניה עבדים ואמאי כופין את היורשין לכתוב לה גט שחרור ויפסידו בניה:
אמר אמימר וכו'. דסקרתא. קריה:
דעבדי. עבדים של ישראל היו ומכרום לעובדי כוכבים ותנן [דף מג:] המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות:
כלו מרוותייהו בתראי. כלו אדוניהם האחרונים שהם העובדי כוכבים:
אתו העבדים לקמיה דרבינא. להתירם בבנות ישראל:
זילו הדרו אבני מרוותייכו קמאי. חזרו על בני אדוניכם הראשונים ובקשו מהם לכתוב לכם גט חירות משום דעובד כוכבים לא קנה קנין איסור שבהם ונשאר אצל הבעלים הראשונים ובניהם ירשו אותו דס"ל לרבינא דאיסורא לבריה מורית הילכך מצי כתבי להו אינהו גיטא דחירותא:
אין לו תקנה. דאיסורא לבריה לא מורית והכי נמי מכי זבנינהו פקע כספייהו מיניה ואיסורא הוא דהוה ליה גבייהו ואיסורא לא ירושה הוא להורישו לבניו:
כרב דימי ס"ל. דכי אמר לא ישתעבדו בה ופקעו להו ממונא מינה אפ"ה כותבין לה גט שחרור:

הא אמרה בלשון שחרור. כגון הרי את בת חורין:
הכי נמי. דלאו טעותא הוא וכופין דאיסורא מצי מורית לבניה:
ההוא עבדא וכו' מפסדי ליה מינאי. כדאמרינן במתני' בפרקין [דף מא:] כופין את רבו ועושה אותו בן חורין:
אקנייה לבנו קטן. שאין ראוי לכופו:
מוקמי אפוטרופוס לינוקא. פרש"י לברור לו דמים יפים כמה שהוא נישום בשוק שהרי צריך העבד לכתוב שטר על חצי דמיו:
ומקרקיש ליה. עבדא:
זוזי. דבר מועט לינוקא ולא יצטרכו לכופו שהוא ישחררהו מדעתו בשביל זוזי ובלאו קרקושי זוזי לא אפשר דינוקא לאו בר כפייה הוא ואפוטרופוס אינו רשאי להוציא עבדים לחירות ולא לחוב היתומים כדאמרי' בהניזקין (דף נב.) ותינוק זה מקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלין כדתנן [דף נט.] הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ואפוטרופוס מוקמינן לעיין בתקנתו ולשומו בדמים מעולין כך כתב רש"י ז"ל. ולא מחוור דקטן לאו בר [משוי] שליח הוא וגט עבד כגט אשה הוא וגבי חליצה דקטן קי"ל (ביבמות דף קה:) דפסולה ואינה פוסלת לפיכך פי' ר"י שהאפוטרופוס משחררו ורשאי הוא לעשות כן דאתיא כרבי דאמר לקמן בפרק הניזקין (דף נב.) אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ולא אמרו דמקרקש לינוקא בזוזי אלא משום שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה וזהו דעת הרי"ף ז"ל שכתב יש ששואלין כאן וכו' ודאמרינן כאשר עשה כן יעשה לו משום דאי מדינא לא מוקמינן ליה אפוטרופא וימתין עד שיגדל ולפי זה לא קי"ל כרבנן דאמרי בפרק הניזקין (שם) דאין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות אלא כרבי דפליג עלייהו ואמר רשאין אלא שהרי"ף ז"ל כתבה להיא ולא פסק בה הלכה כרבי לפיכך פירשו דכי אמרינן דאין רשאין להוציא אותן לחירות לא שאין דינן לעשות כן דכיון דקיימא לן דכסף גומר בו כדאיתא הכא [דף לט:] בגמ' כשם שמוכרין אותו לאחרים כך רשאין ליטול ממנו דמי עצמו אלא שחששו שמא לא ידקדקו עמהם בשומת דמיהן וכאן קנסו אותו משום כאשר עשה כן יעשה לו והעמידו דבריהם על דין תורה:

דף כא:

תנו רבנן האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין נעשה בן חורין הרי הוא בן חורין. כלומר באחד מג' לשונות אלו. הרי הוא בן חורין:

[**אעשנו בן חורין**] **רבי אומר קנה**. דהכי משמע אעשנו בן חורין בשחרור זה שאני מוסר לו עכשיו ובסמוך מוקמינן לה בדכתב ליה הני לישני בשטרא ומסר ליה:

וחכ"א לא קנה. שאין זו אלא הבטחה שיעשנו בן חורין לאחר זמן ובשטר אחר ועדיין לא עשה:

א"ר יוחנן וכולן בשטר. האי האומר דקתני כותב הוא שכתב אחת מן הלשונות הללו ומסר לו השטר אבל באמירה בעלמא לא הוי בן חורין ולא פקע ממוניה מיניה ומצי למהדר ביה אם לא קנו מידו על ידי חליפין דהוי כקונה עצמו מידו בכסף כדאמרי' לעיל בגמ' [דף לט:] גבי ההוא דשקל כומתא שדא בה אי נמי שכיב מרע משום דדבריו ככתובים וכמסורים דמו ובסמוך נמי דאמרינן גבי שדה וכולן בשטר הכי מפרשינן לה דבדבורא בעלמא לא מיקניא ארעא וכי תימא בין בעבד ובין בשדה אמאי לא מהני אפילו בעל פה באומר עשיתי ונתתי משום הודאת בעל דין יש לומר דכי אמר בדרך הודאה ה"נ אבל הכא בבא לשחררו עכשיו בלשונות אלו עסקינן ומשום דלא הוי לישנא מעליא לשחררו בו בתחלה אמרינן דלא מהני אפילו לענין מעשה ידיו אלא בשטר ומיהו בשטר הוי משוחרר גמור והיינו טעמא דמשמע ליה לר' יוחנן דתנא לאו מדין הודאה קאמר חדא דלא הוי בן חורין גמור דאכתי צריך גיטא דחירותא וכדאמרינן לעיל [דף מ.] גבי עבד שנשא אשה בפני רבו דאמרינן דיצא לחירות מדין הודאה ואפ"ה צריך גט שחרור ועוד דעשיתי דומיא דאעשנו מה אעשנו שבא לעשותו עכשיו אף עשיתי נמי והא דשדה נמי כה"ג מפרשים:

האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זיכה לו גט חירות על ידי אחר. ואמר ליה זכה בו לפלוני דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו והא דהכא מדין הודאה מהני והרי הוא ישראל גמור וחייב במצות ומיהו לא שרי בבת חורין בלא גט שחרור דומיא דעבד שנשא אשה בפני רבו:

הודאת בעל דין. עבד וכן מקבל מתנה כיון דאמר לא קבלתי נאמן ויכול לו לחזור ולזכות בו אם רצה ומש"ה אמרינן טפי במקבל דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואין אומרים כן על הנותן דשמא הנותן מתוך שקדמה מחשבתו ליתנה הוא סבור שנתנה אע"פ שעדיין לא נתנה והמקבל בהם ידע בדבר יותר ממנו:

ומי אוכל פירות. כלומר מאן אמרינן שהודאתו הודאה ואידך זכה:

נותן אוכל פירות. לפי שהודאתו הודאה גמורה כדכתיבנא:

הא באבא והא בברא. באבא נותן אוכל פירות אבל אם מת ובנו אמר לא נתן זה שדהו לאבא משלשין דשמא יבאו עדים שמסר לאביו וזה לא ידע:

מתני' עבד שעשאו רבו אפותיקי. אם לא אפרע חובך ממקום אחר הרי זה לפניך לגבותו:
ושחררו. בגמ' מפרש לה לכולה:
גמ' שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני. שלא היה גופו קנוי לו אלא משועבד ואתי שחרור ומפקע לשעבוד כדאמר רבא:

דף כב.

הקדש. עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף למזבח ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא מפקע מידי שעבוד כדתנן (ערכין דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו:
חמץ. עובד כוכבים דהלוה את ישראל ושעבד לו חמצו ולא הרהינו אצלו אתי איסור חמץ ומפקע לשעבודא דעובד כוכבים והוה ליה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה:
ויאמר לו עבדי אתה. ויוציא לעז על בניו:
אלא המשחרר כותב. שטר חוב לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שעבודו ישלם לו ומשמע מהא דמתני' באפותיקי מפורש עסקינן דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי באפותיקי סתם למה למשחרר דלכתוב השתא הא כתוב וקאי דהא משתעבדי ליה כולהו נכסי אלא ודאי מתני' באפותיקי מפורש הוא וקי"ל כרשב"ג בדיני דגרמי כך נמצא במקצת נוסחי הלכות ובקצתן לא נמצא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהל' חובל ומזיק ובפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה אבל הראב"ד ז"ל כתב עליו אינו כן דרבי שמעון בן גמליאל הוא דאית ליה הכי ורבנן פליגי עליה וקי"ל כרבנן ולא דמי לשורף שטר חברו דהתם בדחבריה קא עביד מעשה אבל הכא בדנפשיה קא עביד ע"כ ודברי הרמב"ם ז"ל מחוורין יותר וכן דעת הרמב"ן ז"ל ומ"מ באפותיקי סתם לדברי הכל משחרר חייב שהרי אפילו מת גובה משאר נכסים:
תנו רבנן העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר. ושטף כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים צפין לעולם עליה:
גובה משאר נכסים. שאע"פ שאמר ליה הכי אם לא פרעתיך גבה מזה לא קמה ליה ברשותיה ולאו אדעתיה דידה לחודה אוזפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים ושלשה מיני אפותיקי הן אפותיקי סתם ומשכנתא ואפותיקי מפורש. אפותיקי סתם היינו שאמר לו אם לא פרעתיך גבה מזה ובכה"ג אחריותו על כל נכסיו ואפי' לא שטפה נהר יכול לגבות חובו מקרקע אחר כדינו ואין צריך לומר בששטפה נהר ואם רצה לגבות

ממנו אין לו רשות לבעל חובו לדחותו לקרקע אחר ומשכנתא שאוכל פירותיה מעתה עד שתפדה אע"פ שלא אמר לו בפירוש גבה מזה הסכימו הראשונים ז"ל שדינה כאפותיקי סתם וגובה ממנה אם ירצה או מקרקע אחר כדינו ועדיפא מאפותיקי שאם מכרה בתוך הזמן שאוכל פירות אינה מכורה כלל ואפילו לשעה והכי מוכח בפרק אע"פ (דף נט:) דאמרינן שדה שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדש דקדשה מכלל דמהשתא לא קדשה ובאפותיקי סתם הכל מודים בשמכרה לשעה שהיא מכורה עד שיבא לגבות חובו אבל בשמכר לעולם יש דעות כמו שיתבאר בסמוך בע"ה ואפותיקי מפורש היינו דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו ובכה"ג אינו גובה אלא ממנה וכן לוה אינו יכול לדחותו לקרקע אחר ואם שטפה נהר הפסיד חובו ואם מכרה יתבאר בסמוך אם מכרו קיים עד שעת גביית החוב אם לאו:

תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים. כלומר אם מכרה וסבר ת"ק דמכורה דמצי אמר הנחתי לך מקום בין לבעל חוב בין לכתובת אשה. ורשב"ג סבר דלגבי אשה אינו מכורה לפי שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ומשמע דלדידיה המכר בטל מיד והיינו דקאמר שאין דרכה של אשה לחזר על בתי דינין ואי מכורה לשעה הרי צריכה לחזור אלא ודאי כדכתיבנא ופירשה לזו הרי"ף בתשובה באפותיקי סתם וכן מוכח בירושל' כמו שאכתוב בסמוך ולפיכך גובה מלוה משאר נכסים דמצו אמרי לקוחות הנחנו לך מקום לגבות הימנו אבל באפותיקי מפורש לא מצו אמרי הכי שהרי אין שעבודו אלא עליו והרי"ף כתבה לזו סתם ונראה שדעתו דקי"ל כתנא קמא וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה וכן דעת הרמב"ן ז"ל אבל הרב רבינו יונה והרשב"א ז"ל פסקו כרבן שמעון בן גמליאל דבאשה אפילו באפותיקי סתם המכר בטל לאלתר. וראיה לדבר מדתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואוקימנא לה בפרק חזקת הבתים (דף מט:) באותן שלש שדות וכבר כתבתי שם שאין זו של אפותיקי דומה להן. ובירושלמי במסכת שביעית נחלקו המשעבד שדהו באפותיקי מפורש אם הוא מכור לשעתה אם לאו דגרסינן התם בפ"י [הלכה א] המשעבד שדהו לחברו והלך ומכרה ר' אחא אומר מכורה לשעתה ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעתה והוינן בה הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ובעל חוב בחובו ומכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו ופריק מתניתא כשאמר יהא לך פרעון מזה מה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו:

וכתב הרמב"ן פרק אלמנה לכהן גדול דכיון דאנן לא קים לן פסקא דרבנן מערבאי המכר קיים עד שעת גוביינא ועל בעל חוב להביא ראיה והרי"ף ז"ל הביא בכאן ירושלמי

שבפרק אלמנה לכהן גדול העושה שדהו אפותיקי וכו' הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין אבל אם לא מכרן לשעה דברי הכל אינן מכורין וזה הירושלמי הוא שם על פלוגתייהו דר' יוחנן ור"א במוכר עבדי נכסי צ"ב ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו הרי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו דפלוגתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל בשמכרה לאותה שדה שעשה ממנו אפותיקי הוא וסיים הירושלמי כמו שהוא שם אבל מה שאמרו בו אבל אם לא מכרן לשעה דברי הכל אינן מכורין אינו ענין בכאן כלל אלא במוכר נכסי צאן ברזל אבל בעושה שדהו אפותיקי אפי' מכרן לעולם מכורין אלא אם כן לא ימצא בעל חוב שאר נכסים דבכי האי גוונא גובה מהם אבל הרמב"ם ז"ל כתב זה הירושלמי בפרק י"ח מהלכות מלוה ולוה [וז"ל עשה שדהו אפותיקי לב"ח או לכתובת אשה ומכרה הרי זו מכורה וכשיבא בעל חוב לגבות אם לא ימצא נכסים בני חורין יטרוף אותם בד"א שמכרה לשעתה אבל מכרה ממכר עולם אינה מכורה ונראה שדעתו ז"ל לפרש] שאע"פ שאם יש שם נכסים בני חורין גובה מהן אעפ"כ יפה כח האפותיקי בשני דברים האחד שאם מכר לוה שאר נכסים אחרי שמכר זה מלוה טורף זו של אפותיקי וכן פירש רבינו אפרים ז"ל וזהו שאמר בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר לוקחים מלוים ועל דרך זה גם כן כשמכרו ממכר עולם אינו מכור לפי שהיה לו לפרש שהוא משועבד באפותיקי כדי שאם ימכור שאר נכסיו שיגבה בעל חוב מזו ולפיכך אינה מכורה כלל אלא אם כן מכרה בפירוש עד זמן גביית החוב בלבד והראב"ד ז"ל כתב עליו לא הבין ולא הבחין דרך הירושלמי אשר מצא על זו המימרא:

דף כב:

מתני' מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'.:

תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום:

לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו:

לישא בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו:

לא תוהו בראה. יוצר הארץ להיות ריקנית אלא להיות בה ישוב יצרה:

גמ' אבל בכסף דברי הכל קנה. דכתיב גבי שפחה חרופה והפדה לא נפדתה ודרשינן לה בגמרא בפדויה ואינה פדויה וסתם פדייה בכסף ובשוה כסף. אבל בשטר הוא דפליגי דרבי סבר דמקשינן שטר לכסף דכתיב והפדה לא נפדתה והיינו בכסף או חופשה לא ניתן לה דהיינו בשטר דגמיר לה לה מאשה מה כסף בין לכולו בין לחציו אף שטר נמי

בין כולו בין חציו. ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד נמי בשטר חציו לא:

ועבד של שני שותפין בין בשטר בין בכסף דברי הכל קנה. דכיון דאין לכל אחד בו אלא חציו אפילו רבנן מודו דקנה כי שחרריה לפלגיה דהא לא שייר מידי והוי כאשה דנפקא מיניה לגמרי:

והמשחרר שני עבדים בשטר אחד לא קנו. דגמרינן מגט כריתות דכתיב לה ולא לה ולחברתה [לקמן דף פז.] דאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד וה"נ אין שני עבדים משתחררין בגט אחד:

גרסי' בגמ' [דף מב.] **אמר רבה מחלוקת דרבי ורבנן במשחרר חציו והניח חציו.** כלומר דבעינן דנפיק כוליה מיניה כאשה אבל שחרר חציו ומכר או נתן תחלה חציו או בבת אחת כיון דנפיק כוליה מיניה קני. ופרכינן ובכולו לא פליגי והתניא הכותב נכסיו לשני עבדיו. כלומר שכתב שני שטרות וכתב כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה וזיכה לשליח אחד בבת אחת לשניהם:

קנו ומשחררין זה את זה. כלומר קנו ופלגי דלא קדים חד לחבריה והן משחררין זה את זה לפי שכל אחד זכה בחצי חברו ותניא אידך האומר כל נכסי נתונין לפלוני ופלוני עבדיי אף עצמן לא קנו מאי לאו הא רבי והא רבנן לא אידי ואידי רבנן ולא קשיא הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי פרש"י ז"ל קמייתא כגון שכתב שני שטרות ובכל אחד כתב כל נכסי לפלוני עבדי ומודו רבנן דכיון דזיכה להם בבת אחת ונפקי כולהו מיניה קנו ובתרייתא דאמר חצי חצי שכתב בשטר אחד חצי נכסי לך וכן בשני לחברו ולפיכך לא קנו דהוה ליה בכל חד שחרר חציו והניח חציו ולא מבעיא כתב ומסר לזה והדר מסר לזה דלא קנו דכי מסר לקמא שייר פלגיה ולא קנה וכן לשני אלא אפי' מסר לשניהם כאחד לא קנו דכיון דחצי נכסיו כתב בכל חד דילמא חד פלגא הוא דכתיב לתרוייהו ואיכא שיור כך כתב רש"י ז"ל ולא מיחוור דכיון דקתני בבתרייתא כל נכסי נתונים לפלוני ופלוני עבדיי מוכח דבהדיא (משמע) [מפרש] שכל נכסיו נתן בין שניהם ועוד דודאי משמע שהכותב חצי שדהו לראובן וחצי שדהו לשמעון שזכו לכולה בין שניהם ורבינו שמואל ז"ל פי' דרב' לטעמיה דאמר בפרק האיש מקדש (דף נא.) ובפרק מי שהוציאוהו (דף נ.) דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו והכא אינו בזה אחר זה שאם נתן המחצית לזה ואחר זמן נתן המחצית האחר לזה ודאי לא קנו דהא איכא שיור בכל חד וחד הילכך אפי' בבת אחת לא קנו ולא דמי לשחרר חציו ומכר חציו דהתם הוי בזה אחר זה אם מכר חציו תחלה והרמב"ן ז"ל פי' דמשום הכי לא קנו לפי שאין עצמו בכלל חצי נכסים

שהנותן חצי נכסיו לחבירו אינו נוטל חצי בכל כלי וכלי ולא בכל שדה ושדה אלא שמין את הנכסים [ונוטל חציין] ונוטל כחוש הילכך זה שכתב לו רבו חצי נכסים אין עצמו בכלל אותו חצי ולפיכך לא עשה ולא כלום ולא ידעתי מניין לו לרב דין זה שהנותן חצי נכסיו לחברו [למה לא] יזכה במחצית כל דבר ודבר ואפשר דסבירא ליה ז"ל דכשם שידו על התחתונה לגבי כחוש כך נמי יכול לדחותו ולומר לו לא תטול החצי בכל דבר ודבר. ולי אין צריך לכל זה אלא היינו טעמא דחצי חצי לא מהני לפי שאין העבד משתחרר אלא מחמת השטר שנמסר בידו ובעינן שלא יהא בו שיור כלל דהא אמרי' דכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כל שהוא לא יצא לחירות משום דאיכא שיורא בגט וה"נ מתוך השטר שנמסר לידו הא איכא שיורא ואע"פ ששטר חברו מוכיח דליכא שיורא גבי נותן הרי הוא אינו משתחרר בשטר חבירו שלא זכה בו וכי אמרינן דשחרר חציו ונתן במתנה חציו קנה היינו כגון שנתן תחלה דהשתא ליכא שיורא בשחרור דידיה או כגון שהוא כותב בשטר שחרור עצמו שהוא נותן חציו האחד לאותו אחר ומזכה השטר לאחר בשביל שניהם וכיון דליכא שיורא בשטר שחרור קני וכן נמי היכא שכתב בכל אחד מן השטרות כל נכסי כיון דליכא שיורא קני ומשחררין זה את זה:

תניא בכולן וכו' עבד יוצא בהן לחירות. אעשרים וארבעה ראשי איברים קאי:

וצריך גט שחרור. להתירו בבת ישראל:

שהתורה זכתה לו. דכתיבי בקראי בהדיא:

הואיל ומדרש חכמים הוא. וחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה שאין המדרש ידוע לכל כך פי' ר"ת ז"ל ופסק הרי"ף ז"ל כר' עקיבא דאמר צריך גט שחרור משום דקי"ל כר"ע מחבירו וס"ל דר' טרפון חבירו דר' עקיבא הוה. והקשו עליו מאי נפקא מינה מהאי פיסקא דהא אין דנין דיני קנסות בבבל דסמוכין בעינן ויש לומר דאע"ג דאין דנין דיני קנסות הא אסיקנא בפ' אלו נערות (דף מא:) דאי תפס לא מפקינן מיניה והכא הרי העבד תופס בעצמו ולפיכך אינו רשאי להשתעבד בו ועדיף ליה טפי לעבד כשאין דנין דיני קנסות לפי שאין האדון יכול להפטר שהרי מודה בקנס אינו פטור עד שיודה בב"ד וליכא ב"ד ולפיכך כיון שהעבד תופס בעצמו לזה וכופין את רבו לכתוב לו גט חירות:

גרסי' בגמ' [דף מג.] איבעיא להו מי שחציו עבד וחציו בן חורין וקדש בת חורין מהו. וגרסינן תו [שם] דרש רבה בר רב הונא כשם שהמקדש חצי אשה אינה מקודשת וכו'. וגרסי' תו [שם] איתמר חציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן כו' וכתבתי שמועות הללו ופירשתים בפ"ק דקידושין בס"ד:

מעשה באשה אחת וכו' כמאן כר' יוחנן בן ברוקה דאמר. בפרק הבא על יבמתו (דף סה:) על שניהם הוא אומר וכו'. דאשה נמי מפקדא אפריה ורביה:

מנהג הפקר. היו נוהגין בה בזנות דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה:

מתני' המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות אם ברח מן העובד כוכבים או שקנסוהו ב"ד לפדותו כדאמרי' לקמן [דף מד.] דקונסין אותו לפדותו וכשיפדנו לא ישתעבד בו וקנס חכמים הוא הואיל והפקיעו מן המצות וכן בחוצה לארץ יצא לחירות מפני שהוציאו מארץ ישראל לחו"ל ובגמ' [שם ע"ב] מפרש דקנסו את הלוקח ואבד דמיו לפי שאילו לא לקח זה לא יצא העבד לחו"ל:

ואין פודין את השבויין יתר על דמיהן מפני תקון העולם. [גמ' דף מה.] [אבעיא להו האי מפני תקון העולם] משום דוחקא דצבורא הוא. שאין עלינו לדחוק הצבור ולהביאן לידי עניות בשביל אלו:

דף כג.

או דילמא דלא ליגרו בהו ולייתו טפי. כלומר כדי שלא ימסרו עובדי כוכבים נפשם עליהם לגנוב מהם הרבה מפני שמוכרין אותם ביוקר ונפקא מינה אם יש לו אב עשיר או קרוב שרוצה לפדותו בדמים הרבה ולא יטילהו על הצבור. ואמרינן. תא שמע דלוי בר דרגא פרקא לברתיה בתריסר אלפי דינרי. אלמא דמתני' משום דוחקא דצבורא הוא ודחי אביי מאן נימא לן דברצון חכמים עבד דילמא שלא ברצון חכמים עבד הילכך בעיין הכא לא איפשיטא וי"א דאפ"ה מיפשטא מדתניא בפ' נערה שנתפתתה (דף נב.) נשבית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין פודין את השבויין יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם אלמא לרבן שמעון בן גמליאל אע"ג דליכא דוחקא דצבורא כי התם דבעל חייב לפדותה אין פודין כי היכי דלא ניגרי בהו ופסק שם הרי"ף ז"ל כרשב"ג ונראה שפסק כן משום דסתם מתני' דהכא כותיה וליכא למימר דת"ק דהתם נמי מודה כסתמא דמתני' אלא דאיהו ורשב"ג בטעמא דתקנתא פליגי דת"ק סבר דמשום דוחקא דצבורא הוא ומשום הכי אמר דפעם ראשונה פודה אפי' עד עשרה בדמיה כיון דליכא הכא דוחקא דצבורא דהא בעל חייב לפדותה ורשב"ג סבר דמשום דלא ניגרי בהו הוא. דלא משמע הכי דמתניתין דהכא ודרשב"ג בחד לישנא מיתנו ומדטעמיה דרשב"ג כי היכי דלא ניגרו בהו משמע דטעמא דמתני' נמי משום הכי הוא ות"ק דהתם לית ליה מתני' כלל הילכך בעיין מיפשטא מההיא אע"ג דלא איפשטא הכא ואשכחן דכוותיה

בעיא דלא מיפשטא בדוכתא ומיפשטא מדוכתא אחריתי דלעיל בגמ' [דף מב:] איבעיא לן (מחוסר) [מעוכב] גט שחרור אם אוכל בתרומה אי לא ובמס' כריתות בפרק המביא אשם תלוי (דף כד:) אסיקנא דרשב"ג סבר דאוכל בתרומה ומשמע התם דהלכתא כותיה וכ"נ דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים אין פודין את השבויין ביותר על דמיהן מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותן וכי תימא אם כן תקשי לן ההיא דאמרינן לקמן בפ' הניזקין (דף נח.) דר' יהושע פדה לאותו תינוק בממון הרבה יש לומר דמפני שהכיר בו שהוא תלמיד ותיק עשה כן שתלמיד חכם אין לנו כיוצא בו ולא חיישינן לפדיונו כלל אלא פודין אותו בכל מה שיכולין לפדותו וקודם לפדות למלך ישראל כדאיתא בהוריות (דף יג.) ול"נ דבעיין מהתם לא מפשטא דכיון דחיישי' לדוחקא דצבורא כ"ש דאיכא למיחש לדוחקא דבעל שלא לחייבו בתקנת חכמים לפדותה יותר מכדי דמיה ואם איתא דהוה מיפשטא מההיא ברייתא הוה להו בגמ' לאיתויי הכא. אבל נראה שדעת הראשונים ז"ל היה דכיון דלא מיפשטא ואיכא למיחש לתקלה אין פודין דשב ואל תעשה שאני ועוד דכיון דבגמ' פשט לה מההיא דלוי בר דרגא לא שבקינן פשטין דתלמודא משום ספיקא דאביי דאמר מאן לימא לן:

אין מבריחין את השבוין וכו' רשב"ג אומר מפני תקון שבויין. אמרי' בגמרא דאיכא בינייהו היכא דליכא אלא חד שבוי דתנא קמא חייש שמא יקצפו על השבויין העתידים לבא ויתנום בשלשלאות ורשב"ג לא חייש אלא אם כן יש שבויין אחרים שמא יקצפו עליהן השבאין:

ואין לוקחין ספרים וכו' מפני תקון העולם. אי משום דוחקא דצבורא אי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי:

גמ' המוכר עבדו לעובד כוכבים וכו'. וגרסי' בגמ' [דף מג:] לוה עליו מן העובד כוכבים כיון שעשה לו עובד כוכבים נימוסו יצא לחירות. כלומר משום דהוי כמכירה ואמרי' מאי נימוסו אמר רב ששת זמן. כלומר שאמר ליה אם הגיע זמן פלוני ולא פרעתיך תקנה עבד זה. ומיהו דוקא לגופא. כלומר שא"ל שלאחר אותו זמן יהא גופו חלוט לו ובכה"ג יצא לחירות אע"פ שלא הגיע זמן אבל לפירא שא"ל אם לא אפרע לך ליום פלוני תקנה מעשה ידיו בלבד לא יצא לחירות. וגרסי' תו [דף מד.] גבאו בחובו כלומר שהעובד כוכבים גבה לעבד בחובו שהיה לו על ישראל והוא לא מכרו לו ולא לוה עליו או שלקחו סקריקון דהיינו בשעה שהיו ישראל מופקרין להריגה ואמר לעובד כוכבים טול קרקע זו או עבד זה והניחני וזה לשון סקריקון שא קרקע זה והניחני לא יצא לחירות דאונס

הוא וליכא למקנסיה אבל מכר עבדו לאפרהטי עובד כוכבים דהיינו אחד מגדולי המלך אע"פ שהוא מתיירא ממנו יצא העבד לחירות מפני שהיה לו לפייסו בממון אחר:
וגרסי' תו [שם] בעי רבי ירמיה מכרו לשלשים יום מהו. כלומר לאחר ל' יום יחזור אליו. חוץ ממלאכתו מהו. כלומר א"ל גופו מכור לך ובלבד שלא תשתעבד בו דהשתא לא מפקע ליה ממצות לחלל שבתות מהו. חוץ מן המצות חוץ משבתות וימים טובים מהו לגר תושב מהו. כלומר שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות:
לעובד כוכבים וישראל מומר לעבודת כוכבים מהו. ומסקי'. פשוט מינה חדא גר תושב הרי הוא כעובד כוכבים כותי וישראל מומר לעבודת כוכבים אמרי לה כעובד כוכבים ואמרי לה כישראל מיהו כותי ודאי הרי הוא כעובד כוכבים דהא מסקינן בפ"ק דחולין (דף ו.) דלא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורין והנך אחריני דלא מיפשטן כתב הר"ם במז"ל בפ"ח מהלכות עבדים שאם תפס העבד כדי דמיו מרבו כדי לצאת בהן לחירות אין מוציאין מידו:
שלח ר' אמי וכו' מותר ליטול את דמיו. ולא גזרינן דאי שרית ליה אתי לזבוני בתחלה:
וכותב לו. שטר ומעלהו בערכאות שלהן. לחותמו אע"פ שחשיבות הוא להם:
קונסין אותו. לפדותו מיד העובד כוכבים:
עד עשרה בדמיו. ולא יותר:
המוכר בהמה גסה לעובד כוכבים. ועבד איסורא דאין מוכרין להם בהמה גסה גזרה משום שאלה ושכירות ונסיוני כדאיתא בפ"ק דמסכת ע"ז (דף טו.):
קונסין אותו. ללוקחה מן העובד כוכבים:
עד מאה בדמיה. ולא יותר אבל בעבד דמשום דמילתא דלא שכיחא היא לא קנסוהו אלא י':
מהו שיקנסו בנו אחריו. לפדותו ואסיק דלבריה לא קנסו רבנן:
וגרסי' בגמ' [דף מד:] אמר אביי נקטינן טימא טהרותיו של חברו ומת לא קנסו בנו אחריו. כלומר אע"ג דהוא חייב לשלם כדתנן בהניזקין (דף נג.) המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב:
מאי טעמא היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקנסא דרבנן הוא לדידיה קנסוהו רבנן לבריה לא קנסוהו רבנן:
מגלגל עמו כל שנים עשר חדש. אם לא רצה למול ולקבל מצות העבדים מיד מגלגל עמו כל שנים עשר חדש ובכל יום ויום מטעים לו דברי תורה כדי שיכניס עצמו תחת כנפי

השכינה ואם לא רצה חייב למכרו מיהו אמרי' התם בפ' החולץ (דף מח:) שאם לקחו מתחלה ע"מ שלא למולו רשאי לקיימו:

[דף מד:] **תנו רבנן כו' לחוצה לארץ**. אפי' לישראל:

וצריך גט שחרור מרבו שני. משום דקניה ליה רבו שני וכופין אותו לשחררו ואבד את דמיו דקנסינן ליה ללוקח משום דאיסורא גביה הוא:

גרסי' בגמ' [שם] בעי ר' ירמיה בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל והכניסה לו עבדים ושפחות ודעתו לחזור לבבל מהו. כלומר מי הויא הך אתתא כמוכרת עבדיה לחו"ל בנישואין הללו דקי"ל (כתובות דף צה:) בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ויצאו לחירות או לא ולא איפשיטא:

וגרסי' תו [שם] אמר ר' אבהו שנה לי ר' יוחנן עבד שיצא אחרי רבו לסוריא ומכרו רבו שם יצא לחירות. פי' סוריא היינו ארם צובה וכחוצה לארץ היא למכירת עבדים כדתניא בפ"ק [דף ח.] המוכר עבדו לסוריא כמוכר לחו"ל וקאמר דיצא לחירות. כלומר אע"פ שהעבד יצא מתחלה לדעת ואי הוה מחי לא הוה מצי רביה כייף ליה כדתנן הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין. בשני דייני גזירות (דף קי:). ופרכינן והא תני ר' חייא איבד את זכותו ומפרקינן דבשדעת רבו לחזור יצא לחירות משום דכשיצא ע"מ כן יצא וכיון דמכרו הוה ליה כמוכר מהארץ לחו"ל אבל בשאין דעת רבו לחזור איבד את זכותו כיון שהעבד מדעתו יצא:

ההוא עבדא וכו' אזל מריה בתריה. להשיבו בחזקה:

ואי לא מפקעינן ליה מינך. לאו דוקא הפקעה גמורה דאם רוצה להשתעבד בו בא"י רשאי אלא לומר דלא יהיב ליה רשותא להשיבו לחו"ל וממילא הוי כמופקע לפי שהוא לא ירצה להתעכב בארץ ואף למוכרו שם לא ימצא אלא בפחות מדמיו כיון שהכל יודעין שאינו רשאי להוציאו לפיכך השיאו עצה דלכתוב ליה שטרא אדמיה ולכתוב ליה גיטא דחירותא אבל הר"ם במז"ל כתב בפ"ח מהלכות עבדים ואם לא ירצה האדון לשחררו מפקיעין ב"ד שעבודו מעליו וילך לו עד כאן משמע ליה מילתא כפשטא דלא תסגיר עבד אל אדוניו היינו שאין מחזירין אותו לעבדות אפילו בא"י ומ"מ צריך לומר שאין כופין את רבו לכתוב לו גט שחרור דאם כן אמאי אמר לו דלכתוב ליה שטרא אדמיה והיינו טעמא משום דקרא לא קאמר אלא לא תסגיר כלומר אל תחזירנו לעבדות ומיהו צריך גט שחרור ואין כופין את רבו לכתוב לו:

דף כג:

ספר תורה שכתבו מין. אדוק בעבודת כוכבים כגון כומר:

ישרף. דודאי לשם עבודת כוכבים כתבו:

כתבו עובד כוכבים יגנז. שאע"פ שאינו כותבו לשם עבודת כוכבים פסול מדתניא בגמ' ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ומסור לאנסים ועובד כוכבים ועבד ואשה וכותי וקטן וישראל מומר לעבודת כוכבים פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה. כלומר דעבד ואשה אינן בקשירת תפילין דמצות עשה שהזמן גרמא הוא (מנחות דף לו:) דלילה ושבת לאו זמן תפילין הם וכותי משום דקסבר גירי אריות הם ומומר לעבודת כוכבים ומסור לאנסים הרי פרקו עול מצות תורת משה מעליהן כפרש"י ז"ל וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תפילין דפסולייהו מדאורייתא הוא ואחרים פירשו דמסור לאנסים וישראל מומר לעבודת כוכבים מדינא איתנהו בקשירה אלא דמדרבנן כיון שפרק מעליו עול מצוה אפילו לא הוי מומר אלא למצוה אחת דשביק בה היתירא ואכל איסורא עשאוהו מדבריהם כאילו אינו בקשירה וכל הני הואיל וליתנהו בקשירה ליתנהו נמי בכתיבת תפילין ומזוזות דמשתעי בהו קרא וכ"ש בס"ת דהא קדיש טפי מינייהו ומכאן למד ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה ציצית כיון דלא מיפקדא וחלקו עליו בתוספות מדפסלינן בפרק התכלת (דף מב.) ציצית בעובד כוכבים מדרשא דבני ישראל ועשו ולא העובדי כוכבים ועשו ומדאיצטריכינן להאי דרשא ולא נפקא לן משום דליתנהו בלבישה דנימא כל שאינו בלבישה אינו בעשיה כדאמרי' הכא בתפילין ש"מ דלא דרשינן הכי בציצית ומינה דנשים עושות ציצית אע"פ שאינן בלבישה דדוקא בס"ת ותפילין ומזוזות הוא דנפקא לן מדכתיב וקשרתם וכתבתם ובפ"ק דסוכה (דף ח:) נמי מכשירין סוכות גנב"ך:

נמצא ביד מין יגנז. משום דספק כתבו ספק מצאו וכשר הוא:

נמצא ביד עובדי כוכבים אמרי לה יגנז ואמרי לה קורין בו. כך היא הגרסא בספרים והכי פירושה אמרי לה יגנז מספקא דשמא הוא כתבו ואמרי לה קורין בו משום דשכיח טפי שישראל כתבו לפי שאין דרך עובד כוכבים לכתוב אבל מין דרכו לכתוב ולפי גרסא זו משמע דנקטינן כלישנא בתרא דקורין בו וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר אבל הרי"ף ז"ל כתב אמרי לה קורין בו ואמרי לה יגנז דחיישינן שמא עובד כוכבים כתבו נראה שהוא פוסק דיגנז ומיהו אפשר שאם הוחזק שבזזו עובד כוכבים ספרי יהודים דתולין דאותן ספרים שלהם הוי וקורין בהם דבכי ה"ג שכיח טפי:

גרסי' בגמ' [דף מה:] **ציפן זהב**. כלומר לתפילין או שטולה עליהן עור בהמה טמאה פסולין. כלומר אם חיפן בעור בהמה טמאה פסולין דכתיב בפיך מן המותר בפיך וטולה מלשון טלאי:

עור בהמה טהורה כשרין. אע"פ שלא עבדן לשמה רשב"ג אומר אפי' עור בהמה טהורה פסולין עד שיעבדם לשמן. ואמרינן בגמ' דכיון דרשב"ג בעי עיבוד לשמה כ"ש דבעי כתיבה לשמה והרי"ף ז"ל הביא ברייתא זו בהלכות תפילין ולא פסק בה כלום דמשמע דס"ל דכרבנן נקטינן דרבים נינהו והכי נמי מוכח בפרק נגמר הדין (דף מז:) דליתא לדרשב"ג דאמרינן התם האורג בגד למת אביי אמר אסור רבא אמר מותר אביי אמר אסור הזמנה מילתא היא ורבא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא ופרכינן עלה דאביי מהא דתניא [דף מח:] אמר לאומן עשה לי תיק של ס"ת ונרתק של תפילין ורצועותיהן עד שלא נשתמש בו [קדש ישתמש בו] חול משנשתמש בו קדש [אל ישתמש בו חול]. אלמא הזמנה לאו מילתא היא וקשיא לאביי. ופרקינן תנאי היא דתניא ציפן זהב וכו'. כלומר דאביי דאמר כרשב"ג ורבא דאמר כרבנן וכיון שכן משמע דלית הלכתא כרשב"ג דהא בפלוגתא דאביי ורבא קי"ל כרבא וכיון דלית הלכתא כרשב"ג לית לן למיפסק כשמואל דקאי כוותיה בהתכלת [דף מב:]. ואיכא למידק דבפ"ק דסוכה (דף ט.) עלה דמתני' דתנן סוכה ישנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין פרכינן בגמ' וב"ה לית להו הא דאמר רב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב עשאה לציצית מן הקוצין ומן הגרדין ומן הנימין פסולה. כלומר כל אלו הן חוטין התלויין בבגד וכיון שלא נתלו בה לשום ציצית פסולה משום תעשה ולא מן העשוי אבל מן הסיסין. כלומר פקעיות של חוטין שאינן טווין לשם ציצית כשרה דרב לא בעי טוויה לשמה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אף מן הסיסין פסולה אלמא בעינן טוויה לשמה ה"נ בעינן עשיה לשמה. ומפרקינן שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך. והרי"ף ז"ל הביאה בהלכות ציצית ופסקה לדשמואל ונראה שפסק כן משום דמדשמואל מקשינן ובדידיה שקלינן וטרינן התם ומשמע דכיון דקי"ל כשמואל איתא לדרשב"ג דבפ' התכלת (שם) מייתי פלוגתייהו דרב ושמואל ואמרי' עלה כתנאי ציפן זהב וכו' רשב"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולין עד שיעבדם לשמן כלומר ושמואל כרשב"ג וכיון דקי"ל כשמואל על כרחין אית לן למפסק כרשב"ג. תירץ הרמב"ן ז"ל דסוגיין דפ"ק דסוכה מיחלפא אסוגיין דפרק התכלת משום דהתם הוה סבירא ליה דשמואל לאו משום דגדילים תעשה לך אמרה אלא ה"ה לכל המצות כדקא ס"ד בסוגיא דסוכה מעיקרא ומש"ה מוקמינן ליה כרשב"ג אבל לפום מסקנא דסוכה דמסקינן שאני התם דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך מש"ה בעינן לשמה אבל

בסוכה דלא כתיב בה הכי לא בעינן עשיה לשמה ממילא תפילין נמי כיון דלא מייתי בהו קרא דהא לא כתיב בהו הכי לא בעינן לשמה בעשיה כלל דקרא דוהיו לך לאות לאו בעשייה הוא דהא דרשינן לה במנחות [דף לז:] לך לאות ולא לאחרים לאות הלכך לא בעינן בהו עיבוד לשמה דמאי שנא מסוכה. הילכך לפום מסקנא דסוכה הוו יכלי למימר התם במנחות לרב ודאי תנאי היא ושמואל אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן ואע"ג דלא מסיימינן התם הכי כיון דאסיקנא בסוכה דשאני ציצית משום דכתיב בה לך לשם חובך אבל היכא דלא רבי לא בעינן עשיה לשמה והיינו טעמא דסוכה ממילא ידעינן דשמואל דאמר אפילו לרבנן והדרינא לכללא דנקטינן דיחיד ורבים הלכה כרבים וליתא לדרשב"ג זו היא שטתו ז"ל ואינה ברורה אצלי שאע"פ שמצינו סוגיות מתחלפות בתלמוד היינו אי משום דבחדא סוגיא לא שמיע לן ברייתא דשמעינן לה בתר הכי באידך אי משום דבתר הכי מחדשינן אוקמתא וסברא חדתא אבל דלא שמיע לן מתני' הא ודאי ליכא למימר ואם איתא דהתם דבפרק התכלת סבירא לן דשמואל בכולהו מצות נמי בעי לשמה ומש"ה מוקמינן לדידיה ולדרב בפלוגתא דתנאי אי הכי פלוגתייהו תליא בפלוגתייהו דב"ש וב"ה במתני' טפי ממאי דתליא בפלוגתא דרבנן ורשב"ג ותקשי דב"ה לשמואל ואיני רואה מקום לדחות זה אא"כ נדחוק ונאמר דהתם סבירא לן דב"ה ס"ל דבעינן סוכה לשם חג ומתני' הכי קתני אי זו היא סוכה ישנה שהתירו ב"ה כל שעשאה באותן ל' יום שקודם לחג דמסתמא לשום חג איתעבידא ואם עשאה לשום חג אפילו מתחלת השנה כשרה לב"ה וב"ש פסלי לה משום דלא מינכרא שתהא סוכת מצוה וזה ודאי אינו במשמע דאי תוך שלשים יום מיקרי ישנה מאי ניהו חדשה דמכשרי ב"ש וכי לא מכשרי אלא בעשאה בערב יו"ט ממש או מחצות היום ולמעלה ועוד דהתם לעיל מינה בסמוך [בדף מב.] אמרינן הרי סוכה ישנה דכשרה בעובדי כוכבים דתניא סוכת עובדי כוכבים סוכת נשים וכו' סוכה מ"מ כשרה ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה וליכא ספיקא דכיון דמכשרינן סוכת עובדי כוכבים לא בעינן לשמה דעובד כוכבים ודאי אדעתא דנפשיה קא עביד ואפילו ישראל עומד על גביו כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כג.) אלמא ס"ל דב"ה לא בעי בסוכה לשמה ואי אפשר דהדרינן מהך סברא דקושטא ממילא בתוך כדי דיבור. לפיכך אני אומר דהתם בפ' התכלת [דף מב:] כי אוקמינן פלוגתייהו דרב ושמואל בשעשאה מן הסיסין בפלוגתייהו דרבנן ורשב"ג. סברי דרב נמי בציצית בעי עשיה לשמה ולא פליג איהו ושמואל אלא בטוויה משום דהתם איכא תרי לישני חד מינייהו [בדף מב.] דאמר רב יהודה אמר רב מניין לציצית בעובד כוכבים שפסולה ובהאי לישנא שקלינן וטרינן התם טובא ובתר הכי אמרינן [שם ע"ב] א"ל רב מרדכי לרב אשי אתון הכי מתניתו לה

אנן הכי מתנינן לה אמר רב יהודה אמר רב מניין לציצית בעובד כוכבים שכשרה ולפום סוגיא דהתם משמע דכדמתני לה רב אשי עיקר דעלה שקלינן וטרינן טובא ועוד דרב מרדכי תלמידיה הוה וכמאן דמתני לה רביה עיקר וכיון דציצית בעובד כוכבים לרב פסולה נקיט תלמודא דרב בציצית לשמה בעי ומש"ה כי מייתי בתר הכי פלוגתייהו דרב ושמואל במן הסיסין סבירא לן דרב נמי בציצית עשיה לשמה בעי ופסוליה דמן הגרדין ומן הקוצים ומן הנימין משום דליכא תליה לשמה אבל מן הסיסין כשרה דטוויה לא מגוף העשיה היא ושמואל ס"ל דאף טוויה נמי בעינן לשמה ומש"ה מוקמינן להו לדרב ושמואל בפלוגתא דרשב"ג ורבנן משום דס"ל דעיבוד וטוויה כי הדדי נינהו שכשם שאין הטוויה מגוף עשיית הציצית כך אין העיבוד מגוף עשיית התפילין וס"ל דאפילו רבנן מודו לרשב"ג דבתפילין בעינן לשמן אלא דבעיבוד שאינו מגוף העשיה פליגי ואמרי דלא בעי לשמה כסבריה דרב דפליג אדשמואל בטוויה דציצית אע"ג דבתליה ועשיה מודה ליה. האי הוא מאן דס"ל בסוגיא דהתם ובודאי דלפום ההיא סוגיא לא קי"ל לא כשמואל ולא כרשב"ג אלא הדרינן לכללין דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי ויחיד ורבים הלכה כרבים אבל בסוגיא דהכא סמכו הרי"ף ז"ל והגאונים על מה שמצאו בנסחאות אלמא בעינן טוויה לשמה ה"נ בעינן עשיה לשמה ולפי נוסחא זו דלא פרכינן אלא מדשמואל משמע דלא בעי [רב] עשיה לשמה כלל דאי הכי לפרוך מתרוייהו והוה עדיף טפי אלא משמע דבסוגין דהכא סבירא לן כי ההוא לישנא דהתם דרב יהודה אמר רב דציצית בעובד כוכבים כשרה דלא בעי רב בציצית עשיה לשמה ולפיכך פסקו כשמואל מדשקלינן וטרינן הכא כוותיה ומדאמרי' בפ' התכלת [דף מב:] דבעינן בציצית צביעה לשמה אבל מ"מ לפום סוגיין דהכא אע"ג דקי"ל כשמואל לית לן למיפסק כרשב"ג אי משום דבתפילין לא בעינן לשמה כלל וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד או שמא אע"ג דבעינן בהו לשמה עיבוד מיהא אינו מגוף מלאכתן ולא דמי לטוויה דהתם במנחות משום דסברי דרב אע"ג דבעי לשמה בעשיית ציצית בטוויה לא בעי הוה לן למימר דטוויה אינה אלא כעיבוד ומשום הכי קם ליה כרשב"ג אבל לפום סוגיא דהכא לאו בהכי תלי כלל אלא רב לא בעי עשייה לשמה ושמואל בעי אבל טוויה לדברי הכל מגוף הציצית היא ועדיפא מעיבוד דתפילין הילכך אע"ג דבעינן טוויה לשמה בעיבוד לשמן לא קי"ל כרשב"ג אלא הדרינן לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים כנ"ל:

ומכל מקום לענין תפילין וספר תורה אי בעינן בהו לשמה כלל או לא לכאורה משמע מסוגיא דהכא :

מתני' המוציא את אשתו משום שם רע. שאמרו לו שזינתה:

משום נדר. שנדרה היא והוא הוציאה מפני שהיא כעסנית כ"כ שהיא נודרת:

דף כד.

לא יחזיר. בגמ' מפרש טעמא:
לא אסרו זה אלא מפני זה. לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך משום דקסבר טעמא דלא יחזיר משום קלקולא הוא שיאמר אילו הייתי יודע שהיה אפשר להתיר הנדר אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה וכשצריך חקירת חכם מדינא אינו יכול לקלקלה דכיון שחכם צריך לידע הנדר ולהתיר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ולגמרי גמר וגירשה אלא שגזרו בזה שלא יחזיר אטו אינו צריך חקירת חכם. פירוש א"צ חקירת חכם היינו שהבעל יכול להתירה כנדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה וכן פירשו בירושלמי:
ובתוספות פירשו אף בשאר נדרים וכגון שתלתה נדרה בדבר ואמרה קונם בעלי נהנה שגנב כיסי והכה בני ונודע שלא גנב ולא הכה וכן מוכח בתוספתא [פ"ג הלכה ח]:
גמ' והוא שאמר לה משום נדר וכו'. הא לא אמר לה כן יחזיר:
נמצא גט בטל ובניה ממזרים. פירוש הוא יוציא לעז ויאמר כן:
אלומי אלמיה לקליה. דכיון שכנסה זה מוכיח לנו שהשם רע אמת:
הכא אמרינן קים ליה בקלא. עמד על אמתת הקול ויודע שאינו אמת:
מאי קונם. פירוש היכי שייך למימר קונם שאני מגרשיך ומפרקינן דמיירי כגון שאסר עליו הפירות אם לא יגרשנה:
אין בזו מפני תיקון העולם. פירוש כל שנדר הוא יכול הוא להחזיר ואין לחוש בזה לתיקון העולם שתקנו כשנדרה היא:
מתני' המוציא אשתו משום אילונית. פירוש שחשב שהיא אילונית גמורה דהיינו דוכרניתא דלא ילדה וגירשה בגט ואע"פ שהאילונית אינה צריכה גט כדתנן ביבמות [דף ב:] וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ואילו היתה צריכה גט אפי' מדרבנן לא היתה צרתה מותרת להתיבם דהויא לה צרת ערוה וכדאיתא התם י"ל דלא נולדו בה סימני אילונית גמורים אלא שהוא חשב כן והיינו דקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים ואם נולדו בה סימני אילונית אי אפשר בשום צד שיהיו לה בנים ורש"י ז"ל כתב בשלא הכיר בה כשכנסה וצריכה גט דחזקה בעל לשם קדושין כדי שלא יבעול בזנות ואינו מחוור דא"כ לא משכחת אילונית יוצאה בלא גט כלל:
אומרים לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך. פי' הרב הגאון ז"ל דאמרינן לה השתא הוא דבריאת. ואינו מחוור שהרי הוא היה מוציאה משום אילונית שאי אפשר לה להתרפאות

ועל דעת כן גירשה וא"כ היאך אומר לה השתא הוא דבריאת והלא אי אפשר שתתרפא ממה שהיה הוא מחזיקה ועל דעת כן גירשה ואם היה יודע שתתרפא לא היה מגרשה והנכון דה"ק על דעת שתתבע כתובתיך לא גרשתיך כי הוא היה סבור שהיתה אילונית אלא שאמרנו לו שיהא גומר ומגרש בכל צד אבל לא גירשה על דעת שתתבע כתובה:

דף כד:

לוקח מביא בכורים. פי' אע"פ שגדלו הפירות ברשות עובד כוכבים:
גמ' דאיכא קטלא. שהיו רשאין להרגו אם יעבור הזמן ולא יפרענו כי כן היה דרכם:
לתאבון. שאין לו מה יאכל אלא האיסור ההוא:
גרסי' בגמ' [סוף הפרק דף מח:] אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא בדליכא פירא בארעא אבל איכא פירא בארעא מגו דמשתעי דינא אפירא משתעי אקרנא. וכיון דטעמא משום מגו הוה ליה כההיא דאמרי' בפ' מי שהיה נשוי (דף צד.) הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד לא מצי למימר ליה אידך לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותיה קא עביד ולא מצי אמר אידך אי הואי אנא הוה טענינא טפי ולא אמרן אלא דלא הוה במתא אבל הוה במתא איבעי ליה למיתי ואף כאן אי ליתא במתא או איתה ומיחתה בו שלא ידון מחמתה מציא למימר אי הואי אנא הוה טענינא טפי ומבטלת הדין לגבי הקרקע ואף כשנתחייב ע"פ שנים עדים משום דהו"ל כקבלה עדים שלא בפני בעל דין ואף לגבי פירות יכולה לבטל אם נתחייב מחמת הודאת פיו וזה כלל גדול שבדין זה (אית ליה) [אי איכא] פירא ואיתה במתא מהני כשהפסיד בעדים ולא הוי כשלא בפני בעל דין דכיון [דאיתא] (ליה) פירא בארעא חשיב כשותף אבל ליתא במתא לא. זהו דין הקרקע. ולגבי פירות מהני בעדים [אפילו ליתה במתא] ולא בהודאת פיו דליכא למימר שתועיל הודאתו למחצית הפירות כמו בשותף שמועיל הודאתו לחלקו שהרי אינו יכול למכור בהם כלום משום ריוח ביתם והכל משועבד לשניהם עוד כתב רבינו ז"ל דאף בנכסי צאן ברזל אם (אבד) [דנו] הדין שלא ע"פ עדים אלא בהודאתו יכולה היא לבטל הדין דכיון שיכולה לומר (יבמות דף סו:) כליי אני נוטלת הרי הן כשלה אבל דנו הדין על פי העדים ודאי מהני אפילו ליתה במתא דאינה כשותף בנכסי צאן ברזל:
הדרן עלך השולח הניזקין שמין בעידית. כשבאין להגבות לניזק מנכסי המזיק שמין לו בעידית שנאמר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם:
ובעל חוב בבינונית. שבנכסיו:

גמ' אתה נועל דלת בפני לוין. אם לא יוכל לגבות אלא מן הזיבורית שאע"פ שהוא שוה כנגד חובו לא קפיץ עליו זביני:

כתובת אשה בזבורית. ולא תמנע מלינשא מחמת כך. דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא. ויש כותבים דאף הנדוניא אינה נגבת אלא מן הזיבורית דהא קי"ל [דף נ.] דבר תורה בעל חוב בזיבורית אלא שלא תנעול דלת בפני לוין והכא ליכא נעילת דלת דרוצה אשה להנשא יותר מהאיש ויש דוחין זה דודאי במה שהביאה מבית האב אם תוציאנה בזבורית ממנעי ולא נסבי ולזה הדעת נוטה:

ואע"ג שכתוב בו שבח. שהתנה בשטר ליפרע ממובחר שבנכסיו אינה גובה אלא מן הזיבורית דרבן גמליאל ובית דינו הן הן אביהם של יתומים ותיקנו שלא ליפרע מן יתומים אלא מזיבורית וכן הלכה וכתב הרמב"ן ז"ל שאם פירש בין ממני בין מיורשי מהני וכדאמרינן בכתובות (דף פו:) דאף בפוטר האשה מן השבועה (יורשיה) [יורשיו] משביעין אותה מתקנת הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואפ"ה אם כתב בפירוש בין ממני בין מיורשי גובה שלא בשבועה כמו שכתב שם הרב הגאון ז"ל:

יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. ודוקא בבעל חוב אבל בנזקין לקטנים דוקא עבוד רבנן תקנתא שלא ליפרע מהם אלא מזיבורית אבל לא לגדולים והכי מוכח בגמ'. יתומים לאו דוקא דה"ה לאחין או לשאר יורשין בין לשבועה בין לזיבורית וא"ת למ"ד בערכין (דף כב.) אין נזקקין לנכסי יתומים אלא לשטר שרבית אוכלת בו היכי משכחת לה גובה מהן בשבועה. כי המלוה ברבית אין מוסרין לו שבועה י"ל משכחת לה בגר תושב שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים אבל לא קבל עליו שלא ללוות ברבית אי נמי בעובד כוכבים שקבל לדון בדינינו וכפי מה שכתב רת"ם דלא אסרו לעשות שותפות עם העובד כוכבים שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך [אלא דוקא לכתחלה] אבל בדיעבד אם נתחייב לו שבועה מותר להשביעו אבל רש"י ז"ל אסר אף בדיעבד ועכשיו אין נמנעין מלהשתתף עמהם וכתבו משם התוס' דהאידנא שרי שאין נשבעין בשם עבודת כוכבים:

דף כה.

אין אומרים כל הקודם בשטר [צואה] זה זכה. שאם אין מספיקין הנכסים לכולם א"א הקודם בשטר ראשון נוטל ראשון:

לפיכך יצא עליו שטר חוב גובה מכולן. פי' לפי חשבון וכן אם לא הספיקו הנכסים נוטלין לפי חשבון כל אחד מהם שהרי נתכוון לתת לזה פי שנים על זה:

ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית . ומשום דסתמא קתני משמע אף בנתרצה לו לא היה בע"ח גבי מבינונית אלא מזיבורית דכיון דאחרון זה היה ראוי לו ור"ל בינונית אע"פ שנתרצה לו הוה ליה כמכרו לו ואמר רבא [בפרק מי שהיה נשוי] (דף צב.) ובפרק קמא דב"ק (דף ח:)ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא בע"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה כל דזבן בינונית אלא ודאי כדאמרן [וכן מצאתי ספרים ישנים] כתוב בהן אע"ג דקמא בבינונית ובתרא בזיבורית דאלמא דינן בכך ורבינו ז"ל דחה דדילמא כגון שהבינונית כנגד חוב של זה וכשבאו לחלק לקח כל אחד מחצית (השדה) ומחצית הזיבורית ונמצא שהבעל חוב כשגובה חובו מאחרון צריך לגבות מקצתו מהזיבורית ובתוספות נסתפקו בדין זה. וא"ת והיכי קרי למתנת ש"מ משעבדי דא"כ מלוה על פה בגו זימנא ומזון האשה והבנות לא יגבו מהן וליתא מדאמרינן ביש נוחלין (דף קלג.) השתא ירושה דאורייתא אמרת אלמנתו ניזונית מנכסיו מתנת ש"מ לא כ"ש ויש לומר דהכא במתנת ש"מ במקצת ובקנין דכמתנת בריא היא אבל במתנת ש"מ בכולה אי קמא בינונית ובתרא זיבורית מבינונית דקמא גבי וכן דעת הרי"ף ז"ל והרמב"ן ז"ל בבבא בתרא:

אשתדוף. נשדפו:

מתני' אין מוציאין לאכילת פירות. הרי שגזל שדה מחברו ומכרה לאחר והלוקח זרעה ועשאה פירות ובא הנגזל וטרפה מן הלוקח ולא נתן לו כי אם היציאה כדינו והלוקח גובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי באחריות מכרה לו בשטר והויא כמלוה בשטר והפירות גובה מנכסים בני חורין כדמפרש בגמ':

ולשבח קרקעות. אם השביח אותה שנטע בה אילנות והנגזל טרפה הימנו:

ולמזון אשה והבנות. שלו שקבל עליו לזונן כדתנן (כתובות דף נב:) לא כתב לה בנן נוקבן דהויין ליכי מינאי יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי חייב מפני שהוא תנאי ב"ד:

גמ' מפני שאינן כתובין. [שאין כותבין הפירות] הללו כשנכתב שטר מכירה על קרקע הגזולה שעדיין לא היו [בעולם] ולא כתב בשטר [אלא] שפלוני מכר לפלוני קרקע פלונית באחריות הילכך דמי הקרקע הוי כמלוה בשטר אבל דמי הפירות הוי כמלוה על פה דאע"פ דכתב ליה מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי [זביני אלין] אינון ועמליהון ושבחיהון ופיריהון אפ"ה אין קול יוצא אלא על המקח לא על השאר כיון שעדיין אינן בעולם ואפשר שלא יבאו. ודפרכינן והא מזון האשה והבנות וכו' לא פריך אלא ממזון האשה ולא משל בנות דהנהו נמי לא באו לעולם בשעת כתיבה ואולי לא יבואו:

דף כה:

מתני' יתומים שסמכו אצל בעל הבית. שבאו אצלו להשתדל בנכסיהם אבל לא מנוהו אביהם אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם . כאפוטרופא:

ישבע. כשמחזיר הנכסים ליתומים נשבע שלא לקח משלהם כלום:

חלוף הדברים. דמנוהו בית דין ישבע דליכא למיחש דלמא מימנע ולא מקבל דבההיא הנאה דנפיק עליה קלא דגברא מהימנא הוא דאין ב"ד ממנין אלא אדם נאמן וכשר ודאי לא מימנע אע"ג דרמי עליה שבועה אבל מינהו אבי יתומים אי רמית עליה שבועה אתי לאימנועי ומ"מ כל שהחזיקו בנכסים אין יכולין לחזור בהן והכי איתא בתוספתא (דב"ב פ"ח הל"ג):

המטמא. טהרותיו של חברו:

והמדמע. שמערב חולין עם תרומה:

שפיגלו. ששחטו הזבח לאכלו חוץ למקומו:

גמ' להאכיל. הפירות שרוצין לאכול אבל לא הפירות שרוצין להניח ולהצניע:

לחוב על מנת לזכות. כלומר אפילו דנו על מנת לזכות ונתחייבו בזה אין היתומים נפסדין ולכשיגדילו ידונו עמו:

ברחוק. שדה הרחוק מן העיר כדי לגאול הקרוב דדילמא משתדיף הקרוב שאין אדם יודע אי זה מהם יכשר:

לא משפיין. לא יעשו פירות בשופי:

להוציא עבדים לחירות. אם באים לפדות עצמן בכסף שנותנים להם אחרים ע"מ שאין ליתומים רשות בהם:

אבל מוכרין אותם לאחרים. לתקנת היתומים כגון להאכילם:

אף העבד עצמו נותן דמי עצמו ויוצא. לחירות:

מפני שהוא כמוכרו לעצמו. ומה לי מכרו לעצמו מה לי לאחרים ותנא קמא סבר מפני שנראה כמוציאן לחירות שאין הכל יודעין בדמים שהוא נותן:

וצריך לחשב עמהן באחרונה. פירוש ולהשביעין אם נטלו משל יתומים כלום:

רשב"ג אומר אינו צריך. והלכתא כוותיה והרב בעל העיטור ז"ל כתב דדוקא באחרונה אין מחשבין אבל בתחלה צריכין ב"ד לחשוב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקעות והחובות וכל מה שנתנו בידם ואע"ג דאמרינן דאין נשבעין הני מילי בטענת שמא אבל בטענת ברי כגון שאמר ליה יודע אני שלקחת משלי כך וכך משביעין והילכך

צריך שידעו מה שקבלו ומה שהחזירו וכתב הראב"ד ז"ל שכותבין שני שטרות א' לאפוטרופוס ואחד לקרובים של יתומים אות באות והוא הנקרא שטר שמוש ב"ד:

דף כו.

ואם מינן אבי יתומים. בחייו הרשות בידו. פי' ולא חשבינן להו כאפוטרופא דמפסיד דמסלקינן ליה. וכתב ר"י ז"ל דהרשות בידם גרסינן. והכי פירושו אם מינן אבי יתומים בחייו שהיה רגיל להפקיד להם הרשות ביד ב"ד למנותן עכשיו דאנן סהדי דניחא ליה לאב. וה"ג בתוספתא (דב"ב פ"ח הל"ד ע"ש) אין עושין אפוטרופין נשים ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומים בחייו הרשות בידו ושמעינן מסיפא דאף באפוטרופוס שמינוהו ב"ד אין רשאין לעשות כל הדברים הנזכרים למעלה שלא לעשותן דהא בסיפא קתני ואם מינן אבי יתומים מכלל דעד השתא במינוהו ב"ד איירינן ומכל מקום כשנטלו רשות מב"ד הכל מותר וה"ג בתוספתא [שם] וכולן אם נטלו רשות מב"ד מותר שאין לך בדברים אלא מקומן ושעתן:

לאשתי ביתי ולשורי שדי. שהאשה עיקר הבית ורוב תבואות בכח שור:

מאי עבידתא דמזבנא. היך יכולה למכור:

יתומים שסמכו אצל בעל הבית. דינו כאפוטרופא אף לעשר הפירות ומכאן דיתומים שסמכו אצל בעל הבית דינו כאפוטרופא לכל דבר וכתב הראב"ד ז"ל דלא משבעינן ליה דהשתא מינהו אבי יתומים דאי לאו דעבד ליה נייח נפשא לא הוה ממני ליה אפוטרופא חששו דילמא מימנע כ"ש זה שסמכו אצלו וכן דעת הרמב"ן ז"ל והכי מוכח בפרק הכותב [ואין דעת הרא"ש כן בספרו]:

משוך פירי מיתמי. שמכרו היתומים פירות ומשכן הלוקח מהם ולא נתן דמים:

זול לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. כלומר היתומים כהקדש הן לא יהא כח הדיוט חמור משל הקדש ובהדיוט דבר תורה מעות קונות ותיקנו שתהא משיכה קונה והילכך כיון דבעלמא אין ההדיוט יכול לחזור בו כל שמכר להדיוט אף לגבי יתומים אע"ג דאמרינן דלא מקנו אלא בכספא אין הלוקח יכול לחזור בו ולא אמרו לא מקנו אלא בכספא אלא לתועלת היתומים:

אמשיכו פירי ליתמי. שקנו לצורך יתומים פירות ומשכום:

היינו דרב נהילאי. דאמר דלא מקנו אלא בכספא:

וליכא דיהיב להו. אם תהיה ידם על העליונה לעולם:

יהיב זוזי דיתמי אפירי זול לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. פי' בהדיוט דכוותה יכול לחזור בו שאין המעות קונות:
דאמרינן להו נשרפו חטיך בעליה. [וא"ת אמאי] לא אמרינן הכי במשוך פירי מיתמי ואייקר [וכי תימא] דאמרי [יתמי ללקוחות] שלכם נשרף שקנה לכם משיכה אף כאן נאמר כן [למוכרים] י"ל שכך ה"ה כיון שאם רצו כסף ומשיכה קונין בשל יתומים לענין אונסין משעה ראשונה קנו אלא שאם חזרו בהן המקח [בטל] וכ"ז שלא חזרו אם נאנס ללוקח נאנס וכ"נ מדברי רש"י ז"ל:
יהיב זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח הדיוט כו'. והרי הדיוט היה יכול לחזור בו דמעות אינן קונות כ"ש יתומים:
לכרגא. מס המלך שחייבין היתומים. וכן למזונות היתומים ולקבורת' מזבנינן בלא אכרזתא. שאי אפשר להמתין לדברים אלו ימי הכרזה:
כי היכי דלישתמעון מיליה. פירוש הרשות בידו לעשות כן כדי שיהיה מכובד וישמעו דבריו ולא יגזלוהו:
ולא אמיד. אינו מוחזק בעשיר ונמצא שהוא גונב משל יתומים:
אימור מציאה אשכח. וכתב הרמב"ן ז"ל דלא תלינן הכי אלא באפוטרופא שמינהו אבי יתומים אבל לא במינהו ב"ד שאין לב"ד למנות אלא גברא מהימנא ולא דסנו שומעניה וכן דעת הרמב"ם ז"ל [בפ"י מהלכות נחלות] ורבינו ז"ל חולק עליהם דכיון דטעמא משום דלא מחזיקינן אינשי בגנבי לא שנא מינהו ב"ד ל"ש מינהו אביהן [של יתומים] דאי לא [תימא הכי הוה ליה לגמרא] למימר בהדיא עמרם צבעא אפוטרופא שמינהו אבי יתומים הוה כיון דתלי דינא בהכי:

דף כו:

הלכה כאבא שאול. וכתב הרמב"ן ז"ל דאף לענין תשלומין כן דאם פשע ומינהו אבי יתומים פטור דילמא מימנעי והכי מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (דף לט.) דאמרינן שור חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להם אפוטרופא [ומעידין להם בפני האפוטרופא ומשוי ליה מועד וכי הדר נגח] משלם מן העליה ואמרינן מעלית מאן רבי יוחנן אמר מעלית יתומים דאי אמר' מעלית אפוטרופין מימנעי ולא עבדי ואע"ג דהתם מינוהו ב"ד הוא מ"מ הוה ליה כמינהו אבי יתומים כיון דלא נפיק עליה קלא בהכי דגברא מהימנא הוא דאין ממנין אותו אלא לשמור השור שלא יזיק ור"ת ז"ל סובר דכל אפוטרופא שפשע חייב אף על פי שמינהו אבי יתומים והכי מוכח בפרק המפקיד (דף מב:) דאמרינן

בההואי אפוטרופא דזבן תורא ליתמי ולא הוו ליה ככי ושיני למיכל מסריה לבקרא ומית אמרינן התם היכי נעביד נימא ליה לאפוטרופא זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה אלמא הא לאו הכי חייב וטעמא משום דהוה ליה נושא שכר משום פרוטה דרב יוסף (ב"מ דף כט.) וההיא דב"ק שאני דאינו נעשה אפוטרופא לתועלת היתומים אלא אדרבה להזיקם ואי מעלית אפוטרופא מימנע אבל כל שמשתדל בתועלת היתומים אינו נמנע מחמת תשלומין שהוא אומר בלבו אני אזהר מלפשוע ואין הפשיעה מצויה כ"כ:

גוילים שבו לא עבדתים לשמן. וספר תורה בעי עבוד לשמו דבתפילין הוא דאפליגו [דף מה:] רשב"ג ורבנן דלרבנן לא בעי עבוד לשמה אבל בס"ת מודו [והרמב"ן ז"ל כתב] ומזוזה דינה כתפילין מדאמרינן (מנחות דף לב.) ס"ת שבלו ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה הא מורידין עושין [אלמא מזוזה אינה צריכה עבוד לשמה כתפילין] אבל הרמב"ם סובר [דתפילין בעי עבוד לשמה כס"ת אבל] מזוזה לא בעיא עבוד לשמה:

ס"ת ביד מי [א"ל] **ביד לוקח וכו' ואינך נאמן להפסיד ס"ת**. ומשום דחזקת פועל עשה כהוגן מה שבידו וכל שאין בידו אינו נאמן דחזקה משקר ומיהו באדם בעלמא (גיטין דף ב.) עד אחד נאמן באיסורין בכל צד דסתמא אמרו נאמן:

טעי בדרבי ירמיה. והיה סבור כמו שהיה סובר רבי ירמיה שאין הספר כולו נפסד מחמת כך אלא סגי בהעברת הקולמוס על האזכרות לשמן:

מתני' העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת ואע"פ שהשיאה אביה [קטנה דהויא לה אשת איש גמורה אפ"ה מקבלת גיטה ומתגרשת משום דלא בעינן דעתה דאשה מתגרשת בעל כרחה]:

ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה. ולמאן דאמר ביבמות [דף קיד.] דקטן אוכל נבילות בית דין מצווין להפרישו [הכא מיירי] בתרומה דרבנן ובאיסורין דרבנן לכולי עלמא אין אנו מצווין להפרישו:

מריש. קורה:

שיטול את דמיו. ולא הצריכו לקעקע כל הבירה וליטלה ולהחזיר הגזילה בעין:

ושלא נודעה לרבים. שלא נודע הגזל לרבים:

דף כז.

גמ' מפר תקנת השבים. שאם יצטרכו לקעקע הבירה ימנעו מלעשות תשובה:

מתני' לא היה סיקריקון. פי' אנס. כלומר שאינו יכול לטעון דין אונס ולומר אנוס הייתי כשמכרתי:

בהרוגי המלחמה. אבל משם ואילך היה יכול לטעון דין אונס וטעמא מפרש בגמ' דבשעת הרוגי המלחמה דגזרו כל דלא קטיל לקטליה אגב אונסיה גמר ומקני אבל בתר הכי אמרו כל דקטיל לקטלוהו והילכך כשאנסו שדה לא גמר והקנה ונקט ביהודה מפני ששם היתה [הגזירה שהיתה] [ירושלמי הלכה ז] קבלה בידם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בעורף אויביך:

מקחו בטל. שיכול לומר כשהסכמתי על המכירה נחת רוח עשיתי לסיקריקון:

אבל אם לקח תחלה מבעל הבית ואחר כך מסיקריקון מקחו קיים. שלא היה לו לקיים תחלה המקח מפני נחת רוח אם לא שמכר מרצונו:

נותן לבעלים רביע. דמן הסתם רביע מוזיל הסיקריקון:

אימתי. סגי בנתינת רביע:

בזמן. שאין ביד בעה"ב במה ליקח השדה:

ירושלמי [סוף הלכה ז] הם אומרים היה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידכם ליקח אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ ובלשון הזה הביא הרשב"א ז"ל בתשובה:

בפני סיקריקון. פירוש ברשותו:

גמ' לא שאנו. דמקחו בטל:

אלא שאמר בעל השדה לקונה זה לך חזק וקנה. ועל כן יכול לטעון נחת רוח עשיתי לסיקריקון כיון דלא הוי אלא דבורא בלחוד. אבל אם קיים בשטר המכר קנה לוקח דאי משום נ"ר לא היה לו לעשות כל כך לכתוב שטר בדבר:

עד שיכתוב אחריות. שיקבל עליו ישראל זה אחריות דכולי האי לא איבעי ליה למעבד אם לאו שמרצונו קיים המקח שאם לא כן היה יכול לומר לסיקריקון את מזבנא ואנא מקבלנא אחריות ומ"מ אם יש לו עדים שנאנס בקבלת האחריות ודאי בטל מקח:

מאי אחריות נמי שטר. דכל שכתב שטר הוה ליה כקבל אחריות:

נכי ריבעא זבין. שוה ד' מאות מכר לו בג' מאות:

ארצי ליה זוזי. מנה לו המעות מלשון המרצה מעות:

אנפראות. אונס:

דואר. שוטר:

קביל. צועק:

אחולי אחליה. ואע"ג דתלוה ויהיב הוא אינו כלום [משום דלא אמרי' בעלמא אין מתנתו מתנה אלא דמשום דאיכא למימר אע"ג דלא אזיל וקביל לא משום דאוחיל ליה הוא אלא משום דלא מצא עת למיזל ולמקבל אבל הכא בי דואר קבוע בכל עת כיון דלא קביל ש"מ אחולי אחיל]:

רצו קרקע. דמי אותו רביע נוטלין:

דף כז:

מתני' חרש רומז ונרמז. פי' מועילין מעשיו אם רומז או רומזין לו וע"י כן גיטו גט:

בן בתירא אומר קופץ ונקפץ. ומועיל לגבי מטלטלין אם קנאם לו או מכרם בכך והרמיזה הוא בעיניו וקפיצה בשפתיו:

גמ' אבל בגיטין דברי הכל ברמיזה. בלבד הוא שמוציא ומיירי בשנשא כשהוא חרש אבל נשא כשהוא פקח ונתחרש לא וכמ"ש הרב ז"ל בריש פ' מי שאחזו:

כל חד וחד לפום חורפיה. אם הוא פקח וחריף מבר שית מהני ואי לא בר שבעה או בר תמניא לפי מה שהוא אדם:

וטעמא מאי. מועיל והלא אין מעשה קטן כלום:

משום כדי חייו. שיוכל להתפרנס כשיוכל למכור שלו שאם לא כן לא יוכל להתפרנס:

וטעותו עד כמה. אם טעה במכר עד כמה הוא חוזר:

עד שתות כגדול. דאפסיקא הלכתא במציעא [דף נ:] שתות קנה ומחזיר אונאה וכת' רבינו האי ז"ל דכיון דטעמא משום כדי חייו אין ממכרו ממכר אלא לכדי חייו ולפי דעתנו אנו [רואין] אם יש שם ממון הרבה נותנין לו קצת ממנו לסחורה כדי להתלמד [במו"מ אע"פ שאינו צריך לכדי חייו] לפי מראית עיני הדיין ע"כ והרמב"ן ז"ל כ' דכיון דתקון רבנן שיהא ממכרו ממכר לא פלוג רבנן בין כדי חייו ליתר מכאן דאף במתנתו אסיקנא דמהני אחת מתנה מרובה ואחת מתנה מועטת כי היכי דליעבדו מיליה ולא עוד אלא אף במתנת ש"מ דלא שייך למימרא ליעבדו מיליה מהני משום דלא פלוג רבנן והכי מוכח בשילהי מציאת האשה [דף ע. ע"ש]:

ומתנתו מתנה. פירוש במטלטלין דאילו בקרקעות אינו מוכר עד שיהא בן י"ג ויודע בטיב משא ומתן ומתנתו מהניא אע"פ שאינו יודע בטיב משא ומתן ולמכור בקרקעות שירש מאביו עד שיהא בן עשרים וכל זה מפורש בפ' מי שמת [דף קנה: ודף קנו.]:

מתני' מערבין בבית ישן. אם נהגו להניח עירוב בבית א' מן המבוי אין להם להניחו בבית אחרת כדי שלא יתקוטטו:

בור הקרוב . לאמת המים:

המנקף. מלשון כנוקף זית:
אין מוחין ביד. עניים עובדי כוכבים שלא יטלו הלקט או הפאה:
לא תבור ולא תטחון עמה. שמסייעת ידי עוברי עבירה:
מחזיקין ידי עובדי כוכבים בשביעית. שאומר להם חזקו:
גמ' לפתוח ראשון. בבית הכנסת:
ולברך. בסעודה ראשון או בכל מקום:
נקיטינן. הלכה למעשה:
אין שם כהן נתפרדה חבילה. ואין הלוי קורא כלל:
אחריהן. של אלו של כהן ושל לוי מי קורא:
בחומשין. הספרים שלהם היו בגלילה וחומשין היינו שאין שם כל החמשה חומשי תורה:
מפני כבוד הצבור. שנראה כעני ובכאן כתב רבינו ז"ל הלכה ולא למעשה שאם נמצא טעות בס"ת באחד מן החומשים מותר לקרוא בשאר דהא אין החומשין מעכבין זה את זה אלא מפני כבוד הצבור וכיון שהס"ת שלם שפיר דמי:
והא לא ניתן ליכתב. דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לאמרן בכתב:
כיון דלא אפשר. שלא לכתבה מפני שהיתה תורה משתכחת עת לעשות לה' [הפרו תורתך. כלומר עת שיכול האדם להפר התורה כדי לעשות לה'] דבר מצוה:

דף כח.

כותבין מגילה. לתינוק להתלמד בה וכן הלכה. תימה הוא דבגמ' מוכח בהדיא דהלכה כמ"ד אין כותבין :
בני נהרא. שיש שדות רבים השותים מנהר אחד:
במיזל. כשהנהר הולך דרך הילוכו [ומפסיק] כ"ע לא פליגי דעילאי שתו ברישא:
כי פליגי במסכר ואשקויי. [שאין בו כדי לדלות כולן יחד ורוצין העליונים שיהו סוכרין העליונים] סמוך לשדותיהן ומשקים:
באוזלי ואוהרי. אוזלי רשתות של חוטין. ואוהרי של גמי והן מצודות שיש להן תוך וזכה לו כליו והלכך גזל גמור הוא:
בלחי וקוקרי. אין להם תוך:
אם נטל ונתן ביד הרי זה גזל גמור. פי' אע"פ שלא נתכוון לזכות דאי לא מאי קמ"ל פשיטא וכן הוא בירושלמי:

קוברין מתי עובדי כוכבים עם מתי ישראל. פירש רש"י אם מצאום הרוגים עם מתי ישראל ולישנא לאו דוקא דה"ה כשנמצאו מתי עובדי כוכבים לבד שמתעסקים בהם מפני השלום וכן לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם ובפירוש אמרו בתוספתא [סוף פ"ג] מספידים מתי עובדי כוכבים ומנחמים אבליהם מפני דרכי שלום ובירושלמי [כאן סוף הלכה ט] לא שנו עם בכל אלו כלל. ומכל מקום לא שיהו קוברים אותן אצל ישראל דהא אין קוברין רשע אצל צדיק אלא לומר שמתעסקין עמהם:

אשרתא לשון חוזק. כמו (כתובות דף כא:) אשרתא דדייני שהוא קיום השטר:

מקדים יהיב להו שלמא. כדי שלא יצטרך לכפלו אם ישאילוהו הם לשלום תחלה:

שלמא למר. והיה לבו על רבו:

הדרן עלך פרק הניזקין האומר התקבל גט זה לאשתי וכו'. רצה לחזור הבעל יחזור. דגט חוב היא לה ואין חבין לאדם אלא מדעתו לעשות לו שליח לחובתו ומיהו כי מטי גיטא לידה מיגרשא ואע"ג דבעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרינן דאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה והתקבל והולך קאמר והכי איתא בגמ' וגרסינן בירושלמי בכל אתר אתמר התקבל כזכה הכא אתמר הכי [התקבל כהולך] שניא היא דאין חבין לאדם שלא בפניו. כלומר וכיון דחוב הוא לאשה אפי' א"ל בפירוש זכה בשבילה אם רצה לחזור יחזור הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה. ומיהו במזכה גט לאשתו במקום יבם ובמקום קטטה איבעיא לן בפרק האשה שלום (דף קיח:) ולא איפשיטא הילכך חולצת ולא מתייבמת:

האשה שאמרה התקבל לי גיטי רצה לחזור לא יחזור. דכיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה ומיהו דוקא בשא"ל הבעל התקבל גט זה לאשתי או בא"ל הילך דמפרש בגמ' דבהכי סגי דמשמע הילך [כמו שאמרה] אבל א"ל הולך גט זה לאשתי רצה לחזור יחזור לפי דעת הרי"ף ז"ל שהוא פוסק דהולך לאו כזכה ויתבאר בגמ' בס"ד:

לפיכך אם אמר הבעל וכו'. פרש"י ז"ל וכיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ א"ל הבעל לזה שעשאתו היא שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה להיות כידה אלא שתהא שליח שלי להוליכו לידה ובכה"ג אם רצה לחזור כל זמן שלא הגיע גט לידה יחזור שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והכי קאמר שלא יהא גט עד שיגיע לידה כך פרש"י ז"ל ואין הלשון נח בכך. לפיכך נ"ל דהכי פירושה דסד"א דכי תנן בהאומר התקבל רצה לחזור יחזור היינו משום דכיון דאיתתא לא ניחא לה לאו כל כמיניה לזכות לה גיטא ע"י אחר דחוב הוא לה אבל כשעשאתו היא שליח לקבלה סד"א שאע"פ שאמר

הבעל לשליח שאין רצונו שיקבלנו מחמת שליחות אלא שיזכה מיד מחמת הבעל דלסגי ונימא דאם רצה לחזור לא יחזור קמ"ל שאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו לה כלומר בשליחותה אלא הריני מזכהו לה על ידך והולך ותן לה למ"ד הולך כזכה א"נ דא"ל הילך דלכ"ע הוי כזכה דכמו שאמרה משמע דהכי מוקמינן לה בגמ' אפ"ה אם רצה לחזור יחזור אע"ג דגליא דעתה דניחא לה משום דכי תנן ברישא דהאומר התקבל אם רצה לחזור יחזור היינו אפילו היכא דגליא דעתה וכטעמא דאמרינן בירושלמי הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה:

אף האומרת טול לי גיטי. לשון קבלה הוא:

גמ' פשיטא איש הוי שליח להולכה. פשיטא איש דבר שליחות הוא יכול ליעשות שליח לבעל להולכה דכיון דאיתרבי שליחות (קדושין דף מא.) מקרא דושלחה פשיטא דודאי להולכה זכר הוי שליח לחבירו שכן בעל עצמו כשר להוליך גט לאשתו ובמידי דאיהו כשר שלוחיה נמי כשר:

ואשה. אחרת נמי פשיטא לן דהויא שליח לקבלה מאחר דרבי קרא שליחות לקבלה מושלחה מביתו קרי ביה ושלחה בלא מפיק שכן היא עצמה מקבלת את גיטה:

איפכא מאי. מי אמרינן כיון דהוא עצמו לאו בר קבלה הוא שאר זכרים נמי לאו בני קבלה נינהו וכן לענין הולכה דאשה:

שכן אב מקבל גט לבתו קטנה. שהתורה זכתה לו לקבל קדושיה כדילפינן בכתובות [דף מו:] מויצאה חנם ולקבל את גיטה דאיתקש [שם דף מז.] יציאות להדדי הלכך בשליחות נמי כשר:

ואוקימנא בהולכה. לעיל בפ' שני [דף כד.] דהוינן בה אמאי צריכה לומר בפני נכתב והא מכי מטא גיטא לידה איגרשה לה ותרצינן דא"ל הוי שליח להולכה עד דמטית התם הילכך בין איש בין אשה הוו שלוחי קבלה והולכה:

ונחלקו הראשונים ז"ל אם האשה עושה שליח להולכה או לא שר"ח כתב שאין האשה עושה שליח להולכה [והרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות גירושין שהאשה עושה שליח להולכה] וכן דעת הרמב"ן ז"ל ותימה הוא שאם אמרה האשה לשליח שיביא לה גיטה מיד בעלה והלך אצל הבעל ואמר ליה הבעל הוליכוהו לה בכה"ג ודאי מהני שהרי הבעל עשאו שליח אבל אם אומר לו הבעל שאינו רוצה שיהא שלוחו כלל היכי מיגרשה דהא איהי לא קבלה הגט לא מיד הבעל ולא מיד שלוחו ול"נ דאפשר דכיון דשלוחו של אדם כמותו הרי הוא כאילו היא קבלתו אלא שהיא מתנה שאינה רוצה שתתגרש אלא כשיגיע גט לידה ומתניתין דפירקין [דף סה.] דייקא לי הכי דאשה עושה שליח

להולכה דתנן הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא דכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטריך לאשמועינן הכי משום דמיירי שאמר ליה הילך כמו שאמרה דודאי כיון שנותנו לו במקום אחר משמע שעושה אותו שליח להולכה ופשיטא דכשר ועוד דסתמא לא משמע הכי אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר:

דף כח:

איתמר התקבל לי גיטי. פירוש אשה שאמרה לשלוחה הבא לי גיטי והוא אומר לבעל שאשתו אמרה התקבל לי גיטי:

והוא אומר. כלומר הבעל אומר הילך כמו שאמרה:

שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא. כלומר דאע"ג דאיבעיא לן בריש פרק השוכר את האומנין [דף עו.] היכא שאמר בעל הבית לשלוחו שכור פועלים בד' זוזי ואמר להו איהו בתלתא ואמרו ליה כמו שאמר בעל הבית אי אדיבורא דשליח סמכי דאמרו ליה מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב ולא שקלי אלא תלתא או דילמא אדיבורא דבעה"ב סמכי והכי קאמרי ליה כדקאמר בעה"ב [משכרינן] ויהיב להו ד' ולא איפשיטא התם אבל הכא ליכא לספוקי דילמא אדיבורא דידה קא סמיך ומשיגיע גט לידה מגורשת דהא עקריה שליח לשליחותיה דלא ניחא ליה בטרחא דהולכה ואמר שליח קבלה אפשי להיות. להולכה אי אפשי להיות:

וכתב הרב בעל העטור ז"ל דדווקא כדאמר בעל הילך כמו שאמרה אבל א"ל התקבל מגורשת משיגיע גט לידה. וליתא דבגמרא מוכח בהא דאמרי' בסוגיין [דף סג.] מאי לאו קבלה [אקבלה כו'] דבהבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל לי ובעל אומר זכי לה והתקבל לה דאפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת דלא אמרינן התקבל והולך [קאמר] משום דבעל אמאי דא"ל שליח סמיך ולא מחית אנפשיה לעשותו שליח להולכה ומיהו אם האשה אמרה התקבל לי גיטי והשליח אמר לבעל אשתך אמרה הבא לי גיטי והוא אמר התקבל לה משהגיע גט לידה מגורשת דהתקבל והולך קאמר הכי מוכח בגמ':

התקבל לי גיטי. כך אמרה האשה לשליח והשליח אמר לבעל שאשתו אמרה הבא לי גיטי והוא אומר הילך כמו שאמרה כיון שהגיע גט לידה הרי היא ודאי מגורשת. דמה נפשך אי אדיבורא דידה קא סמיך בעל הרי נתגרשה מיד שהגיע גט ליד השליח ואי אדיבורא דידיה קא סמיך משהגיע גט לידה מיהת מגורשת וליכא למימר דילמא

אדיבורא דידיה קא סמיך ולא עשאו שליח להולכה ושליח קא עקר שליחות האשה דאמר שליח להבאה הוינא לקבלה לא הוינא דהא ליכא למימר הכי דמאן דניחא ליה למטרח בהולכה כ"ש דניחא ליה להיות שליח לקבלה הלכך מה נפשך משיגיע גט לידה מגורשת ומיהו אם מית בעל קודם שהגיע גט לידה חולצת ולא מתיבמת דכיון דלא איפשיטא בעיין בפרק השוכר את האומנין (דף עו.) הכא איכא למיחש דילמא אדיבורא דידה קא סמיך ומכיון שהגיע גט ליד השליח נתגרשה הילכך ספקא הוי:

תנו רבנן וכו' והוא אומר הולך ותן לה. פירוש הולך או תן לה והכי איתא בירושלמי דבין הולך בין תן לרבי הוי כזכי ולר' נתן לא הוי כזכי:

אבל אם אמר אי אפשי שתקבל לה. גלי אדעתיה דהולך דקאמר ליה לאו זכי הוא:

[**דף סג:**] **נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת.** אם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה חולצת ולא מתיבמת דמספקא ליה לרב אי הולך כזכי דמי או לא ופרכינן עלה בגמרא ומי מספקא ליה והא איתמר הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו כלומר חייב המשלח באחריותו אם יאנסו מיד שליח זה ואפ"ה אם בא לחזור ולומר החזירם לי שמא יאנסו ממך בדרך אינו חוזר שכבר זכה שליח בשבילו אלמא פשיטא ליה לרב דהולך כזכי דמי ומפרקינן לעולם מספקא ליה ומיהו התם היינו טעמא משום דספק ממונא לקולא דהמוציא מחבירו ידו על התחתונה ומש"ה אינו חוזר [הכא ספק איסורא לחומרא] (דרבנן) זו הוא סוגיית הגמרא:

והקשה הרמב"ן ז"ל מאי קא מקשה מפקדון לגט דילמא גט הרי הוא כמתנה דאע"ג דבפקדון הולך כזכי דמי דהא קי"ל כרב דתניא כוותיה כדאיתא בפרק קמא (דף יד.) אפ"ה במתנה אסקינן התם [דף טו.] דהלכה כר"ש הנשיא דהולך לאו כזכי ואביי נמי הכי אמר בפ' השולח (דף לב:) דשליח מתנה הרי הוא כשליח הגט י"ל דסבירא לן הכא דגט נמי כיון שעשאתו האשה שליח לקבלה וזה נותן לו סתם דמי לפקדון וה"ה למתנה אם המקבל עשאו שליח [אבל כל שהנותן עושה שליח מעצמו אין רצונו שיתן אלא במתון] ומש"ה מקשינן הכא מפקדון לגט ומתרץ לה לדרב לרווחא דמילתא ומיהו קושטא דמילתא דגט אע"פ שעשאתו האשה שליח קבלה הולך לאו כזכי דומיא דמתנה והיינו דאמר אביי בפרק השולח נקטינן שליח מתנה (לאו) כשליח הגט למאי נפקא מינה להולך לאו כזכי ובודאי דאפילו בעשאתו שליח קאמר דאי לא היכי קאמר דהולך לאו כזכי אפילו הוי כזכי לא מהני אלא ודאי דאפילו בעשאתו שליח קאמר דהולך לאו כזכי וזהו דעת הריי"ף ז"ל שהביא בכאן ראיה מדאביי. וכיון דקי"ל כר' נתן בהולך בתן נמי קי"ל כוותיה ואע"ג דאמרי' בפ"ק [דף יא:] גבי עבד כל האומר תנו כאומר זכי דמי

היינו טעמא משום דכיון דהרבה פעמים נותן דמי עצמו ויוצא [מלתא דזכותא היא] אבל בגיטי נשים ומתנה תן לאו כזכי:

אבל אחרים פסקו כרב דאמר חולצת דס"ל דהולך מספקא לן בכולהו והאי כדיניה והאי כדיניה גבי פקדון ספק ממונא לקולא ולא מפקינן מיניה דשליח וגבי מתנה ממונא בחזקת נותן הוא ואביי נמי ה"ק שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט כלומר דמספקא לן ומספיקא במתנה לאו כזכי ובגט חולצת ולא נהירא דאי הכי לא הול"ל בהדיא דהולך לאו כזכי ועוד דבפ"ק (דף יד.) מוכח דהולך לא שוה בכולהו דהא בהולך מנה לפלוני שאני חייב לו מסקינן בלא פלוגתא תניא כוותיה דרב דהולך כזכי ולא מייתי עלה אידך ברייתא דפליגי בה כמה תנאי במתנה ואמרי' עלה דכ"ע הולך לאו כזכי והכי איתא בתוספתא בהדיא דמתנה דינא לחוד ופקדון דינא לחוד ולפיכך אין שיטה זו מחוורת. ועדיין אני אומר דאע"ג דודאי קושטא דמילתא דמתנה דינא לחוד ופקדון דיניה לחוד אפ"ה בדוקא מקשינן ומפרקינן ולא לרווחא דמילתא בלחוד משום דגט כיון שעשאתו האשה שליח לקבלה לפקדון דמי ולא למתנה וראיה לדבר דרבי אמר הכא בשמעתין גבי גט דהולך כזכי ור' יהודה הנשיא דהיינו רבי אמר בספ"ק דמכילתין [דף יד:] גבי מתנה דהולך לאו כזכי אלמא גט לפקדון דמי ולא למתנה וכיון דסוגיין דוקא היא לא עדיפא ההיא דאביי דפרק השולח (דף לב:) למדחייה דאיכא למימר אביי ה"ק שליח מתנה יכול משלח לחזור בו כשליח הגט שלא עשאתו האשה שליח משום דהולך לאו כזכי ואה"נ דבגט אפי' הוי כזכי כל שלא עשאתו האשה שליח לקבלה יכול בעל לחזור בו וקאמר אביי דבמתנה נמי הכי דיניה משום הולך לאו כזכי ולא עדיפא מימרא דאביי דאיפשר לפרש שם כדפרישנא למדחי מסקנא דשמעתא דהכא זה נ"ל:

אמר רב אין האשה עושה שליח וכו'. משום בזיון דבעל. קסבר קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה דאיהי כי עבדה שליח לקבל מיד הבעל עצמו אין כאן חשש בזיון דבעל דהא ידע ולא קפיד:

דף כט.

משום חצרה הבאה לאחר מכאן. לאחר שנתן לה הבעל הגט בחצר של אחרים קנאתו דההוא לאו גיטא הוא דבעינן ונתן בידה או בחצרה דאתרבי מידה וזה בשעה שנתן לחצר לא היה החצר שלה וגזרינן שלא יקבל שליח האשה מיד שליח בעלה משום דדמי להא שקדם הבעל ומסרו ליד שליח ואחר כך עשתה היא שליח לקבלו ואתא למימר נמי דחצר הוה שליח וכשקנאתו היא נעשה החצר עצמו שלוחה:

מאי בינייהו. בין הני תרי לישני:
דקדמה איהי ושויא שליח. דידה קודם שמסר הבעל ליד שלוחו דהשתא לא דמי לחצרה הבאה לאחר מכאן והה"נ דהוה יכול למימר דאיכא בינייהו היכא דבעל לא קפיד דלמ"ד משום בזיון דבעל ליכא והכי מוכח בסוף פרק המביא תניין (דף כד.):
אמרה ליה ליהוי פקדון בידך. זו היא גירסת הרי"ף ז"ל אבל בנוסחאות בגמ' כתוב אמרה ליה ליהוי [לי] בידך. כלומר ותהא את שלוחי לקבלה ובודאי דבהך נוסחא לי גרסינן אבל אמרה ליה ליהוי בידך בלא לי לא מהני דלא משמע דאיהי עבדה ליה שליח לקבלה והכי מוכח בירושלמי [סוף הל"א] ובתוספתא נמי תניא [בפרק ד] הרי זה גיטיך תנהו לפלוני אינה מגורשת שיקבלהו לי מגורשת ובמתני' נמי תנן טול לי ובברייתא טול לי שא לי יהא לי ולענין קדושין נמי אמרי' בפ"ק דקדושין (דף ח:) התקדשי לי במנה תנהו לאבא אינה מקודשת שיקבלהו לי מקודשת ואין בין תנהו לאבא ולהוי בידך כלום הלכך ודאי בעינן דלימא לי. ולהוי פקדון בידך שגורס הרי"ף ז"ל כיהא לי בידך דמי דבעל לאו לפקדון יהביה ניהליה:
אם איתא לדר"ח. אם הייתי יודע שהלכה כמותו:
עבידנא בהא מילתא עובדא כותיה. ואמינא מגורשת ולא חיישינן לחצרה הבאה לאחר מכאן אע"ג דבהאי עובדא דמי לה טפי משום דחד שליח הוא:
והא לא חזרה שליחות אצל הבעל. שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך ושליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד אינה שליחות:
נתיישב בדבר. נעיין בה עד שיתישב דעתנו להשיב כהלכה:
הדור שלחוה. לאחר ימים לדעת מה נתיישב בדבר:
כל הני. כל אלו פעמים חוזרים ושולחים:
דבר שבערוה. שנולד בו ספק בבית המדרש:
חולצת ולא מתייבמת. אם מת:
הוה עובדא. כה"ג:
ואצרכוה גט אחר משום דלא חזרה השליחות:
תרתי. בתמיה אם גט למה חליצה משמת:
גט מחיים. אם באה לינשא בחייו צריכה גט שני:
וחליצה לאחר מיתה. אם מת ולא נתן לה גט:
הילכך הלכה כר' חנינא וכו'. זהו דעתם ז"ל ואחרים דוחין דליכא למפשט מהא דקי"ל כרבי חנינא אלא היכא דוקא דליכא בזיון דבעל כי הכא כיון דקא לשה ליכא בזיון אבל

היכא דאיכא למיחש לבזיון דבעל אפשר דלא קיימא לן כוותיה ולא נהירא דבכי האי גוונא נמי איכא בזיון כיון שלא הפסיקה לישתה לקבל גיטה אלא הכא הוא דאיכא למימר דהני עובדי לא מוכחי מידי דהא אינהו לא שלחו לקמיה דרבי אמי אלא אי איכא למיחש אי חזרה שליחות או לא ומשכחת לה אפילו אליבא דרב כגון דבעל לא קפיד וליכא משום בזיון דידיה וקדמה איהי ושויה שליחא וליכא משום חצרה הבאה לאחר מכאן ורב נחמן נמי אם איתא לדרבי חנינא קאמר ולאו דפשיטא ליה דאיתא הילכך חיישינן לדרב ואין האשה עושה שליח לקבל את גיטה מיד שליח [בעלה] ואם עשאתו חולצת ולא מתייבמת:

ההיא דהוו קרו לה נפאתא. כך שמה:

אזול סהדי. שאמר להם בעל כתבו גט ותנו לה:

וכתוב טפאתא. טעו בשמה:

עשו עדים שליחותן. לגט אחד עשאן שלוחים ועדים והרי כתבו גט אחד ואינן שלוחיו עוד לחזור ולכתוב גט כשר:

ואבד. קודם שנתנוהו לה:

עשו עדים שליחותן. ואינן רשאין לכתוב גט שני וליתן לה שהרי כבר כתבו גט כשר:

אלא אמר (**רבא**) **כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים**. כתבו בתוספות בשם ר"י ז"ל דהיכא דלא נאבד הגט אלא מסופקים בו אם נעשה כתקנו אם לאו דאין לעשות אחר שהרי עשו שליחותן אם הוא כשר ולפיכך טוב ללמד לבעל שיצוה להם לעשות כמה שירצו עד שיצאו מן הספק ויש מי שכתב דדוקא בגט הוא דאמרינן דאם אבד כותבין אפילו מאה פעמים וכן בשטרות שמחוסרות נתינה שאין המקבל זוכה בהן עד שיגיעו לידו אבל בשטרות שאין מחוסרות נתינה כגון שטר שכתוב בו קנין דמשעת קנין שעביד נפשיה כיון שנעשה השטר ונחתם כהוגן עשו עדים שליחותן ושוב אין כותבין ונותנין שלא אמרו אלא כעין גט שאינו כלום עד שמגיע לידה:

בעא מיניה רבא מרב נחמן וכו'. פירשה הרי"ף ז"ל [להולכה] כמו שכתוב בהלכותיו אבל רש"י ז"ל פירש כתבו ותנו לשליח שלי וכן עשו ואבד מי אמרינן עשו כל שליחותן ונסתלקו או דילמא האי נמי עד שיבא גט לידה ותתגרש עשאם שלוחים לכתוב אלא אטירחא דידהו חשש שלא להטריחם בהולכה:

אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליך לה מהו תיקו. הכי איתא בגמ'. ופירש רש"י ז"ל על דרך פירושו אם ת"ל בהך דלא אמר אלא כתבו ותנו לו לשליח והרי כתב ונתנו לו ואבד דעשו שליחותן דהא כל מה שצום גמרו ועשו הכא מאי מי אמרינן כיון דאמר כתבו ותנו

לשליח ויוליך לה עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע גט לידה ולכך פירש להם כל כך או דילמא לא שנא. ועל דרך הרי"ף ז"ל נראה שתתפרש כך אם ת"ל בהך דלא אמר ויוליך לה דלא סלקינהו משליחות אלא אם רצו מוליכין הן עצמן היכא דאמר ויוליך לה מהו:

מתני' האשה שאמרה התקבל לי גיטי. והוא חזר ואמר קבלתי:

צריכה. להביא לפנינו שני כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה לקבלו ושנים שיאמרו בפנינו קבלו וקרעו. ובגמ' פריך למה לי למקרעיה:

דף כט:

ואפי' הן הן וכו'. שהשנים שאמרה בפניהם הן עצמן ראו כשקבלו:

או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד. שלישי שנעשו עד בזו ובזו מצטרף עמהם. ואיכא למידק מאי אפילו אדרבה הכי עדיף טפי דבשני כיתי עדים מחזי כחצי דבר אע"ג דלאו חצי דבר הוא שהרי מכיון שמינתו שליח נעשה ידו כידה ולכשיתן לו תתגרש מכל מקום כשהם הראשונים והן האחרונים עדיף טפי דליכא לספוקי במידי יש לומר סד"א מיחזי כשיקרא שהיאך אפשר שנזדמן הדבר שאותן בעצמן ששמעו השליחות ראו הקבלה דמסתמא הבעל והאשה בשתי עיירות הן כיון שהיא ממנה שליח ואינה מקבלתו מיד הבעל ומש"ה הדר תני או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם דסלקא דעתך אמינא דנהי לתרי לא חיישינן דמשקרי לחד מיהא חיישינן קמ"ל:

גמ' איתמר בעל אומר לפקדון. גט שנתון ביד שליש ובעל אומר לפקדון הפקדתיו בידך:

ושליש אומר לגירושין. נתתו לי שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי והאיש והאשה יחד בעיר כ"כ רש"י ז"ל והקשו עליו דאם איתא שאין ידוע לנו שהיה שליח קבלה מאי טעמא דרב חסדא דאמר שליש נאמן דהא ודאי לא הימניה אלא במה שבידו לעשות והרי אין בידו אלא ליתנו לאשה אבל היכי נהימניה לומר שתהא מתגרשת בקבלתו לפיכך פירשו דאפילו רב חסדא לא קאמר אלא בדאיכא סהדי שהוא שליח קבלה ותמיהני אף לדבריהם היכא נהימניה לומר שנתגרשה בקבלתו והלא בעל יכול לומר לא ידעתי שהיה שליח קבלה ולהולכה נתתיו לך ואפילו ידענו שידע הבעל שהיה שליח קבלה היאך האמינו לומר שלקבלה נתנו לו ולא להולכה ואפשר דכי קאמר רב חסדא דשליש נאמן דהא הימניה היינו לומר שהיא מגורשת בקבלתו משעה שידענו שהאשה היתה עמו דכיון דהימניה ליתנו לה ובידו היה ליתנו לה אף הבעל נותנו לו על

דעת שתתגרש בכל מה שבידו לעשות וכיון שנתברר שהוא שליח קבלה הרי נתגרשה משעה שהיו האשה והשליש יחד בקבלתו מתוך שבידו ליתנו לה אבל לענין שתתגרש משעה ראשונה אע"פ שאין האשה עמו ודאי לא דהא לא הימניה אלא במה שבידו או שמא אין הבעל מדקדק בשעות אלא כיון שהוא יודע שבידו ליתנו לה כשימצאנה אף מעכשיו גומר ונותן שאם הוא שליח קבלה שתתגרש מעתה וכן לדברי רש"י יש לי לומר שכיון שבשעה שבאו לבית דין קודם שאמר בעל לפקדון היה יכול ליתנו לאשה והאשה היתה מקבלתו מידו נאמן לומר שליח קבלה הייתי ולקבלה נתנו לי ונאמן בכך להתגרש משעה זו אבל משעה ראשונה ודאי לא ומסתייעים דברי רש"י ז"ל דאפילו בדליכא עדים שהוא שליח קבלה שליש נאמן מדפרכינן בשמעתין ואמאי נהימניה לשליש וכמו שאכתוב לפנינו בס"ד:

רב הונא אמר בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה. ואם תאמר אם כן בכל שליח המביא גט ממקום למקום ניחוש דילמא אתי בעל ומערער ואמר לפקדון מסרתיו בידו ואילו אנן אמרינן בפ"ק [דף ו:] דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה ואפילו בארץ ישראל נמי אמרינן דאי אמר מהני דהא אמרינן [שם] הואיל ויצא הדבר בהיתר יצא כבר נשמר מזה רש"י ז"ל שפירש דבשניהם בעיר אחת עסקינן ומש"ה אמר רב הונא דאם איתא דלגירושין יהביה לדידה הוה יהיב ליה ולפי זה הא דאמרינן בפרק קמא [דף ו.] דאפילו משכונה לשכונה צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם לאו דאי אתי בעל ומערער ואמר לפקדון דלא משגחינן ביה דודאי לרב הונא נאמן אלא דכיון דתקון רבנן לומר בפני נכתב ובפני נחתם לא פלוג בכל מקום שאין עדים מצויין ומיהו בעיר אחת אי אתי בעל ומערער משגחינן ביה. אי נמי דכי אמר רב הונא בעל נאמן דוקא בשליח קבלה דאיכא ריעותא דכיון שידו כידה לדידה הוה מסר ליה אבל בשליח הולכה ליכא ריעותא שלא רצה למסור לה שתתגרש מיד. אי נמי דכי קאמר רב הונא בעל נאמן דוקא שהוא עדיין ביד שליש ורב הונא הכי קאמר אם איתא דלגירושין יהביה בעל לשליש לדידה הוה יהיב ליה השליש ולא היה מעכבו בידו הילכך כיון שלא מסרו לה מוכח דלפקדון יהביה לשליש ולצעורה קא מכוין אבל משיגיע גט לידה שוב אין הבעל נאמן אע"פ שאינה טוענת ברי:

ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה. פי' אע"פ שעכשיו אין בידו ליתנו לאשה שהרי לא תקבלנו ממנו שהרי תחוש שמא תקלקל עצמה כיון דבעל אומר לפקדון אפי' הכי מתוך שהיה בידו למסרו לה מתחלה ואם רצתה היתה הולכת ונישאת בו הרי הוא כמו שא"ל נאמן תהיה עלי והריני נותנו לך על אותו ענין שתאמר כענין שאמרו באומר

נאמנת עלי שלא פייסתי הילכך אע"פ שאין בידו עכשיו נאמן דהכי אסיקנא בסנהדרין בפרק זה בורר (דף לא.) גבי ההיא [אתתא] דאפקא שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא ולא הימנה רב נחמן משום דכיון דאיתחזק שטרא בבי דינא אי בעיא קלתה לא אמרינן ואותבינה עליה מהא דתניא ושליש נאמן משניהם ואסיקנא בתיובתא וכן הא דאמרי' בסוף שמעתין ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ה"נ קאמר דמגו דאי בעיא שקלא לגיטא מיניה ואמרה לדידי יהביה [ניהליה] מהימנא ובשעה דאתי לב"ד הוו יכלי למעבד הכי:

שאני ממון דאיתיהיב למחילה. כתב רש"י ז"ל שאם מחלו מחול הילכך שליש נאמן דכיון שהאמינו דמסרו בידו נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו ולהאמין כל מה שיאמר אבל במילתא דאיסורא אין בידו [להאמינו] ע"כ ותמיהני דהא כי היכי דבממון אמרינן דמשעה שנמסר ביד שליש גמר והקנה שכל מה שירצה שליש יעשה בגיטין נמי מצינן למימר הכי וכענין שאמרו [דף כט: ודף עו: ע"ש] נאמנת עלי שלא פייסתי ונ"ל דה"ק שאני ממון שהוא דבר שניתן לימחל וגמר והקנה בכל מה שיאמר שליש [ואפי' ישקר] אבל באשה לא עביד אינש דמחיל הילכך מסתמא לא יהביה ניהליה אדעתא דהכי:

וגרסינן עלה בגמ' [דף סד.] תנן האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כיתי עדים ואמאי נהמניה לשליש וכתב רש"י ז"ל ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירה תסגי באמירת השליח בלבד ולהימניה דהא הימניה הבעל ואשה נמי ומהדרינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה. כלומר הא קרעיה ואע"פ שהקרעים בידו בפנינו אין שליש נאמן אלא א"כ השלישות בידו דמגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר נאמן נמי על אמירתו אבל זה שקרע אין בידו למסרו בידה ופרכינן תינח אמרה קיבל ל"ל. כלומר ל"ל לאיתויי ראיה שראוהו שקבל מיד הבעל הרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה ומהדרי' אמר רבה הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. כלומר ר"א היא דאמר אין גט כשר בלא עדי מסירה זהו פרש"י ז"ל. ומדפרכינן ולהימניה לשליש ואמרינן תינח אמרה מוכח שאפילו אין עדים שהוא שליח קבלה נאמן וכמ"ש רש"י ז"ל למעלה ומיהו לא להתגרש משעה ראשונה דהא ודאי אין בידו אלא להתגרש בקבלתו משעה זו שהוא אומר שהוא שליח קבלה ואילך מתוך שבידו ליתנו לה וכמו שכתבתי למעלה. ודפרכינן קבל ל"ל וכתב רש"י ז"ל הרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה תמיהני ומאן לימא לן דלקבלה יהביה ניהליה דילמא להולכה וכי תימא ה"ק קבל ל"ל בדאיכא עדים

דשליש אמר בשעה שהגט בידו דלקבלה יהביה ניהליה סגי א"ה אמרה נמי תיקשי לן ל"ל בדאמר שליש בשעה שהיה הגט בידו דאיהי אמרה לסגי מתוך שבידו ליתנו לה. וניחא לי דה"ק קבל ל"ל בדאיכא עדים דאמרה ושהבעל ידע בכך סגי דכיון דחזו דודאי בעל יהביה ניהליה ואיהו ידע דשליח קבלה הוי מסתמא אית לן למימר דלקבלה יהביה ניהליה דכיון דבדאמר ליה הילך סגי ואנן ידעינן דהילך א"ל ה"ל הילך [לקבלה] ודאי והילך להולכה ספק ויש לנו לתפוס את הודאי ולהניח את הספק דאי לא תימא הכי אף כשהגט יוצא מתחת ידי האשה ניחוש לומר שמא להולכה נתנו לה עד [מקום] פלוני וכדאמרינן בסוף פרק המביא תניין (דף כד.) הוי שליח להולכה עד דמטית התם אלא ודאי אין לנו לחוש לתנאין וענינין שאין אנו יודעין ויש לנו לתפוס הדבר במה שהתפיסה מוכחת עליו בלבד והרי אינה מוכחת אלא הילך ובכך היא מגורשת בקבלתו ומיהו דוקא בקים לן שהבעל היה יודע שהוא שליח קבלה הא לאו הכי לא שאין תפיסתו מוכחת אלא דאמר לה הילך והילך למי שאין הבעל יודע שהוא שליח לקבלה לא לשם קבלה הוא. עוד אפשר לי לומר דכיון שהתפיסה שהוא תפוס בגט ועומד מוכחת דהילך א"ל ואין לנו לספק ולחדש מה שאין לנו הוכחה בו אמרינן דאומר הילך לשליח סתם משמע שאם הוא שליח קבלה תתגרש בקבלתו ואם הוא שליח הולכה שיוליכנו לה ומש"ה פרכינן קבל למה לי דהא קים לן דקבליה ונתגרשה בקבלתו אבל זו קולא יתירא ומיהו אפילו אם נאמר כן דוקא דומיא דמתני' שאין הבעל מערער אבל כשהבעל מערער ואומר להולכה אין לנו כיון דלא נפיק גיטא מתותי ידיה ואפילו לרב חסדא. כל זה נ"ל על דרך רש"י ז"ל:

אבל נמצא לרי"ף בתשובה שפי' שמועתינו בשליח הולכה ובשהגט יוצא מתחת יד האשה ואפילו הכי לרב הונא בעל נאמן והביא ראיה מדאמרינן לקמן אי אמרה קמאי דידי לגירושין יהביה ניהליה מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה ניהליה ואם אינו תחת יד האשה היכי מצית אמרה הכי. ובודאי שאין זו ראיה מכרעת דאיכא למימר דה"ק דכי אתי לב"ד הות יכלה למימר הכי וכמו שכתבתי למעלה ואשכחן מגו בכה"ג בפרק זה בורר [דף לא.] מגו דאי בעיא קלתה ומיהו כי אמר רב הונא דבעל נאמן אע"פ שהגט יוצא מתחת יד האשה דוקא בשניהם בעיר אחת כמו שכתבתי למעלה לשטת רש"י ז"ל אבל בשולח גט ממקום אחר ודאי לא דאלת"ה כולהו גיטין הבאין ממדינת הים ניחוש להו הכי אלא ודאי כדאמרן:

דף ל.

ולפי שיטת הרי"ף ז"ל כי פרכינן לרב חסדא ממתני' דהאשה שאמרה התקבל וכו'. ואמרינן ולהמניה לשליש היינו משום דקא סלקין דעתי' שאין תקנה לאשה זו אלא בענין זה ואפילו כשהגט ביד השליח ואמאי ליתביה ניהליה ולהמניה לשליש אלא ש"מ דלעולם בעיר (אחרת) [אחת] אין תקנה לאשה לצאת מערעור הבעל אלא בכך ומפרקינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דשליח שיהא יכול ליתנו עסקינן הא ודאי מתני' בשדעתו לקרעו מיד עסקינן ומש"ה צריכה שני כיתי עדים ופרכינן תינח אמרה כלומר כיון שאמרת שדעתו להתירה בקבלה שלו קודם שיגיע גט לידה שהרי קורעו ודאי צריכה היא לשנים שיאמרו בפנינו אמרה אבל משיש לה עדים שהוא שליח קבלה למה צריכה כת אחרת שיאמרו בפנינו קיבל אפילו לא היה שם עדי קבלה אלא שנים שראו הגט בידו בדלא קרוע ושמעו מפיו שהוא אמר לקבלה נתנו לו נאמן ומגורשת דהא הימניה אפי' כשהוא ברשותו שהרי ידו כידה של אשה או שמא אפילו לא שמעו מפיו שלקבלה נתנו לו סגי כל שידענו שידע הבעל שהוא שליח לקבלה שהרי הוא והאשה שוין וכשם שהאשה שהיה גט יוצא מתחת ידה אינה צריכה לעדים של קבלה כך זה משנעשה שליח שלה ויודע הבעל בכך והרי גט בידו אינה צריכה עדי קבלה ואם רצה אחר כן לקרעו בפני עדים או בב"ד הרשות בידו כאשה עצמה אלא שמע מינה דלא אמרינן הימניה וקשיא לרב חסדא:

קיבל ל"ל. בדאיכא עדים שראו הגט בידו בדלא קרוע סגי וכמו שפירשתי למעלה וליכא לפרושי קבל ל"ל הרי הקרעים בידו לפי שאין הקרעים ראיה שאפשר שנמלך בעל שלא לגרש וזרקו קרוע וזה מצאו באשפה ואפילו לאשה עצמה אינה ראיה כדאמרינן בפרק קמא [דמציעא] (דף יח.) וכי תימא דקרעינן לגיטא אמרה בעינא לאנסובי ביה ואיתא נמי בפרק הכותב (דף פט:):

ומפרקינן הא מני ר"א היא דאמר עדי מסירה כרתי. כתב רש"י ז"ל ר' אלעזר היא דאמר אין גט כשר בלא [עדי מסירה וקשה לפי' מהא דאמרי' פרק השולח (דף לו.) א"ר לא צריכא אלא לר' אלעזר דאמר] עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה דזמנין דמייתי סהדי א"נ אזלו להו למדינת הים. ולקמן בפרק המגרש (דף פו.) תנן במילתיה דר"א גופיה שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם אלא ודאי הכא מיירי בשאין עדים חתומין בו אבל אם עדים חתומין בו כשר ומפרקינן בשעת הגזירה שנו כלומר שגזרו על המצות:

איתמר בעל אומר לגירושין וכו' ולהמניה לשליש וכו'. מהא שמעינן דהלכתא כרב חסדא זהו דעת הרי"ף ז"ל ואין זו ראיה דהכא אפילו רב הונא מודה משום דאיכא מגו דאם רצה מסרו ליד האשה שהרי היא מקבלתו מידו ולא דמיא להההיא דלעיל התם ליכא מגו גמור שהרי לא תקבל מידו כדי שלא תקלקל עצמה ואע"פ שכבר כתבתי למעלה דאפילו מגו כי האי מהני כדאשכחן (סנהדרין דף לא.) גבי ההיא [איתתא] עדיין יש לחלק ולומר דלא דמיין דהכא ליתיה לטעמיה דרב הונא דאמר דאם איתא דלגירושין לדידה הוה יהיב ליה דהא בעל אמר דלדידיה יהביה ומהימן וכן כתב רבינו אפרים דכיון דליכא הכחשה לכ"ע שליש נאמן ולא גמרינן מאי דאית ביה הכחשה ממאי דלית ביה הכחשה וכן פסק ר"ח ז"ל כרב הונא דרביה דרב חסדא הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

ונימא חזקה שליח עושה שליחותו. כיון דבעל מסריה להאי על מנת לגרש נימא שחזקה היא שהשליח עושה שליחותו:

אסור בכל הנשים. שמא זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא אא"כ חוזר שליח לומר לו פלונית קדשתי לך או לא קדשתי לך שום אשה:

לחומרא. כי הא דרבי יצחק. וכתבו בתוס' דהוא אסור בכל הנשים שבעולם אבל לכל אדם אין לאסור לקדש ולחוש שמא זו היא שקדשה השליח דאם איתא דנתקדשה לא היתה חוזרת ומתקדשת אבל האי אסור לקדש דשמא שלוחו קדש לו אחת מקרובותיה ואפילו באו כל הקרובות ואמרו לא נתקדשנו לא סמכינן אדיבורא בעלמא ולפי זה מותר המשלח לקדש אשה שכל קרובותיה נתקדשו לאחרים דאם איתא דקדש השליח אחת מהן לא היו חוזרות ומתקדשות ואסור בכל הנשים שבעולם היינו נשים שיש להן קרובות פנויות והקשו על דבריהם יתומה קטנה תיתסר לכל אדם שמא קדשה שליח זה על ידי אביה לכך העלו דקנסא בעלמא הוא דקנסינן ליה שצוה לקדש סתם ולא חש על עצמו שלא יבא לידי תקלה אבל מן הדין מותר בכל הנשים שאין זו חזקה גמורה דאינה בידו להתקדש שמא לא תתרצה ועוד דאזלינן בתר רובא ואפילו הכי שפיר דייק דחזקה שליח עושה שליחותו דאי לא היה ראוי לקנסו כאן והא דפרכינן עליה דרבי יצחק בפרק ב' דנזיר (דף יב.) מקן סתומה שפרח אחד מהן לאויר העולם יקח זוג לשני ואילו שאר קינין דעלמא מתקנו ואע"ג דהכא קנסא בעלמא הוא אפילו הכי פריך שפיר דהתם נמי הוה לן למקנסיה על שלא נזהר שלא יפרח ואמאי לא קנסינן ליה שיאסרו עליו קינין דעלמא משום קנס שלא שמר קינו:

והרמב"ן ז"ל הקשה דאי הכי מאי מוכח מהא דחזקה שליח עושה שליחותו לעולם אימא לך דאין חזקה ואפ"ה קנסינן ליה דמכל מקום הכניס עצמו לספק הזה ועוד מה איסור בזה וכי היה לן לחוש שימות שליח ועוד אי משום קנס היאך עלה בדעתם בגמרא לומר דאפילו לקולא נאמר כן לכך פירש דכל הנשים מותרות לינשא אפילו קטנות שמת אביהן לפי שבחזקת פנויות הן ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקה ועוד חזקה על האב שאינו מקדש בתו ושותק לקלקל עליה שאילו קדשה היה מודיע לה ולאנשים הרבה אבל הוא אסור בנשים שיש להן קרובות לפי שאין חזקה של קרובות שאינן באות לדון בפנינו מועלת לו הא אילו באות קרובות ואמרו לא קדשנו שליח ודאי מותר בהן דעד אחד [דף ב:] נאמן באיסורין וכל שכן הכא דלא איתחזק איסורא וחששא בעלמא היא וכל שכן שמתוך שנאמנות על עצמן ונישאות לאחרים נאמנות הן לזה אילו דבריו ז"ל ולא נתבררו אצלי מדאמרינן סתמא אסור בכל הנשים שבעולם [לא משמע דבעדות קרובות בלחוד סגי ועוד אי מדינא אסור בכל הנשים שבעולם] (ואי לאו) [ולאו] משום קנסא בלחוד היאך הוא מותר בעדות עד א' הוה ליה דבר שבערוה ואינו פחות משנים אע"ג דלא איתחזק איסורא שהרי אפילו לאיסור אמרו כן [גבי אשתו זינתה בעד אחד אינה נאסרת לרבא] בפרק האומר דקדושין (דף סו.) לפיכך נראה כדברי התוס' דקנסא בעלמא הוא שאין אומרים חזקת שליח עושה שליחותו אלא במה שבידו וכאן אין בידו ומה שהקשה אי משום קנס הוא היאך עלה בדעתם בגמ' כאן ובמס' חולין [דף יב.] לומר דאפילו לקולא נאמר כן לא קשה מידי דאנן הכי קאמרינן בשלמא אי אמרינן חזקת שליח עושה שליחתו כלומר דכל מה שבידו ודאי עושה אף כאן אע"פ שאין בידו ראוי לקנסו דכיון שודאי יעשה כל יכולתו היה לו לחוש שמא ימצא אלא אי אמרת דאפילו מה שביד השליח לעשות אין חזקתו לעשות שליחותו כל שכן הכא שאינו בידו שאין החשש כ"כ מצוי שיהא ראוי לקנסו מפני שלא חשש בו דהא איכא ספיקי טובי שמא לא ישתדל שליח כלל לעשות שליחותו ואם תמצא לומר יעשה שמא לא ימצא ואם תמצא לומר ימצא שמא יחזור ויודיענו:

ולהימניה לדידה מדרב המנונא וכו'. מהא משמע דהא דרב המנונא אפילו להתירה לינשא לכתחלה סגיא דבתר דפרקינן הני מילי לחומרא אבל לקולא לא פרכינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר אפילו לקולא ומשמע אפילו להתירה לינשא והכי נמי מוכח בפרק האשה שלום (דף קטז.) גבי מתני' דתנן קטטה בינו לבינה ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואמרינן עלה היכי דמי קטטה בינו לבינה כגון דאמרה לבעלה גרשתני ופרכינן ולהימנה מדרב המנונא כלומר מאי נפקא מינה דאי לא מהימנא מאי דאמרה מת בעלי

קא מהימנא במאי דאמרה לבעלה גרשתני עד שלא הלכו למדינת הים ומותרת לינשא אלמא דמדרב המנונא שרינן לה אפילו לינשא לכתחלה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות גירושין ואחרים כתבו דרב המנונא לא אמר אלא בדיעבד והכא כי פרכינן מדרב המנונא לעיל קא מהדר דאמר רבי יוחנן דאין דבר שבערוה פחות משנים כלומר ואפילו נשאת תצא ומש"ה פרכינן להימנה מדרב המנונא לענין שלא תצא אבל להתירה לכתחלה קשה הדבר לאמרו:

והשתא דאמרת וכו'. פשוט הוא:

מתני' נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה. היא או אביה:

וכתב רש"י ז"ל כאן היא יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היתה מקנה עצמה והיא מקבלת גיטה והשתא נמי לא שנא אלמא סבירא ליה ז"ל דדוקא נערה אבל קטנה לא ואפילו יש בה דעת וכן דעת הרי"ף ז"ל שכתב בגמ' בסמוך במאי דאמרינן וכנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה דדוקא כשמת אביה אבל בחיי אביה והיא ברשות אביה אביה מקבל גיטה ולא היא אבל במסכת קידושין (דף מג:) כתב רש"י ז"ל דמאי דאמרו רבנן דנערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה הוא הדין לקטנה והאי דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה דאפילו בנערה אביה ולא היא. וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא ואפ"ה היא עצמה מקבלת את גיטה אף בקטנה י"ל כן כל שיש בה דעת דמציא זכיא לנפשה וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל ולפנינו נאריך בזה בס"ד. ואביה היינו טעמא דמקבל את גיטה שהתורה זכתה לו (כתובות דף מו: ודף מז.) לקבל קידושיה ואיתקש יציאה להויה ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה:

דף ל:

ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות כאחת. בגוף אחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד:

וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש. פירש"י ז"ל אפילו ע"י אביה משום דהרי היא כשוטה דמשלחה וחוזרת ותנא דבי רבי ישמעאל ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת כדאי' ביבמות בפ' חרש (דף קיג:) ולישנא דאינה יכולה להתגרש הכי דייק שאינה מתגרשת כלל אבל ר"ת ז"ל כתב דמתגרשת היא על ידי אביה דהא לר' ינאי דמפרש התם טעמא דשוטה מדכתיב ונתן בידה מי שיש לה יד יצתה זו שאין לה יד קטנה שיש לה אב ודאי מתגרשת היא על ידו שהרי יש לה יד. ומדרבי ינאי נשמע לתנא דבי ר' ישמעאל דמתגרשת היא ע"י אביה

דהא לא פליגי אלא בטעמא ולא בדינא והיינו טעמא משום דכיון שיש לה אב אביה משמרה ואינה חוזרת הלכך ודאי כי אמרינן אינה יכולה להתגרש דוקא על ידי עצמה קאמרינן וכ"כ בעל הלכות ורבינו האי ז"ל והכי מוכח בירושלמי בפרק חרש [הלכה א] דגרסינן התם גבי הא דתנן [דף קיב:] נשטית לא יוציא עולמית דבי רבי ינאי אמרו משום גרירה. כלומר שנגררים אחריה בני אדם לזנות. רבי זעירא ורבי אילא תרויהון אמרין מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה רבי נחמיה בר מר עוקבא בשם רבי יוסי אמר תלתי פי' איכא בינייהו ג' דברים עבר וגירש מאן דמר מפני גרירה גירש. מאן דמר שאינה יכולה לשמור את גיטה לא גירש. יש לה אב מאן דמר מפני גרירה אסור. מאן דמר מפני שאינה יכולה לשמור את גיטה הרי יש לה אב ויכול לשמור את גיטה. עתים שוטה עתים חלומה וכו' הא משמע דלמאן דאמר שאינה יכולה לשמור את גיטה מתגרשת על ידי אביה [הלכך קטנה נמי דנסיב מתניתין טעמא כשאינה יכולה לשמור את גיטה מתגרשת ע"י אביה]:

גמ' רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא. פי' רש"י ז"ל דיד יתירה היינו יד אביה ומיהו אע"ג דקרי לה יתירה ידו עדיפה מידה דאילו איהי אינה עושה שליח לקבל את גיטה כדאיתא בפרק האיש מקדש (דף מד:) והביאה הרי"ף ז"ל בסמוך ואיהו מצי עביד:

ור' יהודה סבר במקום אב ידה לאו כלום הוא. דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערות אא"כ נישאת:

אבל בקדושין דברי הכל אביה ולא היא. מפרשינן התם טעמא דקדושין דמדעתה דהא בעינן דעת מקנה אביה ולא היא שהתורה זכתה לו אבל גירושין שהן בע"כ בין היא בין אביה דמה לנו ולדעתו כי מקבל ליה איהו נמי ע"כ הוא:

נערה מהו וכו'. לרבנן דאמרי מקבלת גיטה מהו שתעשה את אחר שליח לקבל גיטה בחיי אביה ופשט ליה דאין עושה שליח והתם בגמרא מותבינן עליה דרב נחמן מדתנן הכא בפרקין קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע הגט לידה הא נערה הרי זה גט ודחינן הכא במאי עסקינן בשאין לה אב ומהא משמע דקטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ושלא כדברי הרי"ף ז"ל דאי לא מעיקרא כי הוה סליק אדעתין דבשיש לה אב עסקינן לימא ליה וליטעמיך כי הגיע גט לידה נמי אמאי מגורשת ואפשר דאה"נ דהוה מצי למימר ליה וליטעמיך כמו שנמצא בכמה מקומות דמצי למימר ולטעמיך ולא אמר ולמסקנא לא קשיא דהא אוקמינא בשאין לה אב והרמב"ן ז"ל תירץ עוד ואמר דלרבא דהוה ס"ל דנערה עושה שליח הוה סלקא דעתיה דיד אביה יד יתירה הוא דזכי לה רחמנא ולטעמיה אפשר דאפי' קטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ואיהו הוא דהוה

ס"ד לאוקמה למתני' בשיש לה אב אבל כיון דקי"ל כר"נ דפשט ליה דאין עושה שליח דאין נערה במקום אב אלא כשליח שמינתה תורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנן בע"כ ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אביה ולא היא דהדרינן לפשטא דמתני' דתנן נערה ולא קתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דאם איתא דלרבנן אפי' קטנה כח דהתירא הוה עדיף ליה ועוד סייעיה לדברי הרי"ף ז"ל מדגרסינן בירושלמי בפ' התקבל גבי הך מתני' נשאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נשאת היא ואביה אם יש בה דעת היא ולא אביה פירוש לפרושי מתני' אתא דדוקא נקט מאורסה דאילו נשואה היא ולא אביה דמשנישאת אין לאביה רשות בה ודוקא נמי נערה דאילו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר ובקטנה שאין בה דעת [איירי וקאמר דכשם שאביה אינו מקבל את גיטה לפי שכבר יצאה מרשותו אף על ידי עצמה אינה מתגרשת כיון שאין בה דעת] אבל יש בה דעת היא ולא אביה מדמפליג בסיפא בין יש בה דעת לאין בה דעת שמע מינה דרישא דקטנה מאורסה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף ז"ל וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל ולפי שטה זו הא דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ופירשנו על דעת ר"ת דאינה יכולה להתגרש על ידי עצמה קאמר בקטנה שאין לה אב עסקינן דבשיש בה דעת מתגרשת ע"י עצמה וזו אינה יכולה להתגרש דאי בשיש לה אב אפילו בשיש בה דעת נמי אביה ולא היא ולרבי יהודה נמי בשאין לה אב אצטריכא דהא סיפא ככ"ע אתיא:

אמר רבא שלש מדות. חלוקות בזכיית קטן צרור וזרקו וכו'. קטן שנותנין לו צרור וזורקו וכשנותנין לו אגוז נוטלו:

זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. אם זיכה אדם לחבירו דבר ע"י אותו קטן שמסר בידו החפץ ואמר זכה בחפץ זה לפלוני לא זכה ואם בא הנותן לחזור חוזר וא"ת דהכא אמרינן דקטן זוכה לעצמו ואילו בפרק הניזקין (דף נט:) תנן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום י"ל דהתם היינו טעמא משום דליכא דעת אחרת מקנה [ומש"ה מפני דרכי שלום ותו לא אבל אי איכא דעת אחרת מקנה] אית להו זכייה וא"ת דבפ' מי שמת (דף קנז.) אמרינן דזכין לקטן ואין זכין לגדול כלומר דאיכא תנא דס"ל דקטן משום דאיהו לא מצי זכי זכין לו אבל גדול כיון דאיהו מצי זכי אין זכין לו מ"מ משמע מהתם דקטן לא מצי זכי והכא אמרינן דזוכה לעצמו תירצו בזה דמהכא משמע דכי אמרינן זוכה לעצמו דוקא במטלטלין ודוקא בשהגיע לידו אבל בהקנאה אחרת כגון אגב וחליפין לא לפי שהקטן אינו יודע בדרכי הקנאה כלל וכשאמרו הפעוטות מקחן

מקח וממכרן ממכר במטלטלין דוקא בשמחזיק בהם הזוכה דכיון דברשותו של קטן מחזיק בהן תקנו בהן שיזכה משום כדי חייו אבל בהקנאה אחרת ליתיה כלל ולפיכך מי שמתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה אא"כ זכהו ע"י אחר והיינו דאמרינן התם בפ' מי שמת (שם) דזכין לקטן משום דאיהו גופיה לאו בר זכייה הוא בדרכי ההקנאות. אבל אין זכין לגדול כיון שהוא עצמו יכול לזכות בהן. ואחרים העמידו ההיא דבפרק מי שמת בקטן שלא הגיע עדיין למדה הזאת. [ושני התירוצים בתוספות]:

וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה. שמשהגיעה למדה הזו משלחה ואינה חוזרת קרינא בה ומתגרשת בקבלת עצמה אפילו קבל אביה קדושין ואע"פ שקדושיה קדושי תורה וכתב הרי"ף ז"ל דדוקא כגון שמת אביה אבל בחיי אביה לא וכבר הארכתי בזה למעלה:

דף לא.

הפעוטות תנן בהניזקין דמקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין. וכנגדו בקטנה. חשיב לה יודעת לשמור קדושיה ומתקדשת בקדושי אמה לדעתה או בקבלת עצמה אם יתומה היא:

למיאון. שצריכה למאן ואינה יוצאה בלא מיאון דתנן ביבמות [דף קז:] כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה אין צריכה למאן וזו יודעת לשמור היא. והוי יודע שרש"י ז"ל מחליף הגירסא בשתי מדות הללו וגורס במדה ראשונה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון ובמדה שנית גורס וכנגדו בקטנה מתגרשת בקדושי אביה וכן גורס הרז"ה ז"ל וא"ת היכי מפליג בין שיעור גירושין וקידושין דהא כי חד לישנא איתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם ביבמות אמרינן קטנה שיודעת לשמור קדושיה מתקדשת למיאון וי"ל לפי גי' הרי"ף ז"ל דהיינו טעמא משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהן צריכין שמירה מעולה ומשום הכי בעי שתגיע לעונת הפעוטות אבל בגט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו סגי. ולפי גירסת רש"י ז"ל שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות אבל בקדושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן צד קולא כלל:

הגיעו לעונת נדרים. שנה אחת לפני גדלותן נדריהן נבדקין כדתנן במסכת נדה (דף מה:) בת אחת עשרה שנה נדריה נבדקין אם יודעת לומר לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר והקדישה הקדש:

חולצת. אם הביאה סימנין ולא אמרינן שומא נינהו אבל קודם הזמן הזה קטנה היא ואינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש כך פרש"י ז"ל. ואיכא למידק דהא רבא גופיה אמר בפ' יוצא דופן (שם) תוך זמן כלפני זמן ואם הביאה סימנין בזמן עונת נדרים שומא בעלמא נינהו לפיכך פי' ר"ת ז"ל דהכא מיירי אפי' בדלא הביאה שתי שערות דרבא ס"ל כר' יוסי דאמר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה ואמרי' עלה בפ' מצות חליצה (דף קה:) א"ר אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים. אלמא רבא כר' יוסי ס"ל ואע"ג דבפ' יוצא דופן אמרינן אמר רבא הלכתא תוך זמן כלפני זמן ורב שמואל בר זוטרא מתני לה לשמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא קטנה כל שנים עשר ממאנת והולכת מכאן ואילך אינה ממאנת ואינה חולצת משום דחוששין שמא נשרו דאלמא לאו כר' יוסי סבירא ליה איכא למימר דההוא לישנא דרב ושמואל פליג אשמעתא דרבא דהכא א"נ דרבא גופיה לאו כר' יוסי ס"ל אלא דנקיט לה הכא אליבא דר"י כדי להשלים כלל שלו ולומר בכל המדות וכנגדו בקטנה והתם נמי בפ' מצות חליצה הכי מסקינן ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות ואפשר דרבא גופיה הוא דמסיק לה הכי וה"ק ורבא אמר אפילו לרבי יוסי אינה חולצת עד שתגיע לעונת נדרים ומיהו לדידן אליבא דהלכתא (דידיה) עד שתביא שתי שערות וכולה מדברי רבא הוא. עוד אמרו בתוספות דאפשר דהכא רבה גרסינן דהא מסיק ולמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים ובפרק מי שמת (דף קנה.) אמרי' רבא אמר רב נחמן בן שמונה עשרה וליכא למימר דהתם משמיה דרב נחמן א"ל ולא סבירא ליה דהא מסיק התם דמכללא איתמר ומוכח מההוא עובדא דאתא לקמיה דרבא דההוא פחות מבן עשרים דזבין נכסיה דס"ל לרבא בן שמונה עשר ולפי זה לא קי"ל בהך מדה שלישית דחולצת אבל הרי"ף והגאונים ז"ל כתבוה לפיכך נדחק הרמב"ן ז"ל ופירש דהא דאמרינן וכנגדו בקטנה חולצת בעונת נדרים של קטן היא דהיינו שנת שלש עשרה וקטנה שהגיע לפרק גדולה היא וכל שהביאה סימנין חולצת והא דנקט קטנה משום דזכר הוי קטן בפרק הזה נקט קטנה והוה ליה כאילו אמר וכנגדו באשה חולצת ואע"ג דהא מילתא פשיטא היא ובמתני' מתניא בהדיא שהאשה ממהרת לבא מפני האיש עשה כן להשלים מדות שלו ולפי זה אי גרסינן הכא רבא על כרחין הא דאמר התם בפ' מצות חליצה ורבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים ע"כ אליבא דרבי יוסי קאמר ולאו דאיהו ס"ל הכי ואפשר דאיהו גופיה מסיק התם והלכתא עד שתביא שתי שערות וכדכתיבנא:

ולמכור בנכסי. קרקעות אביו הוי קטן עד שיהא בן עשרים. משום דבאו לו מכח ירושה אבל בנכסים שלו לא צריך ומשמע דטעמא דמילתא משום דנפלו לו בירושה זילי גביה ומוזיל בהו ואפילו ביודע בטיב משא ומתן בעינן שיהא בן עשרים כמו שכתוב בהלכות בפ' מי שמת אבל כשהוא בן עשרים והביא שתי שערות אפילו אינו יודע בטיב משא ומתן ממכרו ממכר:

ושמעינן מהא וכו'. כתב זה הרב ז"ל מפני שרבינו האיי גאון ז"ל חולק בזה בספר המקח עלה דההיא דאמרינן בפרק מי שמת [דף קנו.] בודקין לקדושין וכו' ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים שהוא סובר שהבן אע"פ שהוא פחות מבן עשרים יכול למכור בנכסי אביו כל שהגדיל והביא שתי שערות ודאמרינן התם עד שיהא בן עשרים אבודקין מהדר ואכולהו קאי לקידושין לגירושין ולחליצה ולמיאונין ולמכור בנכסי אביו דבכולהו לאחר שהגדיל צריך בדיקה אם הביא שתי שערות ובדיקה זו של שערות הוא עד שיהא בן עשרים דלאחר מכן אע"פ שלא הביא שתי שערות דינו כגדול וכדתנן בפ' יוצא דופן (דף מז:) בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס וכו' והרי"ף ז"ל הביא ראיה מזו שאין הפי' כך כמו שכתוב בארוכה בהלכותיו בפ' מי שמת [סי' תתקיט]:

ודאמרי' ולמכור בנכסי אביו כתב בעל העיטור ז"ל דה"ה לשאר מורישיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ט מהלכות מכירה אבל הרשב"א ז"ל חולק על זה וכתב שהדברים אמורים בדוקא כלומר בן ממש ובנכסי ירושת אביו הא בן בנכסי מתנת בריא מאביו או בת בנכסי ירושת אביה או בן בנכסי שאר מורישיו חוץ מאב הרי ממכרן באותן נכסים כממכרן בנכסי עצמן והטעם שחכמים לא תקנו אלא בדבר המצוי ונכסי ירושת האב לבן מצויה ושאר ירושות אינן מצויות וכן מתנת בריא מאב לבן אינה מצויה ולא חששו אלא למצוי וסמך דבריו דבת בנכסי ירושת אביה מוכרת אפילו פחותה מבת עשרים מדתנן בסוף פרק מציאת האשה (דף סט:) המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה שליש מה שהושלש בידו דברי רבי מאיר א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה והיא רוצה למוכרה הרי היא מכורה מעכשיו במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום וההיא סתמא תנינא לה ל"ש בת בין הבנים ול"ש בת בין הבנות ואין זו ראיה של כלום ודברי הראשונים נראין לי עיקר:

צרור וזורקו וכו' חפץ ומחזירו לאחר שעה. כשתובעו ממנו זוכה אף לאחרים מדרבנן. כך כתב רש"י ז"ל ונראה שהזקיקו לומר כן משום דזכייה לאחרים מטעם שליחות היא ואין שליחות לקטן כדאיתא בריש פרק האיש מקדש (דף מא:) אבל בתוספות כתבו

דלרב יהודה אפילו מדאורייתא זוכה לאחרים ולשמואל אמר דאין זוכה לאחרים דוקא מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא זכי דבגמרא [דף סד:] פרכינן עליה דשמואל מדתנן כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני המבוי ומזכה להם על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו ושפחתו העברים האי שפחה היכי דמי אי דאתיא שתי שערות מאי בעיא גביה. הא תנא (קדושין דף יד:) יתירה עליו אמה העבריה שיוצאה אף בסימנין. אלא לאו דלא אתיא שתי שערות ומפרקינן שאני שתופי מבואות דרבנן ואם איתא דלשמואל לא זכיאן לאחרים אפילו מדרבנן אמאי זכיא להו בשתופי מבואות אלא ודאי משמע דאפילו לשמואל זכייה לאחרים מדרבנן ומש"ה מהני דרבנן לדרבנן ומינה דלרב יהודה זוכה לאחרים אפילו מדאורייתא וכי תימא אמאי והא אין שליחות לקטן תירצו דכי אמעיט קטן לרב יהודה משליחות מהנהו קראי דמוכחינן שליחות מינייהו בריש פרק האיש מקדש ה"מ במילתא דליתיה בתרומה וגירושין וקדושין אבל בזכייה כיון דאיתיה דהא זוכה לעצמו הוה ליה כגדול וזוכה נמי לאחרים לרב יהודה אפילו מדאורייתא ושמואל פליג משום דס"ל דלאו בר שליחות הוא כלל ומיהו מודה דמדרבנן מיהא זכי ומש"ה מהני בשתופי מבואות [בלחוד] ואני תמה אי מודה שמואל דזכייה מדרבנן אית ליה למה לן לפרוקי שאני שתופי מבואות דרבנן ואפילו הוא מדאורייתא אמאי לא מהני כיון דרבנן תקון ליה זכייה והא קי"ל [לעיל דף לו:] דהפקר ב"ד היה הפקר ומיהו אשכחן זכייה דרבנן דקלישה מזכייה דאורייתא דגרסינן בפרק מי שמת [דף קמז:] ומי אמר רב נחמן הכי והא אמר רבא אמר רב נחמן אע"ג דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל מודה שמואל שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול אי אמרת בשלמא דאורייתא מש"ה אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אינו יכול למחול אלמא כיון דאכתי ממונא לא אתא לרשות זוכה ולא זכי ביה אלא מדרבנן לא אלימא זכייה דיליה כדאורייתא ומצי מחיל והכא נמי אם איתא דאינו זוכה לאחרים מדאורייתא לא מהני בדאורייתא ומיהו התם איכא למימר לרבנן דרבנן הכי תקון [דהם אמרו] והם אמרו אבל הכא היכי [מפרקינן] בפשיטות דלא ליהני במדאוריי' ולפיכך נראין לי דבריו של רש"י ז"ל עיקר וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שכתב סתם דזוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים דמשמע דלית ליה זכייה לאחרים כלל ומיהו במידי דרבנן בשתופי מבואות זוכה אף לאחרים ומ"ש הרי"ף ז"ל שאינו זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות אע"ג דממילתיה דשמואל לא משמע הכי בהדיא דייק לה ז"ל מדפרכינן עליה דשמואל מההיא דכיצד משתתפין במבוי וכו' ואמרי' האי שפחה היכי דמי וכו' אלא לאו דלא אתיא שתי שערות ואם איתא דשמואל מודה דקודם שתי

שערות זוכה לאחרים כל שיש לו דעת יותר גדול מחפץ ומחזירו לאחר שעה לוקמא בהכי אלא ודאי לשמואל [לעולם] אינו זוכה לאחרים עד שיביא שתי שערות ובתוספות פסקו כרב יהודה א"ר אסי משום דפשטיה דמתניתא הכי מוכחא ולשמואל צריכין לדחונייהו כדאיתא בגמ':

דף לא:

מתני' קטנה שאמרה וכו' לפיכך אם רצה. הבעל לחזור קודם שיגיע גט לידה:
יחזור. שאין הקטן עושה שליח והך מתני' אוקימנא לה בפ' האיש מקדש (דף מד:) בשאין לה אב דאם יש לה אב מאי איריא קטנה דאין עושה שליח אפילו נערה נמי בחיי אביה אין עושה שליח לקבל את גיטה דהכי פשטינן התם בפ' האיש מקדש:
האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול. דאין רצונו שילעיזו עליו שם וקפידא הוי:
הרי היא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום שם תמצאנה:
ורבי אלעזר מכשיר. מפרשינן בגמ' דהאי דפליג רבי אלעזר באומרת התקבל ולא פליג באומר תן משום דאיהו דמדעתיה מגרש והדבר תלוי בו איכא למימר קפידא הוא ודוקא קאמר ליה אבל איהי דבע"כ מיגרשה אין לה לעשות קפידא בדבר והא דאמרה הכי משום דידעה דניחא ליה לבעל למיתביה התם הלכך אינה אלא כמראה מקום שם תמצאנו:
הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר. אפילו לרבנן דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר:
הבא לי גיטי אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא:
התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד. שמא קבלו כבר ואע"ג דהוה לן למימר אוקי אשה בחזקת שלא נתגרשה חומרא בעלמא הוא שהחמירו חכמים משום דחזקה שליח עושה שליחותו אע"ג דאין ביד השליח לעשות שמא לא יתן לו הבעל הגט כמו [שאמרו לעיל] [דף סד.] שאסור בכל הנשים שבעולם אע"ג דכל אחת היא לו בחזקת היתר וגם אין ביד השליח לעשות שליחותו:
עד שיגיע גט לאותו מקום. שכך אמרה לו לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם ובגמרא פריך וכיון שקבלו במקום אחר היכי הוי גיטא כלל והא תנן ברישא התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר [פסול] ומוקמינן לה בדאמרה ליה קבל לי גיטי במתא מחסיא וזמנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת

ליה שקול ליה מיניה גיטא לא להוי עד דמטית למתא מחסיא וא"ת וכיון דאינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא היכי הוי גט כלל דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל והוי ליה [דף כד.] כטלי גיטיך מעל גבי קרקע ואי מיירי כשהבעל עושה אותו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם נעשה [שליח] לקבלה הרי לא חזרה שליחות אצל הבעל [דף סג:] י"ל דהאי משעה ראשונה שליח קבלה הוא וידו כידה אלא שהתנה עמו שלא תתגרש אלא באותו מקום והוי ליה כאומר לאשה הרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום ועל דעת מי שאומר [עי' ר"ן ריש פרק זה] שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי למתא מחסיא הוי שליח קבלה שלה:

ורבי אלעזר אוסר מיד. דהואיל ומכשיר כשהוא מקבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו ומשעת קבלה איגרשה לה לפיכך משעה שפירש מלפנינו אסורה שמא מצאו חוץ לעיר וקבלו הימנו ובגמ' [דף סה:] פרכי' פשיטא ומפרקינן לא צריכא דאיתיה לבעל במזרח ואמרה ליה זיל במזרח וקא אזיל במערב מהו דתימא במערב הא לא איתיה קמ"ל דילמא בהדי דקא אזיל מפגע פגע ביה:

גרסי' בגמ' [שם] האומר לשלוחו צא וערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרות בגרוגרות ועירב לו בתמרים. כלומר לסוף אלפים אמה של תחום תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב אמר רבה לא קשיא הא רבנן הא ר"א הא רבנן דאמרי קפידא הא ר"א דאמר מראה מקום הוא לו פרש"י ז"ל הא רבנן דאמרי לעיל גבי דידה דאע"ג דלאו בדידה תליא ולא איכפת לה אמרינן כל מאי דאמרה איהי לשלוחה אי שינה לאו שלוחה הוי הכי נמי לאו עירובו עירוב והא ר"א דאמר מראה מקום הוא לו במידי דליכא קפידא ולא איכפת ליה רב יוסף אמר הא והא רבנן כאן בשלו כאן בשל חברו. פרש"י ז"ל הא והא רבנן ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא דהתם ניחא ליה דתתזיל ולא בדוכתא אחרינא והך מתניתא בשלו עירובו עירוב דלא איכפת ליה והא דקתני אין עירובו עירוב דיהב ליה חבריה רשותא לערובי מתמרים דידיה וא"ל האיך לשלוחיה ערב לי בתמרים דהכא ודאי קפידא הוא דבגרוגרות דחבריה לית ליה רשותא ופרכינן אלא הא דתניא האומר לשלוחו ערב לי במגדל ועירב לו בשובך בשובך ועירב לו במגדל תני חדא עירובו עירוב ותניא אידך אין עירובו עירוב התם מאי שלו ומאי של חבירו איכא. דקס"ד דה"ק הניח לי עירובי במגדל דבסוף אלפים אמה ומש"ה פרכינן מאי שלו ומאי של חבירו איכא דנקפיד מיקפיד ההוא חבריה אי מנח ליה בהאי או בהאי ומפרקינן התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשובך. כלומר דשובך ומגדל דקתני לאו לאתנוחי הוא [אלא]

ערב לי מפירות פלוני שיש לי במגדל כך פרש"י ז"ל ובתוס' הקשו עליו דלא משמע דפליג רב יוסף אשלו כלל דלרבנן הוי קפידא כדסליק אדעתא עד השתא ועוד דא"כ ה"ל לרב יוסף למימר הא והא ד"ה דבשל חבירו אמאי לפליג ר"א דלא להוי קפידא והא לגבי בעל מודה ר"א דקפידא הוי וכ"ש כאן שלא כל הימנו לכך פירשו דרב יוסף דה"ק בשלו ודאי לרבנן קפידא הוי אבל בשל חבירו כגון שאמר לשלוחו צא וערב לי בתמרים שלך בכה"ג ודאי לא הוי קפידא אם שינה ועירב בגרוגרות כיון שמפירותיו של שליח הוא מערב וזה פירוש נאה אבל תמיהני דלפ"ז ע"כ אית לן למימר לרב יוסף דכל מאי דליכא למיקפד עליה אע"פ ששינה אפילו לרבנן מראה מקום הוא לו מדאמרינן בשל חבירו עירובו עירוב ושלו מש"ה אין עירובו עירוב משום דאיכא למיקפד בהכי וכיון שכן מי שקל לו קפידות הללו ולמימר דרבנן דוקא ולא ר"א דהא מצינא שפיר למימר דנהי דר"א באשה לאו קפידא בעירוב בשלו קפידא וכ"ת לעולם לרב יוסף לאו בקפידא תלי אלא במשנה ומיהו דוקא במשנה בשלו אבל במשנה בשל חבירו לאו משנה הוי כלל אי הכי מאי מקשינן מאי שלו ושל חבירו דהתם משנה בשלו וכל שהוא משנה בשלו אע"פ שאין קפידא בדבר כלל לא הוי שליח והם הקשו על פירושם דהכא משמע דלרבנן בשלו הויא קפידא אפילו לרב יוסף וה"נ מוכח במס' מעילה בפ' (השולח) [השליח] (דף כא.) דאמרינן דהבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא דשליח מעל משום דלא עשה שליחותו דקפידא הוי ואילו בפ' המפקיד (דף מב:) אמרי' ההוא גברא דאפקיד כשותא גבי חבריה והוה ליה לידידיה נמי כריא דכשותא א"ל לסרסיה רמי מהאי אזל איהו רמיא מאידך אמר רב עמרם היכי ליידייני דייני להאי דינא נימא ליה לסרסיה שלים אמר לא אמר לי מהא רמי ומהא לא תרמי אלמא כל כה"ג לא הוי קפידא ותירצו דהכא שאני דכיון שהזכיר בפירוש תמרים וגרוגרות [וחלון] ודלוסקמא ודאי איכא קפידא שאם לא היה מקפיד לא היה מזכירם אבל בההיא דהמפקיד לא הזכיר אלא שהראה מקום הכשות וכיון שהכל מין א' ומוטל במקום אחד לא משמע דלהוי קפידא דבשלו אין דרך להקפיד ולא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שהיה שם כשות של אדם אחר:

מתני' האומר כתבו גט ותנו לאשתי. לשון בני אדם הוא כבר החזיקו לקרות לספר כריתות אשה גט:

גרשוה. נמי כבר נהגו לקרותו גירושין:

כתבו אגרת. גם זה לשון הגט שכותבין בו ודין דליהוי ליכי מינאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין:

פטרוה לא אמר כלום. דלמא לשון פטור וחובה הוא להקל מעליה חובות שחייבת. פרנסוה. כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא כמו (כתובות דף סח.) לפרנסה שמין באב וכמו [שם:] מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות הלכך לא ידעינן אי צרכי גט הוא שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש וכסות הוא:

כנימוס. כחוק:

דף לב.

ולא ידעינן אי חוק גט אי חוק מזון וכסות וכן כראוי:

גמ' שלחוה. לשון (דברים כד) ושלחה מביתו נקט האי גברא:

שבקוה. לשון אגרת שבוקין:

תרכוה. ל' תירוכין וגירושין:

גרסי' בגמ' תניא רבי נתן אומר [עי' בגמ' דף סה: ברש"י] פטרוה דבריו קיימין פיטרוה לא אמר כלום והא אנן תנן פטרוה לא אמר כלום אמר רבא רבי נתן דבבלאה הוא דייק בין פטרוה לפיטרוה תנא דידן דבר א"י הוא לא דייק. וכתבה רש"י ז"ל בשני פנים דפיטרוה בחירק תחת הפ"א דבריו קיימין אבל בפתח ובדגש לא אמר כלום ל"א פטרוה בדגש דבריו קיימים שהוא מל' גט פטורין אבל רפה לא אמר כלום ורבי נתן דבבלאה הוא שבא מבבל כדאמרינן בבבא בתרא [דף קלא.] ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי ושם מספרין פעם בלשון עברי ופעם בלשון ארמי הילכך כשהוא מדגיש מספר בלשון ארמי ומכוון לגט פטורין וכשאינו מדגיש אינו אלא לשון פטור וחובה ותנא דידן דבר ארעא דישראל הוא וכל סיפורן בלשון עברי לא דייק ומש"ה לא מפליג תנא דמתני' דבין שהדגיש בין שלא הדגיש לאו לגט פטורין איכוון דפטורין לשון ארמי הוא תרגום של שליח והרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל לא כתבוה ולא ידעתי למה דהא אנן להא מילתא בבלאי אנן:

תו גרסי' בגמ' איבעיא להו הוציאוה מהו עזבוה מהו הניחוה מהו התירוה מהו הועילו לה מהו. ולא איפשיטו וה"פ הוציאוה מהו. מי אמרינן לישנא דקרא נקט (דברים כד) ויצאה מביתו או לאו לישנא דקרא הוא דהא לא כתיב והוציאוה מביתו אלא ויצאה מעצמה:

עזבוה. לשון אגרת שבוקין הוא או דילמא דכיון דלאו לשון עזיבה כתוב בגיטא לאו לישנא דגיטא הוא:

התירוה מהו. לשון מותרת לכל אדם:

מתני' בראשונה היו אומרים היוצא בקולר. ליהרג:
ואמר כתבו. אף על גב שלא אמר תנו:
יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש:
המפרש לים והיוצא בשיירא. למדברות:
המסוכן. אומר מסוכן אני ובירושלמי [סוף הלכה ה] אמרו כל שקפץ עליו החולי וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות גירושין בד"א בבריא אבל במסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד:
גמ' גרסינן בשחיטת חולין בפ' בהמה המקשה (דף עה:) **הלכה כר"ש שזורי במסוכן**. הא דפרקין:
ובתרומת מעשר של דמאי. דאמרינן התם תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו. כלומר לא מיבעיא אם חזרה ונפלה לתוך התבואה בשבת דמשום עונג שבת שואלו לעם הארץ [אם תקנה כל צרכה] ואוכל על פיו אלא אפילו בחול אוכל על פיו דכיון דמדמעת כל התבואה דשוב אין לה תקנה בהפרשת דמאי לא אסרינן עליה כל התבואה משום תרומת מעשר דמאי:
גניבא יוצא בקולר היה וכו'. מחמרא דנהר פקוד. מיין שיש לו במקום פלוני:
קשיא ליה לר' אבא. היכי ליקני:
חמרא [**לא קאמר**]. מדלא קאמר חמרא בד' מאה זוזי:
דמי חמרא לא קאמר. הבו ליה ד' מאה זוזי מדמי חמרא דנימא לזבוני חמרא ומיתב ליה. מחמרא קאמר. דליתבו ליה וכי עושין מעות מיין:
מחמרא כדי ליפות את כחו. פרש"י כדי שיהא לו כל היין לאחריות שאם אמר תנו לו יין אם החמיץ מן היין מאה חביות היורשין אומרים לו שלך החמיץ ואם אמר דמי חמרא ומכרו ממנו קצת ואבדו המעות אומרים לו אבדו מעותיך הילכך אמר מחמרא דמשתמע לדמיו שהכל אחריות לו ובתוס' כתבו שלא ר"ל רש"י ז"ל שיהא כל ההפסד עליו דמן הדין אין לו להפסיד אלא לפי חשבון ומ"מ לפי חשבון מפסיד אבל השתא דכולו אחריות אינו מפסיד כלל. פירוש לפירושם דאע"ג דאמרינן בית בביתי או שור בשוורי אני מוכר לך ומת אחד או נפל מראהו מת ומראהו נפול כדאיתא בפ' בתרא דמנחות (דף קח:) התם היינו טעמא לפי שכל בית וכל שור עומדין בפני עצמן ומש"ה מראהו מת ונפול אבל הכא שלא זיכה לו חביות כך וכך אלא חמרא הרי היין כולו מעורב והיאך יאמרו לו שלך החמיץ אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבדוקא אמר כך רש"י ז"ל דאפילו בכה"ג מראהו חמוץ כבית בביתי דמראהו נפול ור"ח ז"ל פי' דהאי כך וכך דמים ר"ל ומיהו להכי קאמר

מחמרא כי היכי דלא לדחויה אשאר נכסים ואע"פ שהורע כחו ג"כ שאינו גובה משאר נכסים וכדאמרינן בפרק הנודר מן הירק [דף נה.] מר בר שמואל פקיד דליתנון תרין עשר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלח רבא קמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא דאלמא אינו גובה משאר נכסים אעפ"כ יפוי הוא לענין שאינו יכול לדחותו אצל שאר נכסים ומשמע דאי אמר חמרא שוי ארבע [מאה] זוזי נוטל יין שוה אותו סך בשעת נתינה. ואי אמר ארבע מאה זוזי דמי חמרא נוטל ארבע מאות זוזי בין הוזל בין הוקר מדאמרינן בסוף פרק נערה שנתפתתה (דף נד:) ההוא דאמר להו ארבע מאה זוזי דמי חמרא לברת אייקר חמרא א"ר יוסף רווחא ליתמי וכן גרסא זו שנויה בהלכות דרב אלפס ז"ל ומשמע דלענין זילא נמי הכי דינא ולא שנא:

אמר רב הונא גיטו. דשכיב מרע:

כמתנתו מה מתנתו. בכל הנכסים בסתם אי נמי במקצתן אם הוא מצוה מחמת מיתה בפירוש:

אם עמד חוזר. כדאיתא בפ' מי שמת [דף קנא:] אף גיטו אם עמד חוזר:

ומה גיטו כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו. כדתנן במתני' אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה:

וכתב הרי"ף ז"ל למימרא דהני ארבעה דתנינן במתני' כולהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה נינהו וכי תימא ומנא ליה לרב ז"ל דר"ה בכולהו ארבעה קאמר הכי דילמא בשכיב מרע בלחוד קאמר ואמסוכן דתנן במתני' קאי ובאומר מסוכן אני אי נמי בקפץ עליו החולי דסתמיה מצוה מחמת מיתה י"ל אי הכי מאי קא משמע לן רב הונא הא מתניתין היא בהדיא בפרק מי שמת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא ודאי רב הונא ה"ק דבכל דוכתא דבגיטו כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו במתנתו נמי כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה והיינו דזכה רבינא בשמעתיה דרב הונא רביה אע"ג דגניבא לאו שכיב מרע הוה אלא יוצא בקולר וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ' ח' מהלכות זכייה ומתנה דכל הני ארבעה דמתניתין דינן כמצוה מחמת מיתה לגמרי ונקנין דבריהם באמירה בעלמא ואם ניצל ועמד חוזר אפילו קנו מידו ואפילו במקצת אבל הרב רבינו יונה כתב דלא הוי כמצוה מחמת מיתה אלא יוצא בקולר ומסוכן אבל מפרש ויוצא בשיירא לא דהנהו כיון שדעתם לחזור שהרי מדעת עצמן הולכין לסחורה לא מקנו באמירה וכן נמי אם קנו מידן אין חוזרין דלענין מתנותיהן כבריאין הן לא נשתנה דינן אלא לענין גט שאנו אומרים שכיון שאמרו כתבו דעתן לגרש שלא לענן את נשותיהן אלא שמתוך שהיו טרודין לילך לא גמרו דבריהן הילכך הוה ליה כאילו אמרו כתבו ותנו אבל לענין מתנה כבריאין לגמרי

[וכן דעת הרא"ש] ויש מכריעין כדברי הראשונים דאי לא מאי קמ"ל רב הונא במאי דקאמר אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה אטו בלאו רב הונא לא ידעינן דמסוכן ויוצא בקולר מקנו באמירה בעלמא והא התם בפרק מי שמת (דף קמז.) אמרינן דמתנת שכיב מרע מאחיתופל גמרינן לה והא אחיתופל כיוצא בקולר הוה וגריע מיניה אבל לדברי הראשונים אתי שפיר דקמ"ל רב הונא דאפי' מפרש ויוצא בשיירא מקנו באמירה. ולי מהא לא איריא דהא דאחיתופל לא קמה לה התם במסקנא דרבא מסיק ואמר דמתנת שכיב מרע מדרבנן בעלמא הוא ועוד דאפילו למאן דגמר לה מאחיתופל לא פשיט מילתא כולי האי דמהתם גמרינן דלא ליצטרך רב הונא לאשמועינן ועוד דאפשר דמסוכן אתא לאשמועינן וכל שקפץ עליו החולי וכדברי הירושלמי (כלומר) שלא כדרך בני אדם כמצוה מחמת מיתה בפירוש דמי דאילו בשכיב מרע אחר לא מהני אא"כ פירש [אי נמי] דאמר וויי ליה דקא מאית וכדמוכח התם ואעפ"כ נראה לי כדברי הראשונים ז"ל דמדקאמר לה רב הונא סתמא שמע מינה דאכולהו קאי שאם לא כן היה לו לפרש ועוד דמלישניה דרב הונא משמע דמגט מוכח לה דקאמר ומה גיטו דאלמא ה"ק כיון דבגיטו לא צריך תנו במתנה נמי לא צריך קנין וכי תימא ומה ענין זו אצל זו נראה לי דה"ק מאן אמר לן דתנו לה רצה לומר דילמא רצה לשחק בה אלא ודאי היינו טעמא דמשום דקים לן שכל אלו מתיראין על מיתתן ואין אדם משטה ומשחק בשעה שהוא מתירא ממיתתו וכיון דטעמא משום הכי הוא אף מתנתו בכל הני לא צריך למקנא מיניה שהשוו חכמים מדותיהם בכל מצוה מחמת מיתה שיהו דבריו כמסורין ולא משמע כלל דרב הונא לאו מגט למד למתנה אלא שבא להשוותם ולא לכולן אלא לב' מהם וסתם דבריו ולא פירש ולפיכך נראים דברי הראשונים אבל הרשב"א מסכים לדברי רבותינו בפ' מי שמת ולא קי"ל כרב הונא במאי דאמר דבגיטו אם עמד חוזר וכמ"ש הרי"ף ז"ל באידך פירקא. מיהו גמרינן ממימריה לגבי גט דבכל מצוה מחמת מיתה [אפילו שאין מסוכן] כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו [כאילו אמר תנו] דהא איהו אמר דטעמא דמתניתין בהני ארבע משום דמצוון מחמת מיתה נינהו וכיון שכן ה"ה לכל מצוה מחמת מיתה וראיה לדבר עוד מדתנן לעיל בפרק קמא (דף יג.) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה ובגמ' איכא מאן דמוקי לה בבריא ואמרינן ולמאן דמוקי לה בבריא מ"ט לא מוקי לה בשכיב מרע ומהדרינן לא מתוקמא ליה מתני' בש"מ ממאי מדקתני האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דמת הא מחיים נותנין טעמא דאמר תנו הא לא אמר תנו אין נותנין ובש"מ אע"ג דלא אמר תנו נותנין דתנן ר"ש שזורי

אומר אף המסוכן אלמא לר"ש שזורי דקי"ל כוותיה כל ש"מ שהוא מצוה מחמת מיתה דינו כמסוכן דלא צ"ל תנו דאי לא לוקמה בש"מ דלאו מסוכן:

דף לב:

מתני' מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי וכו'. ופירש שמו ושם עירו וכו': **הרי אלו יכתבו ויתנו**. ופרש"י טעמא בריש פרק המדיר (דף ע:) דכיון דאמר יכתוב שליחותיה קא עביד וא"ת דהא תנן בפ' אין בין המודר (דף לה:) ותורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ופרכי' [דף לו:] אי תורם משל בעל הכרי [ולדעתו של בעל הכרי] הא קא מהני ליה דקא עביד שליחותיה ומפרקינן באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום אלמא כה"ג לא הוי שליחות דאי הוי מאי מפרקינן הא קא מהני ליה ואינה קושיא דהתם כל הרוצה לתרום קאמר מדעתו ואינו אלא כנותן רשות אבל לאו שליחותיה הוא וגבי תרומה אפי' גלוי דעתא נמי מהני כדאמרי' בפרק ואלו מציאות (דף כב.) כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה כך כתוב בחידושי הרמב"ן ז"ל ולפי זה בגט אי אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב לא מהני ותמהני דהתם בפ' ואלו מציאות (שם) קא אמינא דההיא דכלך אצל יפות דוקא דשוויה שליח דאמרינן התם [תרגמה אביי] אליבא דרבא דשוויה שליח וה"נ מסתברא דאי לא שוויה שליח מי הוי תרומתו תרומה אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתיכם אלא כגון דשוויה שליח וא"ל זיל תרום ולא אמר מהני תרום וסתמיה דבעל הבית כי תרים מבינונית תרים ואזל איהו ותרים מיפות ובא בעל הבית ומצאו וא"ל כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה וכי איתמר התם לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד משמע דאהך גוונא נמי קאי והדרא קושין לדוכתיה ולפיכך נראה כמו שתירצו בתוס' דנהי דבאומר כל הרוצה שלוחיה הוי אפ"ה כיון שלא יחדו לא חשיב מהני ליה כדי שיהא אסור במודר הנאה. וכתב הרמב"ן ז"ל ומסתברא נמי באומר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ושמעו שלשה שאחד כותב וב' חותמין ואינו צריך במעמד כולן כדאמרינן לקמן [דף סו:] בכלכם שאע"פ שאמר כל השומע לא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב:

וגרסי' בגמ' וליחוש שמא שד הוא אמר רב יהודה אמר שמואל בשראו לו דמות אדם אינהו נמי אידמו מדמו. כלומר שלפעמים שעושין עצמן בדמות אדם ומפרקינן דחזו ליה בבואה שלו. כלומר צל. ופרכינן אינהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודילמא אינהו נמי אית להו א"ר חנינא למדני יונתן בני דבבואה אית להו בבואה דבבואה

לית להו וליחוש דילמא צרה היא. כלומר שמכוונת לקלקלה שתנשא בגט זה ותיאסר על בעלה תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין. כלומר כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבין אע"פ שאין מכירין איש זה שפירש שמו וכתב ריי"ף ז"ל לזו בפ' בתרא דיבמות [סי' קנח] וכתב ר"ח ז"ל לשד לא חיישינן כיון דחזו ליה לאותו המושלך בבואה דבבואה ולצרה נמי לא חיישינן כדתנא דבי ר' ישמעאל משמע דס"ל ז"ל דהא דמייתי הא דתנא דבי רבי ישמעאל לאו למדחייה לדרב יהודה דלעולם לאפוקי מחששא דשד בעינן דחזו ליה בבואה דבבואה מפני שהמזיקין מצויין בבורות אבל לחששא דצרה דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי ר' ישמעאל ומיהו דוקא בבור אי נמי בשדה הוא דחיישינן לשד כדתנן בפרק בתרא דיבמות [דף קכב.] מעשה שעמד אחד על ראש ההר וכו' ופרכינן עלה וליחוש שמא שד הוא אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן לשד דגרסינן בירושלמי בפרקין [הלכה ו] תמן תנינן מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין ע"פ בת קול והוא שראו בוביא של אדם רבי אסא בשם רבי חנינא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בוביא של אדם והא תנינן מי שהיה מושלך בבור ומדר' יונתן והם שראו בוביא של אדם אמר רבי אבין המזיקין מצויין בבורות כדרך שהם מצויין בשדות ומש"ה נהי דלא חיישינן לצרה מפני שהיא שעת הסכנה חיישינן לשד אלא א"כ ראו לו בבואה אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' גירושין נראה דבתר דמייתין הא דתני דבי רבי ישמעאל לא צריכין בבואה כלל אלא כי היכי דלא חיישינן לצרה ה"נ לא חיישינן לשד:

הבריא שאמר כתבו גט לאשתי רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו:

אם מעצמו. נפל הרי זה גט. לפי שבדעתו היה מתחלה לכך וסופו הוכיח והוה ליה כמפרש ומסוכן:

גמ' מעשה לסתור. רישא תנא לא אמר כלום ואח"כ נתן רשב"ג חלוק בין מעצמו נפל ובין דחפו הרוח:

חסורי מיחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו. ואע"פ שנשנית משנתינו בלשון יחיד לא פליגי רבנן עליה ויש כיוצא בזה בשבת [דף קו:] וביצה [דף כג:] רשב"ג אומר לא כל הביבירין שוין ובפרק אלו קשרים רבי אליעזר אומר קושרין לפני הבהמה ובכתובות [דף סו:] רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה ורשב"ג הכא לאו לטעמיה אזיל דאמר גבי כותב נכסיו לאחרים ושתק ולבסוף צוח דהוכיח סופו על תחלתו דהתם פליגי רבנן עליה כדאיתא בפ' יש נוחלין (דף קלח.) ובמסכת חולין (דף לט:) והכא לא פליגי כלל דשאני הכא דאמר כתבו כדאיתא בפרק השוחט (שם) וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות גירושין

שאם נסתפק לנו אם מעצמו נפל או אם הרוח דחפתו (הרי זה גט) [הרי זה ספק גט כן מוכח מהשגת הראב"ד שם ומביא באשר"י] עד שיודע לך שהרוח דחפתו אבל בתוספתא שנינו ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבים ונותנין אני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן אין כותבים ונותנים אני אומר הרוח דחפתו:

ההוא גברא וכו' מי משוי איניש ברא שליחא במקום אבא. דלא ליקפד בהי מינייהו ומעיקרא להאי ברא נמי שוייה שליח ועכשיו שמת האב יכתוב לה הבן זה וחבירו שהרי הלך הבעל למד"ה:

מתני' אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו הרי אלו יחתמו בעצמן ולא יאמרו לעדים אחרים לחתום דלאו ב"ד מנינהו לצוות על אחרים אלא עדים שוינהו ובגמ' בעינן על כתב הגט אם יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב דנימא דמאי דאמר להו כתבו היינו חתימת ידן ומדלא פירש להו מידי בכתב הגט עצמו משמע דלא קפיד עליה כלל ונעשה כאומר אמרו לאיזה סופר שתרצו ויכתוב ולמ"ד דאומר אמרו כשר מצו למעבד הכי ויתבאר בגמ' בס"ד:

אמר לשלשה כתבו גט ותנו. אע"פ שהם ראויים להיות ב"ד דהא תלתא נינהו אפ"ה כיון שאמר להם כתבו לאו ב"ד שוינהו אלא עדים:

אמר לשלשה תנו. ולא אמר כתבו הרי אלו יאמרו לעדים אחרים לכתוב ולחתום וליתן מפני שעשאם ב"ד:

מבית האסורים. משמו של רבי עקיבא שנחבש בבית האסורין:

נומינו לשליח. אמרנו לשליח לחנינא שנעשה שליח בהלכה זו לאמרה בבית המדרש:

ילמדו. אם אינם יודעים לכתוב ילמדו לכתוב עד שיכתבוהו בעצמן:

גמ' מילי לא מימסרן לשליח. שאין בדברים כח להיות חוזרין ונמסרים לאחר:

שלחו ליה מבי רב לשמואל וכו' שלח להו תצא והדבר צריך תלמוד. הכי איתא בגמ' ומפרשינן דמספקא ליה אי כתובו דאמר להו היינו בין כתיבת הגט בין חתימתו הילכך כיון ששינו ואמרו לסופר וכתב פסול או דילמא דכתבו לא משמע אלא חתימת ידן ומדלא פריש להו בכתב הגט מידי משמע דלא קפיד ביה כלל ונעשה כאילו אמר אמרו לאיזה סופר שתרצו ויכתוב וסבירא ליה לשמואל דאומר אמרו כשר ולפי שהרי"ף פוסק דאומר אמרו פסול לא כתב בהלכות והדבר צריך תלמוד דכיון דאומר אמרו פסול אין כאן ספק כלל דמה נפשך אי כתובו דאמר להו אף כתב הגט במשמע הרי שינו ופסול ואי כתב ידן בלחוד הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו הרי אומר אמרו פסול ולפיכך כתב הר"ב ז"ל שלח להו תצא וטעמא דאומר אמרו דפסול אפרש לפנינו בסייעתא דשמיא:

דף לג.

ואפילו אמר אמרו לסופר ויכתוב. מפורש בגמ' דמאן דס"ל דאומר [אמרו] כשר ס"ל דחתם סופר ועד פסול. כלומר שאם הסופר עצמו חותם בעדות הגט עם עד אחר פסול דאי אמרת כשר נפיק מינה חורבא דזמנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתבו ולפלוני ולפלוני ויחתמו ומשום כיסופא דסופר שלא יתבייש לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתימו ליה שאומרים לו שהבעל אמר כן ובעל לא אמר הכי ונמצא בטל הגט ולפיכך מחמת חשש חורבא זו אין להכשיר חתם סופר ועד אבל למאן דס"ל דאומר אמרו פסול [הלכך כיון דפסול] משום דמילי לא מימסרן לשליח אפילו באומר אמרו כמו שאפרש בס"ד תו ליכא למיחש להך חורבא דלעולם אין השליח רשאי לומר לעדים חתומו ולעולם אין הסופר חותם אא"כ שומע מפי הבעל. הילכך הני תרתי מילי כל חדא תליא בחברתה דאי אומר אמרו [כשר חתם סופר ועד פסול מפני חשש חורבא שכתבתי ואי אומר אמרו] פסול חתם סופר ועד כשר דליכא למיחש לחורבא כלל וכמ"ש. והרי"ף ז"ל פוסק דאומר אמרו פסול כמ"ש בהלכותיו וממילא חתם סופר ועד כשר ולפיכך כ' בפ' המגרש [סו"ס תקסד] מתני' דתנן כתב סופר ועד ומאי דאיתמר עלה בגמ' א"ר ירמיה חתם סופר שנינו. ואע"פ שמפורש בגמ' בהדיא הכא דשמואל ס"ל דאומר אמרו כשר אע"ג דלר' יוסי אומר אמרו פסול כדמוכח בגמ' שמואל סבר לה כוותיה במאי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ופליג עליה ומכשר באומר אמרו אעפ"כ סמך הרב ז"ל על סוגיא שבפ' מי שאחזו כמו שמפורש בהלכותיו וכ"כ בעל הלכות ור"ח ז"ל:

וכתב בספר התרומה שר"י ז"ל חולק ואומר דמההיא דפ' מי שאחזו לא איריא דרב אשי התם לאו למפסק הלכה אתא אלא לפרושי מתני' אתא דלית ליה אוקמתא אלא כדר' יוסי ולמימר נמי דלא מודה ר' יוסי באומר אמרו ושמואל נמי הכי ס"ל אלא דאיהו פליג עליה באומר אמרו וסבר דלית הלכתא כותיה ולא חזינן אמורא דפליג עליה ואפשר דכיון דאוקמה רב אשי דהוא בתרא למתני' דפרק מי שאחזו כר' יוסי הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ובחדא מס' יש סדר (ב"ק דף קב.) ופרקין דהתקבל ודאי מקמי פרקא דמי שאחזו הוא שכן הוא סדרן של פרקים הניזקין בתר השולח דתקון העולם הוא דקא מפרש ואזיל וכל עצמו לא נשנה במסכתא זו אלא מפני כך ואח"כ חוזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתנא אמר לשנים כתבו ותנא נמי מי שהיה מושלך בבור ואמר כתבו תנא נמי מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו ותנו שסמכו ענין לו ואיידי דתנא התם זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת תנא הזורק דתנן ביה ספק קרוב לו ספק קרוב לה מגורשת ואינה מגורשת. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ב' מהלכות גירושין

באומר אמרו הרי זה גט פסול ומתישבין בדבר זה הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט בטל נראה דרפויי מירפייא בידיה ז"ל ותמיהני א"כ למה הכשיר חתם סופר ועד דכיון שהוא מסופק באומר אמרו אף בחתם סופר ועד היה לו לספק שכבר כתבתי דהא בהא תליא. ואפשר דכיון דבגמרא מוכח דלמאן דס"ל דאומר אמרו כשר ולא תעשה זאת בישראל משום גזירה דשמא תשכור עדים כדאיתא בגמ' [דף סז.] דחתם סופר ועד כשר דליכא למיחש לחורבא כיון דלא תעשה כ"ש לדידן דפסלינן אומר אמרו מספיקא דלית לן למיחש לחורבא. אבל אין דעתי מתיישבת בכך דאי אנן מסתפקינן בדינא אית לן למיזל הכא והכא לחומרא ולית לן למימר כיון דאנן מספקינן לא נפקא לן חורבא דדילמא איכא דפשיטא ליה דאומר אמרו כשר ונפיק חורבא לחתם סופר ועד. ומחוורתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא למפסל אומר אמרו ולמפסל חתם סופר ועד וכן דעת ר"י ז"ל ולדבריו הסכים הרמב"ן ז"ל ומיהו היכא דאיכא תרי עדים לבד מסופר כשר דהא תנן [שם] כלכם כתובו אחד כותב וכולן חותמין אלמא אע"ג דאיכא חתם סופר ועד כיון שהוא מרבה בעדים ליכא למיחש לכיסופא דסופר דמידע ידע דבעל קפיד לרבות בעדים:

והקשה הרמב"ן ז"ל מ"ט דמאן דפסל באומר אמרו אי משום מילי מאי מילי קא מסר איהו לשליח הא לאו מילי מסר אלא הרי הוא עושה השליח שלא בפניו וכי אין אדם עשוי לעשות שליח שלא בפניו וא"ת שלא חילק רבי יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם [ולא בירר פלוני סופר ופלוני ופלוני עדים] אבל לא בעושה אותו שליח בכל מקום שהוא הא לא משמע הכי דהא אמרינן בהדיא ולפלוני ולפלוני ויחתומו. וכן פרש"י ז"ל לסופר פלוני שיכתוב ואין לך צד היתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ועוד דאי ס"ד מודה רבי יוסי בממנה אותו שליח במקום שהוא נפיק מינה חורבא בכה"ג וה"נ משמע בפרקין דלקמן [דף עב.] דקתני בדר' יוסי עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ותירץ דשאני גט דכיון דבעינן לשמה ובעינן נמי וכתב לה כלומר שיכתבנו לה הבעל אין הסופר והעדים [חותמים] במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו אבל בשאר הדברים עושה אדם שליח שלא בפניו לפיכך יכולה אשה לומר פלוני שהוא במדינת הים הריני עושה אותו שליח לקבל לי גיטי ומיהו מסתברא שאין שליח קבלה עושה שליח דהוי להו מילי ומילי לא מימסרן לשליח אלא באומרת אמרו ומנתו היא שליח שלא בפניו דהתם טעמא אחרינא הוא כדפרישית. [וכבר נזכר סוף פרק כל הגט]. וההיא דאמרינן מתנה הרי היא כגט לענין מילי לא מימסרן לשליח אתמר אבל באומר אמרו לא שייך אלא בגיטי נשים תדע דהא שמואל אמרה ומודה שמואל באומר אמרו אפי' באומר אמרו סתם עכ"ל הרמב"ן ז"ל. והרא"ה ז"ל תלמידו הקשה עליו אם כן דסבירא לר' יוסי דאפילו

בממנה שליח [מבורר] שלא בפניו פסול [בגט] מנא ידעי דטעמא דר' יוסי משום דמילי לא מימסרן לשליח דילמא טעמא דר' יוסי משום דבעיא שישמעו מפיו ממש לפיכך כתב דלא פליג ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם אבל בממנה שליח שלא בפניו בכי הא ודאי לא פליגי וכי תימא אם כן נפיק מינה חורבא בכה"ג דזימנין דאמר לשנים אמרו לסופר שאני ממנה אותו שליח לכתוב ולפלוני ולפלוני שאני ממנה אותם שלוחים שיחתמו ומשום כיסופא דסופר מחתמו ליה ליתא דליכא למיחש לכיסופא אלא כשעושין הדבר מדעת עצמן אבל כשעושים הדבר מדעת הבעל בהא לית להו כיסופא דאינהו לא עבדי מידי אלא בעל הוא דעבד ולא נ"ל כן דאי הכי מאי מקשי וליחוש דילמא אמר להו אמרו לסופר כתוב ואתם חתומו ומשום כיסופא דסופר חיישי ומחתמי ליה דהא בכה"ג ליכא [למיחש] לכיסופא כיון דבעל אמר להו אתם חתומו והיכי ליחתומו ליה הא בעל גופיה אמר להו לדידהו דליחתמו ושמא כיון דמ"מ אינהו אמרי ליה לסופר לכתוב מכספי מיניה. מיהו מאי דקשיא ליה ז"ל ל"ק לי דאם איתא דמילי מימסרן לשליח כיון ששלוחו של אדם כמותו כשהסופר והעדים שומעין מפי השליח הרי הן כאילו שומעין מפי הבעל הלכך ע"כ מאי דקא פסיל ר' יוסי באומר אמרו [בין במברר בין] מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח אבל דעתי מסכמת לדעתו שכל שהבעל ממנה סופר ועדים שלא בפניהם מהני ולא פסיל ר' יוסי אלא באומר אמרו מדעתכם משום דמילי לא מימסרן לשליח וכ"ת א"כ נפיק מינה חורבא בכה"ג ליתא דאנן לא חיישינן דמשום כיסופא דסופר יכוונו לעשות שלא כדין אלא כל שאמר להם אמרו הם סבורים שהדבר מסור להם לשנותו לכל מה שירצו ומה שאמר להם הבעל ולפלוני ולפלוני ויחתומו אינו אלא כמראה מקום להם דמימר אמרי אם לא כן (לא) [למה] אמר לנו הבעל שנמנה אנחנו שלוחים ולא מינן הוא [מדעתו] אלא ודאי לרצוננו הדבר מסור ומשום כיסופא דבעל מחתמי ליה אבל בממנה סופר ועדים מדעתו ליכא למיחש לחורבא שהרי אין להם מקום לטעות ומשום כיסופא דסופר לא יעידו שקר להרבות ממזרים בישראל זה נ"ל:

אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע [חכם]:

נכתוב גט לאשתך. כדי שלא תזקק ליבום:

קולו לאפוקי מדרב כהנא וכו'. קולו לאו דוקא דהא איכא הרכנת הראש כדמוכח בפרק מי שאחזו (דף עא.) ובירושלמי [פ"ז סוף הלכה א] אמרו היא שמיעת הקול היא הרכנת הראש:

חרש שיכול לדבר מתוך הכתב. אע"פ שאינו מדבר ואינו שומע ומש"ה לא קי"ל כותיה אבל מדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר הרי הן כפקחין לכל דבריהם ובבדיקה סגי

והכי איתמר בפרק מי שאחזו [שם]. וכתבו בתוספות דדוקא חרש משום שאין כתיבתו מוציאה אותנו מידי ספק שטותו אבל פקח ששלח בכתב ידו למדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו כותבין ומיהו בתוספתא [פרק שני הלכה י] לא משמע הכי דגרסינן התם אפי' כתב בכתב ידו (ואמר) לסופר כתוב ולעדים חתומו [הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו] והתם בפקח משמע דלא איירי בחרש וא"כ ראוי להחמיר:

דף לג:

גרסי' בפרק כל הגט (**דף כט.**) **וכו' משום בזיון דבעל**. שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו דס"ל לרב דטעמייהו דר"מ ור' יוסי במתני' משום בזיון דבעל הוא ובאומר לשלשה תנו קא מיפלגי דר"מ סבר כיון שעשאן ב"ד ודרך לצוות לאחרים גלי בדעתיה דלא קפיד אבזיוני ור' יוסי סבר דליכא בהכי גלויי דעתא ולשמואל דאמר דטעמא דמתני' משום דמילי לא מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו בהא פליגי ר"מ ורבי יוסי דר"מ סבר נהי דלא מימסרו לשליח לבי דינא מימסרן דאלימא מילתא דבי דינא ור' יוסי סבר דכי היכי דלא מימסרן לשליח ה"נ לא מימסר לבית דין:

וקיימ' לן כשמואל בדיני. כבר כתבתי למעלה שהרמב"ן ז"ל סובר דנהי דאמרינן דמתנה הרי הוא כגט דוקא באומר לג' תנו אבל באומר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו אינה כגט דבגט טעמא אחרינא הוא דאפי' ממנה אותם הבעל שלוחין לכך מדעתו שלא בפניהם לא מהני. ולפי דעת הרא"ה ז"ל ולמה שכתבתי אפילו בגט [מהני] אם ממנה אותם שלוחים מדעתו [ואפילו שלא בפניהם מהני] ובאומר אמרו אפילו במתנה פסול וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות זכייה ומתנה:

מתני' אמר לעשרה וכו' ילמדו ויכתבו ויתנו לה. אם אין יודעין לכתוב [ילמדו] עד שיכתבוהו בעצמם:

כולכם כתובו אחד כותב. במעמד כולן כדמפרש בגמ':

וכולן חותמין. לרבי יוחנן דקי"ל כוותיה שנים משום עדים וכולן משום תנאי כדאיתא בפ' המביא תניין [דף יח:] ואפ"ה צריכין לחתום [לכתחלה] זה בפני זה כמ"ש בפרקא קמא [סי' תט] מיהו חתום תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים [כשר] כדאיתא בפ' המביא תניין (דף יח:):

לפיכך אם מת אחד מהם. קודם שחתם. הרי הגט בטל:

גמ' אחד כותב ע"י כולן. בשביל כולם:

מוליך במעמד כולן. כולן ילכו עמו:

וגרסי' בגמ' איבעיא להו מנה מהו. כלומר אם לא אמר כולכם אלא מנאן אבג"ד ואמר כתבו גט לאשתי מהו מדמנינהו לכלהו הנך מנויין איכוון או דילמא כיון דלא אמר כלכם המנויין כתבו לא בעינן כולהו [רב הונא אמר מנה אינו ככולכם ר' יוחנן כו' אמר מנה הרי ככולכם אמר רב פפא ולא פליגי הא דמנה כולהו הא דמנה מקצתייהו] אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא. כלומר אמרי לה דמנה כולהו אכולהו קפיד אבל מנה מקצתייהו לא קפיד אלא אמנויין דכיון דלא מנה לכולהו הוברר הדבר שהוטרח הדבר עליו וחדל לו מדעתו הראשונה כך כתב רש"י ז"ל ויותר היה נ"ל לומר דמנה מקצתייהו חזר בו לגמרי ולא קפיד כלל. ואמרי לה להאי גיסא. כלומר דמנה מקצתייהו גלי דעתיה דאהני קפיד וצריכין כל המנויין לחתום אבל מנה כולהו כיון דלא אמר כלכם לא הקפיד אלא לומר בפני מנין זה אבל לא שיחתמו כולן. ולא ידעתי למה לא הביאה הרי"ף ז"ל וכן תמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ט מהלכות גירושין ואם מנאן בין שמנה כולן בין שמנה מקצתן ואמר להם חתומו הרי זה כאומר כלכם חתומו וכו' מת אחד מהם קודם החתימה הרי זה גט בטל ואמאי והא מנה ספקא הוי:

והשתא תקינו רבנן בגיטא דכולכם. הכי איתא בגמרא דאתקין רב יהודה בגיטא דכולכם. כלומר בגט שאדם אומר במעמד רבים שלא יאמר כתבו או הוליכו בלבד שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל אלא כך יאמר כתבו כל חד מנכון וכו':

הדרן עלך פרק התקבל מי שאחזו קורדיקוס. שם שידה השולטת על מי ששותה יין מגתו:

לא אמר כלום. שאין דעתו מיושבת עליו:

נשתתק. לאו אמי שאחזו קורדיקוס קאי דהא לא מהניא ביה בדיקה דהא אמרינן דחזר ואמר אל תכתבו אין בדבריו האחרונים כלום אלמא כשוטה דיינינן ליה ולא מספקינן ביה כלל אלא נשתתק היינו אדם שאחזו חולי שתוק:

הרכין. ויט שמים (תהלים יח) מתרגמינן וארכין שמיא:

בודקין אותו. בדברים אחרים שואלין לו דברים שראוי להשיב עליהם לאו או הן ואם דעתו מיושבת שמרמז על תשובת לאו הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו ועל [הן] הרכנת הן ג' פעמים לכל אחד כותבין ונותנין אם הרכין על הגט הרכנת הן:

אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע חכם:

נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק לייבום:

ואמר להם כתבו ותנו והם אמרו לסופר וכו' הרי הגט בעל. דמילי לא מימסרן לשליח כדאיתא בפרק התקבל [דף סו:]:

גמ' אמר רשב"ל כותבין ונותנין גט לאלתר. ואפילו בתוך חליו הואיל ואמר קודם לכן ולא אמרינן שוטה הוא ואינו יכול לגרש:

אימלוכי ביה. ליטול רשות ואמרינן בגמרא דריש לקיש מדמי ליה לישן ורבי יוחנן מדמי ליה לשוטה ודייק עלה ורבי יוחנן נדמייה לישן ישן לאו מחוסר מעשה האי מחוסר מעשה. כלומר שצריך רפואה. ור"ל נדמייה לשוטה שוטה לאו סמיה בידן. כלומר אין רפואתו בידינו:

האי סמיה בידן בשרא סומקא אגומרי. כלומר כחוש:

וחמרא מרקא. כלומר מזוג במים הרבה. ופרכינן איני והא אמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו ותנא ראוהו מגוייד מחותך בחתיכות לשון גודו אילנא או צלוב ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו והך פירכא אפילו לריש לקיש היא דע"כ לא פליג ריש לקיש עליה דרבי יוחנן אלא משום דסמיה בידן והאי ודאי לאו סמיה בידן ומפרקינן הכי השתא התם דעתא צילתא הוא וכחישותא הוא דאתחילה ביה. כלומר צלולה היא דעתו אלא שתשש כחו מלהוציא דבר מפיו אבל הכא דעתא שגישתא הוא. ואיכא למידק ואי סבירא לן כי פרכינן דהאי גוונא לקורדיקוס דמי תקשי ליה אמתני' דתנן אמר כתבו גט לאשתי לא אמר כלום והכא אמרינן דהרי אלו יכתבו ויתנו יש לומר דודאי פשיטא לן דהשתא כי רמז ואמר דעתא צילתא אית ביה אלא דס"ל דאי אפשר שלא תטרף דעתו עליו שעה אחת קודם למיתתו ואפ"ה אמרינן דיכתבו ויתנו אלמא כל היכא דמעיקרא אית ביה דעתא צילתא אף על גב דבתר הכי אית ליה דעתא שגישתא כותבין ונותנין וכן איתא בירושלמי אלא שהחליפו שם דריש לקיש לר' יוחנן ור' יוחנן לריש לקיש דגרסינן התם [הלכה א] ר' יוחנן אומר עודהו קורדיקוס עליו כותבין ונותנין גט לאשתו ריש לקיש אמר לכשישתפה א"ר זעירא מתניתין פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום. הרי שהיה צלוב או מגוייד ורמז ואמר כתבו גט לאשתו כותבין ונותנין בחזקת שהנשמה תלוי' בו ואי אפשר שלא נטרפה דעתו שעה אחת הדא פליגא על ריש לקיש ולית לה קיום עד כאן. ובגמרא דילן אשכחו לה קיום כמו שתירצו הכי השתא התם דעתא צילתא הוא. וכתבו המפרשים ז"ל דבשחט בו שנים [או רוב שנים] ומגוייד אע"פ שנשתתק אינו צריך בדיקה וכן כתבו בתוספות דליכא למימר דכי אמרינן כותבין היינו בבדיקה דאי הכי מאי קא פריך מינה אלא ודאי אפילו בלא בדיקה ואע"ג דבנשתתק אמרינן במתניתין

דבודקין אותו התם בנשתתק מתוך בוריו אבל היכא דידעינן דמחמת שחיטתו נשתתק לא חיישינן שמא נטרפה דעתו ולפי זה איכא מ"ד דבנשתתק מתוך חליו לנשחט בו שנים או רוב שנים דמי דהתם נמי כיון דידעינן דמחמת חליו נשתתק לא חיישינן לטירוף הדעת. מיהו בירושלמי [סוף הל"א] גרסינן עלה דמתניתין תני בד"א בנשתתק מתוך בוריו אבל בנשתתק מתוך חוליו דיו פעם אחת אלמא משמע דפעם אחת מיהא בעי. ובנפל מן הגג תניא בתוספתא דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה ואיכא מ"ד דדיניה כנשתתק מתוך בוריו ובעי בדיקה ג"פ שהרי יש לחוש שמתוך הנפילה נטרפה דעתו עליו. ואני חוכך עוד להחמיר בכל נשתתק דצריך בדיקה ואפילו בשוחט בו שנים דאע"ג דאמרינן סתמא הרי אלו יכתבו ויתנו דילמא לעולם בבדיקה דהא לאו בהאי דינא עסיק אלא לומר שאע"פ שבודאי סופו למות אין דינו כמת מעכשיו ולעולם כל נשתתק בדיקה בעי וכי תימא אי בדיקה קאמר מאי פרכינן מינה לר' יוחנן ור"ל לא קשיא מידי דמעיקרא סברי שאי אפשר שלא יבא קודם נתינת הגט לידי טירוף דעת כקורדיקוס ולא סגי ליה בבדיקה כדכתיבנא ומשני דלאו הכי דדעתא צילתא אית ביה ואפילו נשתתק בבדיקה מיהא סגי ליה ומיהו בבדיקה בפעם אחת סגי ליה דלא גרע מנשתתק מתוך חליו לפי דברי הירושלמי אלא שמן התוספתא [שם] נראה דאפילו נשתתק מתוך חליו בעי בדיקה ג"פ דתניא התם היה חולה או משותק והרכין בראשו בודקין אותו ג"פ אם אמר על הן הן ועל לאו לאו דבריו קיימין. כתב ר"י ז"ל דבגט שכיב מרע צריך ליזהר שלא תטרף דעתו עליו בשעת כתיבה ובשעת נתינה שאם תטרף דעתו עליו אפילו לר"ל לא מהני דהא לאו סמיה בידן ואפי' סמיה בידן לרבי יוחנן אין כותבין כיון שהוא מחוסר מעשה וכל שהוא מטורף קצת איכא לספוקי אי חשבינן ליה כשוטה או שמא תונבא בעלמא הוא דנקיט ליה וכישן דמי וצריך בדיקה ג"כ בשעת נתינה דגרסינן בירושלמי [הלכה א] נתן לה את גיטה ואמר לא יהא גט אלא למחר ונעשה קורדיקוס פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן כלומר דלר' יוחנן צריך שיהא בדעתו בשעה שהגט גומר:

דף לד.

ולענין גוסס כתב ה"ר יואל ז"ל דכמת הוא חשוב ואע"פ שדעתו מיושבת עליו ודבריו מכוונים בפיו אינו יכול לגרש מדאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קכז:) ובפרק י' יוחסין (דף עח:) ולר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם יכיר למה לי בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ופר"ח ז"ל שאינו יכול להקנותם דכיון דרוב גוססים למיתה הרי הוא כמת ולפי זה כשם שאינו יכול להקנות נכסים כך אינו יכול לגרש ואע"ג דתנן בריש אהלות

[משנה ו] ובמסכת שמחות [ריש פ"א] הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו נוחל ומנחיל זוקק ליבום ופוטר מן היבום היינו דוקא במילי דאתו ממילא אבל גיטו ומתנתו דמכח דעתו ודיבורו אתו לא והא דתנן בפרק כל הגט (דף כח.) הניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים ואמרינן עלה בגמרא לא שאנו אלא חולה שרוב חולים לחיים אבל גוסס שרוב גוססים למיתה לא דמשמע דטעמא משום דאין מחזיקין אותו בקיים הא ידעינן ביה שעדיין הוא חי נותנים איכא למימר דה"פ שאם נתנו לשליח קודם שיהא גוסס ולא הספיק ללכת עד שנעשה גוסס אינו יכול ליתנו בחזקת שנתרפא משום דאין רוב גוססין לרפואה ולחיים אלא למיתה ולא נתרפא אלא עדיין גוסס הוא או מת אבל ר"י ז"ל כתב דגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו כל שהוא מדבר ודעתו מיושבת עליו מתנתו מתנה וגיטו גט מדאמר שמואל [דף ע:] שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי כותבין ונותנין ואין לך גוסס גדול מזה וגרע נמי מגוסס דפעמים שהגוסס מתרפא ושחט בו שנים אי אפשר להתרפאות ולחיות ומגוייד וצלוב נמי גוססין הן ואפילו הכי כותבין ונותנין ותניא נמי בפ"ק דערכין [דף ו:] גוסס נודר ומעריך אלמא מתנתו מתנה דאי לא לא עדיפא אמירתו לגבוה ממסירתו להדיוט וההיא דנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס היינו טעמא משום דרוב גוססין אין יכולין לדבר אבל בשיכול לדבר ודאי נותן ומזכה והכי נמי מוכחא ההיא תוספתא דכתיבנא לעיל דקתני דנפל מן הגג דכותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה:

וניחוש דילמא שיחיא דלאו לאו או דהן הן נקטיה. חולי השגעון המלמדו להרכין תמיד ראשו לאו או הן ואינו משיב על דברי שאלתם:

שחיא. השתחואה:

דאמרינן ליה בסירוגין חד הן ותרי לאו חד לאו ותרין הן. דכי הך שחיא לא נקטיה:

אומרין לו. כשבודקין אותו על לאו שואלין לו דברים הראוים לו בימות החמה ועכשיו ימות הגשמים:

מאי היא פירי. שאין מצויין באותה שעה כגון פיראו"ש בימות הגשמים ובימות החמה נישפולא"ש. ונמצאת בדיקה זו שלשה פעמים על לאו וג' פעמים על הן והכי איתא בירושלמי דאמרינן התם נכתוב גט לאשתך הן לבתך לאו לאשתך הן לאמך לאו לאשתך הן לחמותך לאו ואף על גב דבגמ' דילן לא אמרי' הכי אלא חד הן ותרין לאו חד לאו ותרין הן מכל מקום נלמוד ממנו ששה פעמים בודקין אותו:

תנו רבנן כשם שבודקין אותו. אהרכין בראשו ונשתתק קאי:

בעדות אשה. להשיאה. דאקילו רבנן בה בעד אחד קרוב עבד ושפחה. הרי"ף ז"ל כתב בפרק בתרא דיבמות ירושלמי מצאו כתוב איש פלוני מת איש פלוני נהרג רבי ירמיה אומר משיאין את אשתו ר' בון אומר אין משיאין את אשתו מתני' מסייע לדין ולדין לר' ירמיה דתני' ע"פ עדים ולא ע"פ כתבם ולא ע"פ תורגמן ולא ע"פ עד א' ועכשיו הלא משיאין עד מפי עד ודכותה ע"פ כתבם וע"פ תורגמן משיאין. מתני' מסייע לר' בון דתניא יפה כח העדים מכח השטר שהעדים שאמרו מת פלוני נהרג פלוני משיאין את אשתו מצאו כתוב בשטר מת פלוני אין משיאין את אשתו ולא פסק שם הרי"ף כלום ושמא סמך הרב ז"ל (בשטר מת) על מה שכתב כאן דבעדות אשה אפילו מפי כתבם מהני וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות גירושין מצאו כתוב בשטר איש פלוני בן פלוני מת או נהרג פלוני בן פלוני ונודע שזה כתב ישראל ה"ז תנשא אשתו וכתב הרמב"ן שם בפרק בתרא דיבמות וחזינא בה פלוגתא איכא מ"ד דוקא היכא דמקויים אבל אין עדים מצויין לקיימו אין משיאין ואיכא מ"ד אע"ג דאין עדים מצויין לקיימו דכיון דקיום שטרות דרבנן כדמפרש בריש גיטין (דף ג.) בעדות אשה לא תקון רבנן דלא מיבעיא אחמורי דלא מחמרינן בה אדאורייתא אלא אפילו קולא נמי מקילינן בה טפי מדאורייתא דהא תלמוד מפי כתבם גופיה דרחמנא פסליה ואעפ"כ משיאין והוחזקו משיאין ע"פ עבד וע"פ שפחה אלמא אפי' עד א' כשר לא בעינן ולא דמי לגט דבעי בפני נכתב ובפני נחתם דהכא איתתא דייקא טפי ומינסבא ומילתא דעבידא לגלויי והדין סברא עדיפא טפי הילכך אפילו בעד אחד מפי כתבו ואע"פ שאינו מקויים משיאין ע"כ:

ירושות. לאו ירושות דעלמא. כלומר להעיד על ירושה שהוריש אדם בעלמא. אלא ירושת בנו הבכור. אם רצה להשוות את הבכור לאחד מבניו ולהכי נקט ירושת בנו הבכור דאם לא לשנות על משפט הירושה של תורה הוא בא מה לנו ולדבריו הירושה מאליה תפול:

ומשאות ומתנות נמי דידיה. שיכול לישא וליתן ברמיזה:

אבל לחרש לא. כשאינו מדבר ואינו שומע:

כשם שכנס ברמיזה. ולא היו קדושין גמורים:

נשטית היא משנשאת לא יוציא. אסור להוציאה ואע"פ שפקחת ונתחרשה יוצאה דאשה לא בעי דעתה שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה היכא דנשטית אמור רבנן דלא יוציא דכיון שאינה יודעת לשמור את [עצמה] ינהגו בה מנהג הפקר:

נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית. מפרשינן בגמרא דתנא עולמית למידק מינה מדתנא בסיפא עולמית ובריש דנשטית לא תנא עולמית משום דרישא דרבנן וכדכתיבנא וסיפא דאורייתא דגבי מגרש בעינן דעת שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו:

רומז ונרמז. מה שהוא רומז קיים ומה שהם רומזים לו והוא מתרצה קיים. רמיזה בידו ובראשו. קפיצה עקימת שפתים כמו קפצה פיה ואינו סימן ניכר כרמיזה:
מתני' הרי זה גיטיך אם מתי. לא אמר כלום דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה:
זה גיטיך מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט גט ולא חל עליו אלא לאחר מיתה:
מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאי הוי מהיום אם אמות וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו או חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום דבשלמא גבי מתנה איכא למימר מהיום גופא ופירות לאחר מיתה אבל הכא ליכא למימר הכי ואי משום תנאה הוה ליה למימר מהיום אם מתי:

דף לד:

חולצת. שמא אינו גט:
ולא מתיבמת. שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא החזירה ואמרי' בגמ' דלר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו. כלומר דמהני כאילו אמר מהיום שאל"כ למה נכתב הזמן בשטר יהא הדין כך דאם מתי הוי כמהיום אם מתי שהוא גט גמור ולאחר מיתה הוה כמהיום ולאחר מיתה שהוא גט ואינו גט ובסוף הפרק יתבאר אי קי"ל כר' יוסי או לא:
גמ' אמר אביי אם מתי שתי לשונות משמע. פירוש אמר אביי הכי לפרוקי מאי דקשיא לן בגמ' רישא אסיפא דברישא תנן ה"ז גיטיך אם מתי לא אמר כלום דאלמא אם מתי כלאחר מיתה דמי והדר תני מהיום אם מתי הרי זה גט דאלמא לאו כלאחר מיתה דמי דאי הכי הוה ליה גט ואינו גט ומהדר אביי דאם מתי שתי לשונות משמע וכו' לא אמר מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דמי שכך הדין בכל התנאין שהאומר הרי זה גיטך אם אעשה דבר פלוני אם לא אעשה אין הגט חל אלא מאותו זמן ואילך כדתנן (דף עו:) הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט:
גיטו כמתנתו. גיטא דש"מ כמתנתו. מה מתנתו אמרינן בבבא בתרא (דף קנא:) דאם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר ולא מיבעיא היכא דאמר אם מתי דהא לא מיית אלא אפילו לא אמר אם מתי אלא יהב לה גיטא סתמא אם עמד חוזר דמסתמא אדעתיה דמיתה יהב לה והא לא מת. זה לשון רש"י ז"ל. וכתב ג"כ במאי דאמרינן רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא [דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר] גזרה שמא

יאמרו יש גט לאחר מיתה דאי אמרינן חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי חזינא דלכי מיית הוי גיטא שמע מינה יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה עד כאן. ונראה מדבריו דלא פליגינן אדרב הונא אלא בשלא אמר אם מתי אבל באומר אם מתי דברי הכל אם עמד חוזר ואף על פי שמת מאותו חולי. והקשו עליו מדפרכינן בגמרא עליה ממתני' דתנן הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה והלך ועמד בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט ואם לאו אינו גט ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד כלומר ובטל הגט מאליו ומפרקינן אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא שניתק מחולי לחולי כלומר שלא נתרפא כל כך מחולי ראשון עד שיוכל ללכת בלא משענת לפי שבא עליו חולי אחר ונמצא שלא עמד כלל בלא חולי והא הלך בשוק קתני הלך על משענתו כלומר נשען על מקלו ואין זו עמידה והא קמ"ל הלך על משענתו הוא דבעי אומדנא אידך לא בעי אומדנא כלומר בשלמא אי ליתא לדרב הונא טובא קמשמע לן שאף על פי שעמד לגמרי אפ"ה אומדין אותו ולאפוקי מדרב הונא אלא אי אמרת שלא הלך בלא משענת פשיטא דבכה"ג אומדנא בעי ומאי קמשמע לן ומהדרינן אין הכי נמי אלא לדיוקא הוא דאיצטריך דדוקא הלך הוא דבעינן אומדנא אם מחמת חולי הראשון מת דאיכא למימר הואיל והלך ניצל מאותו חולי ומת מחולי אחר והוא אמר אם מתי מחולי זה אבל אידך כלומר מי שלא הלך בשוק מסתמא אף על פי שניתק מחולי זה לחולי אחר יש בו מחולי הראשון ולא בעי אומדנא [דוודאי גיטא מעליא הוה דמחולי הראשון מת ועמידה נמי ליתא] ואמרינן עלה שמעת מינה ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה הוא וגבי גט דמתניתין הוא דבעי אומדנא משום דמחולי זה קאמר ומהדרינן אין דא"ר אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה כלומר אפילו מת מחולי האחר (דהא) רבה ורבא לא ס"ל הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. זו היא סוגיית הגמרא. והקשו ממנה לרש"י ז"ל דאם איתא דאנן נמי מודינן לרב הונא באם מתי דאם עמד חוזר כי פרכינן עליה ממתני' הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ואי אמרת אם עמד חוזר למה לי אומדנא הרי עמד נימא ולטעמיך מי לא מודינן באם מתי דאם עמד הרי הגט בטל וכיון שכן אם מתי מחולי זה נמי אם עמד חוזר הוא דמחולי זה לגרועי אתא וכל שאילו עמד חוזר באם מתי גרידא חוזר הוא ודאי באם מתי מחולי זה לכך אמרו שכך הוא הצעה של שמועה דרב הונא אזל בתר אומדנא בגט כדאזלינן אנן גבי מתנה ולגבי מתנה כל שעמד והלך בשוק בלא משענת חזרה מתנתו אף על פי שמת מאותו חולי לפי שכיון שנתחזק סבור הוא שניצל מאותה מיתה של אותו חולי וכן בגט

לרב הונא בין בסתם בין במפרש אם מתי בין במפרש מחולי זה בכולן כיון שהלך בלא משענת בטל גיטו אבל לדידן אפילו באומר אם מתי אין הגט בטל עד שיתרפא מאותו חולי לגמרי לפיכך האומר הרי גיטיך אם מתי ועמד והלך בשוק וחלה ומת אע"פ שלא מת מאותו חולי הראשון הרי זה גט עד שיבריא מאותו חולי ראשון לגמרי כמו שהיה קודם שחלה ונפל ממנו למשכב הלכך כשאמר מחולי זה אף על פי שעמד אומדין אותו אם מת מאותו חולי ראשון מפני תנאו אע"פ שאינה נקראת עמידה עד שיתרפא ממנו לגמרי כמתחלה כך כתוב בחדושי הרמב"ן ז"ל ולפיכך כתב שמה שכתב רש"י ז"ל בסוף השמועה רבה ורבא לא ס"ל דרב הונא דהיכא דלא אמר לה אם מתי ס"ל אם עמד אינו חוזר לישנא רויחא נקט לפרושי פלוגתייהו בחוזר ובאינו חוזר כלל אבל ודאי אפילו באומר אם מתי מחולי זה פליגי לענין עמידה כגון שהלך בשוק בלא משענת דלרב הונא בטל הגט ולרבה ורבא אומדין אותו מפני התנאי שלו ע"כ:

ונראה לפי זה שדעתו ז"ל שמה שכתב רש"י ז"ל בתחלת השמועה לא מיבעיא היכא דאמר אם מתי וכו'. לא נתכוון לומר דבאם מתי מודו רבה ורבא דליתא דאפילו באם מתי פליגי אלא דמ"מ בסתם הוי רבותא טפי וכ"נ דעת הר"ם במז"ל שכתב בפ"ט מהלכות גירושין ה"ז [גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט] ואם לאו אינו גט ע"כ הרי שהוצרך אומדנא אפילו בהולך בלא משענת ולפי שיטה זו ג"כ באומר אם מתי אפילו שהלך בלא משענת כל שמת אח"כ קודם שנתרפא לגמרי גיטו גט. ואיני אומר כן אלא רבה ורבא באם מתי מודו ודברי רש"י ז"ל מדוקדקין דנהי דכי פרכינן עליה דרב הונא ממתניתין הכי בעי למימר דאפילו באם מתי עמד אינו חוזר ומשום הכי לא פריך ולטעמיך אפ"ה רבה ורבא לא פליגי אלא בסתם משום דבכי האי גוונא איכא למיחש לשמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שכיון שלא הטיל שום תנאי בגט ואעפ"כ אנו אומרים שאם עמד חוזר יאמרו שהדין כך לפי שאנו אומדין דעתו שלא נתכוון לגרש אלא לאחר מיתה ויאמרו יש גט לאחר מיתה שהרי הוא לא אמר מהיום אבל באומר [מהיום] אם מתי או מהיום אם מתי מחולי זה מודו לרב הונא שכל שהלך בלא משענת בטל הגט שלא יאמרו כשמת שיש גט לאחר מיתה שהרי הזכיר בפירוש מהיום ומה שחוזר בהלך בלא משענת או יתלו הדבר מפני שלשון תנאי משמע כך או משום דאזלינן בתר אומדנא כדאזלינן בתרה במתנה דהא רבה ורבא גופייהו באומדנא דגט מודו אי לאו מטעמא דיש גט לאחר מיתה והאי חששא לא שייך באומר מהיום ואף על פי שלא אסמוך על סברתי להקל מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק באומר מהיום אם מתי או אם מתי מחולי זה להצריכה גט שני כל שהלך

בלא משענת ויש כאן שיטה אחרת לרבותינו הצרפתים ז"ל שאומרים דאפילו רב הונא לא קאמר אלא במפרש מהיום אם מתי [ורב הונא הכי קאמר גטו דמתניתין מהיום אם מתי] כמתנתו סתם דמה מתנתו בדלא אתני אם עמד חוזר ואע"פ שחזר ומת מאותו חולי דמ"מ כיון שעמד נתבטלה מתנתו ואף גיטו כשפירש אם עמד חוזר ומ"מ אף ר"ה סבר דדוקא בדאתני אבל בסתם לא דמי למתנה דחוזר מן הסתם דשאני מתנה שנוכל לומר שכל עיקר לא רצה שתחול עד לאחר מיתה מה שאין כן בגט שאם אינו חל מחיים לא יחול לאחר מיתה הלכך אלים טפי כח הגט מכח המתנה והא דאסיקנא רבה ורבא לא סבירא להו הא דרב הונא היינו לומר דלא ס"ל דמתניתין דוקא בהלך על משענתו אבל הלך בלא משענת שיהא הגט בטל ואע"פ שמת מאותו חולי אלא אינהו ס"ל דמתני' ואפי' הלך בלא משענת גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שאם אתה אומר דכל שהלך בלא משענת ואע"פ שהתנה אם מתי מחולי זה וראינוהו שמת מאותו חולי אינו גט יאמרו שאין התנאי מועיל שהרי מת מאותו חולי ואפ"ה אינו גט אבל הרי הוא כאילו לא התנה כלום והוה ליה כאומר זה גיטיך לאחר מיתה ולפיכך כשהלך בלא משענת נתבטל גיטו וכשמת בלא עמידה בלא משענת שהגט גט יאמרו שאין זה גט מחמת תנאו כי אם מחמת המיתה כאילו אמר זה גיטיך לאחר מיתה:

אמר ר"א משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה. כתב רש"י ז"ל אפילו מת מחולי האחר וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר אבל הרי"ף ז"ל כתב עלה דהא בפ' מי שמת בסוגיא דשמעתא דוקא בשלא עמד והלך על משענתו אבל עמד והלך על משענתו אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת אין מתנתו מתנה ואין צריך אומד ע"כ וכן כתב הר"ם במז"ל בפ' ח' מהלכות זכייה ומתנה ודבריהם מתמיהים דמתני' מוכחא דכי בעי אומדנא היינו דוקא באומר מחולי זה אבל באומר אם מתי וכן במתנה בסתם גיטו גט ומתנתו מתנה ולא בעי אומדנא דהא קתני ברישא תלתא בבי הרי זה גיטיך אם מתי הרי זה גיטיך מחולי זה הרי זה גיטיך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש תרתי מינייהו במהיום אם מתי הרי זה גט ומהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש מחולי זה במהיום דאומדין אותו דאלמא ליכא אומד אלא במחולי זה אבל מהיום אם מתי לא בעי אומדנא ומכל מקום משמע ודאי דהאומר אם מתי [קודם] שאתרפא מחולי קאמר ולא תנאה דלעולם הוא והכי מוכח מדאתקין שמואל בגיטא דש"מ באם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ואי האי לישנא תנאה דלעולם משמע היכי תקין ליה שמואל בגיטא דש"מ דהא איהו לא בעי דתהוי מגורשת אלא בשלא עמד

אבל בשעמד לא אלא ודאי כדכתיבנא ומיהו ה"מ בש"מ שאומר כן לפי שדעתו בכך אבל בבריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מצינו תנאה כיוצא בו כדאמרינן לקמן [דף עז.] ע"מ שתצא חמה מנרתקה:

דף לה.

גרסי' בגמרא [דף עג.] **ת"ר ה"ז גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש אינו גט**. פירש"י ז"ל דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ולא אמר אלא אם ימות ע"י החולי ומש"ה אינו גט. אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש ה"ז גט מ"ש רישא ומ"ש סיפא. פירש"י ז"ל אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי להוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה. שלחו מתם [אכלו] ארי אין לנו. פירש"י ז"ל ע"י מעשה שאירע בא' שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לא"י והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה וסיפא משבשתא היא ולזה הפי' היה לו לרי"ף ז"ל לכתבו בהלכות ובתר הכי גרסי' ההוא גברא וכו' כדאיתא בהלכות:

קבל עליה כל אונסא דמתיליד בה. שיפצה אותו המוכר:

אפיקו בה נהרא. צוה המלך שיעבירו הנהר דרך אותו שדה:

שפי ליה. העמידה לפניו בשופי:

אונסא דלא שכיח הוא. ולא מיחייב ביה דלא אסקיה אדעתיה. וגרסי' עלה בגמרא איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש הרי זה גט והא אונסא דלא שכיח הוא וקא הוי גט א"ל רבא אימא רישא אינו גט א"ל רב אחא מדפתי לרבינא משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא (ואמר) [מיניה וא"ל אין] כיון דקשיא רישא לסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא זיל בתר סברא דאונסא דלא שכיח הוא ע"כ והשתא קשיא טובא לרש"י ז"ל היכי אמרינן משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא [מינה דודאי דלא דכיון דמרישא משמע דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה היכא מותבינן תיובתא] מסיפא אדרבה סייעיה מרישא לפיכך נראה כמ"ש הרמב"ן ז"ל דכי אמרינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא סיפא הוא דקשיא לן אבל רישא לא קשיא ליה מידי דאפילו נימא דאונסא דלא שכיח מסיק איניש אדעתיה הכא שאני דבהדיא אמר מחולי זה וכיון שנשכו נחש הרי לא מת מאותו חולי אבל סיפא הוא דקשיא ליה משום דאם לא אעמוד מחולי זה משמע שאם לא יעמוד מחמת אותו חולי וכשנשכו נחש הרי לא מנעו אותו חולי מלעמוד ואמאי קתני ה"ז גט ומתני' נמי מוכחא

דמחולי זה מחמת חולי זה משמע דקתני גבי מהיום אם מתי מחולי זה דאומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת אלמא מחולי זה מחמת אותו חולי משמע דאילו לפרש"י ז"ל הכי הל"ל רואין אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון מעליו אע"פ שלא מת ממנו ושלחו מתם דאכלו ארי אין לנו דמשמעות אם לא יעמוד מחולי זה מחמת אותו חולי משמע והרי לא מת מאותו חולי ולא מיבעיא כי מת באונסא דלא שכיחא דלא הוי גיטא אלא אפילו מת נמי באונסא דשכיחא כיון שלא מת באותו חולי ממש אינו גט לפ"ז אתי שפיר מאי דאמרינן משום דקשיא רישא לסיפא לא מותבינן תיובתא מיניה דה"ק דנהי דברייתא [משבשתא] היא משום דאם לא אעמוד מחולי זה הרי הוא כאם מתי מחולי זה [דרישא וה"ל למתני בתרוייהו אינו גט] מ"מ שמעי' מינה דהיכא דלא אמר מחולי זה אלא אם מתי סתמא דאפילו אכלו ארי או הכישו נחש דה"ז גט דאפילו אונס דלא שכיח מסיק אדעתיה ומדלא מתרץ רבא דהתם היינו טעמא משום דאין אונס בגיטין ש"מ דאע"ג דאין טוענין טענת אונס בגיטין באונס דלא שכיח טוענין דלא עדיפי גיטין מהיכא דקביל עליה כל אונסא דאפ"ה אמרינן דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה ונמצאת אומר ששלשה מיני אונס הן אונסא דשכיח טובא ואונסא דשכיח ולא שכיח ואונסא דלא שכיח כלל. אונסא דשכיח אפילו בממון לא הוי אונסא מדהוה ליה לאתנויי ולא אתני כדמוכח בריש כתובות. ואונסא דלא שכיח כלל אפילו בגיטין טוענין בו טענת אונס אבל באונסא דשכיח ולא שכיח הוא דאיכא פלוגתא בין ממון לגיטין דבממון טוענים בו טענת אונס אבל בגיטין לא דקיימא לן אין אונס בגיטין וכמו שכתב הריא"ף ז"ל בפרק כל הגט והר"ם במז"ל סובר דמאי דאמרינן אכלו ארי אין לנו היינו לומר שאין לנו שיהא גט גמור ומספקא לן מילתא וספק מגורשת מיהא הויא ולפיכך כתב בפ' תשיעי מהלכות גרושין [הלכה יז] במהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית וכו' אינו גט אמר לה אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או טרפו ארי הרי זה ספק מגורשת:

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבון שומשמי. לקחו שומשמים:

אגרוי מלחי. שלחו להם ספנים להוליכם לביתם וקבילו עלייהו המוכרים כל אונסא דמתיליד בדרך:

איסתכר נהר מלכא. ולא יכלו הספינות לעבור שעשו בנהר סכר שקורין אשקלוש"א:

אמרו ליה רב פפא ורב הונא למוכרים אגירי חמרי וכו'.:

קאקי חיווריי. אווזים לבנים לפי שהיו זקנים:

משלחי גלימי. מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקין עליהם דין להנאתן:

מתני' לא תתייחד עמו. זה שנתן לה הגט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתיחד עמו שמא [יבא עליה ואיכא מ"ד בגמרא [דף עג:] דחיישינן שמא] בעל לשם קדושין וצריכה גט שני וכגון דאיכא עדי יחוד דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עידי ביאה כדאיתא בהזורק [דף פא:] ולמאן דלא חיישׁ נמי מכל מקום פנויה היא (ע"ז דף לו:) ואסור להתייחד עם הפנויה אבל לאו משום גט ישן אתינן עלה דכיון דלרבנן דקיימא לן כוותייהו אם מת הרי היא מגורשת מעכשיו כדאיתא בגמרא תו ליכא משום גט ישן דלא חיישינן להכי אלא כשילעיזו עליה דגיטה קודם לבנה ואינו כן אבל הכא שהיא מגורשת גמורה לרבנן אם ילעיזו עליה כדין ילעיזו ומיהו לר' יהודה דסבר דבינתים הרי היא כאשת איש לכל דבריה [ודאי ליכא למיחש משום קידושין ולדידיה היינו טעמא דלא תתייחד משום גט ישן ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה] וטעמייהו דרבי יהודה ור' יוסי מפרש בגמרא:

גמ' תאנא ובלבד שימות הא דקתני מגורשת ואינה מגורשת והוי באשם תלוי ובלבד שימות אבל אי לא מת אגלאי מילתא דלאו גיטא הוא וחייב חטאת ופרכינן בין לרבי יוסי בין לר' יהודה הא לדידהו לא הוי גיטא למפרע משעת מסירה א"כ לא הוי גט עד לאחר מיתה אמר רבא מעת שאנו בעולם עיקר הפירוש דס"ל לר' יהודה דמהיום אם מתי ר"ל מהיום שמתי בו כלומר שעה אחת לפני מיתתו ור' יוסי מספקא ליה דלמא מהיום ממש קאמר או שמא מהיום שמתי קאמר וכרבי יהודה ולפיכך בעילתו ספק:

ימים שבינתים. בין נתינה למיתה:

ומיטמא לה. אם כהן הוא:

שאינה צריכה הימנו גט שני. אם מת דסמוך למיתה הוי גט:

בעילתה תלויה. הדבר תלוי עד שימות או יעמוד מחולי זה דלרבי מאיר משמע ליה מהיום משעת מסירת הגט וכשמת נמצאת מגורשת גמורה למפרע רבי יוסי אומר בעילתה ספק ואם ימות חייב באשם תלוי וכטעמא דפרישית:

וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת לכל דבר ובלבד שימות. דמהיום משמע להו מיום המסירה ופרכינן בגמרא חכמים היינו ר' יוסי ומשנינן דאיכא בינייהו הא דר' זירא דא"ר זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה דלר' יוסי כיון דאגידה גביה בחייו הרי היא כספק מגורשת דעלמא ולרבנן כיון שהדבר עומד להתברר אין הבעל חייב במזונותיה:

דף לה:

ולא תתייחד עמו ואפילו בנה קטן וכו'. תוספתא היא זו:
אחד אינה צריכה הימנו גט שני. שאפילו קידש ממש בפניו אין חוששין לקדושין שאין דבר שבערוה פחות משנים כדאיתא בפרק האומר דקדושין (דף סה:):
זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין. דאע"ג דלגבי ממון קיימא לן בפרק זה בורר (דף ל:) דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעיא להו:
וכתב הרשב"א ז"ל ומסתברא כגון שראה הוא את העדים אבל ראו אותו שנים מן החלון והם רואין ואינן נראין לו אינה צריכה ממנו גט שני לפי שאדם יודע שהמקדש בינו לבין עצמו שלא בפני עדים אע"פ ששניהם מודים אינה מקודשת הלכך כשבעל זה לא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא:
מתני' נתנה לו בתוך שלשים יום מגורשת לאחר שלשים יום אינה מגורשת. בגמרא [דף עד:] פריך פשיטא ומפרקינן מהו דתימא קפידא לא הוי כדי לזרזה אתי קא משמע לן:
אמר רשב"ג מעשה בצידן וכו'. בגמ' פרכינן מאן תנא דקתני מעשה כלומר שאין דרך התנא לשנות מעשה אלא לראיה ומפרקינן חסורי מיחסרא והכי קתני אם אמר לה ע"מ שתתני לי אצטליתי ואבדה אצטליתו אצטלית דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן את דמיה ואמר רשב"ג מעשה בצידן וכו' וכ"ת ולמה הוצרך לחסר דפליגי רבנן עליה דרשב"ג תירץ ר"ח ז"ל קבלה היתה בידם דפליגי [רבנן] ושהלכה כמותם כדאמרינן בגמ' עוד יש לומר דאי לא הוו פליגי רבנן עליה דרשב"ג לא הוה שייך למיתני אמר רבי שמעון בן גמליאל מעשה בצידן אלא הכי הוה תני תתן את דמיה דברי רבן שמעון בן גמליאל ומעשה בצידן וכו' ומדתנן במתניתין אמר רבן שמעון בן גמליאל משמע להו דפליג אדרבנן:
גמ' רב הונא אמר והיא תתן. תנאה בעלמא הוי וכי מקיימא ליה איגלי מילתא דמשעת נתינה הוי גיטא דכל ע"מ כמעכשיו הוא:
ולאחר לא תנשא עד שתתן. מכאן נראה שכל אשה המתגרשת על תנאי אין מתירין אותה לינשא עד שתקיים תנאה והכי נמי משמע לקמן בפרק המגרש (דף פד.) דאמרינן ע"מ שתבעל לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ע"מ שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם. כלומר שמא תבעל להם ומותרת לינשא מיד אלמא ברישא עד שיתקיים התנאי אין מתירין אותה לינשא וגדולה מכולן אמרו לקמן בסוף פירקין [דף עו:] גבי מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת דלא שריא לה אלא לאחר

י"ב חדש דמקיים תנאה ואע"פ שאין לחוש שמא יתבטל התנאי שהרי מת ושוב לא יבא ואיכא למידק דבפרק המגרש (דף פג.) מקשינן אי הכי כולהו תנאין דעלמא לא תנסוב דלמא לא מקיים תנאה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין דאלמא בכל תנאי מותרת לינשא ואין חוששין שמא [לא] יתקיים התנאי יש לומר אינו דומה תנאי שהוא בשב ואל תעשה לתנאי שיש בו קום עשה שכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כגון שלא תנשא לפלוני ושלא תשתי יין מתירין אותה לינשא מיד ואין חוששין שמא תעבור על תנאה ומש"ה פרכינן בפרק המגרש אי הכי בכולהו תנאין דעלמא לא תנסוב דאלמא שריא לאינסובי משום דהתם אתנאי שהוא בשב ואל תעשה קיימי אבל תנאה שהוא בקום עשה כגון שתתני לי מאתים זוז ושתבעלי או שתנשא לאיש פלוני או שתשתי יין חוששין שמא לא תתקיים התנאי וכן כל תנאי שברשות אחרים בין שהוא [בקום עשה בין שהוא] בביטול חוששין לו כגון אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש חוששין שמא יבא ואפילו מת נמי גזרינן ואחרים מחמירין ואומרים שאפילו בתנאי שהוא תלוי בה ואפילו שהוא שב ואל תעשה אסורה לינשא עד שיתקיים התנאי כגון ע"מ שלא תשתי יין עד ל' יום שאין מתירין אותה עד שיעברו עליה ל' יום ודפרכינן בפ' המגרש (דף פג.) אי הכי בכולהו תנאין דעלמא נמי לא תנסוב נהי דודאי אסורה לינשא עד [שלא] יהא אפשר לתנאי שיתבטל אפ"ה צריך לומר שאפילו בקיום התנאי לא תנסוב לפי שכיון שבשעת נתינת הגט היה ראוי לחוש לביטולו נמצא שאין זה כריתות ופרכינן הכי לר' עקיבא דחייש התם כה"ג. ואחרים מקילין בה ואומרים שכל תנאי שהוא בידה בין שהוא בשב ואל תעשה בין יש בו קום עשה כגון על מנת שתשתי יין ועל מנת שלא תשתי מותרת לינשא מיד והכי מוכחא בפרק המגרש [דף פד:] גבי על מנת שתנשאי לפלוני דבעינן למימר התם דשריא לינשא לאחר ופרכינן והא לא איקיים תנאה ובטל הגט וכי תימא אפשר דמינסבא לאחר היום ומגרשה למחר אטו בדידה קאי לאיגרושי דאלמא אי הוה קאי בדידה היתה מותרת לינשא ולא היינו חוששין שמא לא תתקיים תנאה והיינו נמי דאמרינן התם (הכי השתא) בדידיה קאי קיומי לתנאי דאי בעי מבריז נפשיה בסילוא ולא נאים וכו' אלמא כל שבידו אין חוששין לו וכ"ת א"כ היכי אמרינן הכא דלאחר לא תנשא עד שתתן היינו טעמא לפי שהוא תנאי שתלוי בדעת אחרים דשמא ילך לו הבעל למדינת הים ונתינה בעל כרחו שלא בפניו לא שמה נתינה כמו שנתבאר לפנינו בס"ד וכל שהדבר תלוי ברשות אחרים חוששין לו שהרי באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אפילו מת גזרינן אבל בתנאי שבידה אין חוששין שמא לא תקיימנו ואפילו הוא בקום עשה וזהו דעת הר"ם במז"ל

בפ"ח מהלכות גירושין שכתב ויש לה לינשא לכתחלה ואף על פי שעדיין לא נתקיים התנאי ואין חוששין שמא לא יתקיים הואיל והיה התנאי במעכשיו או בעל מנת:

והמחוור שבדברים אלו דבתנאי שבידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו אבל אם הוא בקום עשה חוששין שמא לא תקיימנו וכל תנאי שהוא תלוי באחרים בין שיש בו קום עשה בין שהוא שב ואל תעשה חוששין שמא לא יתקיים ולפי זה משמע דהאומר לחבירו הרי אני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו אבל אמר ע"מ שלא תעשה על הנותן להביא ראיה שביטל תנאו:

ודאמרי' דהיכא שנתקרע הגט או שאבד דמגורשת היינו דוקא בע"מ משום דכאומר מעכשיו דמי אבל באם כיון שאין הגט חל אלא בשעה שהתנאי מתקיים משמע שאם נתקרע קודם לכן אינה מגורשת כלל ואפילו נשאת תצא ויש לתמוה על הר"ם במז"ל שכתב בפ' הנזכר שאם נשרף הגט או שאבד קודם שנתקיים התנאי שהוא באם אינה מגורשת ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכבר השיגו ה"ר משה הכהן ז"ל:

בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן וכו' וחזר ואמר מחולין לך מהו. מי הוי הך מחילה קיום תנאי כאילו נתנתן לו או לא אמר ליה אינה מגורשת דלצעורה קא מכוין והא לא ציערה. כלומר דאע"ג דבנדרים (דף כד.) אמרינן האומר קונם שאי אתה [נהנה לי אם אי אתה] נותן לבני כור אחד של חטים ושתי חביות של יין שיכול להתיר את נדרו שלא על פי חכם ואומר הרי אני כאילו התקבלתי דאלמא מחילה מהניא בקבלה הכא שאני משום דלצעורה איכוון:

ההוא גברא דאמר ליה לאריסיה כולי עלמא דלו תלת דלואתא. כל שאר האריסין של מקום זה משקין את התבואה שלש פעמים בשנה:

ושקלי רבעא. ומנהג האריסים ליטול רביע התבואה בשביל טורח חרישה וזרע ורכוש והשקאה וכל צרכי השדה:

את דלי ארבעה. השקה השדה ד' פעמים:

אתא מטרא. סמוך להשקאה רביעית:

הא לא דלה. ולא שקיל אלא ריבעא כמנהג המקום:

הא לא איצטריך. למדלי ומזלו גרם:

וקשיא לן וכו'. וכמו שכתוב בהלכות [וכן תירץ בתוספות] אבל הראב"ד ז"ל כתב דלאו דוקא אריס שאפילו קבלן נמי כך הוא דינו שאם קבל קמה לקצור וקצר חציה ובאו אחרים [וגמרוה] או נמלים וקרסמוה זכה בשכירותיה דדוקא בפועל הוא דאמרינן דפסידא דידיה לפי ששכרו אינו אלא כפי טרחו וכל שאינו טורח אינו נוטל אבל קבלן

אין שכרו תלוי אלא בגמר מלאכה וכל שנגמר בין על ידו בין על ידי אחרים נוטל קבלנותו. עוד כתב הרב ז"ל בשם אחרים שאפילו בפועל כך הוא דינו כל זמן שהתחיל במלאכה שמאותה שעה זכה בשכירותו ואף על פי שלא נעשית על ידו ורווחא דידיה הוא וכי אמרינן פסידא דפועלין דוקא כשלא התחילו במלאכה וראיה לדבר מדאמרינן התם (בב"מ דף עז.) בסמוך [האי] מאן דאגר אגירי לעבידתיה ושלים עבידתא בפלגי דיומא דאי לית ליה דכוותה נותן להם שכרן משלם כלומר של כל היום אלמא דאפי' פועל כל שהתחיל במלאכה אע"פ שלא טרח בה כפי מה שנזכר נוטל שכרו משלם והרמב"ן ז"ל חולק בשתיהן בפועל כל שלא עשה שליחותו אף על פי שמשהתחיל במלאכה נעשית מלאכתו מאליה לא זכה בשכרו וראיה לדבר מדאמרי' בפרק הגוזל בתרא (דף קטז.) גבי שטף נהר את חמורו וחמור חבירו בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו א"ל זו שאלה היא אין לו אלא שכרו איתיביה השוכר את הפועל להביא לו כרוב ודורמסקנין לחולה ומצאו שמת או שהבריא נותן לו שכרו משלם ושני ליה התם עבד שליח שליחותיה הכא לא עבד שליח שליחותיה אלמא טעמא דעבד שליחותיה הא לאו הכי אע"פ שנעשית מלאכה מאליה כגון שבאו לו דורמסקנין ממקום אחר הפסיד שכרו ואפי' בקבלן נמי הפסיד דמסתמא הך ברייתא דמצאו שמת או שהבריא בקבלן היא ואפ"ה טעמא דעבד שליח שליחותיה הא לאו הכי אינו נותן לו שכרו וכי תימא א"כ קשיא הך דאמר רבה התם בסמוך דאי [לית] ליה [עבידתא] דכוותה נותן להם שכרן משלם ואמאי והא לא טרח לאו קושיא היא דהתם נמי עבד שליח שליחותיה דההיא ע"כ בששכרו בפירוש למלאכה ידועה היא דאי לא תימא הכי דקשיא מינה אמאי לא מפקיד להו והא כיון ששכרו סתם אי בעי מסר ליה [עבידתא] קשיא ברישא אלא ודאי בששכרו למלאכה ידועה היא וכיון שכן בעל הבית דהוה ליה לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה דכולא פשיעותא דידיה היא דאיהו הוא דידע אבל פועל לא ידע ולא הוה ליה לאתנויי:

דף לו.

ומה שכתב הרי"ף ז"ל והלכתא כרבה כתב כן מדאמרינן בגמרא לימא רב יוסף דאמר כרבנן. כלומר דסבירא ליה דאין דמים במקום איצטלית והכי נמי אין מטר תחת השקאה ורבה דאמר כרבן שמעון בן גמליאל. כלומר דסבירא להו דדמים במקום איצטלית והכא נמי מטר תחת השקאה. ואמרינן עלה ותסברא והא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבה ובהא אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. משמע מהא בהדיא דהלכתא כרבה בהא ודקדקו

מכאן בתוספות דבכולי תלמודא הלכתא כרבה לגבי רב יוסף מדלא קאמרינן הכא והא קי"ל בהא כרבה כדאמרינן ובהא לא קיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל וזה שלא כדברי האומר דהא דאמרינן בפרק יש נוחלין (דף קיד:) ובפרק מי שמת (דף קמג:) דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה היינו דוקא במאי דפליגי בבבא בתרא אבל במאי דפליגי בעלמא זמנין כרבה וזמנין כרב יוסף וסמכו דבריהם דהא אפליגו רבה ורב יוסף (ב"ק דף נו: וב"מ) בשומר אבידה וקי"ל כרב יוסף דאמר שומר שכר הוי דליכא למימר דבההיא נמי הלכה כרבה דהא בפרק האומנין (דף פב.) ובפרק הדיינים (שבועות דף מד:) מתמיהין לימא דרב יוסף תנאי ואמרינן דלכולי עלמא אית להו דרב יוסף אלמא הלכתא כוותיה ועוד דבפרק הדיינין [שם] מוקמינן פלוגתייהו דרבה ורב יוסף כתנאי ואתוקם רבה כר"א ורב יוסף כר"ע ור' אליעזר במקום ר"ע אינה משנה דשמותי הוא ועוד דבנדרים (דף לג:) אקשינן מינה ואמרינן ואידך פרוטה דרב יוסף לא שכיחא ומשמע מכל הני דהלכתא כרב יוסף וכן פסק הרי"ף ז"ל בפרק הכונס צאן לדיר. ולפיכך אמרו דההוא כללא ליתיה אלא בבבא בתרא בלבד אבל באידך תלמודא לא איפסק בין רבה לרב יוסף ולא מחוור דמדאמרינן הכא דהא קיימא לן הלכתא כוותיה דרבה ולא אמרינן בהא כרבה משמע דבכוליה תלמודא קי"ל כרבה לגבי רב יוסף ואף על גב דקי"ל כרב יוסף בשומר אבידה ונפקא מהאי כללא לאו פירכא היא שאף ברוב הכללות איכא דנפקי מינייהו ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ ומיהו כל היכא דלא אשכחן בהדיא דנפקי מכללא סמכינן עליה הלכך נקיטינן בכוליה תלמודא בפלוגתא דרב יוסף ורבה כרבה בר משדה ענין ומחצה ושומר אבידה דמוכחא בהדיא וכי תימא אם כן אמאי איצטריך למיפסק בפלוגתייהו דרבה ורב יוסף בשיראי בפ"ק דקדושין [דף ז:] כרבה דאמרינן התם [דף ט.] והלכתא שיראי לא צריכי שומא י"ל דאיידי דאצטריך התם (למפסק) רב אשי [למפסק בהב אשקי ושדי] כמ"ד אינה מקודשת פסק נמי התם כרבה אף על גב דלא הוה צריך וכדפסקינן נמי התם כר' אליעזר וכרבא אמר רב נחמן אף על גב דליכא דפליג עלייהו ועוד משום דרב יוסף מייתי התם טובא מנא אמינא לה והא דלא חשיב התם ההיא דחזקת הבתים [דף לב:] דהלכתא כרב יוסף בזוזי משום דבההיא מילתא גופא הלכתא כרבה בארעא:

גרסי' בגמרא [דף עד:] תנן התם במסכת ערכין [דף לא:] בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חדש כדי שיהא חלוט לו. כלומר הקונה בית בבתי ערי חומה היה נטמן יום סוף שנים עשר חדש כדי שלא ימצאנו המוכר לתת לו מעותיו. כדי שיהא חלוט כדכתיב (ויקרא כ"ה:ל') ואם לא יגאל עד מלאת לו וגו':

התקין הלל שיהא חולש את מעותיו ללשכה. כלומר שיתנם בלשכה המוכנת לכך וחולש היינו זורק כמו (ישעיהו י״ד:י״ב) חולש על גוים מטיל גורל ואמרינן עלה אמר רבה מתקנתו של הלל נלמוד אמר לאשה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת על כרחו אינה מגורשת מדאיצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כרחו דהויא נתינה [דף עה.] מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואי תימא רב שימי בר אשי דלמא כי איצטריך ליה לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין בעל כרחו בין מדעתו הויא נתינה ואיכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל נלמוד אמר לאשה הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו הוי נתינה מדאיצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה. כלומר דאי לא הוה ליה להלל נמי לתקוני בפניו בעל כרחו ואמרינן עלה מתקיף לה רב פפא ואי תימא רב שימי בר אשי ודלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא [במתנה פשיטא דלא נחלקו דכ"ע בעל כרחו לא הוו מתנה] וכדמוכח בסוף פרק שני דחולין [דף לט:] בפרעון חוב נמי לא נחלקו דלכולי עלמא נתינה בעל כרחו שמה נתינה ופרעון וראיה לדבר מדאמרינן בפרקא בתרא דבבא קמא (דף קיח.) הלוהו בישוב לא יחזור לו במדבר מכלל דבישוב מחזיר לו על כרחו ותניא נמי בתוספתא התם מי שבא בדרך והיו בידו מעות וראה אנס בא כנגדו ואמר ליה טול את אלו שאני חייב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב טעמא דראה אנס הא לאו הכי אף על פי שלא קבל עליו פטור לא נחלקו אלא בגט על תנאי דמעות הללו שהיא חייבת כדי להשלים תנאה דמו לחוב ודמו למתנה ובעינא למידק האי גוונא מבית בבתי ערי חומה דדמי לה שהבית מכור אצלו מכירה גמורה אלא דרחמנא אוקמיה אפדיון ומשום הכי דמי לחוב ודמי למתנה:

ולענין הלכה כתוב בספר העיטור בשם רבינו האי גאון ז"ל במאמר שלישי דהלכתא כלישנא בתרא דרבא דאף על גב דאתקיף עלה רב פפא ואמר דלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין בעל כרחו לא לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרבא משום אתקפתיה דרב פפא דלא איתמר אלא דרך דחייה בעלמא ואף דברי הר"ם במז"ל מטין כן שכתב בפ"ח מהלכות גירושין נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו וכבר כתב הרב ז"ל בפ"י מהלכות גירושין שכל מקום שנאמר בחבור זה שהגט פסול אין פסולו אלא מדברי סופרים בלבד ולכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר ומעתה אילו היה הרב ז"ל סובר שהדבר ספק היה כותב מגורשת ואינה מגורשת אלא ודאי נראה שהוא פוסק כלישנא בתרא דרבא אלא שרצה להחמיר לכתחלה מפני

חומר ערוה ולא רצה להתירה לינשא לכתחלה ונמצאת למד שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז ונתנם לה בעל כרחה מקודשת וכן לענין דיני ממונות נתן לו בית נתן לו שדה על מנת שיתן לו מאתים זוז ונתנם לו על כרחו זכה ואחרים אומרים שהדבר ספק בהני לישני הלכתא כמאן ולפיכך בגיטין וקדושין הרי היא ספק מגורשת וספק מקודשת ובדיני ממונות במטלטלין שמסר ליד המקבל מספיקא לא מפקינן מיניה ובקרקעות הרי הן בחזקת בעלים הראשונים דלעולם ארעא בחזקת מרה קמא קיימא:

כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב. בשלהי גט פשוט [דף קעג:]:

צידן. במתני':

ראיה אחרונה. בפרק זה בורר (דף לא.) דאיפלוג התם באמרו לו כל ראיות שיש לך להביא הבא עד שלשים יום ולא הביא עד לאחר שלשים יום ובאמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה ובבתרייתא לית הלכתא כוותיה וכתב הרי"ף ז"ל בפרק גט פשוט דהדין כללא לאו דוקא הוא דלא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא:

אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע. שיאמר לה כשימסרנה לה:

אם לא מתי לא יהא גט וכו'. אם לא מתי לא יהא גט לא מקדים איניש פורענותא לנפשיה. כלומר שאם לא כן היה אומר בתחלה אם מתי יהא גט שהרי הוא לגרש מתכוין:

דף לו:

בעינן הן קודם ללאו. כדאשכחן בתנאי בני גד בני ראובן אם יעברו ונתתם ונ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו הייינו שלא יהא מסיים דבריו בהן [בכי האי גונא ס"ל] דבגמר דבריו אדם מתפיס ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל הלכך אף על גב דמקדימין לאו להן כי היכי דלא לקדים פורענותא לנפשיה כיון שגומר דבריו בלאו סגי ודעת הר"ם במז"ל דשמואל מדינא אתקין הכי משום דקי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול בין בגיטין וקדושין בין בדיני ממונות שכך כתוב בפירוש בפרק ששי מהלכות אישות אבל אחרים אומרים דהא דאתקין ביה שמואל תנאי כפול לרווחא דמילתא אתקין הכי ולאו דבעינן ליה מדינא וכר' מאיר וראיה לדבר דהתם בסוף פרק שבועת העדות (דף לו:) אמרינן דלא בעי ר"מ תנאי כפול [אלא בממונא אבל באיסורא לא והא דבעי ר"מ תנאי כפול] בגיטין ובקדושין משום דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ואילו אנן אשכחן דאפילו בממונא גרידתא לא

בעינן תנאי כפול אלמא ליתא לדר"מ וראיה לדבר מדאמרינן בפרק האיש מקדש (דף נ.) ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אדעתא למיסק לארץ ישראל ולא סליק ואמר רב אשי אמרינן ליה קום סליק ואיכא דאמרי אי בעית סלקת והתם ליכא למימר שהתנה וכפל תנאו שאם יעלה יהא מכר ואם לאו לא יהא מכר דאי הכי לא אמרינן ליה קום סליק ולא אי בעית סלקת שאין בעל התנאי חייב לקיים תנאו אלא אדרבה אם רצה הוא עצמו מבטלו כדי שיהא המעשה בטל כדאמרינן בפרקא קמא דקדושין (דף כז.) זכו בשדה זו לפלוני על מנת שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה אלא ודאי בשלא התנה עסקינן אלא אמר סתם כדי לעלות לארץ ישראל אני מוכר ואפ"ה דוקא משום דאמרינן ליה עדיין אתה יכול לעלות הא לאו הכי תנאו קיים אע"פ שלא כפל תנאו וליכא למימר דטפי עדיף לר"מ אומדנא בגלוי הדעת מתנאי שלא נכפל דהא לעיל בפרק השולח (דף מו:) גבי מוציא אשתו משום אילונית איכא אומדנא וגלוי דעתא ואפ"ה אמרינן התם דלר"מ בעי דליכפליה לתנאיה אלמא אפילו היכא דאיכא אומדנא וגלוי הדעת בעי ר"מ תנאי כפול אלא ודאי ליתא לדר"מ ושמואל לרווחא דמילתא אתקין לחומרא דלמא איכא דסבר לה כר"מ ואתי לאכשורי לגיטא אפילו כי לא מת ושרי אשת איש לעלמא וכן כתב רבינו שמואל בפרק יש נוחלין [דף קלז:] ומיהו אע"ג דלא קי"ל כר"מ דבעי דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן לגמרי איכא מילתא מיהא דקי"ל כוותיה דר"מ יליף מתנאי בני גד ובני ראובן חמשה דקדוקי תנאין תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ותנאי קודם למעשה ושיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח ואנן קיימא לן כוותיה בתנאי קודם למעשה דסתם משנה היא בפ' השוכר את הפועלים (דף צד.) כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל והרי"ף כתבה בהלכותיו. ור"ח ז"ל גם כן כתב דאף על גב דלא אשכחן לה אלא אליבא דר"מ הלכתא כוותיה משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא וכן נמי קיימא לן דבעי שיהא אפשר לקיים המעשה על ידי שליח ומשום הכי קי"ל דאין תנאי בחליצה כדאיתא בפרק מצות חליצה (דף קו.) ובפ' המדיר (דף עד.) וכי תימא מאי שנא דגמרינן להני תרי מילי מתנאי בני גד ולא גמרינן לכולהו יש לומר דאנן לא גמרינן מתנאי בני ראובן ובני גד דמעשה שהיה כך היה ולא משום דאיצטריך להכי ותדע לה דהא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ודאי בלאו הכי לא אפשר ליה אלא דמאי דמשמע לן מסברא מסמכינן ביה ותדע דהא איכא תנא התם ביבמות בפרק ר"ג (דף נג.) דס"ל דבעי' תנאי כפול וילפי' ליה מתנאי בני גד ובני ראובן אבל לא ילפינן מיניה דניבעי שיהא אפשר לקיים המעשה ע"י שליח וקסבר דיש תנאי בחליצה וכיון שכן לדידן נמי מאי דחזי לן מסברא דמצטריך ילפינן מיניה ואידך לא ילפינן ונקטינן

מיניה בלחוד דבעינן שיהא אפשר למעשה להתקיים ע"י שליח ושיהא התנאי קודם למעשה וא"ת והא תנן בפרקין [דף עו:] כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש והא הכא דמעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאו קיים איכא למימר דמתני בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך גלוי דבריו ומ"מ צריך לומר דהא דתנן בפרקין [שם] הרי זה גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וליחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בה דאי לא הוה ליה מעשה בתחלתו ותנאו בטל אבל יש דעת אחרת לר"ם במז"ל במעשה קודם לתנאי כמו שכתבתי בפ' האומר בקדושין בס"ד:

תנו רבנן הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת. דלא יהיב לה מידי ורחמנא אמר (דברים כד) ונתן בידה:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. קא סלקא דעתין ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי כרבנן [דף עד.] דפליגי עליה דרבי והוי כאילו אמר לכשתחזירי לי את הנייר יהא גט ואמאי מגורשת והא בשעת גירושין לאו מידי נקטה ואמר עלה בגמרא אמר רב חסדא הא מני רשב"ג היא דאמר תתן לו את דמיה והכא נמי אפשר דמפייסה בדמיה ומדאמרינן דדוקא כרשב"ג אתיא ולא כרבנן שמעי' מינה דרבנן לאו באיצטלית דוקא שהוא דבר חשוב פליגי אלא ה"ה בדבר שאינו חשוב כנייר וכיוצא בו הלכך אמר לה זה גיטיך ע"מ שתחזירי לי את הנייר ונשרף או נאבד לדידן דקיימא לן כרבנן אינה מגורשת וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור ז"ל ואמרינן עלה בגמרא מתקיף לה אביי אימר דאמר רשב"ג היכא דליתא בעינא אבל היכא דאיתא בעינא מי אמר אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר בעי' תנאי כפול והכא בדלא כפליה לתנאה מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאה הא כפליה לתנאה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרי לה מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה אף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דמעשה קודם לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לאפוקי הכא דתנאי ומעשה בדבר אחד [כלומר שהכל הוא בגט עצמו אלא אמר רב אדא בר אהבה משום דתנאי ומעשה בדבר אחד] ובתר הכי אמרינן רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. כלומר הא דקתני ע"מ שתחזירי לי את הנייר מגורשת רבי היא דאמר כאומר מעכשיו דמי ואשתכח דבשעת גירושין נקיטא ליה לגט ולאחר זמן היא מחזירתו ומתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. ונראה מדברי רש"י ז"ל דתנאי

קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר אפילו לרבנן בעי הכי דלא איפלוג רבנן אלא בכפילא וכדמפרש טעמא בפרק האומר בקדושין (דף סא:) דהתם הוצרך הדבר לאמרו שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו. ותמהני דאדרבה אית לן למימר דאפילו לר"מ לא בעינן להו משום דאיהו לא בעי כפילא אלא משום דס"ל שלא היה הדבר צריך לאמרו ומיתורא מפיק לה כדמוכח התם אבל בתנאי קודם למעשה מאי יתורא איכא דלמא לאו בקפידא עבד הכי אלא אף על פי שהקדים התנאי היה אפשר לו ג"כ להקדים המעשה וכן נמי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר התם אי אפשר בלאו הכי אבל אין ה"נ שאם היה אפשר להיות שניהם בדבר אחד (ומעשה בדבר אחר התם אי אפשר בלאו הכי אבל אין הכי נמי שאם היה אפשר להיות שניהם בדבר אחד) מהני. ונ"ל דתנאי קודם למעשה מוכחינן ליה משום דאם איתא דאפילו מעשה קודם לתנאי מהני כשם שבני גד ובני ראובן הקדימו המעשה לתנאי כדאיתא בקראי כך היה לו למשה להקדים ג"כ המעשה אלא ודאי כיון ששינה את סדרן מוכח דתנאי קודם למעשה בעינן ולפיכך אומר רש"י ז"ל דבהא ליכא לשוייה פלוגתא בין ר"מ ורבנן דהא אינהו לא פליגי אלא בתנאי כפול דר"מ אמר דאית ביה ייתורא ורבנן אמרי דלית ביה יתורא אבל בתנאי קודם למעשה אין מקום למחלוקת ר"מ וחכמים וכן נמי תנאי ומעשה בדבר אחד היינו טעמא דלא מהני משום דכיון דמעיקרא ס"ל דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ונמצא שהתנאי סותר את המעשה דאין הגט חל אלא לאחר שנתקיים התנאי ואז אין הגט בידה אבל למאי דמסקינן דאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כיון שאין התנאי סותר את המעשה הוה ליה כתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ומש"ה קיימא לן בפרק יש נוחלין (דף קלז:) דהאומר הילך אתרוג זה במתנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא ולפי שיטה זו שפירשתי אתי לי שפיר מה שאמרו מקצת הגאונים והרי"ף ז"ל דבע"מ לא בעינן דקדוקי [תנאים] כלל ואף הר"ם במז"ל כתב בפרק ששי מהלכות אישות כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאי ולא להקדים תנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים והא דרב אשי מוכחא הכי [דכיון] דבין רבנן בין ר' מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר למה הוצרך רב אשי לאוקמ' כרבי והא שפיר מיתוקמה כדברי הכל אלא ודאי דמשום דקושטא דמילתא דבע"מ לא קפדינן בדקדוקי תנאין אוקמה כרבי. והראב"ד ז"ל נותן טעם לדבריהם ואומר דתנאי על מנת או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל מעשה [בתנאי הוא דחייל] דהשתא מתנה עמו אבל על תנאי דאם כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין [בו] כח לבטל המעשה אלא א"כ כפל אותו. אבל אין שיטה זו

מחוורת דהא בסוף פרק הפועלים [דף צד.] מוכח דרבנן פליגי עליה דר' מאיר ולא בעו תנאי קודם למעשה ומשמע דהיינו טעמא דר"מ מיתורא דכפילא יליף נמי שאין לנו בתנאין אלא כמו שנכתב תנאי בני גד ובני ראובן ורבנן דס"ל דליכא יתורא לא גמרינן מינה מידי ומעתה פשטן של דברים דרב אשי בעי לאוקומה אפילו כרבנן ומיהו מודה הוא דמיתוקמא שפיר כר"מ ודר"מ עדיפא מדרבנן דאילו לרבנן אינה מגורשת אלא אם תקיים תנאה ולר"מ מגורשת מיד מטעמיה דרב אדא בר אהבה משום דהוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד דאפילו ס"ל [לר"מ] דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי בעי נמי כל חזוקי התנאין ואי לא אינו מבטל המעשה וק"ו הדברים השתא אפילו במעשה שאינו חל מעכשיו דלא אלים סבירא ליה לר"מ שאין תנאי מבטלו אלא א"כ נתחזק התנאי בכל חיזוקי תנאין כ"ש במעשה שהוא מעכשיו דאלים שאין תנאי מבטלו אלא אם כן נתחזק התנאי כהלכתו. וראיה לדבר מדאמרינן בסמוך [דף עה:] דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ושכיב מרע ודאי במעכשיו הוא דאמר מעכשיו אם מתי אי נמי מהיום אם מתי דאילו אם מתי גרידא משנה שלימה שנינו [דף עב.] דלא אמר כלום אלא ודאי בדאמר מעכשיו עסקינן ואפילו הכי בעינן תנאי כפול ואמאי לא נבעי ליה נמי בע"מ משום דכאומר מעכשיו דמי ואע"פ שנראה מדברי הר"ם במז"ל בפ' תשיעי מהלכות גירושין דהא דאתקין שמואל דלא אמר מעכשיו היא דבריו תמוהין הרבה ועוד ראיה מדר' יוחנן דאמר לעיל [דף עד.] הכל מודים באומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואיהו הוא דאמר התם ביבמות (דף קו.) דחליצה מוטעת כשרה ואי זו היא חליצה מוטעת כל שאומרים לו חלוץ לה על מנת שתתן ק"ק זוז ואפילו הכי לא מהני תנאה לבטולי למעשה משום דהוה ליה מעשה שאי אפשר לקיימו על ידי שליח ולא דמי למעשה בני גד ובני ראובן אלמא דאפי' בע"מ בעי ר"מ כל דקדוקי התנאין וה"נ מוכח בירושלמי בפ' האומר דקדושין [הלכה ג] דגרסי' התם תמן תנינן מתנה אדם על עירובו אמר ר"א מאן תנא אם בא ואם לא בא ר"מ היא (היכא) [היי דין] ר"מ. חבריה (מדין) [אמרין] ר"מ דקדושין דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ר"מ אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודים בלאחר שירדו גשמים ירדו מקודשת לא ירדו אינה מקודשת כלומר משום דלאחר לאו תנאי הוא ר' חגאי בעי קומי ר' יוסי והן אם לאו כלאחר הוא כלומר אם יעברו ואם לא יעברו דכתיב גבי בני גד ובני ראובן לאו כלאחר הוא דהא משמע דלא היו נותנין להם הארץ מיד אלא לאחר שיעברו א"ל שאני ההיא שהיתה הארץ לפניהם והוא מבקש להוציאה מידם כלומר מפני שמיד היה נותן

להם הארץ. הרי מפורשת דבע"מ בעי ר"מ תנאי כפול ומשמע נמי לפום גמרא דידהו דדוקא בע"מ הוא דבעי ר"מ תנאי כפול אבל באם לא בעי והרי זה הפך סברת הגאונים ז"ל ונהי דלפום גמרא דילן משמע דבאם בעי רבי מאיר תנאי כפול מכל מקום נראה שאין לנו לתפוס הפך. סברת הירושלמי לגמרי דנימא דדוקא באם הוא דבעיא אבל בע"מ לא בעיא:

דף לז.

מתני' כמה היא מניקתו שתי שנים. עד שיהא הולד בן שתי שנים שכך היא זמן הנקתו ולענין לשמש את אביו כל ימי חייו:

ר' יהודה אומר י"ח חדש. לר' יהודה זו היא זמן הנקת תינוק עד שיהא לו י"ח חדשים בכתובות בפרק אע"פ (דף ס:):

מת הבן. קודם הזמן:

או מת האב הרי זה גט. דכיון דלא פירש מידי לא איכוין אלא להרווחה כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך כך כתב רש"י ז"ל ובגמרא גם כן בהא דאמרינן [דף עו.] בשלמא לרבא רישא דלא פריש וסיפא דפריש כתב דבסיפא דמתני' דפריש שתי שנים כיון דלא איצטריך לפרושי ופריש דוקא קאמר ואין כל זה מחוור אצלי דכיון דרישא דמתני' כרבנן מוקמינן לה [לרב חסדא] כדאיתא בגמרא היכי נימי דלהרווחא קא מכוין אדרבה רבנן סברי דלצעוריה קא מכוין לפיכך נ"ל דטעמא דמתני' משום דאמרינן דלצעורה קא מכוין [ואין לנו בפירוש תנאו אלא אחד משני דברים או שנאמר שהוא מתכוין לצורך הנקתו ותצטרך להניקו ב' שנים ואם מת ה"ז גט או שנאמר שאינו מתכוין אלא להנקה ולא תצטרך להניקו אלא יום א' ואם מת אינו גט ומשום דמתני' כרבנן דס"ל דלצעורה קא מכוין] אנו תופסין המשמעות שהוא מצער אותה יותר והיינו שתניקהו כל הזמן שיצטרך להנקה ואע"פ שיש בו צד קולא שאם מת הרי זה גט אי אפשר לתפוס מדבריו תרי חומרי דסתרין להדדי ולפיכך אנו תופסין הצד שהוא יותר חמור אבל בסיפא דפריש שתי שנים משום דמתני' כרבנן דסברי דלצעורה קא מכוין אמרינן דאם מת אינו גט ולא נצטרך להקל עליה בשביל זה שהזמן כבר הוא קצוב בדבריו ועל כרחך אתה צריך לומר כן שאם אתה מפרש דטעמא דסיפא מפני שלא הוצרך לפרש ופירש כמו שכתב רש"י ז"ל תינח תניקי את בני לרבנן אבל תשמשי את אבא ותניקי את בני לר' יהודה מאי איכא למימר אלא ודאי כדכתיבנא. ומדברי רש"י ז"ל נראה דכי אמרינן מת הבן או מת האב ה"ז גט היינו דוקא בשהתחילה להניק או לשמש אבל בשלא התחילה

כלל אינו גט וכן נראה מפירושו בגמ' גבי בשלמא לרבא וכו' אלא לרב אשי וכו' ולרב אשי הוא דהוי גט אע"פ שלא הניקה ושמשה כלל [ומשום הכי פריך ליה מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דלא נתקיים כלום מן התנאי אמאי הרי זה גט] אבל לרבא לא ובתוספות הקשו עליו [אי כשהתחילה פשיטא אם מת הרי זה גט] דבשלמא גבי בן הוצרך התנא להשמיענו דהוי גט אע"פ שלא הניקתו כ"ד חדש אבל גבי אב אם איתא ששמשתו כלל מאי קא משמע לן פשיטא דהוי גט כיון ששמשתו כל ימי חייו דמאי איבעי לה למעבד טפי וליכא למימר דאשמעינן דאע"ג דאיהו מיית ברישא [הוי גט] דלא בעינן שתשמשהו כל ימי חייה דאם איתא דבעינן הכי לא הוי גט כדאמרינן בפ' בתרא [דף פג:] כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות ובמתני' לא אתא לאשמעינן דהוי כריתות אלא דבשמוש כי האי סגי. לפיכך פירש ר"י ז"ל דאפילו מת קודם שמניקה ושמשה הרי זה גט אבל דעת הר"ם ז"ל בפ"ח מהלכות גירושין כדברי רש"י ז"ל דמת הבן או האב קודם שתניק או שתשמש אינו גט וכמו שאכתוב בגמ' בס"ד:

הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא שתי שנים וכו'. פרשתיה:

שלא בהקפדה. והיא לא הכעיסתו ואפ"ה שאין העכבה ממנו אינו גט וכ"ש בהקפדה:

רשב"ג אומר כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה:

גמ' ברייתא רשב"ג דמיקל בתנאי. דאמר תתן את דמיה וקאמר כל עכבה שאין הימנה הרי זה גט:

ולית הלכתא כרשב"ג. דכללא דחוץ מערב וצידן לאו דוקא הוא וכמו שכתבתי למעלה:

כאן במפרש יום אחד. וקמ"ל דדוקא הניקתהו ושמשתהו יום אחד אבל מת ולא הניקתהו ולא שמשתהו כלל אינו גט דסד"א כיון שהקל עליה כל כך שלא אמר אלא יום אחד אף על גב דמת ולא הניקתו ולא שמשתו כלל להוי גט קמשמע לן דכיון דפריש יום א' אע"ג דמית כיון שלא הניקתו ולא שמשתהו כלל אינו גט:

אבל לאחר שתי שנים או לאחר י"ח חדש לא. לפי שכבר עבר זמן הנקה:

והלכתא כרב אשי דברתרא הוא ואע"ג דאקשינן עליה ואסיקנא בקשיא וכו'. פי' דבגמרא אמר מיתיבי הרי זה גיטיך ע"מ שתשמשי את אבא ב' שנים ע"מ שתניקי את בני שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה אינו גט בשלמא לרבא רישא בדלא פריש סיפא דפריש אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא קשיא ופרש"י ז"ל בשלמא לרבא דאוקי רישא דמתני' דאמר שתי שנים [ממש] אע"ג דבסתם רישא דקאמר מת הבן בתוך ב' שנים הרי זה גט בדלא פירש שתי שנים וכל צרכו הניקתהו וסיפא כיון דפריש שתי שנים על כרחיך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי

ומפרש אלא לרב אשי דפריש רישא דמתני' יום אחד קאמר על כרחיך מת הבן דקתני היינו כגון שמת ולא הניקתו כלל ואמאי הרי זה גט והרי לא נתקיים כלום מן התנאי כך פרש"י ז"ל. ונראה מדבריו דדווקא לדרב אשי מיירי כשלא נתקיים מן התנאי כלום אבל לרבא דווקא כשהתחילה להניק:

ונמצינו למדין לפי שיטתו שלדברי מי שפוסק כרבא מת הבן קודם שהתחילה להניק אינו גט ולרב אשי הרי זה גט אבל ר"י ז"ל סובר דאפילו לרבא מת קודם שהתחילה להניק הרי זה גט וכמו שכתבתי במשנתינו והכא ה"ק בשלמא לרבא וכו' סיפא כדפריש דהואיל ופי' שתי שנים ודאי לצעורה קא מכוון ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא במפרש יום אחד הרי נתכוין לצעורה כיון דכמפרש דמי ואפי' מת לא להוי גיטא כדאמרינן בסיפא. ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי אפילו מת קודם שהתחילה להניק ה"ז גט והר"ם במז"ל פסק בפ' ח' מהלכות גירושין כרב אשי אלא שכתב מת האב או הבן קודם שתניק או תשמש אינו גט והוא מן התימה דמשמע דלרב אשי אף על פי שלא התחילה להניק כלל כיון שמת ה"ז גט על הדרך שפירשנו ונראה שהוא ז"ל היה מפרש כך בין לרבא בין לרב אשי ודאי בעינן שיתקיים התנאי בהנקה ומש"ה [פריך] בשלמא לרבא רישא כיון דלא פריש והתחילה להניקו הרי נתקיים וסיפא דפריש כיון שמתו האב והבן בתוך הזמן לא נתקיים אלא לרב אשי על כרחין רישא בהניקתו יום אחד עסקינן דאי לא הניקתהו כלל אפילו ברישא לא הוי גט שהרי לא נתקיים וכיון שכן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא כלומר [פשיטא] כיון דברישא לא הוי גט אלא כשנתקיים [התנאי] בסיפא נמי אילו נתקיים הוי גט ואמאי תנא ברישא הרי זה גט ובסיפא אינו גט דכאן וכאן נתקיים התנאי הרי זה גט ולא נתקיים אינו גט רב אשי אמר לך אין ה"נ וכי תנן ומת הבן או מת האב הרי זה גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי והכי קאמר כל שהתחילה להניקו מת הרי זה גט והוא הדין נמי לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ולפי זה צ"ל דמת האב לא אתא לאשמועינן מידי דכיון שהתחילה לשמשו ומת מאי אית לה למעבד טפי והא ליכא למימר דאיהו מכווין טפי מהכי אלא אגב סיפא נקטינן או שמא אתא לאשמועינן דשמוש יום אחד שמוש מיקרי ואיקיים תנאי דסתם כדמפרש יום אחד דמי ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי כל שלא התחילה להניק ומת אינו גט ומ"מ לדברי כולם [נראה דיום אחד] לאו דוקא אלא אפילו שעה אחת ותוכל ללמוד זה ממה שפירש"י ז"ל במאי דפרכינן אלא לרב אשי מאי שנא רישא ומ"ש סיפא דאי יום אחד דוקא לא הוה פריך ליה מידי לפי שיטתו:

דף לז:

ואיכא מ"ד כיון דדייקא מתני' כוותיה דרבא הלכתא כוותיה. וכתב הרשב"א ז"ל דבדיני ממונות כיוצא בזה אם אמר לו בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני או את אבי ולא פירש לו זמן דלרבא צריך לזונן כל ימי חייהם ולרב אשי כמפרש יום אחד או שנה אחת דמי. ואיכא למימר דלכ"ע לענין ממונא סתם כמפרש כל ימי חייו ולא פליג רב אשי אלא לגבי גיטין דלצעורה קא מכוין והרי צערה יום אחד או שעה אחת והדבר צריך תלמוד ע"כ:

ת"ר ה"ז גיטיך וכו' לפי שלא אמר לה אם תניקי יהא גט. ואם לא תניקי לא יהא גט. דבעינן תנאי כפול והלכתא כרבנן דבעל מנת לא בעי' תנאי כפול:

ת"ר אמר לה בפני שנים הרי זה גיטיך וכו'. ולא מסרו לה בפניהם דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא אלא כך אמר לה בפניהם כשאמסרנו לה לא אמסרנו לה אלא ע"מ כן:

וחזר ואמר לה בפני שנים כו' ומסרו לה לא בטל כו'. שלא בא זה להוסיף [מדלא אמר לה ע"מ שתתני מאתים זוז] תוספת על תנאי ראשון ולא בא ג"כ לבטל [מדלא בטל] תנאו הראשון בפני אלו אלא הכי קאמר לה או תנאי ראשון או מאתים זוז:

ג' מאות. ודאי עקר ליה לתנאי קמא כך פירש"י ז"ל ועל דרך זה שנויה בתוספתא (פרק ד הלכה ז) דתניא התם אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי [שתי] שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי ע"מ שתתן לי ק"ק זוז לא בטלו דבריו אחרונים את הראשונים אלא הרשות בידה רצתה תמתין רצתה תתן אמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שתי שנים וחזר ואמר לשנים תנו גט לאשתי על מנת שתמתין לי שלש שנים בטלו דבריו האחרונים את הראשונים ואין אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים מצטרפין לתת לה גט ע"כ ואף על פי שאין זה שוה לגמרתינו מכל מקום נראה ממנו דלאו בשנתן לה גיטה בתנאי הראשון עסקינן ועוד נראה ממנה דאפילו בשעה שאמר תנאי שני לא מסרו אלא לאחר מכאן שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב וחזר ואמר לה בפני שנים ומסרו לה ואפשר דבכי האי גוונא תנאי דבשעת מעשה מבטל דבריו הראשונים אף על פי שבתחלה אמר בפני שנים כשאתן גט לאשתי ע"מ כן אתננו לה ולא דמי להההיא דתניא בתוס' דקדושין [סוף פרק ב] [זה אומר במנה] וזה אומר במאתים והלך זה לביתו [וזה לביתו] ואחר כך תבעו זה את זה וקדשו אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וכו' דאלמא על דעת ראשון גמרו מעשה דשאני התם דסתם הוא אבל התנה תנאי אחר אין לנו ולפיכך לפי דרכו של רש"י ז"ל כך יש לאומרה שאמר בפני שנים

הראשונים ע"מ כן אתן לה ולא מסר לה וכן בפני האחרונים ולא מסר לה וכשמסר לה לאחר כן מסרו לה בפני כולם סתם ועל תנאין הראשונים מסר והא דקתני הרי זה גיטיך ע"מ לאו דאמר הכי בפירוש אלא דהוא כמאן דפריש וכן העמידה רב אחא משבחא ז"ל בדלא מטא גיטא לידה מתנאה קמא:

אבל אחרים פירשו דהכא בשנתן לה גיטה ואמר על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ואח"כ אמר שתתני לי מאתים זוז וכה"ג לא בטל אלא רצתה משמשתו רצתה נותנת לו מאתים זוז שכיון שלא קיימה תנאי ראשון נמצא הגט לבעל ומתגרשת בתנאי שני מאמירה שניה ואע"ג דתניא בתוספתא (דגיטין פ"ה הל"ה) ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר הרי זה גיטיך מעכשיו לא אמר כלום כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך מעכשיו ליתא אלא אפילו אמר לה הרי זה גיטיך מעכשיו בלא שום תנאי הרי זה גט דקיימא לן כרבי דאמר בפ' הזורק [דף עח.] עד שיאמר לה הא גיטיך וההיא כר"ש בן אלעזר דבעי שיטלנו הימנה ויתננו לה וסיפא דקתני בטלו דבריו אחרונים את הראשונים ה"נ הוא דכיון דאמר הרי זה גיטיך ע"מ שתתן לי שלש מאות זוז וקבלה עליה הרי בטלו שניהם תנאי ראשון וכיון שהסכימו שניהם לבטלו אפילו נתקיים אינו כלום ומתגרשת מנתינה זו על תנאי זה השני ובודאי שזה מן התימה שכיון שנתנו לה בע"מ שהוא כאומר מעכשיו היאך הוא ביד שניהם לבטלו. ועוד אכתוב בזה בסמוך בס"ד:

ואין אחד מן העדים הראשונים ואחד מן העדים האחרונים מצטרפין. להעיד שהיה תנאי בגט זה וכל זמן שלא יבאו שנים באחד מן התנאים הגט כשר ע"י עדי החתימה ולאו כל כמינייהו דהנך לשוויי תנאה בגיטא:

אילימא אסיפא. פשיטא דאין אחד מן הראשונים כלום שאפילו באו שניהם אינן כלום דהא בטיל ליה ההוא תנאה:

אלא ארישא. דקאמר או האי או האי מהו דתימא הואיל ומתקיים גיטא בחד מהני תנאי הוו להו כחד תנאה וכל סהדי דמסהדי לקיומי תנאה בהאי גיטא ליצטרפו קמ"ל:

דף לח.

מתני' הרי זה גיטיך אם לא באתי וכו' והגיע לאנטיפרס. מוכחין בגמרא דאנטיפרס בסוף יהודה באותו צד שיהודה סמוכה לגליל ושני תנאין הוא מתנה עמה בשעה שהוא נפרד ממנה כדי לילך בגליל אחד מהם שאם לא יבא מכאן ועד שלשים יום ואפילו לא יצא מיהודה שיהא גט והיינו דקתני אם לא באתי וכו' ותנאי שני שאפילו לא נשתהה

שלשים יום כל שיגיע לגליל תהא מגורשת והיינו דקתני והיה הולך מיהודה לגליל לרמוז על תנאי שני והכי משמע מתניתין הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאצא מכאן והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל ומשום הכי קתני שאם הגיע לאנטיפרס שביהודה כלומר שלא יצא מיהודה וחזר לאלתר כלומר שלא נשתהה שלשים יום בטל תנאו ואין כאן עוד לקיימו שהרי לגליל לא בא ולא נשתהה בדרך ואפילו קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון:

והיה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותני. שהוא בסוף הגליל באותו צד הסמוך ליהודה ונמצא שלא יצא מגליל וחזר בתוך ל' יום בטל התנאי ושוב אי אפשר שיתקיים ושני תנאים הוא מתנה עמה בזו ג"כ כמו שפירשתיה למעלה:

והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו. כלומר שעדיין לא יצא מא"י לפי שעכו מא"י היא ובסופה ואע"פ שחציה ג"כ בחוצה לארץ כמו שכתבתי ברישׁ מכילתין כיון דתנא מיירי בהולך מא"י למדינת הים הגיע לעכו משמע שמיד שהגיע לחומת עכו שכנגד א"י חזר ותרי תנאי קא מתנה עמה כמו שפרשתי למעלה לפיכך כיון שלא הגיע למדינת הים ולא נשתהה ג"כ שלשים יום בטל תנאו ושוב אי אפשר לקיימו שאפילו הלך לאחר מכן ושהה שלשים יום הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון:

כל זמן שאעבור מכנגד פניך. מיד יהא גט ובגמרא פריך והא לא עבר שהרי היה הולך ובא בתוך שלשים יום:

גמ' והא לא עבר. ל' יום רצופין:

[**תשמיש**. והרי שלשים יום רצופין] בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה:

לישנא מעליא. פניה של מטה:

הרי זה גט קתני. ואין הגט נפסל משום גט ישן הואיל ולא נתייחד עמה:

גט ישן. כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה ופסלוהו רבנן משום שלא יאמרו גיטה קודם לבנה לקמן בהזורק (דף עט:) תניא כוותיה דר' יוחנן. מסייע ליה מינה מדקתני ולגט ישן אין חוששין דמשמע דאם נתייחד עמה לא הוי אלא גט ישן ואילו לרב הונא אם נתייחד עמה בטל הגט לגמרי:

וליחוש שמא פייס. פירש"י ז"ל שמא פייס ונתייחדה עמו ובעל והויא לה גט ישן ואף על גב דקיימא לן בפרק הזורק (שם) שאם נתגרשה בו תנשא לכתחלה הכי קאמר היכי אמרת דהרי זה גט דמשמע גט שראוי להתגרש בו לכתחלה ליחוש שמא יבא בעל ויערער ויאמר שפייס והוה לה גט ישן ומפרקינן באומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שתאמר שלא באתי ונתיחדתי ופייסתי ולא נהירא

דאם איתא דאיכא למיחש לגט ישן כי הימנה מאי הוי וכי נפקא מידי חששא דגט ישן בהכי ואפשר דכל היכא דבעל לא מערער אנן לא חיישינן וכיון דהימנה תו לא אתי ומערער אבל הרי"ף ז"ל פי' בתשובה דה"ק כיון שהיה הולך ובא אע"פ שלא נתייחד עמה ניחוש שמא פייסה בדברים ומחלה התנאי ויש נוסחאות שגורסים בהך ברייתא ע"מ שאעבור וכתב הרמב"ן ז"ל שלפי גירסא זו למדנו בפי' שהנותן גט לאשתו אע"פ שאמר לה מעכשיו אם התנה עליה תנאי ובטלוהו שניהם בטל הגט שאין התנאי כלום מאחר שבטלו אותו ואינן רוצין שיהא תנאי דהא הכא ע"מ קאמר לה שהוא כאומר מעכשיו ואפילו הכי פרכינן וליחוש שמא פייס ולפיכך האומר לאשה ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם רצו שניהם ובטלו התנאי הגט בטל ואף על פי שנתנה לו אחר כן שכל זמן שלא קיימתו לתנאי אפשר לבטלו מדעת שניהם וכשמתקיים התנאי אח"כ כאילו לא נתקיים ומיהו דוקא בשהסכימה היא בבטולו הא לאו הכי לא שלא כדברי מי שמפרש שמא נתפייס הוא ובטלו שאע"פ ששנינו משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו הכא כיון שעל תנאי ניתן ולא נתקיים עדיין התנאי יכול הוא לבטלו ואין זה מחוור כמ"ש הרי"ף ז"ל בתשובה דכיון שאם נתקרע הגט או שאבד ה"ז גט כ"ש שאינו יכול לבטלו וכ"כ רב אחא גאון ז"ל בשאלתות דראשי המטות אבל כשהסכימה היא בביטול התנאי משמע מהכא דבטל הגט דהא פרכינן ליחוש שמא פייס ומיהו דוקא בתנאי שהוא בידם שלא יתקיים שמתוך שבידם שלא יתקיים יכולים הם לומר שאע"פ שיתקיים יהא כאילו לא נתקיים אבל בתנאי שהוא מתקיים על כרחן אין בידם לומר שיהא כאילו לא נתקיים דאי לא תימא הכי לעיל בפרקין בגמרא [דף עג:] דשקלינן וטרי' בראוה שנתייחדה עמו באפילה אי חוששין משום קדושין או לא למה לא חששו בבטול התנאי דהא אמתני' דאם מתי קיימין אלא ודאי כל תנאי שהוא מתקיים על כרחן אין בידם לבטלו אבל בתנאי שאפשר להתבטל רשאין לבטלו ולפיכך כתב הרמב"ן ז"ל [דאומר] ע"מ שתתני לי מאתים זוז אם קבלה עליה שלא תקיים התנאי ולא תתגרש באותה נתינה בטל הגט מעתה ואין צריך לומר שאם לא נתנה לשם תנאי ונתנה לו לשם מתנה דגט בטל אלא אפילו אמרה אחר כך נותנת אני ומקיימת התנאי כבר נתבטל שכיון שבידם לבטל התנאי שלא תתן מכיון שבטלוהו בטל לגמרי ושוב אין לו קיום ואני תמה אם איתא שהיא יכולה לבטל התנאי לומר שאע"פ שנתקיים יהא כאילו לא נתקיים ולבטל הגט בכך היכי אסיקנא לעיל [דף עד:] כדאמרי' מחולין לך דאינה מגורשת נהי דמעיקרא לצעורה איכוין למה לא יהא בידו לומר שיהא כאילו נתקיים כשם שבידה לומר שיהא כאילו לא נתקיים ולפיכך אני אומר שבכל גט הניתן במעכשיו או בעל מנת דכאומר מעכשיו דמי ואין ביד שניהם

לבטל התנאי אלא דוקא במתנה להנאתה של אשה כי הכא שהתנה אם לא באתי וכל זמן שאעבור מכנגד פניך דמסתמא להנאתה מתנה עמה ולומר שאם לא ינהוג עמה בזמן זה מנהג אישות שלא תתעגן מחמתו ותהא מגורשת ומשום הכי פרכינן וליחוש שמא פייס ומחלה לו והויא כאומרת כלום אמרת אלא להנאתי זו היא הנאתי אבל במתנה עמה על מנת שתתני מאתים זוז ונתגרשה מעכשיו ודאי לא כל הימנה לומר שאפי' (לא) קיימה תנאה שלא תהא מגורשת וההיא ברייתא דלעיל [דף עו.] דבטלו דבריו האחרונים את הראשונים או תתפרש כדברי רש"י ז"ל או אתיא כמאן דאמר דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי:

דף לח:

ואיכא דמתני לה אמתני' וכו' כ"ש אברייתא. שהיה הולך ובא:
אבל אמתני'. דאמר בתוך י"ב חדש ולא ראינו שבא בעיר משיצא לא חיישינן שמא בא ואפילו לא הימנה עליה מעיקרא הוי גט דהא לא אתא והרי"ף ז"ל כ' לשונות הללו סתם ונראה שהוא פוסק כלישנא בתרא ואפילו אמתני' בעינן נאמנת עלי וה"נ מוכח בגמ' בפ' כל הגט [דף כט:] דפרכינן וליחוש שמא פייסה מי לא תנן מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכו' ואמר רבה בר רב הונא באומר נאמנת עלי שלא באתי אלמא סוגין דעלמא כמאן דמתני לה אמתני' וכן דעת ר"ח ז"ל והראב"ד ז"ל בהשגות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט מהלכות גירושין הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש אין חוששין שמא בא בסתר וטעמו ז"ל לפי שהוא סובר דהאי חשש דשמא פייס ובא מדרבנן בעלמא נינהו שכך כתב בפרק זה ומפני חשש זה יהא הגט פסול וכבר ביאר ז"ל בפ' עשירי שכל מקום שהוא מזכיר פסול אין פיסולו אלא מדברי סופרים בלבד ולפיכך הוא פוסק בלשונות הללו להקל:
מתני' אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו משמע לאחר י"ב חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וזקוקה ליבם ותמהני הך מתני' יתירתא היא דתרי גווני דידה מאם מתי אינו גט ומעכשיו אם מתי הרי זה גט דתנא לעיל [דף עב.] שמעינן להו ונ"ל (דה"ק) דסד"א נהי דאם מתי כלאחר מיתה משמע ה"מ היכא דתלה במיתה דכיון דלא מגרש לה אלא כי היכי דלא תיפול קמי יבם אף הוא אינו רוצה שיחול גיטה אלא לאחר מיתה דסבר הוא דיש גט לאחר מיתה אבל הכא דתלה באם לא באתי סד"א דמעכשיו משמע קמ"ל א"נ סד"א התם מש"ה אמרי' דכי לא אמר מעכשיו כלאחר מיתה דמי דחיישינן דלמא אינו רוצה בגירושיה כלל דיודע הוא שאין גט לאחר מיתה ולפיוסה איכוין אבל הכא דאפי'

נימא דלאחר שלא יבא משמע מ"מ כי לא מת גירושיה חיילי ולגירושיה קא מכוין הלכך סד"א שאם לא באתי גרידא מעכשיו משמע קמ"ל ובהכי מיתרצא לי לישנא דנקט אביי בגמ' הכל מודים כל היכא דאמר לכשתצא חמה מנרתקה וכו' ואמאי לא נקטה בגוונא דמתני' ולימא הכל מודים היכא דאמר לה לאחר שלא אבא וכו' לא נחלקו אלא באם לא אבא אלא [דסירכא] דרבותא דמתניתין נקט דלא מיבעיא (דפסולה) גיטא בתנאי שאפשר שלא יתקיים אמרינן דלרבנן אם לאו כאומר מעכשיו דמי אלא אפילו תלה בתנאי המתקיים ודאי דסד"א דמעכשיו גמר ומגרש קמשמע לן דאפ"ה לרבנן אם לאו כאומר מעכשיו דמי:

כתבו בתוך י"ב חדש אע"פ שנתנו לאחר יב"ח אינו גט. דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה אלא אף על הכתיבה הקפיד:

גמ' התירוה לינשא. דאע"ג דלא אמר מעכשיו דמסתמא מעכשיו קאמר לה:

בי דינא דשרו משחא. שמן של עובדי כוכבים והוא רבי יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים בן בנו של רבינו הקדוש כדאמרינן במסכת ע"ז (דף לז.) מסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי וכו':

כר' יוסי. בבבא בתרא (דף קלו.) הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה ר' יוסי אומר אינו צריך שזמנו של שטר מוכיח עליו דלהכי אכתוב זמן בשטרא לידע שמהיום נתן לו גוף הקרקע שלא ירשו אחיו עמו והפירות לאחר מיתה:

הכל מודים היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה. פרש"י ז"ל האומר לאשתו בלילה הרי זה גיטיך לכשתצא חמה מנרתקה. לכי נפקא אמר לה. ואי מית בלילה לא הוי גט וגבי מתני' נמי הרי זה גיטיך לכשלא אבא אחר שנים עשר חדש לא הוי גט וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשלא אבא לאחר שנים עשר חדש יהא גט אבל לא מעכשיו נראה מדבריו דאפילו רבי יוסי מודה דבכי האי גוונא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דניחא דליהוי כמהיום [ולאחר] מיתה וליהוי גט ואינו גט דליתא דכיון דבהדיא אמר לכשתצא לא חיישינן לזמנו של שטר למחשביה כמהיום ולכשתצא אלמא לא הוי גט כלל ואע"ג דרבי יוסי כי אמרה בכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה אמרה שאני התם דאיכא תרי מילי גופא ופירות ואיכא לקיומינהו לתרוייהו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה [אבל הכא לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דהא לכשתצא קאמר דמשמע ולא מהיום] והקשו עליו מדאמרינן לעיל בגמ' [דף עב:] בלישנא בתרא דרב הונא אמר בהרי זה גיטיך לאחר מיתה דלדברי ר' יוסי חולצת ואקשינן פשיטא ואם איתא דאביי פליג בהאי מאי פשיטותא ואפשר דאין הכי נמי [דהוי מצי] לתרוצא הכי

אלא פרקי' פירוקא אחרינא דאיצטריך לאשמועינן דלא סבר לה רבי יוסי כרבי ורבי יוסי גופיה איצטריך למעוטה דאמר כזה גט כדאיתא לעיל בגמ' ונמצא לפי שיטה זו שאפילו נחוש לדברי ר' יוסי הרי זה גיטיך לאחר מיתה לא אמר כלום ומתיבמת:

אבל רש"י ז"ל עצמו פי' בפ' אין מעמידין (דף לז.) **בענין אחר דה"ק הכל מודים וכו'** וכי מיית בליליא לא הוי גיטא. כלומר דאפילו ר' יוסי מודה דלא הוי גט גמור דנהי דאית ליה לר' יוסי אפילו בכי הא זמנו של שטר מוכיח עליו מכל מקום הוה ליה כמעכשיו ולכשתצא ומספקא ליה לרבי יוסי אי תנאה הוי אי חזרה הוי כדמספקא להו לרבנן במהיום ואע"ג דאמרינן לא הוי גיטא לאו דלא הוי גיטא כלל אלא דלא הוי גט גמור ואשכחן דכותיה דאמר (רבה) [רבא] לעיל בגמ' [דף עב:] כשאמות ולאחר מיתה אין זה גט ומוקמינן לה לחד לישנא דאמר מהיום ורבנן ובודאי דלהאי לישנא כי קאמר אין זה גט אין זה גט גמור קאמר דליכא [למימר] דלא הוי גיטא כלל דהא בהדיא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ה"נ ה"ק הכל מודים דלא הוי גט גמור ולרבנן אינו גט כלל ואפילו לר' יוסי לא הוי גיטא מעליא וחולצת ותמיהני דהיכי לימא דהכל מודים כיון דבהאי גוונא גופא פליגי ואי משום דאפי' לר' יוסי לא הוי גיטא מעליא פשיטא והאי מילתא לא שייכא בפלוגתייהו כלל ואפשר דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דרבי יוסי מיקל בתנאי אפ"ה לא סבר לה כרבי דאמר במהיום ולאחר מיתה דגיטא מעליא הוי וכדאיתא בסוגיין לעיל [שם] בגמ':

לא נחלקו אלא באם תצא. ודכותה אם לא באתי (ואע"ג) דאמרינן לעיל בפרקין גבי אם מתי דשתי לשונות משמע מעכשיו ומשמע לכשימות [אמר מהיום כמעכשיו דמי לא אמר כלאחר מיתה דמי הלכך פליגי רבותינו המתירים סברי כר' יוסי] באם מתי גרידא אמרינן לעיל דכלאחר מיתה דמי:

וכתב הרמב"ן ז"ל שלפי פי' רש"י ז"ל שמעמידה במתנה עם אשתו בלילה ומת באותו לילה ולר' יוסי כשר משום זמנו של שטר מוכיח עליו ושמעינן מינה דשכיב מרע שאמר מהיום אם מתי ומת בו ביום דהרי זה גט דמהיום כמעכשיו דמי שהרי זמנו של שטר יום הוא שהרי אין כותבין שעות ומכשירין אותו לר' יוסי וזה שלא כדברי רת"ם שכתב בסדר הגט שלו ניחא לי מעכשיו ממהיום דאי מיית בההוא יומא לא ידענא מה אדון בה ולי מהא לא איריא דנהי דבגיטא דש"מ איכא לספוקי דילמא מסוף היום קאמר הכא ליכא למימר הכי דהא קאמר אם תצא ואפילו תימא דהוי כאחר שתצא מכל מקום דבריו מוכיחין שדעתו לגרשה קודם סוף היום הילכך על כרחין [מתחלת היום] קאמר אבל בש"מ דאמר מהיום אם מתי דילמא מסוף היום קאמר ועוד הקשה עליו א"כ רב דאתקין

בגיטין פטרית פלוניתא אינתתי מיומא דנן ולעלם כדאיתא לקמן בפרק המגרש (דף פה:) אמאי לא איתקין מעכשיו ולעולם משום שכיב מרע דמית ביומיה דהא רובא כי תקיף להו עלמא טובא יהבי גיטא ולדידי לא קשיא דרב לתקוני דלא נסמוך עליה דר' יוסי עבד הכי ובשלמא כי תקין מהיום מינכר שפיר דלא סמכינן עליה דרבי יוסי דלדידיה לא צריך מהיום דהא איכא יום בשטרא ואילו תקין מעכשיו לא הוה מינכר כלל דדלמא כי היכי דניחול מעכשיו עבד הכי דדכוותא אמרינן התם דתקין ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מר"נ כלומר דבעא מיניה היום אין את אשתי ולמחר את אשתי אע"ג דאסיקנא התם כיון דפסקא פסקא בעא לתקוני הכי לרווחא דמלתא ובודאי דאפ"ה לעלם לא צריך דמסתמא לעלם משמע אלא דתקין לפרושי הכי כי היכי דנשמע ממילתיה דלא נסמוך אהיום אין את אשתי ולמחר את אשתי וה"נ התקין מהיום ולא בעי לתקוני מעכשיו כי היכי דנשמע ממילתיה דלא ניסמוך אדר' יוסי:

דף לט.

והלכתא כרבנן. זהו לשון הרי"ף ז"ל ונראה שהוא סומך ארבנן אפילו להקל דהיכא דאמר אם תצא אינו גט כלל ומתיבמת ואע"ג דרב פסיק כרבי יוסי כדאיתא לעיל בפרקין בגמ' ובפ' יש נוחלין (דף קלו.) איפשר שהוא דוחה אותה מהלכה משום דרב גופיה אתקין בגיטא דש"מ מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי ועוד דהכא אמרי' בגמ' [דף עו:] א"ר אבא בריה דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן רבי יהודה הנשיא בנו של ר"ג הורה ולא הודו לו כל שעתו ואמרי לה כל סייעתו ומשמע שאמר כן לומר שאין הלכה כמותו ואפילו רבנן דדריה פליגי עליה וקי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ולפי זה לא קי"ל כר' יוסי אפי' בממון. אבל אין נראה כן דעת הרי"ף ז"ל ממ"ש בפ' יש נוחלין [סי' תת"ע] בלשון הזה ופסק רב הלכה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואשכחן בגיטין בפ' המגרש (דף פה:) דאתקין רב בגיטין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וקשיא לן דרב אדרב דהכא קא פסיק הלכתא כרבי יוסי והתם אתקין מן יומא [דנן ולעלם] לאפוקי מדר' יוסי. וחזינן למקצת רבואתא דשני לא דמי מתנה לגט דהכא ממונא [והתם] איסורא וטעמא דמסתבר הוא כי היכי דלא תקשי דרב אדרב. ורב נחשון גאון ז"ל פליג ואמר הכין נהיגי במתיבתא כר' יהודה [דאיהו פליג על ר' יוסי התם ביש נוחלין] כתקנת רב בגיטין עכ"ל שם:

ונראה שלפי דעת מקצת רבואתא שסמך עליו הרב שם נהי דמחמירינן בגיטין שלא לסמוך על דברי ר' יוסי אפ"ה לא מקילין בהכי שתתייבם דכיון דבממונא נקטינן כוותיה

(כי) היכי לא ניחוש בסבריה לאיסורא אלא ודאי משמע דכי אמרין הנהו רבואתא דלא דמי מתנה לגט דהכא ממונא והכא איסורא היינו לומר דבאיסורא לא סמכינן בדר' יוסי אבל מ"מ מיחש חיישינן ליה שהרי מן הדין הלכה כמותו ומה שכתב כאן והלכתא כרבנן היינו להצריכה חליצה אבל לא שתתייבם או שסמך כאן על דברי רב נחשון גאון ז"ל דפליג ואמר דלא נקטינן כר' יוסי כלל ואפי' בממון ולפי זה אין דבריו מסכימין עם מ"ש בפ' יש נוחלין אבל מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דקי"ל כר' יוסי בממונא ובגיטין לא חיישינן ליה כלל שהרי פסק בפרק אחרון מהלכות זכייה ומתנה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו גבי נותן נכסיו לבנו לאחר מותו ובפ' שמיני מהלכות גירושין כתב התנה עליה שאם זרחה חמה יהא גט אם לא לא יהא גט ומת בלילה אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי עד שמת ואין גט לאחר מיתה הרי שהוא ז"ל פוסק כר' יוסי בממון [ואינו חושש בגיטין כלל ולא ידעתי למה דכיון דפסקינן כר' יוסי בממון] ואיהו נמי בגיטין אמר כדאיתא בסוגיין היאך לא ניחוש בגיטין כלל אי מדרב [דף פה:] דאתקין מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדר' יוסי דילמא לאו משום דלא סבר לה כוותיה אלא לרווחא דמילתא הוא דתקין הכי למיחש לבר פלוגתיה וכן כתב רש"י ז"ל שם לקמן בפרק המגרש וכדחזינן דתקין ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מרב נחמן דאע"ג דאסיקנא התם [ריש דף פד.] כיון דפסקא פסקא תקין הכי לרווחא דמילתא ובתוספות פוסקים כר' יוסי כיון דרב פסק הלכתא כותיה ומאי דתקון ולעלם לרווחא דמילתא תקון ועוד דרבותינו דבתראי נינהו דהיינו ר' יהודה הנשיא בן בנו של רבינו הקדוש כדמוכח בגמרא עבדו בה עובדא והתירוה להנשא ומיהו מוכיח בגמ' בפרקין דר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו אפילו בעל פה כלומר דלא מיבעיא דזמנו של שטר מוכיח למאי דכתב בשטר דמהיום חייל אלא אפילו בתנאין דמתנה על פה כי הכא מוכח זמנו של שטר דמהיום חיילי ואי מדרבי יוחנן דאמר דלא הודו לו כל סייעתו לא איריא דדילמא רבי יוחנן לאו למיפלג אמר הכי אלא לומר דאע"ג דלא הודו לו כל סייעתו איהו אגמריה סמך ומחוורתא דפסקא דספקא הוי וחולצת ולא מתיבמת:

כי שרי לה לאלתר שרו לה. כששמעו בו שמת ואפילו קודם שנים עשר חדש דהא ודאי לא אתי שהרי ודאי לא יבא עוד ויש כאן קיום תנאי ולא איפשיטא ולחומרא. והקשו בתוספות ולאלתר מה יש לחוש והא ודאי נתקיים התנאי דכיון שמת לא ישוב עוד לביתו ותירצו דאיכא למיגזר אטו לא מת לפי שאין העולם יודעין שמת אבל לאחר י"ב חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי ול"נ דהיינו טעמא משום דאיהו ודאי לא הוה חייש למיתה

דידיה ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר י"ב חדש ומש"ה חיישינן ולא שרינן לה מקמי הכי ולישנא הכי מוכח דאמרינן או דילמא לאחר יב"ח שרינן לה לכי מקיים תנאיה:
מתני' ר' יוסי אומר כזה גט. מפרש טעמא בגמ':
זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת. דלא מוקמינן ליה בחזקת חי ונימא דלאחר י"ב חדש מת אלא כיון דהשתא מת מקמי הכי מספקינן ליה דילמא בתוך י"ב חדש מת:
גמ' לימא קסבר ר"י כתבו גט על תנאי כשר. ואפילו לא נתקיים התנאי דהא הכא לא צוה לכתוב אלא לאחר יב"ח והם קדמו וכתבוהו ומכשר ר' יוסי ונימא נמי דפליג אמתני' קמייתא דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש כתבו ותנו גט לאשתי:
מדהל"ל וכו'. אבל ברישא מודה ולרבנן דפליגי עליה סברי ל"ש אמר כתבו אם לא באתי ול"ש אם לא באתי כתבו הוא לא צוה אלא לאחר יב"ח:
לאחר שבוע. אמר ה"ז גיטיך אם לא אבא לאחר שבוע כלומר לאחר שמיטה זו ממתינין לו שנה שמינית דכל שנה שמינית קרויה [אחר] שבוע וטעמא דמילתא דכיון שהוא תפוס חשבון זמן שהוא מקובץ מפרטים כשבוע שהיא מקובצת משנים אחר שלו היינו החשבון המקובץ מפרטים שהוא בא אחריו [ומש"ה] לאחר שבוע שנה שהוא החשבון המקובץ הבא אחריו. ולאחר שנה חדש ולאחר חדש שבת. וכתבו בתוס' שאפילו לא נשאר מן השבוע אלא מעט ואמר לאחר שבוע זה אחריו שנה כיון שהזכיר לשון שבוע אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות גירושין נראה שהוא היה מפרשה כך שאם אמר להם כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע אין כותבין אלא תוך שנה שמינית אבל לא לאחר מכן ומיהו תכף אחר שבוע כותבין וכן באומר לאחר שנה כותבין מיד תוך חדש ראשון משנה שניה ואינך נמי דכותייהו ולא ידעתי למה כתב לאחר מכאן שאם אחרו לאחר הזמן שאמר ואחר כך כתבו שהגט פסול ומשמע שאינו פסול אלא מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא כמו שהוא נתן כלל בזה בראש פרק עשירי והוא מן התימה דמשמע ודאי דמידי ספיקא לא נפיק ואפילו נשאת תצא:
חד בשבא תרי ותלתא בשבא קרי בתר שבת שעברה. אבל רביעי וחמישי וששי נקראין על שם שבת הבאה:

דף לט:

קמי שבתא. האי שבת דקאמר הכא יום שבת ממש קאמר:
לאחר הרגל. אם לא אבא לאחר הרגל צריך להמתין ל' יום:
וקלסוה. יפה אמרת דודאי יחידאה היא:

ולא קלסוה. ולא הודו לו שנאמרה מפי רבים משום דלית הלכתא כותיה. הלכך באומר לאחר הרגל לא אתפרש ומיהו איכא מאן דאמר דלאחר שלו כלאחר שבת דהיינו שלשה ימים שהוא הקטן שבכולם אבל רבינו מאיר הלוי ז"ל סובר דכי היכי דלאחר שבת הוי מחצית הזמן שבין שבת לשבת הכי נמי לאחר הרגל מחצית הזמן שבין רגל לרגל וכן כתב הרי"ף ז"ל בתשובה ראובן שנשבע לחבירו לפרוע אחר הפסח רואין אותו כמה יש בין פסח לעצרת ויש לו מחצית הימים שבינתים כמו בשבוע שמחלקין מחציתו לפני שבת ומחציתו לאחריו ולפי זה אם נשבע לפרוע אחר סוכות יש לו שלשה חדשים ור"ח ז"ל כתב דלאחר הרגל ט"ו יום ולא נתבררו דבריו ולפני שנה ולפני חדש ושבוע לא אתפרש ולכאורה משמע דלפני שלו כלאחר וכדאמרי' לגבי שבת אבל בירושלמי לא משמע הכי:

הדרן עלך פרק מי שאחזו הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה. של נכסי מלוג וזרקו לה על גבי קרקע:

הרי זו מגורשת. דקנתה לה חצרה כאילו נתנו בידה כדמוכחינן בגמרא מדכתב תרי ונתן בידה בפרשה ובתרא מיותר לדרשא ומרבינן מיניה חצרה אי נמי משום דהוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות:

לתוך חיקה או לתוך קלתה הרי זו מגורשת. ואפילו היא בתוך חצרו וטעמא מפרש בגמ':

קלתה. סל שהנשים נותנין לתוכה מחטין וצנורות:

גמ' חצרה מה שקנתה אשה קנה בעלה. לפירות להשתמש בה ואכתי לא נפק גט מידיה דבעל:

למ"ד בהאשה נקנית [דף כב:] שהעבד קונה עצמו בשטר שחרור על ידי עצמו כלו' בקבלת עצמו:

אלא גיטו וידו באין כאחד. על ידי הגט באה ידו לו עם קבלת גיטו:

ההוא ש"מ וכו' למחר תקיף ליה עלמא טובא. והיה ירא פן ימות ותזקק ליבום ואסור לטלטל הגט בשבת ולמוסרו לה:

נקניה ניהלה. הבעל. לדוכתא דמחית ביה גיטא בחזקה דקרקע נקנית בחזקה:

ותיחוד ותפתח. תסגור דלת החדר שיקנה לה לשום חזקה:

דתנן נעל. דלת. או גדר פרצה. או פרץ גדר. הרי זו חזקה. לקנות שאין המוכר יכול לחזור בו דהשתא יהב לה חצר וגט בתוכו וקני לה מדין חצרה והוה ליה גיטה וחצרה באין כאחת. ומקשו הכא כשם שחששו לטלטול הגט למה לא חששו לקנין הבית דהוה ליה קונה קנין בשבת ואסור וכן הגירושין עצמן אסורים הן כדתניא בתוספתא בפ' בתרא

דביצה דאין מקדשין ואין מגרשין ולא חולצין בשבת וכך שנויה בתורת כהנים בפרשת יום הכפורים שביתת מצוה מנין שלא יקדש ולא יגרש ולא ימאן ולא יחלוץ ולא ייבם וכו' כדאיתא התם יש לומר דמפני שהוא ש"מ התירו כדי שלא תטרף דעתו עליו כשם שהתירו מפני כך כל צוואת ש"מ שהיה בדין לאסור כיון דדבריו ככתובין וכמסורין דמו וכי תימא כיון דסוף סוף היו צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטלו הגט יש לומר דכמה דאפשר לתקוני מתקנין ובתיחוד ותפתח לא יהיה נראה כמקנה שהרי דרך הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא יהיו יודעין הרואין שהיה כדי להקנות אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דאה"נ שהיו מתירין טלטול הגט כשם שהתירו מקנה רשותא שהוא אסור בשבת אלא דהכא רשות הרבים היתה מפסקת [דהוי איסורא דאורייתא]:

והא דאורי להו רבא בחזקה ה"ה דאף בחליפין שרי אלא דכיון דאיפשר אורי להו בהכי דלא מינכרא מילתא וכן התיר רבינו שמואל ז"ל לקנות משכ"מ במתנת שכיב מרע במקצת דבעיא קנין כדי שלא תטרף דעתו עליו והכי מוכח בפרק מי שמת (דף קנז:) דגרסינן התם קונין משכ"מ ואפילו בשבת ולא ליחוש לדברי ר"א [אלא] כדי שלא תטרף דעתו עליו. והכי פירושא קונין משכ"מ בשבת בדבר הצריך קנין כגון מתנת ש"מ במקצת דבעיא קנין ואין חוששין לדברי ר"א דלימא כי היכי דלדידיה דאמר דכל מתנת ש"מ בעי קנין ובשבת ס"ל דמקניא באמירה בעלמא דנימא דלדידן נמי במאי דבעי קנין דהיינו מתנת ש"מ במקצת דבשבת ליסגי באמירה [בעלמא] דליתא. מ"מ שמעינן מינה שקונין משכ"מ בשבת מאי דבעי קנין. ושמעינן משמעתין דנעל אינו תיקון המנעול כמ"ש מקצת מפרשים ז"ל דא"כ היכי לישרי בשבת אלא נעילת דלת היא כפשטיה ותיחוד ותפתח [היינו תיחוד או תפתח] ומיירי כגון שהבית משומר בלאו הכי דאי לא מבריח ארי מנכסי חברו הוא ולא קני כדאיתא בפרק חזקת הבתים (דף נג.) ואע"ג דבחזקה בעיא תקון גוף הקרקע נעילת הדלת או פתיחתו כתקון גוף הקרקע דמי ובגמ' פריך עליה דרבא היכי מהני דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה ורבא אכסיף ולבסוף מסקי' דגיטה וחצרה באין כאחד ואיכא למידק מאי קושיא ורבא אמאי אכסיף הא איהו הוא דאמר בפרק חזקת הבתים [דף נא:] דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות י"ל דגט זה לא היה בביתו של ש"מ אלא בבית השליח שהוא עשה שליח מערב שבת לתת גט לאשתו והגט היה עדיין בבית השליח וחצרו של שליח כידו וחצרו של בעל ורבא אמר לשליח דליקני לה ההוא דוכתא כדי שלא תטרף דעתו של ש"מ עליו וליקני לה גיטה מדין חצרה כנותן גט בחצרו וכתב לה שטר מתנה עליו דקנאתו ומתגרשת בו כדאיתא בפרק המביא תניין (דף כא.) ומש"ה מקשינן דמה שקנתה אשה קנה בעלה ומסקינן דגיטה וחצרה

באין כאחד ומ"מ מדין חצרה היא מתגרשת שלא כדברי רש"י ז"ל שפירש דקניא ליה לגט באגב כדתנן [דף כב.] נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר וחזקה ולא נהירא דאם כן למה לי ההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא דהא קי"ל דלא בעינן צבורין כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף כז.) אלא ודאי אין אשה מתגרשת באגב דבעינן ונתן בידה וליכא והכא מדין חצרה נגעו בה כדאמרינן בהדיא דהוה ליה גיטה וחצרה באין כאחד:

חצר איתרבאי מידה. דכי רבי רחמנא חצר משום ידה רבי ליה וכיון שכן מה ידה בסמוכה לה אף חצרה בסמוכה לה ומיהו אפילו אינה סמוכה לה לא גרעא משליחות הלכך גבי גט דחוב הוא לה אי אפשר לחצרה שתקנה לה מתורת שליחות אלא מתורת יד ומש"ה אפילו משתמרת בעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה דכיון דמידה גמרינן סמוכה לה בעינן אבל לגבי מתנה דזכות הוא לה מצינן למייתי בחצר מדין שליחות דאפילו אינה סמוכה לה לא גרעא משליחות. הילכך נקיטינן דבעומדת בצד ביתה וזרק לה גיטה מגורשת אפילו בעל כרחה אבל אינה עומדת בצד ביתה אפילו זרקו לה מדעתה מסתברא דאינה מגורשת דליכא למימר דכיון שהיתה מחזרת להתגרש זכות הוא לה ומגורשת דהא איכא למימר שמא חזרה בה כדאמרי' בירושלמי בפ' התקבל [הל' א] הגע עצמך שהיא צוחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל בלשון הזה אבל אם נתנו כבר בחצרה שהיא משתמרת וא"ל הא גיטיך בחצריך ואמרה תזכי לי חצרי בזו נראה דמגורשת (מצאתי בירושלמי דמכילתין בפ' קמא נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי בזו נראה דמגורשת) ומצאתי בירושלמי דמכילתין בפ"ק [סוף הלכה א] נתן לה את גיטה ואמרה תזכי לי חצרי שבעכו אמר רבי חנינא נעשית כמי שהיתה ידה ארוכה אלמא בענין זה זכתה לה חצרה ומגורשת אא"כ תדחה דרבי חנינא כר' אושעיא ס"ל והראשון נראה עיקר ולא עוד אלא אפי' לא נתנו שם עדיין אלא שאמרה היא זרוק לי גיטי בחצרי ותזכה לי חצרי משמע לי דמגורשת דהא חצר לא גרע משליחות כדאיתא בפרק קמא דמציעא [דף יב.] ובשליח דכוותיה מגורשת בממנה שליח לקבלה ע"כ [ולי משמע] דירושלמי דקאמר נעשית כמו שהיתה ידה ארוכה בכה"ג בתרא [עדיף] הוא שאמרה היא מתחלה זרוק לי גיטי ותזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה שם דאילו בההוא גוונא קמא שהרב ז"ל מחשב יותר דהיינו שנתנו כבר בחצרה ואח"כ אמרה תזכי לי חצרי שבעכו לא ידעתי היאך היא מתגרשת דהא בשעה שזרקו שם חצר לא הוי שליח דידיה ולא שליח דידה ואין לך לומר שיהא אלא כאילו נתנו בידה לפקדון ובתר הכי כי אמרה תזכה לי חצרי שבעכו היכי מתגרשת והא בעינא שיאמר לה הרי זה

גיטיך ואם בשאמר לה כן לאחר שאמרה תזכה לי חצרי הרי היא כאומרת מתחלה תזכה לי חצרי ואח"כ זרקו לה דהיינו האי גוונא בתרא שבדברי הרב ז"ל וכתב עוד דהיכא דנתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת בצד ביתה מסתברא דבמקום יבם הויא לה ספק מגורשת דהא מספקא לן בפ' האשה שלום (דף קיח:) מזכה גט לאשתו במקום יבם אי מהני דדילמא זכות הוא לה הילכך בחצרה נמי חולצת ולא מתיבמת והיכא דקיימא בצד ביתה וזרקו לה [בתוך] ביתה ושלא מדעתה אפשר לומר דמגורשת אי זרקו לה בפני עדים ואמר להם ראו גט שאני נותן לאשתי דומיא דידה מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא [דף נה.] שהעיד על חרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ולא דמי לישינה דהכא אית לה יד לזכות וכיון דאית לה יד אף חצרה קונה לה כידה [מה ידה אילו נתנו לה סתם ואמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי מגורשת דלא אמרינן אינה מגורשת אלא בישינה [דף עח.] דלאו בת איגרושי היא אבל נעורה דבת איגרושי היא מגורשת והוא הדין לחצרה] ועוד כתב וכן נמי צריך עיון אם זרקו לה בחצרה שהיא עומדת בה והיא ישינה אם היא מגורשת דאיכא למימר דלא עדיפא מידה ומסתברא דהואיל ואין לה יד אין לה חצר ע"כ:

דף מ.

גרסינן בגמרא [דף עז:] **ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר אגנדר גיטא ואיתיב אפסלא**. כלומר חתיכת עץ. אמר רב יוסף חזינן אי הוה ד' אמות על ד' אמות פלג ליה רשותא לנפשיה. כלומר ואינו בטל לגבי חצר ואינה מגורשת במאי עסקינן אילימא בחצר דידה כי הוי ד' אמות מאי הוי. כלומר הרי שניהם שלה. ואי בחצר דידיה כי לא הוי ד' אמות מאי הוי ומפרקינן לא צריכא דאושלה מקום בחצרו. כלומר לקנות בו גט. דחד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי ולא אמרן אלא דלא גבוה עשרה אבל גבוה עשרה אע"ג דלא הוי ד' אמות ולא אמרן אלא דלית ליה שם לווי אבל אית ליה שם לווי אע"ג דלא גבוה עשרה ואע"ג דלא הוי ד"א. כלומר דכולהו פסלא מקרי [ואינה מגורשת] ואי הוי להאי שם בפני עצמו הו"ל חשוב ולא בטיל ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' גירושין נראה דהיינו דוקא כגון שזה הפסלא הוא רחוק מארבע אמותיה אבל אם הוא בתוך ד' אמותיה מגורשת דכל שתוך ד' אמותיה (מקומה) [חד מקום] מיקרי וצ"ע מנין לו זה וכבר השיגו הר"ם הכהן ז"ל:

אבל במטה שלה. אע"פ שהיא בתוך ביתו מגורשת:

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח. כלומר שהקנה חפץ הנתון בתוכו לבעליו ובעיא היא בפרק [המוכר את הספינה (דף פה:)]:

דגביהה עשרה. דהוי רשותא לנפשיה דלא חשיב ההוא אוירא רשות מוכר לבטל רשות הכלי:

מקום כרעי המטה לא קפדי אינשי. דהואיל וגבוהה מן הארץ עשרה יכול להשתמש תחתיה:

מאי טעמא. דהא הוי ליה כליו של לוקח ברשות מוכר. ומפרקינן לפי שאין אדם מקפיד וכו'. ומושיל לה ההוא דוכתא וטובא אמוראי מפרקינן לה למתני' בגמ' כי היכי דלא נשמע מינה דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח ומסקינן כר' יוחנן דאמר דהיינו טעמא לפי שאין אדם מקפיד ותניא כוותיה הילכך נהי דבפרק הספינה [דף פה.] איבעיא לן כליו של לוקח ברשות מוכר אי קנה או לא קנה ולא איפשיטא סוגיין דהכא מוכחא דלא קנה:

מתני' אמר לה כנסי שטר חוב זה. בעסוקים בענין גירושין עסקינן דאי לא מאי איריא אמר לה כנסי שטר חוב זה ומאי איריא מצאתו מאחריו וקראתו אפילו נתנו לה נתינה מעליא אלא שלא פירש אינו כלום דהא קי"ל דצריך לפרש כדאיתא בפ"ק דקידושין [דף ו.] אלא הכא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינן ואילו נתנו לה נתינה מעלייתא בסתם מהני אבל כיון שאמר לה כנסי שטר חוב זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה דבהכי מהני כדאיתא בפרק הניזקין [דף נה.] וכן נמי כשמצאתו מאחוריו אינו גט שאין עסוקים באותו ענין מועיל כשנתנו סתם אלא היכא דאיכא נתינה מעלייתא אבל בזו שהיא נתינה גרועה כדאוקי לה בגמ' דעריק ליה חרציה ושקלתיה לא מהני ומיהו כי אמר לה בתר הכי הא גיטיך אפילו אחר שבא לידה מהני דונתן בידה קרינא ביה אע"ג דנתינה ראשונה לאו כלום היא וה"ה כשנתנו לה לשם פקדון או שנתנו בחצרה לשם גירושין ואח"כ אמר לה הא גיטיך ועומדת בצד חצרה מתגרשת כיון שמיד הבעל בא לידה או לחצרה ומיהו אם דחאתו הרוח ונתנו בחצרה אע"פ שאמר לה הא גיטיך אינה מגורשת דה"ל כטלי גיטיך מעל גבי קרקע דאמרי' בגמ' דאינה מגורשת משום דליכא נתינת בעל:

נתן בידה והיא ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה:

אינו גט. אע"פ שהיו מתחלה עסוקין באותו ענין ואפי' אמר לעדים מתחלה ראו גט שאני נותן לה ישינה לאו בת אגרושי היא כדאי' בגמ' דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה מקום

המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישינה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה בשעה שהיא ישינה שמתגרשת דהא מינטר ומיהו בחצרה כיון דבעינן שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה כל שהיא ישינה אינה מתגרשת ע"י חצרה:

קרוב לה. מפרש בגמ':

אמר לו. מלוה ללוה. זרוק לי חובי ברה"ר ואבד:

גמ' טלי גיטיך מע"ג קרקע לא אמר כלום. דבעינן ונתן:

דף מ:

שלפתו. שהיה תחוב בין חגורתו למתניו ושלפתו משם:

דעריק לה חרציה. עקם לה מתניו להקריב לה הגט. ומהא שמעינן שאם תפס הבעל הגט ולקחתו האשה מתוך ידו לא קרינא ביה ונתן אא"כ נתנו הוא לתוך ידה או שיקריבהו לה דומיא דעריק לה חרציה:

גרסינן בגמ' [דף עח.] **אמר רבא כתב לה גט ונתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו ה"ז גט**. כלומר דכיון דישן אינו משתמר אלא על ידה:

נעור אינו גט דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעתה. כלומר לפי שהעבד משמר את עצמו ואת מה שבידו ופרכינן ישן ומשמרתו הרי זה גט אמאי חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה. כלומר דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו לאו במהלכת אמור דשני קרקעי דניידי ממקרקעי דלא ניידי. וכ"ת ישן שאני והא אמר רבא כל שאילו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות. כלומר כי קאמר רבא ישן ומשמרתו ה"ז גט בכפות קאמר הלכך כפות וישן בעינן כפות כדי שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה ולפי זה הא דאמרינן בהמביא תניין (דף כא.) כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו ואוקימנא בכפות ולא מדכרינא ישן כלל היינו טעמא משום דלא אקשינן התם אלא חצר מהלכת היא והכי פרכינן לה ומש"ה אוקימנא לה בכפות ומיהו ה"ה דבעינן ישן דשמעתא דרבא היא בהדיא ואחרים פירשו דה"ק והלכתא דישן לא קנה אלא בכפות ואימא הכי כפות ומשמרתו הרי זה גט אינו כפות אינו גט הילכך כפות בין נעור בין ישן הוי גט וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות גירושין ואינו מחוור ועוד דבריו מתמיהין שכתב נתנו ביד העבד והוא ישן והיא משמרתו ה"ז [גט] פסול וידוע לפי הכלל שלו שכל מקום שהוא מזכיר פסול אינו אלא מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא וזו מנין לו. וכתב עוד שם שאם אינו כפות וניעור

[קנתה] העבד ואינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת והרשב"א ז"ל מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויחזור ויתננו לה דכשנטלתו היא דילמא הוה ליה כטלי גיטיך מעל גבי קרקע:

היכי דמי קרוב לה וכו'. בגמ' הכי גרסינן היכי דמי קרוב לה היכי דמי קרוב לו אמר רב ד' אמות שלה זהו קרוב לה ד' אמות שלו זהו קרוב לו. פי' אליבא דמ"ד בפ"ק דבבא מציעא (דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו ואפילו ברה"ר ה"נ ברה"ר ממש ואליבא דמ"ד שאין קונות אלא בסימטא ה"נ בסימטא ואמאי קרי ליה רה"ר לפי שאינו רה"י כדמפרקינן בעלמא ואע"ג דד' אמות לכ"ע אינן קונות דבר תורה כיון דרבנן תקנינהו ואמרי שיהו קונות הרי הקנום לו ועשאום כחצרו והפקר ב"ד היה הפקר. ובתר הכי גרסינן היכי דמי מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדים בארבע אמות. כלומר שכל הגט בתוך ד' אמות שלו ובתוך ד' אמות שלה ופרכינן ולחזי הי מינייהו קדים וכ"ת דאתו תרוייהו בהדי הדדי והא אי אפשר לצמצם. כלומר ליחזי הי מינייהו קדם לבא במעמדו ואם קדם הוא זכה בכל ארבע אמות הסמוכות לו ואם קדמה היא זכתה בכל ארבע אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכן. ואי אפשר לצמצם שלא יקדים האחד. ומיהא שמעינן שכל הקודם לבא בד' אמות זכה בהן ואין לחבירו הבא אח"כ זכות בהן כלל. ומפרקינן אמר רב כהנא הכא בח' אמות מצומצמות עסקינן וגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה כלומר שמקצתו בד' אמות שלה ומקצתו בד' אמות שלו ופרכינן והא אגיד גביה. כלומר שעדיין הגט ברשותו ואנן ונתן בידה בעינן שיהא כולו ברשותה ובתר הכי אמר ר' יוחנן קרוב לו שנינו אפילו מאה אמה קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה היכי דמי מחצה על מחצה אמר רב שמן בר אבא לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זהו קרוב לו היא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו זה קרוב לה שניהם לא יכולין לשמרו או שניהם יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה ואמרינן עלה תניא נמי הכי ולרבי יוחנן ודאי לאו מדינא הוא אלא מפני תקנת עגונות ומשום הכי א"ר יוחנן גופיה בסמוך דלגיטין וקדושין אמרו ולא לדבר אחר. כלומר שמפני תקנת עגונות אמרו כן בגיטין ולא היה אפשר להם לחלק בין גיטין לקידושין משום דכתיב ויצאה והיתה אבל דבר אחר לא ואפשר ששעת גזירה היה והיינו דאמרינן בסוף שמעתין א"ל שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה ואי לאו דמתני' בשעת גזירה נשנית היכי קאמר דלא ליעבד בה עובדא ובתר הכי גרסינן א"ל רב שמואל לרב יהודה שיננא כדי שתשוח ותטלנו [וכמ"ש בהלכות ופרש"י דאקרוב לה דמתני' קאי דכדי שתשוח ותטלנו] הוא דהויא קורבא דמתני' ואפ"ה לא תעביד עובדא

להתירה עד דמטי גיטא לידה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב והוה עובדא שזרקו קרוב לה ומת ואצרכוה חליצה ואפשר לפרש על דרך פירושו ז"ל דשמואל ברשות הרבים ממש מוקים לה למתני' וס"ל דמדינא ד' אמות [אין] קונות ברשות הרבים אלא מפני תקנת עגונות התקינו שכל שהוא קרוב לה בכדי שתשוח ותטלנו שתהא מגורשת והיינו קרוב לה דתנן במתני' ומש"ה א"ל שכיון שאין ד' אמות קונות ברה"ר מן הדין דלא ליעביד בה עובדא ומיהו במקום שהם קונות [מן הדין] מסתברא דעבדי בה עובדא ואין צריך לומר בחצרה שהיא זוכה לה ואשכחן ליה לרבא דהוא בתרא דעבד עובדא [דף עז:] ואמר דלקנייה להההוא דוכתא ותיזיל איהי ותחוד ותפתח אלא שראוי לחוש לדברי ר"ח ז"ל שכתב ואנו קבלנו מרבותינו שאפילו זרקו לה בחצרה לא משתריא לעלמא עד דמטי גיטא לידה דגרסינן בירושלמי [כאן הלכה ב] המחוור מכולם עד [שיתננו] לידה אלו דבריו ז"ל ואין הירושלמי מכריע שאפשר לפרשו כדפרישנא הא דאיתמר בגמרא דילן ואת לא תעביד בה עובדא עד דמטי גיטא לידה והרי"ף ז"ל שכתב בהלכות (הוה) [האי] עובדא דרבא נראה שלהלכה כתבו:

ולענין הלכה הרי"ף ז"ל לא הביא בהלכות אלא הא דשמואל ובודאי דלענין דלא נעביד בה עובדא עד דמטי גיטא לידה מסקנא דשמעתא היא דהא א"ל רב מרדכי לרב אשי דהוה עובדא ואצרכוה חליצה אלא מיהו לענין פלוגתא דשמואל בהדי רבי יוחנן לענין קרוב לה נראה לי דקי"ל כר' יוחנן דהא שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ועלה דר' יוחנן אמרינן בגמ' תנ"ה ונ"מ שכל שהיא יכולה לשמרו ואפילו מאה אמה אם נשאת לא תצא והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה מהלכות גירושין בלשון הזה זרקו לה ברה"ר או ברשות שאינה של שניהם קרוב לה [מגורשת קרוב לו] אינה מגורשת היה הגט מחצה למחצה וממחצה למחצה עד שיהא קרוב לה הרי זה ספק מגורשת היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו ה"ז פסול עד שיגיע הגט לידה ואח"כ תנשא בו לכתחלה כיצד הוא קרוב לו היה הוא יכול לשמרו והיא אינה יכולה לשמרו זה קרוב לו שניהם יכולין לשמרו או שניהם אינן יכולין לשמרו זהו מחצה על מחצה בא הוא תחלה ועמד ואח"כ עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ד' אמות שלו אינה מגורשת אע"פ שאם תשוח תטלנו עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מחצה למחצה הואיל והוא בתוך ד' אמות שלה ה"ז פסול עד שיגיע גט לידה ע"כ ודבריו תמוהין הרבה שהוא פוסק כשמואל ואעפ"כ אינו דוחה הא דר' יוחנן שהרי כתב ששניהם יכולין לשמרו מגורשת ואינה מגורשת ואם הרב ז"ל סבר דדשמואל לא פליגא אדר' יוחנן מדינא אלא דמחומרא בעלמא אמר כדי שתשוח ותטלנו ומחמיר עוד לומר דאפילו בכי הא אינה נשאת אלא

לאחר שיגיע הגט לידה מ"מ היה לו לכתוב דכל שהיא יכולה לשמרו שהגט פסול מדבריהם ונפקא מינה שאם נשאת לא תצא ובודאי שהוא ז"ל כך הוא סבר דשמואל לא פליג אדרבי יוחנן וא"נ פליג כדרבי יוחנן נקטינן וכמ"ש למעלה שהרי לענין קדושין הוא פוסק כמותו בפ"ד מהלכות אישות וכיון שכן למה לא כתב דכל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו שאינו פסול אלא בדבריהם בלבד ונ"ל שהוא סובר דכיון דהא דר' יוחנן לאו מדינא אלא מתקנתא שהרי אין קנייה תלויה בשום מקום בשמירה הלכך אע"ג דשמואל מודה לרבי יוחנן כיון דעקר לה לתקנתא דמתני' לחומרא הדר דינא לדוכתא דביכולה לשמרו אינה מגורשת גמורה דאורייתא ולפיכך כל שהוא מקרוב לו עד קרוב לה דהיינו כדי שתשוח ותטלנו פסק ז"ל דהויא לה ספק מגורשת ובכלל זה קרוב לה שיכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו ועולה יפה על הדרך שכתבתי ועדיין לפי זה היה ראוי לומר דכיון דשמואל עקר לה לתקנתא דקרוב לה מגורשת [ביכולה] לשמרו משום חומרא דגיטין אף בקידושין היה ראוי לומר כן שהרי לא אמרו בקידושין אלא משום לתא דגיטין ולמה פסק בקדושין דבהיא יכולה לשמור והוא אינו יכול דמקודשת ודאי אבל נראה שהוא סובר דכיון דשמואל מודה לרבי יוחנן אלא דבגיטין עקר לתקנתא דיכולה לשמרו לענין שתהא מגורשת גמורה דאורייתא בקידושין סמכינן אתקנתא קמייתא וכל שהיא יכולה לשמור מקודשת גמורה משום דלא חזינן דמעיקרא תקנה בקידושין כלל. זה נראה לדעת הרב ז"ל. ומ"מ אני תמה למה פסק בשבאה היא תחלה בתוך ד' אמות שכיון שהגט בתוך ד' אמות שלה פסול מדבריהם בלבד שהרי ברה"ר הוא עסוק וד' אמות אינן קונות שם אלא בסימטא וכמו שהוא ז"ל כתב בפרק י"ז מהלכות גזלה ומעתה כל שאינו [בשיעור] שאם תשוח תטלנו שהיא מגורשת מן התקנה למה אמר שהוא פסול ומשמע מדבריהם בלבד והרי [כתב] כל שאינו בכדי שיעור שתשוח אינו אלא ספק מגורשת מטעם יכול לשמרו ובודאי כשיעור שתשוח ותטלנו פחות מד' אמות הוא שא"א שיהא יותר מד' אמות דהא אמרינן בפרק מי שהוציאוהו (דף מח.) דגופו של אדם ג' אמות ואמה [רביעית] דפישוט ידים ואי כי הדדי נינהו למה אמרו כדי שתשוח ותטלנו ולא אמרו ד"א אלא ודאי בציר מד"א הוי וכיון שכן ביתר מכדי שתשוח ואפי' [הוא] תוך ד"א ברה"ר מגורשת ואינה מגורשת וצ"ע ודאמרינן דשניהם אינן יכולין לשמרו מגורשת ואינה מגורשת תימה הוא כיון [שאין] היא יכולה לשמרו אמאי מגורשת כלל תירצו בתוס' דשניהם אינן יכולין לשמרו היינו כל אחד בפ"ע אבל שניהם ביחד יכולין לשמרו והקשה הרמב"ן ז"ל שכיון שהדבר תלוי בשמירה כ"מ שצריך לשמירת הבעל אגיד ביה הוא ואינה מגורשת ולי נראה דכי פרכינן והא אגיד ביה היינו דוקא בגט יוצא מד' אמות

שלו לד' אמות שלה שמקצת הגט בתוך שלו לגמרי אבל כאן כיון שהשמירה עושה רשות ומקום זה בין שניהם הוא מסתמא בעל משאיל לה מקום כיון שאינו מיוחד לו והיינו דבריש שמעתין דמוקמינן מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדין בתוך ד"א לא פרכינן והא אגיד ביה:

לגיטין אמרו. כתב רש"י ז"ל דמשום קורבה מגורשת ולא לדבר אחר כגון אם זרק לו חובו [קרוב לו] ואבד דגט הוא דבע"כ קנוי לה הילכך לאלתר הוי גיטא אבל [בעלמא] לא. ועל הדרך שכתבתי למעלה לגיטין אמרו מפני התקנה ולא לדבר אחר. ולקדושין לדברי הכל היינו טעמא לפי שא"א לחלק בין גיטין לקדושין דהא כתיב ויצאה והיתה:

דף מא.

גט בידה ומשיחה בידו. שנתן הגט בידה וראש המשיחה עדיין בידו. משיחה. חוט שהגט קשור בו לנצי"ל בלע"ז וכתב הרשב"א פי' בתוס' בשם רבינו יעקב ז"ל כל שאילו גט כבד ומשיחה דקה שתפסק במשיכתו ה"ז מגורשת אבל אם המשיחה חזקה שיכול למושכו ולא תנתק המשיחה אינה מגורשת אפילו קפצה האשה ידה ביותר וכחה יפה משל בעל ומפני זה אינו יכול להביאו אצלה אינה מגורשת דאין זו נתינה אלא כעין גזילה וכעין זה פי' משמו של רבינו שמואל ז"ל אבל ר"י [ז"ל] פי' דכיון שנתנו הבעל לידה וקפצה ידה מרצון הבעל עד שאין הבעל יכול לנתקו ולהביאו אצלו אע"פ שאם לא קפצה ידה היה הבעל יכול להביאו אצלו מחמת המשיחה הרי זו מגורשת דכיון שקפצה ידה מרצון הבעל לא גרע מעריק לה חרציה ושלפתיה [דף עח.] שאין הבעל נותנו ממש לידה ואפ"ה מגורשת ואעפ"כ הורה להחמיר כדברי הראשונים ז"ל והצריך לתת הגט בידה פתוחה או לתוך חיקה שהבעל גומר נתינת הגט לגמרי ובזה אין לפקפק כלום ע"כ:

גרסינן בגמ' [דף עח:] **אמר ר' יהודה היתה ידה עשויה כקטפרס**. כלומר מדרון שראשי אצבעותיה מוטין לקרקע שלא פשטה ידה זקופה כדרך פישוט יד וזרקו לה:

אינה מגורשת ואמאי הא כי נפל בד' אמות דידה קא נפיל. כלומר ומה לי אם אין ידה ראויה לקבל בפשיטותה. ומפרקינן בדלא נח לארץ אלא כשנפל מתוך ידה נשרף וקבלה שבא לידה לאו קבלה היא. ופרכינן ותגרש מאוירא תפשוט דבעי ר"א ד' אמות שאמרו יש להם אויר או אין להם אויר תפשוט דאין להם אויר. כלומר מי אמרינן כיון דארבע אמות תקנתא דרבנן נינהו כי היכי דלא ליתו לאנצויי כדמפרש בשנים אוחזין [דף י.] ארעא תקון אוירא לא תקון או דילמא לא שנא ומיהו פשיטא לי דברשות הקנוי' לאדם לגמרי יש לו אויר דהא שלו הוא מתהום ארעא ועד רום רקיע שרשות היחיד עולה עד

לרקיע ומפרקינן הכא במאי עסקינן בעומדת על גבי הנהר דמעיקרא לאיבוד קאי. ואויר שאינו ראוי לנוח לא קני ובעיא דר"א לא איפשיטא ונ"ל דכי פרכינן והא כי קא נפל בד' אמות דידה קא נפיל דמשמע דפשיטא לן דבתוך ארבע אמות מגורשת ה"מ במקום שד' אמות קונות אבל לדידן דקי"ל שאין קונות ברה"ר אלא בסימטא אינה מגורשת דהא אסבריה שמואל רביה לרב יהודה דברשות הרבים שאינן קונות דוקא כדי שתשוח ותטלנו מפני תקנת עגונות בגיטין וכמו שכתבתי למעלה והיכי נפרוך אליביה והא כי קא נפיל בד' אמות דידה קא נפיל אלא ודאי כדאמרן:

תנן בפרקין [דף עט.] היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מראש הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת. ובגמרא מוקי רישא בגג דידה וחצר דידיה וסיפא בגג דידיה וחצר דידה. ופרכינן בגמרא ארישא דמתני' והא לא מינטר. כלומר דהא אתי זיקא כשהגט בראש הגג ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדייה זיקא ואירע לו דבר אחר שבא כלב וקלטו או גשמים ומחקוהו אמאי מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח. ומפרקינן אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שיש לה מעקה עסקינן. כלומר ומתני' דקתני כיון שהגיע לאויר הרי זו מגורשת היינו דוקא כשהגיע לאויר מחיצות המעקה. עולא בר מנשה משמיה דאבימי אמר הכא בפחות משלשה סמוך לגג עסקינן וכל פחות משלשה סמוך לגג כלבוד דמי. וכי תימא כיון דהכא פרכינן והא לא מינטר היכי פרכינן לעיל [דף עח:] ותגרש מאוירא דד' אמות דהא לא מינטר י"ל משום דס"ל דכל תוך ד' אמות דידה שפיר מינטר אע"פ דליכא מחיצות וכי איצטריך הכא לאוקמה בגג שיש לו מעקה אי נמי בפחות משלשה היינו משום דמתני' קתני כיון שהגיע לאויר הגג דמשמע אפילו רחוק מד' אמותיה. ובגמ' פרכינן אסיפא דתנן הוא מלמעלה והיא מלמטה כיון שיצא מראש הגג וכו' והא לא מינטר. כלומר דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני דכיון שיצא מראש הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באת דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות. ומפרקינן אמר רב יהודה אמר שמואל כגון שהיו מחיצות התחתונות. כלומר של חצר. עודפות על העליונות. כלומר של מעקה הגג דכי נפיק מן הגג מטא לאויר מחיצות החצר ומש"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקה הגג וזרקו כלפי מעלה כדי שיעבור מעקה הגג ויפול לחצר. וגרסינן תו בגמ' עלה דמתני' דתנן נמחק או נשרף וכו' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שאנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל נמחק דרך עליה לא מ"ט מעיקרא לא למינח קאי. ופרש"י ז"ל דדרך ירידה היינו דכשזרקו כלפי מעלה להעביר את המעקה לא נמחק עד שהגיע לחזור ולירד אבל נמחק דרך עליה אע"פ

שיצא מאויר גג לאויר חצר ומחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דדרך סלוקו לא מקריא נתינה אלא דרך הנחתו לבא ברשותה וכתב הרמב"ן ז"ל דהא דתנן [רישא] כיון שהגיע לאויר הגג הרי זו מגורשת ולא קתני נמחק או נשרף כדקתני סיפא משום דאורחא דמילתא נקט דלמעלה בגג שכיח רוח מצויה ושאינה מצויה ואם נטלתו הרוח בהא קתני מתני' דמגורשת מיד ובחצר שכיחי מים ואש ומשום הכי קתני נמחק או נשרף ותימה מן ה"ר משה הספרדי שכתב כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות מג' סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח אבל אם נמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט וזה אי אפשר שאם כדבריו היכי תנן מגורשת [סתם] כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת ע"כ. אבל לפי דעתי הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות גירושין אינו אומר כן אבל הוא סובר דברישא דמתני' דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עליה ודרך ירידה דדרך עליה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומש"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף הרי זו מגורשת משום דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עליה אבל בסיפא דהוא למעלה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות לאו משום דאית ביה דרך עליה אלא לפי שאי אפשר לצמצם אוקימנא בעודפות וכי אמרי' לא שאנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא הכי מפרש לה ז"ל לא שאנו דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה בסיפא דמתני' אבל דרך עליה [ברישא] אינה מגורשת ומ"מ לא מצי תני ברישא נמחק או נשרף הרי זו מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא הוא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת זהו דעתי בדבריו ז"ל:

גרסינן תו בגמ' [**דף עט.**] **נשרף הרי זו מגורשת אמר רב נחמן בר יצחק לא שאנו אלא שקדם גט לדליקה.** כלומר שקדם זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר אבל קדמה דליקה לגט לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי. ויש מי שאומר דמהכא איפשיטא הא דאיבעיא לן בפ' שנים אוחזין (דף יב.) זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ואע"ג דלא איפשיטא התם מהכא איפשיטא דלאו כמונח דמי והרמב"ן ז"ל סובר דשאני הכא דכיון דקדמה דליקה לגט הרי הוא כמאבדו לדעת דמעיקרא לאיבוד אזיל ואי בעיין לא איפשיטא דינא בממון כשאר ספיקי ממון ובגט ספק מגורשת אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות גירושין [זרק לה גיטה לרשותה ועבר מתוך רשותה שהיא משתמרת בה ונפל חוץ לרשותה אע"פ שעבר בפחות מג' סמוך לארץ אינה מגורשת עד שיבא ברשותה] משמע דמפשטא ליה

מהא דלגבי גט לאו כמונח דמי אי נמי מדאמרי' אבל נמחק דרך עלייה לא מ"ט מעיקרא לאו למינח קאי [ה"נ מ"מ כיון שנפל חוץ לרשותה איגלאי מילתא דמעיקרא לאו ברשותה קאי הלכך אינה מגורשת] ואע"ג שאיפשר לחלק ביניהם :

וגרסינן תו בגמ' אמר רבא שלש מדות בגיטין. כלומר חלוקות מדין שאר איסורין: **הא דאמר רבי קלוטה כמי שהונחה ופליגי רבנן עליה**. כלומר דתניא התם הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי מחייב משום דס"ל דקלוטה בתוך האויר כמי שהונחה לארץ דמי וחכמים פוטרים. וה"מ דאמרי רבנן הכי לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא מינטר. כלומר ומש"ה תנן כיון שהגיע לאויר הגג או לאויר חצר מגורשת. והא דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב שרה"י עולה עד לרקיע ה"מ לענין שבת אבל הכא משום אנטורי הוא והא לא מינטר. כלומר ולפיכך אם היה החצר של אשה וקנה נעוץ גבוה מן המחיצות אינה מגורשת שאין סופו לנוח לארץ דדחי ליה זיקא חוץ למחיצות וטעמא דגיטא משום חצר המשתמרת הוא דומיא דידה והא לא מינטר. [דף עט:] והא דאמר רב יהודה אמר שמואל לא יעמוד אדם בגג זה ויקלוט מי גשמים מגגו של חבירו. כלומר הצפין על גגו של חבירו שכשם שדיורין חלוקין מלמטה כך חלוקין מלמעלה (כלומר) ולפיכך אם לא עירבו הוי מוציא מרשות לרשות שאע"פ שאין דרין על הגגות שייך בהו נמי איסורא דחלוק רשות. וה"מ לענין שבת אבל הכא משום קפידא הוא וכולי האי לא קפדי אינשי. כלומר ה"מ דחלוקות רשויות גגין כרשויות בתים לענין שבת אבל בגיטין היו לו שני גגין הסמוכין זה לזה והשאילה מקום בזה לקבל גיטה וקבלתו בזה לא אמרינן הכא רשויות חלוקות דהא דאמרינן לעיל שני מקומות לא מושלי אינשי משום קפידא הוא [שיש משאיל חצירו ומקפיד על ביתו] אבל כולי האי גגין הסמוכים ואין תשמיש רגיל בהם לא קפדי אינשי כך פרש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל מפרשה בפ"ה מהלכות גירושין בשגג אחד שלה והאחר מאיש אחר דומיא דהא דשמואל דלא יעמוד אדם בגג זה:

וגרסינן תו בגמ' [שם] אמר אביי שתי חצרות זו לפנים מזו פנימית שלה וחיצונה שלו [ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימית] כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת מ"ט פנימית גופה במחיצות דחיצונה קא מינטרא. כלומר רגילה להשתמר בהם הילכך משועבדות הן לה וקנו לה ומיהו דוקא כגון שהיה כנגד החצר הפנימית דאי נפל לתוך פנימית נפל והו"ל אויר חצרה ומסיימינן בה משא"כ בקופות שתי קופות זו בתוך זו פנימית שלה וחיצונה שלו ומחיצות החיצונה עודפות על הפנימית וזרקו לה אע"פ שהגיע לאויר הפנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא נח. ופרש"י ז"ל לפי שאין מחיצות

כלי עשויות לאוירן לשמור שאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו ואינו מחוור דודאי אויר כלי קונה כדאמרינן בפ"ב דמס' ע"ז (דף עא:) מכי מטי לאוירא דמנא קנייה [יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתא דמנא ובמס' (מנחות) נמי אמרינן דאויר כלי ככלי דמי] אלא הכא היינו טעמא דלא קני משום דאויר דחיצונה הוא שהרי בתוך מחיצות של חיצונה הוא עומד וכיון דהאי גיטא מינטר במחיצות דחיצונה ופנימית לאו במחיצות דחיצונה מינטרא דלאו להכי עבידא אינה מגורשת והיינו דאמרינן משא"כ בקופות. ופרכינן עלה וכי נח מאי הוי כליו של לוקח ברשות מוכר הוא ומפרקינן הכא במאי עסקינן בקופה שאין לה שולים. כלומר לחיצונה ונמצאת פנימית מונחת ע"ג הקרקע והקרקע שלה כך [פי' הרמב"ן] ז"ל ודברי הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות גירושין מתמיהין:

דף מא:

מתני' בש"א פוטר אדם את אשתו וכו' גיטה קודם לבנה. שמא ישהה את הגט שנתים ושלש בין כתיבה ונתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך הזמן ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשיתיישן הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורין שנתן משעת [כתיבה] ויאמר מן הפנויה נולד כשנתגרשה והוי פגום:

ואם נתגרשה. בגט ישן והלך בעלה למדינת הים. תנשא לכתחלה. ובירושלמי [הלכה ט] מפרש דב"ש וב"ה אזלי לטעמייהו דב"ש אית להו בפרק המגרש (דף צ.) שלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר הלכך מזוהמת הוא בעיניו ואינו בא עליה וב"ה אית להו אפילו הקדיחה תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו שבא עליה ובכה"ג פליגי לקמן בהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי לה [דף פא:] בלא ראוה שנבעלה:

מתני' כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. בגמרא מפרש דתקנו שימנו בגיטין לזמן המלכות שהם עומדין בו משום שלום מלכות ומש"ה קתני דמי שהיה במלכות אחת וכתב בשנת כך וכך למלכות אחרת ומפרשינן בגמרא דקרי לה מלכות שאינה הוגנת משום דאין לה כתב ולא לשון אלא משל אומה אחרת ואשמעינן דאע"ג דאינה הוגנת אעפ"כ מתקנאין בה:

או שנכתב לשם מדי או לשם יון או שכתב לשם בנין הבית או לחורבנו פסול. מפני שלא כתב לשם המלכות:

היה במזרח וכתב במערב. בגמ' מפרש לה:

תצא מזה ומזה. אם נשאת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני [וצריכה גט מזה ומזה צריכה גט שני מהראשון וגם מן השני] ואע"פ שקדושי שני לא היו קדושין וביבמות [דף פח:] מפרש טעמא גזירה שמא יאמרו גרש הראשון בגט גמור ונשא שני ונמצאת א"א יוצאה בלא גט כך כתב רש"י ז"ל וליתא דהתם ביבמות אמרינן הכי משום דהתם היא אשת הראשון ואינה מקודשת לשני אבל הכא גט ראשון כשר מדאורייתא דהא מפרשינן בגמ' טעמא משום שלום מלכות [וכיון שכן] ודאי קדושי שני קדושין גמורים הן אלא הכי פירושא תצא מן הראשון מן הדין שקדושי שני קדושין גמורין הן שהרי נתגרשה מן הראשון מדאורייתא ומן השני נמי תצא שכיון שגט ראשון פסול מדבריהם הרי הוא כאילו זנתה עם השני הלכך אפילו נתגרשה מן הראשון אסורה עליו דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וצריכה גט מן השני מן הדין ומראשון מדבריהם:

ולא פירות. פרש"י ז"ל דין פירות שתקנו לאשה פרקונה משביה תחת פירות ועל אלו אין לה כלום אבל בירושלמי אמרו ביבמות [פ"י הלכה א] עלה דמתני' דהאשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת וכו' אמרינן בה שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל הדא דתימא בשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאין ויש ללמוד ממנו כאן לחלק בין קודם שנודע פיסול הגט לאחר שנודע:

ולא מזונות. כלומר שאם לותה ואכלה קודם לכן אין הבעל חייב לפרוע לה אבל לכופו עכשיו ליתן לה מזונות פשיטא דלא דהשתא בעמוד והוצא קאי מזונות אית לה:

ולא בלאות. פרש"י ז"ל הקיימין מבגדים שהכניסה לו וקנסא הוא דקנסוה כדמפרש בגמ' ביבמות [דף צא:] טעמא דאיבעיא לה לאקרויי לגיטא ולא נהירא דאפילו זנתה ברצון לא הפסידה בלאותיה הקיימין כדאמרינן בפרק אלמנה ניזונת (דף קא:) אם היא זנתה כליה מי זינו אלא פי' בלאות היינו מה שבלה או אבד מנכסיה אפי' מנכסי צאן ברזל שאע"פ שקבל עליו אחריות הבעל כיון שבלה אינו משלם וכן פי' הרי"ף ז"ל ביבמות והרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין:

ואם נטלה מזה ומזה תחזיר. ירושלמי הדא דתימא בשנטלה משבא הראשון אבל נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא מיניה כך לא מפיק מינה ויש ללמוד ממנו ג"כ לחלק בין קודם שנודע פיסול הגט לאחר שנודע:

והולד ממזר מזה ומזה. פרש"י ז"ל אם החזירה הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן וביבמות (שם) אמרינן דאסור בממזרת הואיל וכשר מן התורה וליתא דהתם הוא בשאמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא ראשון דאשתו של ראשון היא לגמרי [ולגבי

שני הויא לה זונה ואסורה לבעל ולבועל] אבל כאן קדושי שני גמורין הן ואם גרשה שני ונשאה ראשון כשר גמור הוא אפילו מדרבנן דלא גרע ממחזיר גרושתו דעלמא דאין הולד ממזר כלל אלא הכא בשבעל ראשון בא עליה בעודה תחת השני מיירי דכיון דנשואי שני נשואין גמורין מדאורייתא ממזר גמור הוא אבל בנה משני קודם שיגרש הראשון הוי ממזר דרבנן ואסור בממזרת:

ולא זה וזה מטמאין לה. אם כהנים הם:

מן הכהונה. דסתם זונה אשת איש היא שמזנה תחת בעלה לאחרים דהיינו נפקת ברא:

בת לוי מן המעשר. קנסא כדמפרש התם ביבמות [דף צא.]:

בת כהן מן התרומה. כדאמרי' בסוטה [דף כח.] ונטמאה ונטמאה [ונטמאה] ג' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה:

אין יורשין של זה. בנים שהיו לו ממנה יורשין כתובתה [וביבמות [דף צא.] פרכינן כתובה מאי עבידתה הא קתני אין לה כתובה] ומשנינן כתובת בנין דכרין שתקנו חכמים שירשו בניה יותר על חולקיהון עם האחים האחרים שיהיו להם נולדים מאשה אחרת כשמתה בחיי בעלה ואע"פ שבעלה יורשה לא שקלי משום קנסא:

אחיו של זה וכו'. אחיו של שני צריך לחלוץ מדאורייתא ושל ראשון מדרבנן ולדברי רש"י ז"ל איפכא:

שינה שמו ושמה. בגט:

וכל הדרכים הללו. המפורשים במשנתינו. וכתבו בתוס' דלאו שינה ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי וקורין לו יוחנן וכן שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות. ושם עירו ושם עירה (ארז"ל) דהיינו דוקא בעיר שדרין בה אבל עיר שנולדו בה אפילו שינה כשר כיון שא"צ לכתוב כלל והקדמונים שהרגילו לכתבו משום שמא אירע שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום הלידה ותדע כי כמה פעמים כותבין מקום הלידה ע"פ הבעל או האשה ואם שינה פסול לא היה נכון לכתוב אלא ע"פ עדים ולא דמי לאשתמודעינא דאפילו מפי קרוב או אשה נאמן כדאמרי' בהחולץ [דף לט:] דשם קל הדבר לברר ועביד לאיגלויי טובא ועוד דאשתמודענא צריך להעיד שלא תתענן אבל כאן מה לנו לתקן ולכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כן יכול לבא לידי פיסול אם ישנה אלא ודאי אפילו שינה כשר ור"ת ז"ל הביא ראיה דאין השטר נפסל כשמשנה דבר שאין צריך לכתוב מדאמרי' בפ"ב דכתובות (דף כד:) דאין מעלין משטרות ליוחסין דלאו אכולה מילתא קא מסהדי אלא אמנה שבשטר ולא על מה שכתוב בשטר שהוא כהן אלמא אפי' [אינו] כהן

[השטר] כשר וסברא הוא דעדים לא קיימי אלא אעיקר מעשה ומעשה באחד ששינה מקום הלידה והכשירה הר"י ז"ל והרבה פעמים כשלא היה ברור להם מקום הלידה היה אומר להם אל תכתבו כלל ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב דכל גיטין הבאין ממדה"י אין כותבין מקום עמידת האשה ולהכי לא אוקי מתני' בבעל היה במזרח וכו' ובשינה מקום עמידתו כדמוקי אסופר משום [דפשיטא] דא"צ לכתוב מקום עמידה ע"כ כתוב בתוס' ר"א מטו"ך ז"ל:

דף מב.

גמ' משום שלום מלכות. שיהא לנו שלום עמהם שיאמרו חשובין אנו בעיניהם שכותבין שטרותיהם בשמנו:

תצא והולד ממזר. בתמיה:

ר"מ לטעמיה. סתם משנה ר"מ ולקמן נמי אמרינן זו דברי רבי מאיר:

ועכשיו נהגו למנות ליצירה ונותנין טעם לדבר שלא תיקנו כך אלא בזמן שהיה דרך העובדי כוכבים למנות למלכיהן והיו מקפידין בכך ותקנו בגיטין ולא בשטרות משום דבגיטין יש לחוש לשלום מלכות שהוא דבר גדול שמפרידין בין איש לאשתו אבל בשטרות לא חששו דהא אמרי' בפ"ק דע"ז (דף י.)דבגולה לא היו מונים אלא למלכי יון בלבד עוד אמרו [דכיון] דבגמ' עבדינן צריכותא מאלו השנויים במשנתינו דוקא לשם אלו שהם שם מלכות ובנין הבית דחשיבותא דידן (ומלכות שלמה) וחורבנו נמי תוקף מלכות נבוכדנצר חשיבותא דידן הוא הוא שמונין להפסק מלכות שלנו ולא להתחלת מלכות של אחרי' אבל ליצירה וכבוד שמים אין אדם מקפיד ולא תקנו כן תדע מדלא תני ליצירה דרבותא הוא טפי מחורבן הבית:

גרסי' בגמ' א"ר יהודה אמר [שמואל] [דף פ:] **זו דברי רבי מאיר.** כלומר דאית ליה דמשום שלום מלכות תצא מזה ומזה אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם סנטר שבעיר הרי זה מגורשת. סנטר בר מחוזניאתא בבבא בתרא (דף ח.) זקן הממונה להיות בקי בנחלות גבול שדה של כל איש ואיש וגרסינן תו בגמרא אפיסקא דהיה במזרח וכתב במערב [דף פ.] מאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא סופר כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דמימסרן לכו מילי בהיני כי יתביתו בהיני כתובו בהיני ואף על גב דמימסרן לכו מילי בשילי ואומר ר"ת ז"ל דשני מקומות אלו סמוכין זה לזה כדאמרינן בביצה (דף כה:) דרב הונא מכתפי ליה משילי להיני ומהיני לשילי משמע שקרובים זה לזה ומשום הכי נקטינהו לרבותא דאע"ג

דלא מיתחזי כולי האי כשיקרא כיון שיכול לבא מזה לזה ביום אחד אפ"ה יש להחמיר ע"כ ומיהו דוקא בשטרי דלא אקנייתא דכיון שכותבין בהם ביום שנכתב השטר אם אינם כותבין [מקום] שעומדין בו בשעת כתיבתו מיחזי כשקרא אבל בשטרי דאקנייתא דכתבו יומא דקנו ביה יש להם לכתוב אתרא דקנו ביה דאי לא מיתחזי כשקרא דלעולם יש להם לכתוב המקום שהיו עומדים בו באותו יום שכתוב בשטר דאי לא מיחזי כשקרא ואומר ר"י ז"ל דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח וכתב במערב מ"מ בשאר שטרות אי כתב שילי בהיני כשר כדאמרן בפרק אחד דיני ממונות (דף לב.) שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם כשר חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו אלמא אע"פ שלא היה בעיר ביום הכתוב בו כשר ובודאי שלפסול בשטרות אין לנו אבל ראיה זו איני מכיר דדילמא התם בפרק אחד דיני ממונות הכי קאמרינן שבאותו מקום עצמו שראו את ההלואה שם כתבו את השטר ואחרו הזמן כלומר שכתבו השטר בתשרי ועשו הזמן מניסן הבא ובניסן לא היו הם באותו מקום שנכתב השטר ורשאין היו בכך שלא היה להם לחוש שמא לא היו העדים באותו זמן באותו מקום דנהי דלודאי מחזי כשקרא חיישינן לשמא יזדמן הדבר שיהא מחזי כשקרא לא חיישינן ולפיכך אין ראיה מכאן אבל רש"י ז"ל פירש בפרק אחד דיני ממונות כדבריו דה"ק שמא קודם לכן ראו המלוה במקום הכתוב בשטר והוטל עליהם לכתוב ואחרוהו מלכתוב עד אחד בניסן וכתבוהו במקום שאומרים המזימין ולא כתב בו שם המקום ההוא אלא שם אותו מקום שראו בו את המלוה ואע"ג דאמרינן בגיטין כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דממסרן לכו מילי בהיני מיהו אי כתבו שילי לא מפסל ע"כ:

אמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר. בגמרא איתמר אפיסקא דהולד ממזר:

לערבינהו וליתנינהו. בהדי משנה שם מלכות דהא חד פסולא הוא ופרש"י ז"ל דהא דאמר רב הונא אמר רב זו דברי רבי מאיר אשלום מלכות קאי ולפי פירושו אמרו דרב הונא פליג אדשמואל דשמואל אמר לעיל אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשום סנטר שבעיר מגורשת דאלמא תנשא לכתחלה ורב הונא אמר הולד כשר ומשמע מיהת דתצא ולפי זה נקיטינן כרב דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי הלכך הולד כשר ותצא וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שהשמיטה לדשמואל וכתב הא דרב הונא אמר רב ולכאורה הכי משמע מדאקשינן בפ' המגרש (דף פו.) עלה דמתניתין דתנן שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ותו ליכא והא איכא שלום מלכות ופרקינן התם הולד ממזר הכא ולד כשר ומקשינן הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר [ומפרקינן] התם תצא הכא לא תצא אלמא דלרבנן תצא והולד כשר והיינו כרב ולא כשמואל אבל ר"ת ז"ל והרב בעל

המאור ז"ל כתבו דרב לא פליג עלה דשמואל כלל דשמואל קאי אשלום מלכות ורב הונא משמיה דרב קאי אהיה במזרח וכתב במערב אי נמי דרב הונא אכולה מתני' קאי וה"ק זו דברי רבי מאיר דאמר דכל היכא דמפסיל גט מדרבנן הולד ממזר אבל חכמים אומרים דכל היכא דלא מיפסיל מדאורייתא אע"ג דמיפסיל מדרבנן הולד כשר ולאו לאפלוגי עליה דשמואל בשלום מלכות אתא דההוא אפילו מדרבנן לא מיפסיל וראיה לדבר דאם איתא דפליגי הוה ליה לתלמודא למימר (ורב אבא) אמר רב הונא אמר רב ולא הוה ליה למעבד מימרא באפי נפשה ולאפסוקי בינייהו בעובדא דההוא גיטא כדאיתא בגמרא ודפרכינן בפרק המגרש (שם) והא איכא שלום מלכות הניחא לר"מ אלא לרבנן מאי איכא למימר לרבנן מכולה מתני' פרכינן דלא עבדי רבנן הולד ממזר ומפרקינן התם תצא דודאי בכולה מתני' ס"ל לרבנן תצא חוץ משלום מלכות דליכא פסולא בגט כלל זו היא דרך ר"ת והרב בעל המאור ז"ל. ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא שמואל ה"ק זו דברי ר"מ דחייש טפי טובא לשלום מלכות דס"ל דהולד ממזר דאע"ג דלא עביד הולד ממזר בכל פיסול דרבנן דהא בנ' גיטין פסולין מודה דהולד כשר הכא מחמיר ביה טפי ולדידיה ודאי בעינן שיכתוב לשם אותה מלכות ממש אבל רבנן לא מחמרי ביה כולי האי וסברי שאפי' לא חלק כבוד למלכות אלא כתב בו לשום סנטר שבעירו הרי זו מגורשת ותנשא ולישנא דאפילו לא כתב אלא לשום סנטר שבעיר הכי מוכח ואם לא כתב אפילו לשום סנטר שבעיר ולא חלק כבוד למלכות כלל אפילו לרבנן אינה מגורשת מיהו הולד כשר והיינו מימריה דרב דקיימא אפיסקא דהולד ממזר מזה ומזה [וזהו תירוצו של רבינו אלחנן בתוס'] וזה שהשמיט הרי"ף ז"ל מימריה דשמואל לאו משום דס"ל דפליגא אדרב אלא לפי שאינה נוהגת בזמן הזה לפי שאין המלכים מקפידין למנות להם ואנו מונין ליצירה וכתבה להא דרב ללמוד הימנה להיה במזרח וכתב במערב:

מתני' כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות. חמש עשרה נשים שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהם בלא בנים:

והלכו הצרות. של עריות הללו ונשאו לשוק:

ונמצאו העריות איילונית. דאגלאי מילתא שהיו קדושי המת בהן בטעות ונמצא שלא היו אלו צרותיהן ולא פטרום העריות האלו מן החליצה:

תצא מזה. הבעל השני:

ומזה. מן היבם:

והלכה צרתה ונשאת לאחר. דקי"ל (ביבמות סוף דף מג:) ביאת האחת פוטרת צרתה:

ונמצאת זו. שנתיבמה:

איילונית. ואין יבומה יבומין שהרי לא היתה אשת המת ונמצא שלא נפטרה צרתה ונשאת לשוק בלא חליצה:

תצא מזה ומזה. מבעל זה ומיבמה הראשון:

וכל הדרכים האלו בה. השנויין במשנה של מעלה:

[**גמ'**] **זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע**. רבו דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכיון שכן הולד מן השני ממזר מן הדין ומן הראשון מדרבנן והצריכוה גט מן השני כדי [שלא] יהא בנה מן הראשון ממזר אבל לרבנן כיון דסברי שקידושין תופסין בחייבי לאוין אין הולד ממזר כלל דאע"ג דמודו רבנן בשינה שמו ושמה דהולד ממזר אפילו מן הראשון התם היינו טעמא לפי שנשאת בגט פסול שעושה ולדה מן השני ממזר מדאורייתא ומש"ה קנסינן לה מדרבנן בולדה מן הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן:

אבל חכ"א אין ממזר ביבמה. והכי אוקימנא לה ביבמות (דף פא. וצו.) ומיהו תצא מזה ומזה ודוקא כשנישאו אבל זנו לא דליתא לדרב המנונא דאמר שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דהא אידחי לה במס' סוטה פ' היה מביא (דף יח:):

מתני' כתב סופר גט. לאחד לגרש את אשתו:

ושובר לאשתו. שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה:

וטעה הסופר. כשמסר להם השטרות:

ונתן גט לאשה ושובר לאיש. והם מסרו זה לזה. והלכה זו ונשאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר:

לאחר זמן הגט יוצא מתחת ידי האיש. שמוציאו לפנינו להראות שוברו והרי הוא גט:

לאלתר. מפרש בגמרא:

לא כל הימנו. אין הכל כדבריו להאמינו לאבד זכותו של שני שנשאה דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנשאת. ומקשו הכא הך מתניתין היכא משכחת לה דהא אמרי' בפרק המביא תניין (דף יט:) דהני בי תרי דיהבי גיטא קמייהו צריכי למקרייה ומוכח התם דאי לא קריוה אינה מגורשת מדפרכינן התם מברייתא דקתני הרי זו מגורשת ולא פרקינן לה בדלא קריוה וכיון שכן במאי עסקי' אי דלא קריוה בלאו ה"נ תצא מזה ומזה ואי בדקריוה היאך הוחלף הגט בשובר יש לומר משכחת לה בקריוה ואחר מכאן הוחלף ואע"פ שקראוה מתחלה קנסינן לה משום דאיבעיא לה לאקרויי גיטה סמוך לנתינה מיד או תיכף אחר נתינה ומהא משמע דאע"ג דאמרי' בפרק המביא תניין [דף יט:] דאע"ג דעייל ליה בעל לידיה ואפקיה לא חיישי' דילמא חלופי חלפיה

היינו לומר דבדיעבד מגורשת אבל לכתחלה חוזרין וקורין אותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק א' מהלכות גירושין וכן היה נוהג ר"י ז"ל לקרות קודם נתינה ואחר נתינה:

דף מב:

מתני' כתב לגרש את אשתו וכו' ונמלך. ולא נתן לה גט:

גמ' והיכא דכתב לה גט לדביתהו וכו'. והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה:

ילמדנו רבינו וכו' איש פלוני כהן. מעשה בא לפנינו שכתב [כהן] גט לאשתו ונמלך ולא גרש את אשתו ויצא קול בעיר על כך שכתב לה גט מי מפקינן לה מיניה משום קלא שלא יהו אומרים גרשה והחזירה ונמצא כהן מחזיר גרושתו:

תצא. מפני הקול:

אבל הדבר צריך בדיקה. קודם שנוציאה ממנו דאי מיגליא מילתא שרגילין בני העיר לקרות לנתינה כתיבה אע"ג דלכתיבה לחודיה נמי קרו כתיבה מחמרינן למיחש לקלא ואמרינן כתב ונתן קאמרי ותצא מפני חשד הקול וטעמא מפורש בתוספ' לפי שקול זה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום אלא לדברי ב"ש ודאי משום נתינה יצא הקול:

כל קלא דבתר נישואין. אע"פ ששנינו בהמגרש דחיישינן לקלא דתנן [דף פח:] יצא שמה בעיר מקודשת לפלוני הרי זו מקודשת ואסורה לינשא עד שיתן אותו פלוני גט הני מילי בשיצא הקול קודם שתנשא לאחר אבל יצא לאחר נישואין לא חיישינן ליה וזו נשואה ועומדת לכהן שנים רבים ומפני שיצא עליה קול גרושין יוציאה מתחתיו הא קלא דבתר נישואין הוא:

מאי תצא נמי משני. אם מת כהן זה ונשאה כהן אחר (תחתיו) תצא שהרי יצא עליה קול גרושה זה כמה שנים:

ופרכינן והרי אתה מוציא לעז על בניו של ראשון. לומר חללים הם שהרי הוציאוה מן השני שבדקו הדברים ונמצאו אמת:

אתו למימר סמוך למיתה גרשה. הראשון ולפיכך חכמים מוציאין אותה מן השני ולא אתו לאחזוקי קלא קמא בהכי דהואיל ומראשון לא אפקוה אין כאן לעז ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות איסורי ביאה ואם נשאת לכהן אחר תצא מן השני ולא חשש לבדוק אי קרו לנתינה כתיבה:

מתני' צריכה ממנו גט שני. מפרש בגמ':

לבו גס בה. פריב"ט בלע"ז:

גט קרח. שקשריו מרובין מעדיו שתקנו חכמים גט מקושר מפני כהנים קפדנים שהיו מגרשין נשותיהן ומיד היו אסורין בהם ותקנו לכתוב גט כזה שצריך זמן מרובה בכתיבתו ושמא בתוך כך יתפייס לפי שהיו כותבין שטה ומניחין שטה חלק וכורכין אותה וחותם עד בחוץ וכן בכל שטה ושטה ותקנו שיחתמו בו ג' עדים ואם יש עוד קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול כדמפרש בגמרא גזרה משום כולכם דמסתמא כמנין קשריו היו עדיו מתחלה וחיישינן דילמא אמר להו כולכם חתומו והרי אחד שלא חתם ואמרינן בפרק המגרש [דף פו.] דהא מתניתין ר"מ היא אבל לרבנן הולד כשר והכי קי"ל:

גמ' וב"ה סברי הן עדי יחוד הן עדי ביאה. ומסתמא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ולקידושין איכוין ובגמרא אמרינן אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מחלוקת בשראוה שנבעלה דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אינה צריכה גט שני ומקשינן עליה ממתני' דתנן ומודים (ודאי) בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה ממנו גט שני מפני שאין לבו גס בה ואי בראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנישואין אלא ודאי מתני' בשלא ראוה שנבעלה ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא דתניא וכו'. ואע"ג דרבי יוחנן הוא דאמר הלכה כסתם משנה אמרינן אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן:

ויש שפוסקין כר' יוחנן דכל שלא ראוה שנבעלה אינה צריכה הימנו גט שני אפילו בנשואה אבל ראוה שנבעלה צריכה הימנו גט שני אפילו בארוסה והרי"ף ז"ל פוסק כסתם מתני' וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין הלכך בנשואה אפילו לא ראוה שנבעלה צריכה ממנו גט שני כל שנתייחד עמה בפני עדים והוא שיהו שני העדים כאחד ושראה הוא את העדים וכמו שכתבתי למעלה [בשם הרשב"א] בפרק מי שאחזו [סוף סי' תקלד] (דף עג:) ואם ראוה שנבעלה אפילו מן האירוסין צריכה הימנו גט שני. וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר שמקצת הגאונים הורו שלא בארוסה בלבד אלא כל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוא ז"ל חולק עליהם שלא אמרו כן אלא כשהיו ביניהם קדושין קודם לכן וכן הסכים הרשב"א ז"ל שהרי שנינו (יבמות דף ד. ודף צז.) נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו ל"ש מפותה בפני אחד או בפני שנים דמסתמא קתני ולפיכך לא הוזכר דבר זה אלא בגרושה בלבד וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' גרושין נתייחד עמה אחר שאמר [להם] לכתוב ולחתום וליתן לה הרי [אלו] לא יכתבו וק"ו הדברים אם הגט שנתן לה לידה כשנתייחד עמה נפסל הגט שמא בעל קל וחומר לזה שלא נכתב ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה אינו גט ע"כ ודבריו תמוהין הרבה שהרי אין זה ק"ו של כלום דבשמעתין איכא

למיחש לקדושין ובנדון שלו ליכא למיחש להכי ועוד היאך פסק בפירוש דאינו גט דהא בשמעתין ספוקי בעלמא דמספקינן להצריכה גט שני ובודאי דלשמא פייס ובטל השליחות הוא דאיכא למיחש להכי אבל אין מקום לומר שיהא הגט בטל לגמרי וכן דעת הרמב"ן ז"ל:

ומודים בשנתגרשה מן האירוסין וכו' דלא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה משום דאין לבו גס בה. ומיהו היכי דחזינן להו דגייסי אהדדי איכא למימר דצריכה ממנו גט שני מדאמרינן בסוף פרק האשה שנתאלמנה (דף כח.) בעובדא דההוא ארוס וארוסתו דאוקי רבא שלוחא ביניהו משום דחזינהו דגייסי אהדדי אע"ג דתניא שאם נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבו גס בה וה"נ דכוותה אי גייסי אהדדי איכא למימר דצריכה ממנו גט שני הרשב"א ז"ל ועוד סמך דבריו מן הירושלמי:

תנן בפרקין גט קרח הכל משלימין עליו ר"ע אומר אין משלימין עליו אלא קרובים הראויים להעיד במקום אחר איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו. וה"פ היכא דחזינן בהדיא שריבה הסופר בו קשרים יותר ממנין העדים והכא ליכא למיחש לכולכם הכל משלימין עליו ואפילו פסולין דליתא להא השלמה אלא משום חששא בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בב"ד יפסלוהו שיהו סבורין שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם. ור"ע פליג ואמר דאין משלימין עליו אלא קרוב שהוא ראוי להעיד עדות אחרת שאין עליו פיסול עדות אלא קורבא אבל עבד וגזלן לא. ומפרשינן בגמ' טעמא דעבד משום דאתי למימר שחרורי שחרריה וגזלן נמי אתי למימר תשובה עבד. כלומר שיטעו לומר שאין הכשרו מפני שאינו צריך לעדות שכבר נתקיים בשאר אלא יאמרו שעבד משוחרר הוא ושהגזלן עשה תשובה ויכשירוהו לעדות אחרת אבל בקרוב ליכא למטעי דמידע ידעי דקרוב הוא ויתנו אל לבם שלא הוכשר גט זה אלא מפני שהעדות מתקיימת בשאר. ותמיהני דכיון שמשלימין עליו קרוב משמע דכי תנן כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה ויהבינן טעמא בגמ' משום כולכם דלאו לכולכם עדים חיישינן שא"כ היאך משלימין עליו קרוב והרי יבא ב"ד אחר לפסלו משום חשש כולכם דהא אמרינן בפ' המביא תניין (דף יח:) דלר"ל דאמר דבאומר כולכם משום עדים קאמר שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא ודאי כי חיישינן לכולכם היינו משום תנאי אי לר"י מפני שהדין כך אפילו בפשוט דהא אמר התם שנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי לר"ל משום דאע"ג דבפשוט ס"ל [דכולן] משום עדים במקושר מיהת מודה דאינך משום תנאי וטעמא דמילתא לדידיה משום דבפשוט שעיקרו שנים והם משום עדים אף כשהוא מוסיף עליהם כולם משום עדים אבל במקושר שהשלישי שהצריכו חכמים ודאי

דינו כמשום תנאי שאם לא כן נמצאת עדותן בטלה אף כשהוא מוסיף על ג' ג"כ לתנאי הוא מתכוין. ומ"מ א"א להכשיר קרוב אם יש לחוש שכולכם עדים אמר ומעתה למה אמרו כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה משום חשש כולכם והא אפילו אם אמר כולכם כיון דלא משמע אלא משום תנאי יכולה היא לקיים תנאה אפילו לאחר שנשאת כדאמרינן בפרק המגרש (דף פד.) וכ"ת אפשר דמינסבא לאחר היום ומיגרשא למחר ומקיימה לתנאיה וכו' אטו בדידה קיימא לאיגרושי. ומשמע מיהת בהדיא שאף לאחר גירושיה יכולה לקיים תנאה ומעתה למה תצא לבדוק אם אמר כולכם ותחתימם עליו כיון דמשום תנאי אמר הכי. ואפשר שאע"פ שמשום תנאי הוא כיון שהתנאי בגופו של גט אין רצונו שתתגרש אלא לאחר שיהא הגט נשלם כפי תנאו ומש"ה תצא ולפי זה איפשר דאע"ג דאמרינן בפרק המביא תניין [דף יח:] דהיכא דחתום בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים דלמאן דאמר משום תנאי כשר היינו דווקא כשחתמו כולם קודם נתינת הגט או שמא לא אמרינן הכי אלא במקושר מפני שנראה כחסר מפני קרחתו ואין דעתו לגרש אלא בגט שנראה שלם. ואפשר עוד לומר דכי אמרינן גזירה משום כולכם עדים קאמרינן דבגט קרח מסתמא עדיו למנין קשריו הם ואפ"ה משלימין עליו קרוב לפי שלא יבא ב"ד אחר לפוסלו דכיון דבעיקר עדותו של מקושר דהיינו בג' עדים הצריכין בו עד א' קרוב כשר משום דג' במקושר לאו דאורייתא כדאיתא בגמ' [כאן דף פא:] אפילו אמר כולכם עדים לא לצרף עדותן אמר כן ותהא עדותן בטלה אלא כך אמר שיחתמו הכשרים כדינן והקרוב כדינו וכן נראה עיקר דהא ודאי כיון שהצריכו חכמים ג' במקושר אף השלישי משום עד הוא ולא משום תנאי ואי חתום בי תרי מינייהו ביומיה והשלישי מכאן עד עשרה ימים מוקדם הוא ופסול לפי שאינו ראוי לגרש בשנים ואפ"ה אין הקרוב פוסל שנים הכשרים הלכך כי אמרינן גזירה משום כולכם עדים קאמר בין לר"י בין לר"ל דמסתמא הבעל כמנין קשריו הזמין עדיו ואעפ"כ אין הקרוב פוסל בו מן הטעם שכתבתי:

דף מג.

גרסי' בגמ' [דף פב.] **כי אתו לקמיה דרבי אמי אמר ליה צא והשלים עליו עבד מן השוק**. כלומר דהיכא דחזינן בהדיא שריבה הסופר בו קשרים יותר ממנין העדים שאמר הבעל בפניהם אפילו עבד כשר בו להשלמה כבן ננס. וכתבו בתוספות שמעשה בא לפני רבינו משולם בא' שכתב גט לאשתו והחתים עליו שנים ולאחר זמן החתים עוד שלישי והכשירו מסברא דהא דאמרי' דאין עדי הגט חותמין זה בלא זה היינו בשנים או שזימן ג' ביחד שכיון שאין הגט מתקיים בפחות צריכין לחתום זה בפני זה אבל כשהגט נגמר

בשנים ולא היה דעתו להחתים יותר כשחזר והחתים שלישי אינו נפסל בכך כיון שנגמר ע"י הראשונים ור"ת ז"ל הביא ראייה מכאן דלישנא דצא והשלים עליו עבד מן השוק משמע שכבר חתמו הראשונים ולא היה צריך כי אם להשלים אלמא כיון שהוכשר הגט ע"י הראשונים אע"פ שעדיין צריך השלמה לא בעינן זה בפני זה וכ"ש כשאינו צריך השלמה כלל. ומיהו רש"י ז"ל כתב כאן והסופר והעדים בפנינו ועדיין לא נמסר משמע שסובר דבעינן זה בפני זה ומ"ש ועדיין לא נמסר אינו ר"ל שכבר חתמו העדים אלא שלא נמסר לה עדיין דאינהו נמי בעי למחתם בפניו אלא ר"ל שהעדים לא חתמו עדיין לכך לא נמסר לה וחותמין כולם יחד זה בפני זה אך מ"ש שהסופר בפנינו בחנם פי' דמה לנו אם הלך לו הסופר וכן פירש ה"ר אלחנן דנראה לפוסלו דכיון שבא להחתים שלישי גילה דעתו שלא יהא גט עד שיחתום השלישי וחתימתו אינה כלום כיון שלא חתמו זה בפני זה ע"כ בתוספות ונראה שזה על דעת מי שסובר כההיא דריש פרק השולח (דף לב:) שאם ביטל הגט בפירוש מבוטל ושוב אינו חוזר ומגרש בו [ובהדיא פסקינן התם דלא כוותיה] דאילו למאן דס"ל שגט הנכתב בהכשר אי אפשר לבטלו אין הגלוי דעת [שלו] כלום כיון שהוא חוזר ומגרש בו:

הדרן עלך פרק הזורק המגרש את אשתו ואמר לה. בשעת מסירה:

הרי את וכו' כיצד יעשה יטלנו ממנה וכו'. אמרינן עלה בגמ' [דף פד:] מאן תנא. כלומר דצריך ליטלו הימנו ולא סגי באמירה בעלמא שיחזור ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. [אמר חזקיה] ר"ש ב"א היא דתניא אמר ר"ש ב"א כיצד יעשה יטלנו הימנו ויתננו לה ויאמר לה הרי גיטך. כלומר דבאומר לה כנסי שט"ח ס"ל לרב דבאומר לה בתר הכי הא גיטיך סגי ור"ש ב"א פליג ואמר דלא סגי עד שיטלנו הימנה וכו' כדאיתא לעיל בפרק הזורק בגמרא [דף עח.] ובההיא קי"ל כרבי דסתם מתניתין התם כוותיה ואמר חזקיה דמתני' דהכא כר"ש ב"א אתיא ולדידיה משמע דלא קי"ל כסתם מתני' דאע"ג דסתמא דהכא בתרא הוא מדאמר חזקיה רשב"א היא משמע דמהלכתא מפיק לה. ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבי דילכון אמר שאני הכא הואיל וקנאתו לפסול בו מן הכהונה. כלומר רב כהנא שהיה שלכם משל בבל שעלה לא"י ללמוד תורה מר"י כדאמרינן בהגוזל בתרא (דף קיז:) ושאל ממנו דברים הרבה ועלה קאמר ר"י בכל דוכתא דילכון אמר שאני הכא וכו' כלומר להכי צריך לחזור וליטלו משום דבנתינה קמייתא זכתה בו לפסול לכהונה הילכך אי לא שקיל ליה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי הראשון אבל ההוא לא זכתה בו כלום ולענין הלכה נראה מתוך פרש"י ז"ל דר' יוחנן לחזקיה רבו היה אומר כן לפי שרב כהנא היה מבבל וחזקיה היה מבבל כדאיתא בפ"ק דסוכה

(דף כ.) עלו ר' חייא ובניו ויסדוה וחזקיה בריה דרבי חייא הוא ולפי זה אפשר דלא קי"ל כסתם מתני' לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל הר"י ז"ל אומר דמסתברא דכשעלה רב כהנא לפני רבי יוחנן כבר נפטר חזקיה משום דבפ' הגוזל (דף קיז:) אמרינן שפשט רב כהנא לר' יוחנן כמה ספקות ששאל ואילו היה חזקיה קיים לא היה שואל ר' יוחנן ספקותיו מרב כהנא אלא מחזקיה שהיה רבו כדאמרי' באלו קשרים (דף קיב:) דא"ל רבי יוחנן רבי כבר שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו וכו' וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן ור' יוחנן עצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה היה קיים ואע"ג דאשכחן בהקומץ רבה (דף כג:) דכשעלה רב כהנא אשכחינהו לבני רבי חייא דיתבי וקאמרי עשרון שחלקו (בבצים) ונגע טבול יום באחת מהן מהו צריך לומר ששתי פעמים עלה אחת בימי חזקיה ואחת בימי רבי יוחנן ללמוד הימנו ובאותה שעה כבר נפטר חזקיה ורבי יוחנן נמי הוה קשיש טובא כדאיתא בפרק הגוזל (שם) ורבי יוחנן דאמר הכא דילכון אמר לתלמידיו שהיו לפניו מבבל היה אומר כן שכן דרך ת"ח שבא"י לדבר עם תלמידיהם שבבבל ות"ח שבבבל לדבר עם תלמידיהם שמא"י כדאשכחן בפ' לולב וערבה (דף מח.) דרב חייא בר אשי שהיה מבבל אמר פוחת בה ארבעה ואיירי לבני א"י וריב"ל שהיה מא"י אמר מדליק בה את הנר לבני בבל ור' יוחנן נמי הכא לתלמידיו שמבבל היה אומר דילכון וכיון שלאחר פטירת חזקיה אמר כן כדכתבינן נקטינן כר' יוחנן דכי אמרינן אין הלכה כתלמיד במקום הרב ה"מ היכא דפליג בהדיה אבל אי בתר הכי פליג עליה נקיטינן כוותיה דבתרא הוא ולפיכך כתב הרי"ף ז"ל משנתינו כצורתה דבעינן שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ובעינן נמי שיאמר לה הרי את מותרת לכל אדם ואע"ג דבעלמא בהא גיטיך סתמא סגי הכא שאני דכיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני אי אמר בתר הכי הא גיטיך סתמא לא מבטל מאי דאמר מעיקרא בהדיא:

גמ' אבל בע"מ מודו ליה. דבגט לא שייר מידי שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה ע"מ שלא תנשאי לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא כן כתב רש"י ז"ל ולישנא דאיתמר בברייתא בגמ' [דף פב.] נקט דתניא על מה נחלקו על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם על מנת שלא תנשאי לפלוני ומיהו אה"נ דאפילו אמר ע"מ שלא תנשאי לפלוני ולא תבעלי אמרינן דמודו ליה דע"מ דומיא דחוץ קאמרינן דאי לא תימא הכי אדמפליג בין ע"מ לחוץ לפלוג בע"מ גופיה ועוד מדאמרי' או דלמא האי אלא ע"מ הוא וכו' אבל בחוץ מודה להו והא ודאי אי אלא דמתני' ע"מ הוא הא אסר נישואין ובעילה דסתמא קאמר אלא לפלוני ואפ"ה אמרי' דאע"ג דבחוץ מודה להו ר"א לרבנן בהאי ע"מ פליג דאע"ג דאסר נשואין ובעילה לא דמי לחוץ כי אמרינן נמי בע"מ מודו

ליה אפי' בהאי על מנת קאמר ואע"ג דאמר בגמ' [דף פג.] ובמאי אילימא בע"מ שלא תנשאי לפלוני הרי הותרה אצלו בזנות אלישנא דברייתא דקתני ע"מ שלא תנשאי פריך וה"ה דהוי מצי למפרך אפילו לא הותרה אצלו בזנות כגון ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הרי הותרה לכל כיון שלא אסרה אלא דרך תנאי ודאמרינן נמי בגמ' אי בע"מ הרי גרושה אצלו בזנות אלישנא דברייתא פריך ועיקר פירכא היא דהרי היא גרושה אצלו לגמרי כיון דלא אסרה אלא דרך תנאי הלכך אי בע"מ מודו רבנן לר"א אפילו בע"מ שלא תנשאי לפלוני ולא תבעלי מודו ליה:

דף מג:

ופשט רבינא דחוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה זהו לשון הרי"ף ז"ל. ומיהא בגמ' לא איתמר בהדיא אלא הכי מסקינן אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ אלא שהרי"ף ז"ל סובר דכיון דבבעיין אמרינן דאי האי אלא חוץ הוא בחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה כי פשטינן דהאי אלא חוץ הוא ממילא משמע דבע"מ מודו ליה וה"נ מוכחא הא דתניא לקמן [דף פד:] וחכ"א שכל הפוסל על פה פוסל בכתב כל שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב חוץ שפוסל ע"פ פוסל בכתב ע"מ שאינו פוסל ע"פ אינו פוסל בכתב ואע"ג דאיכא למימר דההוא על מנת לאו ע"מ שלא תנשאי לפלוני היא אלא על מנת שתתני לי מאתים זוז וה"נ איתא בירושלמי בהדיא בריש פרק כל הגט וחכ"א את שהוא פוסל בפה פוסל בכתב ואת שאינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני הואיל והוא פוסל על פה פוסל בכתב ה"ז גיטיך ע"מ שתתני לי מאתים זוז הואיל ואינו פוסל בפה אינו פוסל בכתב אפ"ה יש להביא ראיה ממאי דאיתמר בההיא סוגיא [דף פה.] דאמר אלא מתניתין דקתני כתבו בתוכו ומוקמינן בחוץ אבל על מנת לא פסיל אלמא למסקנא דהך בעיא על מנת לא פסיל אפילו על מנת שלא תנשאי דלאו שיורא הוא (וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק ח' מהלכות גירושין):

אבל אחרים אומרים דמדלא מסקינן בפשטא דבעיין ש"מ חוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה משמע דאכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ ודאמרינן מעיקרא אבל על מנת מודו ליה לאו דפשיטא לן הכי אלא הכי קאמרינן דאי חוץ הוא איפשר דבעל מנת מודו ליה ונפקותא דבעיין מפרשינן והאי דנקט מתני' פלוגתייהו בחוץ לאו משום דבעל מנת מודו רבנן אלא להודיעך כחה דהתירא דר"א נקט' הכי אי נמי לאפוקי מתנא דברייתא דאמר דבע"מ פליגי אבל בחוץ מודו דאינה מגורשת כדאמרינן בגמ' [דף פב.] מתני' דלא כי האי תנא וכו' ואיפשר דמש"ה מייתי' הך ברייתא בגמ' בסמוך לאשמועינן דלאפוקי מהאי תנא

נקט תנא דמתני' פלוגתייהו בחוץ ואילו בע"מ לא איצטריך דהא תנא דברייתא גופיה מודה דבעל מנת פליגי וראיה לדבר דליכא למפשט ע"מ להיתרא דהא בגמרא [דף פג.] אמרינן שלאחר פטירתו של ר"א נכנסו ארבעה זקנים להשיב על דבריו ואלו הן ר' טרפון ור"י הגלילי ור"א בן עזריה [ור"ע] ור"ט ור"ע פרכוה בע"מ ור"א בן עזריה נמי משמע דבין בחוץ בין בע"מ פריך מדלא שקלי וטרי בגמ' במאי פריך אי בחוץ אי בע"מ כדעבדינן באינך תנאי וכיון שכן היכי דחינן הני אשלי רברבי ומאן אמר לן דרבנן דמתני' פליגי עלייהו ודאמרינן לקמן [דף פה.] ומתני' דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ אבל בע"מ לא פסיל איפשר דלא ע"מ שלא תנשאי לפלוני קאמר דההוא איכא למימר דכחוץ דמי אלא הכי קאמר והא מתני' דקתני כתבו על כרחין שיורא קתני חוץ או על מנת דומיא דחוץ אבל על מנת דעלמא דלאו שיורא כגון שלא תשתי יין לא פסיל [ודאמרינן] ואוקימנא לאו דוקא אלא לרווחא דמילתא אייתי אוקימתיה לומר דמתני' שיורא קתני ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפילו בע"מ לא מודו רבנן לר"א ומידי ספיקא מיהת לא נפיק:

גרסינן בגמרא [דף פב:] **בעי ר' אבא בקדושין היאך**. כלומר א"ל התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני מהו. ומסקינן בתר דבעיא הדר פשטא בין לר"א בין לרבנן בעינן ויצאה והיתה. כלומר וכמחלוקת בגירושין כך מחלוקת בקידושין. וגרסינן תו בעי אביי אמר לאשתו הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר לה לראובן ושמעון מהו מי אמרינן מאי דאסר שרי [או דילמא מאי דאסר שרי] ומאי דשרי אסר. כלומר מי אמרינן דהאי לראובן ושמעון דהדר ואמר לה קודם מסירה אף לראובן ושמעון קאמר ואין כאן שיורא וכשר אפילו לרבנן או דילמא האי לראובן ושמעון דהדר קאמר חזרה היא שחזר והפך תנאו לומר לראובן ושמעון אני מתירך לבדם ותאסר על הכל [דף פג.] אם ת"ל מאי דאסר שרי לראובן מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דמיניה אתחיל או דילמא לראובן אבל לא לשמעון אם ת"ל לראובן אבל לא לשמעון לשמעון מהו לשמעון והוא הדין לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה או דילמא לשמעון אבל לא לראובן בעי רב אשי אף לשמעון מהו מי אמרי אף אראובן קאי או דילמא אף אעלמא קאי תיקו. כלומר א"ל חוץ מראובן ושמעון וחזר ואמר אף לשמעון מהו אם ת"ל דהיכא דחזר ואמר לשמעון ולא אמר אף דוקא לשמעון קאמר הכא מאי כיון דאמר אף ודאי להתירה לשניהם דהאי אף אראובן קאי אע"פ שלא הזכיר שמו א"ד לשמעון אבל לא לראובן והאי אף אכולי עלמא קאי וסלקא בתיקו ויש מי שאומר דנקטינן בכל הני בעיא לחומרא ככל תיקו דאיסורא אבל הרמב"ם ז"ל [בפ"ח] פוסק

במאי דאיתמר ביה את"ל כאילו איפשיט בהדיא וכן דרכו בכל מקום ובתרי בעי' בתראי פוסק שהיא ספק מגורשת:

וגרסי' תו בגמרא [שם] נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לאחד מן השוק והיה לו בנים הימנה ונתאלמנה או נתגרשה ועברה ונישאת לזה שאסרה עליו. כלומר שאמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני. לא נמצא גט בטל ובניה ממזרים. כלומר מן האמצעי. הא למדת שאין זה כריתות. כלומר לא אמרה תורה כריתות המביא ישראל לידי פיסול. ומוכח מהא דאפילו ע"מ שלא תנשאי לפלוני אינה מגורשת וזו תשובה לר"א דשרי הכי בברייתא וא"ת והיאך יהא גט בטל ובניה ממזרים והרי אינה יכולה לעבור על תנאו שהרי אם נישאת לזה שנאסרה עליו נמצא גט בטל ואין קדושין תופסין בה ונמצא שאי איפשר לה שתנשא. תירצו בתוספות דמשכחת לה בשנשאת לאחר מיתת המגרש [ונמצא גט בטל ובניה מראשון שבחיי הבעל ממזרים] וכי אמרינן ועברה ונשאת לאו משום דאיכא עבירה בנישואין הללו אלא דכיון שעכשיו היא עושה למפרע ביאתה ביאת זנות ובניה ממזרים שפיר מיקרי עבירה והרמב"ן ז"ל תירץ דכי אמר לה שלא תנשאי לאו נישואין גמורין קאמר שהרי אי איפשר אלא שלא תהא נישאת לו בדרך נישואין הילכך אע"פ שאין הנישואין נישואין גיטה בטל שהרי עברה על תנאה. ושמעינן מינה שהנותן מתנה לחבירו ע"מ שלא יתננה לאחר והלך הוא ונתנה שאע"פ שלא זכה מקבל במתנתו זו נתבטלה המתנה מעיקרא כיון שבדרך הנותנין נתנה לו ול"נ כיון שאי אפשר לגט להתבטל אלא מחמת חלות הנשואין על כרחין הנשואין חיילי שאין לך דבר שמעכב אותן מלחול שהרי מגורשת גמורה היא [אצל כל אדם אלא שהתנה עליה כתנאי בעלמא] והרי הוא כאילו אמר לה הרי את מותרת לכל אדם ולהנשא לכל מי שתרצי אלא שאם תנשאי לפלוני הרי את אשתי [עד שעת נישואין ומשעת נישואין ואילך אלא שבשעת נישואין אי את אשתי] ואע"ג דמסקינן לקמן [דף פד.] בהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דכיון דפסקה פסקה ה"מ היכא דיום אחד פסקה לגמרי אבל הכא לא פסקה אלא לענין שאיפשר לנישואי אותו פלוני לחול:

אמר רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי [וחיי פלוני הרי זה כריתות כל ימי] חייכי אין זה כריתות. שאין מפרידן אלא יום המיתה ועד יום המיתה קשורה בו:

הרי זה כריתות. מגורשת היא מיד והיא תקיים תנאו וכתוב בהלכות גדולות אמר לה כל ימי חיי פלוני ואינסבא לאלתר והיו לה בנים בחיי בעל ראשון ומיית ליה בעל הראשון והדר היו לה בנים לאחר מיתתו ועדיין ההוא פלוני דתלייה לתנאה בגופיה קיים [ואישתאי] בחייו לאחר מיתתו דבעל בטל ליה גט למפרע ובני קמאי ממזרי בתראי לאו

ממזרי ואסורה לשני דכיון דבטיל גט למפרע כי דר גבה אשת איש הויא ותנן (סוטה דף כז:) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל והוו פליגי רבנן דהוו קאמרי כיון דבחיי הבעל לא עברה עלוי תנאה [ולאחר מיתה הוא דעברה כיון דמת בעל בטל ליה תנאה] ולא בטיל גיטא למפרע ע"כ ובתוספות אמרו שהגט בטל למפרע וכן עיקר דאי לא תימא הכי אפילו אמר לה כל ימי חייכי ה"ז כריתות שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו של בעל וכתב הרשב"א ז"ל דכל ימי חיי וחיי פלוני דאמרינן הרי זה כריתות אע"פ שהוא ילד והיא זקנה ואפילו היא זקנה ואמר לה ע"מ שלא תשתי יין מכאן ועד נ' שנה הרי זה גט כריתות כיון שאיפשר שתחיה היא יותר. ומדאמרינן דכל ימי חיי פלוני ה"ז כריתות משמע דלמאן דס"ל דבע"מ שלא תנשאי מודו ליה רבנן לר"א וכמ"ש למעלה אפילו אמר לה נמי ע"מ שלא תנשאי לו לעולם מגורשת שכיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חייו ה"ל כע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין הרי זה גיטיך על מנת שלא תנשאי לפלוני אינו גט הא למה זה דומה לאומר לה על מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי חייכי אבל אם אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד חמשים שנה ה"ז גט ודבריו תמוהין דאפילו אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני לעולם אינו (אלא) כע"מ שלא תשתי יין לעולם [אלא כע"מ שלא תשתי יין] כל ימי חיי פלוני ונראה שדעתו ז"ל דהתם שאני מפני שהיא רשאה לשתות יין לאחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואיו של זה לעולם שהרי כל ימי חייו לא תנשא לו ונשואין לאחר מיתה א"א ולמדה מדאמרינן בגמ' דע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות ואמאי והא אמרינן בנדרים בפרק השותפין (דף מז.) קונם ביתך שאיני נכנס מת או מכרו לאחר מותר והכא נמי רשאה לילך לבית אביה לאחר מיתתו ונמצא שאין תנאי זה אלא ככל ימי חיי פלוני אלא ודאי היינו טעמא שאע"פ שלאחר מיתת האב א"א לה לעבור על תנאה אפ"ה בבית אביה שנאסרה לא תהא מותרת לעולם דלאחר מיתת אביה לאו בית אביה הוא ה"נ במתנה שלא תנשאי לפלוני לעולם אע"פ שלאחר מיתתו א"א לה לעבור על תנאה מ"מ לא תהא מותרת בנשואי אותו פלוני לעולם ואחרים דוחין דלבית אביך לאו דווקא אלא שאמר לה לבית זה שהוא של אביך שהיא אסורה בו אפילו מת או מכרו לאחר כך איתא התם ובתוספות תירצו דכל יוצאי יריכו קרויין בית אביו אע"פ שמת כדכתיב גבי תמר (בראשית ל"ח:י"א) שבי אלמנה בית אביך וכבר מת שם אביה כדמוכחי קראי ולבי מפקפק בזה אמאי לא הוו כל יוצאי יריכו נמי ככל ימי חיי פלוני דהא אפשר דמיתו כולהו ותירוץ הראשון הוא עיקר ומ"מ אין מכאן ראיה [לדברי הרמב"ם] לע"מ שלא תנשאי לפלוני כל ימי חייו דכיון

שאיפשר שיבא זמן שא"א לעבור על תנאה משמע דה"ז כריתות וכל ימי חייכי היינו טעמא דאין זה כריתות לפי שכל ימיה היא עומדת בענין שאיפשר לו לגט שיבטל:

דף מד.

גרסי' בגמ' [דף פג:] **בעא מיניה רבא מר"נ היום אי את אשתי ולמחר את אשתי מהו.** כלומר נתן לה גט ואמר לה היום יהו גירושין ולמחר לא יהו גרושין מהו. תיבעי לר"א תיבעי לרבנן. כלומר דפליגי במתני' בהרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני. ואסיקנא בתר דבעיא הדר פשטה כיון דפסקה פסקה. כלומר [דכיון] דפסקה מיניה היום לגמרי אצל כל אדם פסקה לעולם ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדשנה הילכך אין תנאי זה כלום ומשמע דהכי קי"ל דכיון דפסקה פסקה ואע"פ דלקמן בפרקין [דף פה:] אמרי' דאתקין רב בגיטי מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה רבא מר"נ וכתבה הרי"ף ז"ל בהלכות כבר כתב רש"י ז"ל שם דאע"ג דפשטה כיון דפסקה פסקה אפ"ה לא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין התנה עליה ואמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי אינה מגורשת דחאה הרב ז"ל לזו לגמרי מדאמרינן לאפוקי [מדבעא מיניה] רבא מרב נחמן ונראה שזהו דעת הרי"ף ז"ל שהשמיטה מן ההלכות ואינו מחוור דמידי ספק מגורשת מיהא לא נפקא דאי בעיין לא מיפשטה לרב דתקין ולעלם לאפוקי מדבעי מיניה רבא מרב נחמן שפיר שייך למימר לאפוקי:

ת"ר הרי זה גיטיך על מנת שתנשאי לפלוני וכו'.:

שמא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה. ואין לך לעז גדול מזה:

ואם נשאת לו לא תצא. שאין כאן איסור אלא חשש לעז בעלמא:

לאחר תצא. משום דבעיא לקיומא [תנאה]. ומכל מקום צריכה גט גמור מדאורייתא מאחר זה דשמא תקיים תנאה ותנשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתנשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרין אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ח' מהלכות גירושין נשאת לאחר קודם שתנשא לו בטל הגט ותצא והולד ממזר וצריכה גט משני. כלומר מדבריהם ודבריו תמוהין למה בטל כיון שהתנאי יכול להתקיים וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל:

תנו רבנן הרי זה גיטיך על מנת שתעלי לרקיע וכו' אינו אלא כמפליגה בדברים. כדי לצערה בדברי הבאי:

מתני' נמי דיקא. בבבא מציעא בהשוכר את הפועלים (דף צד.):

וגרסינן עלה בגמ' זה גיטיך על מנת שתאכלי בשר חזיר מהו אביי אמר היא היא רבא אמר איפשר דאכלה ולקיא. כלומר ולבן תימא גופיה תנאו קיים ופרכינן עליה דרבא מדתניא הרי זה גיטיך על מנת שתבעלי לפלוני נתקיים התנאי הרי זה גט ואם לאו אינו גט על מנת שלא תבעלי לאבא ולאביך אין חוששין שמא נבעלה להם. פרש"י ז"ל מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל להם ויבטל הגט אבל אמר לה על מנת שלא תבעלי לפלוני אינו גט שמא תבעל לו ואין לשון אין חוששין שמא נבעלה להם נוח בכך. והרמב"ן ז"ל פירש דברים כפשטן רישא קתני נתקיים התנאי בפני עדים מגורשת ואם לאו אינה מגורשת שכל תנאי שהוא בקיום מעשה עליה להביא ראיה שקיימתו וסיפא קתני אין חוששין שמא נבעלה להם שאע"פ שהבעל מכחישה ואומר לה בברי שעברה נאמנת היא לומר לא עברתי על תנאי שכל תנאי שבידה והוא בשב ולא תעשה עליו להביא ראיה שביטלתו והא דלא נקטה בשלא תבעלי לפלוני היינו משום דסבירא ליה להאי תנא דשיורא הוי ואינו גט. ודייקינן עלה ואילו על מנת שתבעלי לאבא ולאביך לא קתני. כלומר דנימא ביה נתקיים התנאי הרי זה גט:

לאביי ניחא. משום דלדידיה לרבי יהודה בן תימא אפילו לא נתקיים התנאי הרי זה גט:

אלא לרבא קשיא. דהא אמר דאפילו יהודה בן תימא מודה ביה. ומפרקינן אמר לך רבא בשלמא בשר חזיר איפשר דאכלה ולקיא. כלומר [בידה לקיימו באיסור ועל מנת שתבעלי לפלוני] נמי איפשר דמשחדא ליה בממון ומרציא ליה ובעיל לה אלא אבא ואביך בדידה קיימא נהי דאיהי עבדא איסורא אינהו מי עבדי איסורא. כלומר הילכך הוה ליה כעל מנת שתעלי לרקיע וכלל דאמר רבי יהודה בן תימא לאתויי אבא ואביך:

ואי כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. כתבו בתוספות דמהא שמעינן שכשר לעשות קיום מחקין בגט מדאמרינן בחוץ כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול מכלל דבשאר מחקין שרי כדין השטרות והרשב"א ז"ל כתב [שרבינו סעדיה גאון] והגאונים ז"ל אמרו מחק שמו ושמה פסול אע"פ שמקויים ושאר המחקין אם נתקיים כשר דיעבד אבל לכתחלה לא והרב בעל העיטור ז"ל כתב שאפילו בשמו ושמה כשר לכתחלה והכי מוכח בתוספתא דתניא בסוף מכילתין גט שיש בו מחק או תלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר ואם החזירו למטה אפילו מגופו כשר ע"כ ומדלא מפליג בין שמו ושמה לשאר גופו של גט משמע דאפילו בשמו ושמה כל שנתקיים אינו פסול וכן הר"ם במז"ל בפ"ד מהלכות גירושין לא חלק ועכשיו נהגו שלא לקיים שום מחק בגט ותניא נמי התם בתוספתא בסוף מכילתין נקרע כשר נתקרע פסול נקרע בו קרע של ב"ד פסול נמוק או שנרקב או שנעשה ככברה פסול נמחק או שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר

ואם לאו פסול וכתבה הר"ם במז"ל בפרק הנזכר והשיג עליו הראב"ד שאם גט מקויים הוא למה יפסל מלהיותה מגורשת [ולא אמרו פסול] אלא לענין שלא תגבה בו כתובתה והרשב"א ז"ל כתב שאף הרמב"ם ז"ל יודה בזה דכיון שכתוב בו הנפק יש הוכחה ששלם בא ליד האשה וכדאמרינן בפ"ק דמציעא (דף כ:) דמלוה הוא דמקיים שטריה ולא לוה וה"נ אשה מקיימת גיטא ולא הבעל וכתב עוד הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר דכי אמרינן דגט שיש בו מחק או תלוי פסול וכן נמי נקרע קרע ב"ד דפסול דוקא כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי חתימה ואין שם עדי מסירה אבל אם יש שם עדים שנמסר הגט בפניהם כשר אע"פ שהיה תורף הגט על המחק או בין השטין או שהיה קרוע שתי וערב כשנתן לה בפניהם עד כאן וטעמא דמלתא דכיון דלדידן דקי"ל עדי [מסירה] כרתי אפילו על הנייר מחוק ועל הדפתרא כשר כדאיתא בפ' המביא תניין (דף כב.) אף בנקרע קרע ב"ד ראוי שיהא כשר אבל הרשב"א ז"ל חולק בזה בפרק התקבל ואומר שכיון שהוא קרוע כעין קרע ב"ד הרי הוא כחרס ופסול לגרש בו:

גמ' כתבו בתוכו תנן. דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא אפילו אמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם אבל לא כתבו בתוכו אפילו אמר לעדים ולסופר על מנת כן תכתבו שתהא מותרת לכל אדם אלא לפלוני אינו נפסל בכך ובלבד שיאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם:

דף מד:

מהו דתימא ה"מ לאחר התורף. כלומר להכי נקט כתבו בתוכו למפסק מילתיה למפסליה אפי' לאחר התורף דאילו על פה כיון שלא אמר אלא לאחר כתיבת התורף לא פסיל אבל אה"נ דכל שאמר בשעת כתיבת התורף אפילו על פה נמי פסול קמ"ל רב ספרא דמאי דתנן דוקא כתבו בתוכו אפילו אלפני התורף קאי דדוקא בכתיבה הוא דפוסל אבל על פה אינו פוסל כלל אפי' לפני התורף:

ורבא אמר לא שאנו אלא לאחר התורף. כלומר הא דנקט כתבו דמשמע אבל על פה לא משום לאחר התורף נקט הכי אבל לפני התורף אפילו על פה פוסל ומדמודה רבא מיהת דחוץ לאחר התורף אינו פוסל על פה משמע דמאי דפסיל ע"פ לפני התורף לא הוה מדינא אלא מגזירה אטו בכתב דאילו הוי מדינא כי היכי דגזרינן לאחר התורף בכתב אטו לפני התורף בכתב וכדמוכח לקמן בסמוך היינו גוזרין ג"כ לאחר התורף על פה אטו לפני התורף [על פה] אלא ודאי חוץ לפני התורף על פה לא פסיל אלא משום גזרה אטו בכתב ומכל מקום משמע דמאי דאמרינן ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא להנהו

דכתבי גיטין שתוקי שתיקו לבעל עד דכתביתו לתורף בגיטא היינו כדי שלא יזכיר חוץ שפוסל על פה לפני התורף משום גזרה וכמו שכתבתי אבל אילו אמר על מנת לא מיפסל כלל דכיון דעל מנת אפילו נכתב בגט לפני התורף אינו פוסל אלא משום גזירת חוץ כמו שאכתוב בסמוך על מנת דעל פה הויא לה גזירה לגזירה דהיינו ע"מ על פה אטו חוץ על פה וחוץ על פה אטו חוץ בכתב ולקמן מוכח דלא גזרי בהאי ענינא גזרה לגזרה וזה שלא כדברי רש"י שכתב שתוקי שתיקו נזיפו בו שלא יזכיר שום תנאי ואף בתוספות כתבו כן וכן הרמב"ם ז"ל כתב בפרק שמיני מהלכות גירושין וכן אם התנה בפה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין ע"כ ומשמעו כל תנאי ומ"מ מה שכתב הרי זו ספק גירושין וכן כתב (ש"מ) בע"מ לפני התורף שאם נכתב בגט הרי זה ספק גירושין הוא מפני שהוא סובר שתנאים הללו פוסלין מטעם ברירה [שאע"פ שנתקיימו מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות] וזה דרך הירושלמי בפ' כל הגט [הלכה א] וכתוב בספר המלחמות ואינו דרך גמרתינו דבגמ' מוכח דמשום גזרת חוץ מפסל:

תנו רבנן כל התנאים פוסלין בגט. פרש"י ז"ל אם נכתבו בתוכו ואפילו נתקיים התנאי:

כל הפוסל על פה. בשעת נתינה דהיינו חוץ:

פוסל בכתב. אע"פ שחזר ובטלו:

כל שאינו פוסל על פה. בשעת נתינה כגון ע"מ:

אינו פוסל בכתב. ומקיימה תנאה ואזלא ואם חזר ובטלו כשר אע"פ שלא נתקיים התנאי:

מחלוקת לאחר התורף דרבי סבר גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף. דאף על גב דע"מ לפני התורף לא מיפסל אלא משום גזרת חוץ אפ"ה ס"ל לרבי דכולה חדא גזרה היא:

ורבנן סברי לא גזרינן. משום דהויא לה גזרה לגזרה:

אבל לפני התורף דברי הכל פסול. דליכא אלא חדא גזרה דגזרינן ע"מ אטו חוץ. ומהא משמע דליכא דמפסיל מדאורייתא אלא חוץ בכתב לפני התורף אבל לאחר התורף אפי' חוץ בכתב לא מפסיל מדאורייתא דאם איתא כי היכי דגזרי רבנן בע"מ לפני התורף אטו חוץ נגזור נמי לאחר התורף וכן נמי חוץ על פה לפני התורף לא פסיל אלא מדרבנן דאי מדאורייתא נגזור חוץ על פה לאחר התורף אטו חוץ על פה לפני התורף כי היכי דגזרינן בכתב אלא ודאי כדאמרן:

ומתני' דקתני כתבו בתוכו ואוקימנא בחוץ. בריש פירקין אוקימנא לה הכי. ונמצא פסקן של דברים דחוץ פוסל בין בכתב בין בע"פ לפני התורף בכתב מדאורייתא ובעל פה מדבריהם אבל לאחר התורף בכתב פוסל מדבריהם אבל בעל פה אינו פוסל כלל

וע"מ לפני התורף פוסל מדבריהם בכתב ואף בעל פה לפי דעת קצת מפרשים כמו שכתבתי למעלה אבל לאחר התורף אינו פוסל בין שנתקיים בין שחזר וביטלו וכבר כתבתי למעלה שרש"י ז"ל סובר דתנאי דע"מ הפוסל בגט הוא פוסל אפילו נתקיים ור"י ז"ל חלק עליו דלא שייך למגזר תנאי דע"מ שתתני ר' זוז וכיוצא בו אטו חוץ כיון שאין שם שיור כלל כמו בחוץ ולא הוה שייך בתנאי למגזר אטו חוץ אלא בתנאי דעל מנת שלא תנשאי לפלוני דהוי שיור ועוד דאם כן אפילו על פה נמי ניגזור אטו חוץ ויפסל כל גט שיש בו תנאי אפילו בעל פה ואפילו נתקיים התנאי ובהדיא מהדרי רבנן לרבי דעל מנת שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב מכלל דבעל פה מודה להו רבי דאינו פוסל לפיכך כתב ר"י ז"ל דכל התנאין אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כמו בע"פ דלא שייך למגזר אטו חוץ כדפרישית והכא בלא נתקיים התנאי קאמר [רבי] דפסול בגט וכגון שנכתבו ומחקן שאין מועלת מחיקה בהם כשם שאינה מועלת בחוץ דגזרינן מחיקה דעל מנת אטו מחיקה דחוץ ורבנן פליגי עליה לאחר התורף ובלפני התורף מודו ליה. ועכשיו נהגו להזהיר שלא לכתוב שום תנאי בגט ולא להזכירו בשעת כתיבת הגט וכשר הדבר לפי שאין הכל בקיאין לחלק בין תנאי לתנאי ובין אחר תורף ללפני התורף:

מתני' הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך ולכל מי שאין עליו קדושין. ומפרשינן בגמ' לאיתויי שאר חייבי כריתות:

כשר. דלאו שיורא הוא דבלא איסור אישות [נמי] לא תפסי להו בה קדושין:

אלמנה לכה"ג וכו'. כיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין ולהאי לא תפסו בה קידושין משום אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא:

נתינה. מן הגבעונים שהיו משבע אומות ואיכא לאו דלא תתחתן בם:

ולכל מי שיש לה עליו קדושין. אם היתה פנויה ומפרשינן בגמ' לאיתויי שאר חייבי לאוין והא דנקט הכא אלא אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט משום סרכא דבשאר דוכתי נקט הכי שהרי כאן משום גירושין הללו היא נאסרת והוה ליה למיתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לכהן גדול ולכהן הדיוט אי נמי רבותא קמ"ל שאע"פ שהיתה אלמנה או שנאסרה בגירושין גמורין [מקודם לכן] הוי שיור כיון דליכא אלא חיוב לאו:

גרסי' בגמ' [דף פה.] בעי מיניה [רבא] מר"נ חוץ מקדושי קטן מהו השתא מיהא לאו בר קידושין הוא או דלמא אתי לכלל קדושין אמר ליה תניתוה קטנה מתגרשת בקדושי אביה. כלומר אפי' קדשה אביה מתגרשת אם קבלה גיטה לאחר מיתתו. ואמאי והא בעינן ויצאה והיתה. כלומר הילכך לא מיגרשה אא"כ ראויה לקדש עצמה לאיש אחר:

אלא אתיא לכלל הויה ה"נ אתיא לכלל הויה. כלומר דכיון דלא דק קרא למימר דתיהוי השתא בת הויה אלא כיון דאתיא לכלל הויה לאחר זמן חשיב לה נמי [בת] הויה מעכשיו לענין שיור נמי הוי שיור. ובעי' תו חוץ מן הילודים מהו. כלומר העתידים להולד:

השתא מיהא לא איתילדו או דילמא עתידי דמתילדי. ומתסרא עלייהו משום אישותו של זה הילכך הוי שיור:

חוץ מבעל אחותה מהו השתא מיהא לא חזיא ליה או דילמא זימנין דמתה אחותה וחזיא ליה:

חוץ מזנותיך מהו. כלומר שלא תבעלי בזנות:

דף מה.

בנשואין הא לא שייר א"ד שייר בביאה. כלומר וצד אישות קרינא ביה:

חוץ משלא כדרכה מהו בכדרכה הא לא שייר או דילמא משכבי אשה כתיב. כלומר שהקיש שני משכבות לכל דבר:

חוץ מהפרת נדרים. [כלומר שיוכל עדיין להפר נדריה: בנשואין הא לא שייר או דילמא אישה יקימנה ואישה יפירנה כתיב. כלומר וכיון דשייר בהפרת נדריה] לגבי נדרים אישה קרינן ביה:

חוץ מתרומתיך מהו. כלומר כהן שגירש והתנה שיוכל עדיין להאכילה בתרומה:

בנשואין הא לא שייר או דילמא קנין כספו כתיב. כלומר דע"י קדושין אוכלת בתרומה ואם כן עדיין קדושין עליה ואין זה כריתות:

חוץ מירושתך מהו. כלומר שאם תמותי אני יורשך:

בנשואין הא לא שייר או דלמא לשארו וירש אותה כתיב. דדרשינן ליה ביש נוחלין (דף קיא:) שארו הקרוב אליו זו אשתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו וכיון דירית לה אשתו היא ושיורא הוא:

חוץ מקדושיך בשטר מהו. כלומר שאם יקדשוך בשטר לא יהיו קדושין:

איפשר דמיקדשא לה בכסף ובביאה או דילמא ויצאה והיתה איתקוש הויות להדדי. כלומר דהיכא דשייר חדא מינייהו לא קרינא ויצאה וסלקן כל הני בעיי בתיקו בר מקמייתא דחוץ מקדושי קטן דאיפשיטא והרי"ף ז"ל השמיט כל זה לפי שאינו מצוי:

מתני' גופו של גט. כלומר עיקר כתב של גט כך יכתבו בו:

ודן דיהוי ליכי מינאי. וזה ספר אשר יהיה לך מאתי:

ספר תרוכין ואגרת שבוקין. שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה:

גוף של גט שחרור וכו'.:

גרסינן בגמרא [דף פה:] **פשיטא אמר לאשתו הרי את בת חורין לא אמר כלום**. כלומר שאם אמר לאשתו לכתוב בגיטה הרי את בת חורין ולא כתב בו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום:

אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום. דהרי את מותרת לשון גירושין הוא ולא לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משוי לה אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל מי שהיתה אסורה לו על ידו:

אמר לה לאשה הרי את לעצמיך מהו לגמרי קאמר לה. כלומר ואפילו להנשא:

או למלאכה קאמר לה. שיהא מעשה ידיה שלה:

א"ל רבינא לרב אשי ת"ש גופו של גט שחרור הרי את בת חורין הרי את לעצמיך השתא ומה עבדו דקני ליה גופא כי א"ל הרי את לעצמיך קני גופיה אשה לא כ"ש א"ל רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מהו לגמרי קאמר ליה או למלאכה קאמר ליה. ודוקא בעבד הוא דקא בעי לה אבל באשה לא מסתפקא ליה משום דלא שייך לישנא דאין לי עסק בך אלא בעבד שגופו קנוי:

ואמרינן עלה ת"ש המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון. כלומר שאע"פ שקנסוהו לפדותו עד עשרה בדמיו לא ישתעבד בו עוד ומיהו צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל:

אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו. כלומר שטר כשמכרו לעובד כוכבים אבל כתב עליו אונו זה הוא שחרורו מאי אונו א"ר ששת דכתב ליה לכשתברח ממני אין לי עסק בך. כלומר אם תוכל להמלט מן העובד כוכבים אין לי עסק בך אלמא אין לי עסק בך לשון שחרור הוא ואע"ג דהתם ליכא למימר דלמלאכה קאמר שכבר מכרו אפ"ה מדנקיט רב ששת הא לישנא משמע לשון חירות גמור הוא דאי לא לכתוב לכשתברח ממני הרי אתה בן חורין וכ"ת היכי מהניא לישנא דאין לי עסק בך והתניא [דף עז.] דין ודברים אין לי על שדה זו אין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום וי"ל עבד שאני שיכול לזכות בעצמו מכיון שסלק זכותו ממנו וקטן נמי זכו בו שמים משום דמייתי ליה לכלל מצות משא"כ בשדה:

אמר אביי האי מאן דכתב גיטא לא ליכתוב ודין. ביו"ד דמשמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי:

ולא ליכתוב איגרת שבוקין ביו"ד דמשמע איגרא. לשון גג אי נמי לפי שנראין כשתי תיבות אי גרת כלומר אי זינתה יהא גט ואם לא זינתה איני מגרשיך וכן פירש הר"ם במז"ל:

דיתיהוויין דיתיצביין תלתא תלתא יודי"ן דאם לא כתבן אלא בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא תהויין תצביין. כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתים אחרות וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דאי כתב ביה דתיהוי את רשאה למהך וכו' טפי עדיף מלישנא דדיתיהויין:

דמשמע תריכין ושביקין. כלומר שהוא אומר לה שהיא שבקה אותו וגרשה אותו:

ולורכיה לויו דוכדו. שמא תדמה ליו"ד והיה משמעו כדי [כלומר בחנם כמו וכדי נסבה] והאי ולורכי דקאמרינן לאו לאורכי משאר ווין קאמר אלא שיהו בענין שלא יראו יודין וכן כתבו בתוספות ועכשיו נהגו להאריכן ממש וכשר הדבר כדי שלא יבואו לידי קצור. ולא ליכתוב לימהך. ביו"ד שמא יקרא הקורא לי מחך כלומר לי שחוק ויש גרסאות בגמרא שכתוב בהן ולא ליכתוב למחך כלומר שצריך להבדיל רגלו של ה"א שיהא אויר בין רגלו לגגו דלא ליתחזי כחי"ת דמשמע למחך לצחק כלומר מצחק אני בך. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין שאם לא דקדק בדקדוקין הללו הרי הגט פסול. כלומר שלא תנשא בו לכתחלה ואם נשאת לא תצא והשיג עליו הראב"ד ז"ל וכתב בשם גאון שכל אלו הדקדוקין כשהבעל עומד ומערער ובספר העיטור כתוב כלשון הזה דכל הני דקדוקי דאביי היינו היכא דכתב ליה בעל גופיה אי נמי סופר מפומיה ובתר הכי אתי בעל ומערער ואמר אנא הוא דפסילנא ליה בהני דקדוקי ולקלקולא איכוונית אבל אם אמר בעל לסופר ולעדים לכתוב את הגט סתם וטעו הסופר והעדים באחת מאלו האותיות והבעל אינו מערער הגט כשר ותנשא בו ואם עדים מצויין יעידו בפני ב"ד שטעות סופר היה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל ואי יהיב בעל רשותא לסופר למכתב גט שלם וטעי בהני כולהון או במקצתהון אי איתיה לספרא מתקן ליה ואי לא ואינסבא בהאי גיטא לא מפקינן לה. ודאי אי אתיא לאנסובי ואתי בעל ומערער ואמר האי דכתיב ודין דינא הוא דאמרי א"נ למחך חוכא ולהכי איכוונית לא מינסבא אבל אי מינסבא לא מפקינן לה דהא קאמרינן [דף פ.] ומשום שלום מלכות יוציא והולד ממזר אין ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין יוציא והולד ממזר וליתא לדר' מאיר וכל שכן לענין טעות סופר ורבינו נסים ז"ל כמו כן השיב בקבלה מפי הגאונים ז"ל היכא שכתב הגט הבעל בעצמו אם נשאת וערער תצא ואם האשה טוענת טעות סופר הוא עליה להביא ראיה אבל אם אין שם ערעור הבעל ויש בו טעות מתחת ידי סופר וצוה לכתוב גט סתם כיון דמדעת שלימה רצה לגרש אינה צריכה גט שני וכל טעות שבא מתחת ידי סופר אין ערעור הבעל כלום וכן דעת הגאונים ז"ל ובתשובות לר"ח ז"ל כגון אלו שאינם מפורשין אם יבא אדם לכתוב אלו הדברים שמא יפלו בידי אדם שאינו הגון

וילמדו לשקר ולפיכך אין לנו אלא מן הפה לאוזן לנאמנין ע"כ בספר העיטור והביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן:

איבעיא להו בעינן ודן או לא בעינן ודן. בגמ' אמרי' מעיקרא דרבנן ור' יהודה בהא קא מיפלגי דרבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתוב ודן מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה. פי' ידים שאין מוכיחות היינו בית אחיזת הדבר שאינו מוכיח שהוא בית אחיזה (כי הכא דסברי רבנן דאע"ג דלא כתב ודן להוכיח בית אחיזה) לדבר לאחוז בו ולומר הוכחה שעל ידי סופר זה גרשה אפ"ה הוי בית יד ואמרינן דמדכתב גט ויהיב לה גלי דעתיה דבהאי גיטא גרשה:

ורבי יהודה סבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וטעמא דכתב לה ודן דמוכח מילתא דבהאי גיטא הוא דקא מגרש אבל לא כתב לה אמרי' בדבור גרשה ושטרא ראיה בעלמא. [כלומר בדבורא דקאמר לה בשעת מסירה הרי את מותרת לכל אדם הוא דקא מגרש לה ושטר ראיה בעלמא] להיות לה לזכות בכל מקום שתלך להראות שהיא פנויה:

והך סוגיא מיחלפא אסוגיא דפ"ק דנדרים (דף ה:) דהתם פליגי אביי ורבא בידים שאין מוכיחות דאביי אמר הויין ידים ורבא אמר לא הויין ידים ואמרינן התם לימא בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן קא מיפלגי דתנן גופו של גט וכו' רבי יהודה אומר ודן וכו' דאביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כרבי יהודה ומהדרינן אמר לך אביי אנא דאמרי אפילו לרבי יהודה ע"כ לא קאמר ר' יהודה בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא אבל בעלמא מי שמעת ליה ורבא אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן לא בעינן ידים מוכיחות אלא לגבי גט דאין אדם מגרש אשת חבירו אבל בעלמא מי שמעת להו דלא בעינן ידים מוכיחות זו היא הסוגיא האמורה שם. ולפ"ז משמע דכי אמרינן הכא רבנן סברי ידים שאין מוכיחות הויין ידים מסתמינן סתומי למלתא דאם איתא דאביי ורבא התם בפלוגתא דרבנן ורבי יהודה קא מיפלגי כדקא ס"ד בריש סוגיא דהתם הכא הכי קאמרי' רבנן סברי דבכל דוכתא ידים שאינן מוכיחות הויין ידים [ור' יהודה סבר לא הויין ידים ואי אביי דאמר אף לר' יהודה ורבא דאמר אפי' לרבנן (הכא) הכי קאמרינן רבנן סברי ידים שאין מוכיחות [הכא] הויין ידים] ור' יהודה סבר ידים שאין מוכיחות [הכא] לא הויין ידים. ומיהו מוכח דסוגיא דהכא מיחלפא מסוגיא דהתם דהכא משמע דפלוגתייהו בודן דר' יהודה בעי ליה דאי לא אמרינן דבדיבורא מגרש לה. והתם בנדרים משמע דפלוגתייהו במינאי היא דמפרשינן טעמא דרבנן משום דאין אדם מגרש אשת חברו ולא קשיין אהדדי ששתי סוגיות הללו כל אחת מגלה על חברתה דבתרתי פליגי והכא מפרשי' טעמא דפלוגתייהו בודן והתם מפרשי' טעמא דפלוגתייהו

במינאי. ואיכא מ"ד דכיון דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה במינאי קי"ל כרבנן דלא בעינן מינאי דיחיד ורבים הלכה כרבים ואף על גב דקיימא לן כרבא דאמר התם בנדרים דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים הא אמרינן התם דרבא דאמר אפי' לרבנן הילכך מינאי לא בעינן מיהו ודן בעינן דכיון דמספקא לן הכא אי בעיא ודן או לא ולא איפשיטא אית לן למינקט לחומרא כיון דלרבנן דגמרא מספקא להו [אית לן למנקט לחומרא] דאיפשר דמסתבר טעמיה דר' יהודה בודן טפי ממאי דמסתבר במינאי. ואיכא מ"ד דכיון דבודן חיישינן לדר' יהודה אלמא מספקא לן דילמא דמאי דלא בעי רבנן ודן היינו משום דסבירא ליה דידים שאין מוכיחות הויין ידים ודלא כרבא וכיון שכן במינאי נמי איכא למימר דלטעמייהו אזלי ולאו משום דאין אדם מגרש אשת חבירו אלא משום דידים שאין מוכיחות הויין ידים ואנן קי"ל כרבא דאמר דלא הויין ידים הילכך בעי ודן ובעי מנאי. והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' מהלכות גירושין גופו של גט הרי את [מותרת] לכל אדם נראה שהוא פוסק כרבנן לגמרי ואע"פ שכתב ודן בטופס הגט שכתב בפ"ד אין הוכחה משם דבעינן ליה לעיכובא ונראה שהוא סובר דאע"ג דבעיין הכא לא מפשטא אפ"ה מפשטא מסוגיין דפ"ק דנדרים דאמרינן דרבא דאמר אפילו לרבנן ואין זה מחוור:

דף מה:

ת"ש דאתקין רב בגיטין איך פלוני בר פלוני פטר ותריך. האי לישנא לאו דוקא דכיון דספר מקנה בעינן צריך שידבר הוא כדאמרינן (יבמות דף קטו:) בההוא גיטא דאישתכח בנהרדעא אנא אנדרונילא דנהרדעא פטרית ותרוכית יתיכי:

וליטעמיך כולהו קאמר. כל שאר הדברים הנזכרים בגט [כלום] הזכירם רב בתקנה זו אלא אע"פ דלא אדכרינהו רב בעינן דנכתבינהו הכא נמי ודן בעינן ומיהו רב לא הוצרך לתקן אלא אלו כדמפרש ואזיל. ומסתברא דצריך ליזהר לכתוב ודן בראש הגט או בסופו כדי שיהא מוכיח דאכולא מילתא קאי:

מן יומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי. דאמר א"צ לכתוב בגט דשכיב מרע מהיום דזמנו של שטר מוכיח עליו ולא הוי גט לאחר מיתה לכך בא רב ותיקן בכל הגיטין להיות כל הסופרים זהירין בו ואע"ג דקי"ל [דף עב.] כרבי יוסי בעינן לאפוקי נפשין מפלוגתא שיצא הדבר בהיתר ולא יצא (בפיסול כלומר) שם פיסול במשפחות ישראל כך כתב רש"י ז"ל כאן וכבר כתבתי בזה סברות למעלה [בסוף פרק מי שאחזו]:

ולעלם לאפוקי מדבעא מיניה [דף פג:] **רבא מרב נחמן היום אי את אשתי ולמחר את אשתי וכו'**. ואע"ג דפשט ליה כיון דפסקה פסקה אפילו הכי לא נעביד הכי שלא להוציא לעז על הגט כך כתב רש"י ז"ל וכבר כתבתי למעלה [בפרק זה] שהרמב"ם ז"ל חולק בדבר: **והרי"ף** ז"ל כותב בכאן טופס הגט ונוסחי ההלכות בזה מתחלפות שבקצתן כתוב איך אנא פלוני בר פלוני דממתא פלוני וכל שום אחר וחניכה דאית לי ולאבהתי ולאתרי ולאתריהון דאבהתי וכן כתוב בנוסח הגט. שכתב הר"ם במז"ל בפ"ד מהלכות גירושין אלמא ס"ל דצריך למכתב וכל שום בשמא דאבוה כשם שצריך למכתב בשמו [וכן בשם עירו ושם עירה ושם עיר אבותם צריך למכתב וכל שום] לפיכך היה הוא מיהודה ואביו מגליל צריך לכתוב אנא פלוני דמיהודה בר פלוני דמגליל. אבל הרמב"ן ז"ל העיד שראה נוסחא ישנה של הרי"ף מוגהת מכתב ידו אין כתוב בה אלא אנא פלוני בר פלוני וכל שום דאית לי דממתא פלוני צביתי ברעות נפשי וכן בשם שלה וכתב גם כן הרי"ף בנוסח שלו וכדו תרוכית יתיכי ליכי אנת פלונית בת פלוני וכל שום דאית ליכי דממתא פלונית ובודאי שלשון זה מיותר שא"צ לחזר ולכפול אלא הכי כתבו וכדו פטרית ותרוכית יתיכי דיתהוויין וכו' וכן כתוב בנוסח הגט של הר"ם במז"ל [והרי"ף ז"ל לא כתב והרי את מותרת לכל אדם] ואף רש"י ז"ל לא כתבו בנוסח שלו ונראה שהם סומכין דכיון דכתב ביה למהך להתנסבא לא צריך למכתב הרי את מותרת לכל אדם דלא תימא לא משמע אלא נשואין אבל בזנות לא התירה והוה ליה [דף פה.] כחוץ מזנותיך דהוי שיור דליתא דבכלל היתר נשואין אף [היתר] זנות במשמע וראיה לדבר מדתנן בפרק האשה רבה (דף צב.) התירוה לינשא והלכה וקלקלה חייבת שלא התירוה אלא לינשא ומסקינן בגמרא דקלקלה היינו כגון אלמנה לכה"ג אבל זינתה פטורה אלמא אף היתר זנות בכלל היתר נשואין ולפי זה אין כותבין הרי את מותרת לכל אדם אלא לשופרא דגיטא בעלמא ואין זו ראיה לפי שאין הוראות ב"ד למחצה כשהתירוה לינשא אף היתר זנות בכלל אלא שודאי לא התירוה בנשואי איסור ומש"ה אלמנה לכה"ג חייבת אבל מגרש אשתו איכא למיחש לשיורא וכן כתב הרמב"ן ז"ל דצריך לכתוב הרי את מותרת לכל אדם ואם לא כתב קרוב הדבר שאפילו נשאת תצא דסוגיין בעלמא משמע שזהו גופו של גט כדאמרי' [דף כו.] וצריך להניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם ואמרי' בפרקין לקמן בגמ' [דף פח.] כגון שכתב הרי את למטה ומותרת למעלה ואע"ג דכתב הרי את מותרת לכל אדם צריך נמי למכתב למהך להתנסבא דאי לא משמע שתהא פנויה ומותרת לכל ולא שתנשא לאחד ותאסר לכולם:

אתקין רב בגיטי דזביני דעבדי עבדא דנן מוצדק לעבדות. דינו פסוק לעבדות שאין שום ערעור במכירה זו:

ופטיר ועטיר מן חרורי. פי' ומופלג מכל חירות ופטיר כגון (יומא דף נג.) הנפטר מרבו ועטיר כמו עטרא שסר הלקחו רק הבמות לא סרו [מ"ב יב] מתרגמינן לא עטרו:

ומן ערורי מלכא ומלכתא. ומערעור המלך והמלכה שלא חטא להיות מוכתב למלכות ליהרג שאם היה מוכתב למלכות היה מקחו בטל כדאמרי' בב"מ פ' השוכר את האומנין:

ורושם דאינשי. רושם סימן שעושין על העבדים כדאמרי' במס' שבת (דף נח.):

לא אית עליה. מאדם אחר חוץ מזה המוכר:

ומנוקה מכל מום ומכל שחין דנפיק עד צהר. בלשון פרסי שתי שנים ודרך שחין ישן שהולך לו וחוזר עד שנתים לכך מתנה עמו שאם יצא לפניו אותו שחין בתוך שתי שנים שיהא מקחו בטל לפי שכבר היה בו מום זה ולא ראוהו ומאיס למיקם קמיה. והא דאמרי' (בקדושין יא.) סמפון בעבדים ליכא היינו היכא דזבין סתמא דמצי א"ל שחין זה עכשיו נולד שכבר היה נרפא לגמרי אבל הכא כיון דאתני מקחו בטל:

דף מו.

מתני' שלשה גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. מתני' ר"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי מדפליג ר"א בסיפא ואמר אע"פ שאין עליו עדים וכו' ואפ"ה כתב בכתב ידו הולד כשר ולא תצא כדמסקינן בגמרא משום דכתב ידו כמאה עדים דמי:

ומהא שמעינן דכתב ידו בלא חתימה כשר בדיני ממונות וגובה מנכסים בני חורין שלא כדברי מי שכתב שזו ששנינו בסוף בתרא [דף קעה:] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין חתם ידו הוא אבל כתב ידו לא מהני ומהכא משמע דאפילו כתב ידו בלא חתימה מהני בגט דהכא ודאי בלא חתימה עסקינן מדאמרינן בגמ' דדוקא כתב ידו ועד אבל כתב סופר ועד פסול ואילו חתם סופר ועד לרב כשר כדמוכח בגמ' והלכך כתב סופר ודאי היינו כתיבתו ולא חתימתו וכתב ידו נמי דכוותה מהני בגט אלמא שטר מקריא ובדיני ממונות נמי דכוותה ויש לדחות ולומר דגיטין שאני דכיון שהוא צריך לכתוב שמו הא איכא חתם ידו ומהני אפי' למה שכתב בו משמו ואילך כיון שהכל כתיבה אחת אבל כתיבתו בלא חתימתו כלל אפשר דלא מהני ומיהו חתימתו בלא כתיבתו ודאי מהני מדאמרינן בפ' האשה שנתארמלה (דף כא.) דלא ליחתום איניש חתימות ידיה אמגילתא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עלה מאי דבעי ותנן

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלמא חתם ידו בלא כתיבתו מהני ומ"מ נ"ל ממתני' דהא דתנן דכתב ידו גובה מנכסים בני חורין לאו במודה שהוא חייב לו בלחוד אלא אפילו במחייב עצמו דכיון דקיימא לן כרבי יוחנן דאמר בריש פרק הנושא [דף קא:] דחייב אני לך מנה בשטר חייב והכא תנן דאפילו למאן דבעי עדי חתימה כתב ידו מעשה שטר קא עביד מחייב עצמו נמי בכתב ידו מהני וגובה מנכסים בני חורין:

יש עליו עדים ואין בו זמן. זמן תקנתא דרבנן בלחוד היא [דף יז.] משום בת אחותו הילכך הולד כשר:

ואין בו אלא עד אחד. בגמ' פליגי בה איכא מ"ד דאכתב ידו קאי ואפ"ה אשמעינן דלכתחלה לא תנשא ורישא אשמעינן דאפילו אין בו עד אם נשאת הולד כשר ואיכא מ"ד דאכתב סופר קאי ואפ"ה הולד כשר דסופר הוי במקום עד שני:

ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים ואין כתב ידו אלא שנתנו לה בפני עדים כשר. לינשא בו לכתחלה וגובה מנכסים משועבדים מוכח בגמ' דהכי קאמר ואם שטר הוא גובה מנכסים משועבדים דרבי אלעזר סבירא ליה דעדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשטרות:

אלא מפני תיקון העולם. שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער ויאמר לא גרשתיה:

גמ' ותו ליכא. גיטין פסולין לכתחלה והולד כשר:

והא איכא גט ישן. דאמרינן לעיל בגמ' דהזורק [דף עט:] אם נשאת לא תצא:

הכא תצא. לקמן פליגי בה בשמעתין:

התם תנשא לכתחלה. הכי אמרינן בפרק הזורק [שם] באיכא דאמרי:

ומקשינן תו בגמ' והא איכא [דף פא:] גט קרח התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר"מ. כלומר דסבירא ליה דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אבל לרבנן מאי איכא למימר. כלומר אי מתניתין דהכא רבנן היא ניתני נמי הכא גט קרח. ומפרקינן התם תצא. כלומר דהתם נמי קתני תצא מזה ומזה אפי' לרבנן והכא לא תצא ומקשינן הניחא למאן דאמר הכא לא תצא אלא למאן דאמר תצא מאי איכא למימר ופרכינן נמי דכוותה משלום מלכות ומסקינן דלמאן דאמר תצא מוקים מתני' כר"מ והתם הולד ממזר והכא כשר ומסקנא בג' גיטין דמתני' דלא תצא כמו שכתב הרב אלפסי ז"ל בסמוך מיהו בגט קרח משמע דמודו רבנן תצא כדמפרקינן התם תצא והכא לא תצא ואע"ג דפסולא דרבנן הוא משום גזרה בעלמא ומשמע דה"ה לכל הגיטין הפסולין שאע"פ שאין פסולין אלא משום גזרה כגון כתב על עלה של עציץ נקוב שהוא פסול [דף כב.] שמא יקטום וכותב טופסי גיטין נמי דכתב [לה לשמה] וגזר [דף כו.]

רבי אליעזר טופס אטו תורף שאם נשאת תצא וראיה לדבר עוד מדאמרינן בפרק הזורק (דף עט:) גבי גט ישן ללישנא קמא ואם נשאת לא תצא אלמא דבשאר פסולי דעלמא אם נשאת תצא שאילו בא ללמד שלא תנשא לכתחילה ולאפוקי מלישנא בתרא הוה ליה למימר לא תינשא ואע"ג דקי"ל כלישנא בתרא דאמר אם נתגרשה תנשא לכתחלה ואפילו ללישנא קמא אם נשאת מיהא לא תצא שאני התם דקתני וב"ה אוסרין ולא קתני פוסלין אבל כל האומר בהן פסול אם נשאת תצא ומיהו דוקא בשלא היו להם בנים אבל היו להם בנים לא תצא וראיה לדבר מדאמרינן בשמעתין הניחא למאן דאמר הכא לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר [ומשני במקושר לא קמיירי] ומאן שמעת ליה דאמר תצא רב ואיהו גופיה אמר דאם יש לה בנים לא תצא ואם איתא דבשאר גיטין פסולין לעולם תצא מאי קושיא לימא התם יש לה בנים נמי תצא הכא יש לה בנים לא תצא אלא שמע מינה דכל שהולד כשר אם יש לה בנים לא תצא שלא להוציא לעז על בניה אבל בשאין לה בנים אפילו נשאת תצא בר מהני דמתני' דמסקינן לא תצא ומה שהקלו בשלשה גיטין הללו יותר מבשאר גיטין פסולין דלר' מאיר בהנהו הולד ממזר והכא הולד כשר ולרבנן בהנהו תצא והכא לא תצא היינו טעמא משום דדבר הנוהג בגיטין ולא בשטרות החמירו יותר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדי שלא יבואו להשוות גיטין לשטרות ומש"ה כתב לשם מלכות אחרת שאינו נוהג אלא בגיטין לפי שלא היו מקפידין בשטרות וכמו שכתבתי למעלה וכן כל הדברים שנתקנו בגיטין בלבד ס"ל לר"מ שכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בהם הולד ממזר ולרבנן תצא אבל בדברים שלא נתקנו בלבד אלא גיטין ושטרות שוין בהם כך מדתן נוהגת דמידי דלית לן למעבד בשאר שטרות כגון היה במזרח וכתב במערב דאפילו בשאר שטרות אית להו למכתב דוכתא דקיימי ביה דאי לא מיחזי כשקרא בגיטין לר"מ הולד ממזר ולרבנן תצא אבל כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן כיון דבשאר שטרות רשאי לעשות כן לכתחלה בגיטין נמי כשר וליכא למיחש באין בו זמן לשלום מלכות שאין מקפידין אלא כשמונין למלכות אחרת אבל כשאין כותבין בו זמן כלל אין קפידא בדבר ומש"ה כשרין אלא דכיון דבשאר שטרות לאו שטרי מעלייתא נינהו למגבי ממשעבדי החמירו בגיטין לפסלה לכתחלה אבל לא שיהא הולד ממזר בהם לר"מ ולא להוציאה מתחת בעלה לרבנן אבל שאר גיטין פסולין משמע דאפילו לרבנן תצא וכדכתיבנא ואע"ג דאשכחן בריש פ"ק [דף ה.] לרבא דלאחר שלמדו פסול גזרו שמא יחזור דבר לקלקולו ואפ"ה אם נשאת לא תצא התם הא פרישו טעמא משום דהשתא בעל לא מערער אנן ניקום ונערער זהו דעת הרמב"ן ז"ל. אבל רבינו האיי גאון ז"ל כתב בתשובה בענין היה

סופר במזרח וכתב במערב שאם נשאת לא תצא ונראה שדעתו ז"ל דכי אמרי' התם תצא הכא לא תצא ה"מ מקמי דמוקמי מתני' כר"מ אבל בתר דאוקימנא לה כר' מאיר לא צריכינן למימר התם תצא אלא בכולהו גיטין דפסולי מדרבנן אמרינן לרבנן לא תצא דומיא דהני דמתני' דאע"ג דלא תנן בהו אלא הולד כשר קי"ל דלא תצא דאלמא ליכא למימר תצא כל היכא דהולד כשר אלא שאין פשט הדברים מראה כן דמשמע דמ"ד הכא תצא על כרחיך מוקי לה למתני' כר' מאיר דאי כרבנן הא איכא גט קרח ושלום מלכות ומש"ה אמר דאפילו לרבנן הכא תצא משום דהרי אלו דמתני' למעוטי הנהו אחריני שהולד בהם ממזר לר"מ וכיון דהרי אלו מתוקם שפיר אמרי' דאפי' לרבנן תצא ומ"ד לא תצא מוקי מתני' כרבנן ולדידיה על כרחין הרי אלו למעוטי אינך דאמרינן בהו תצא דלא מתוקם לדידיה מעוטי דהרי אלו אלא בהאי גוונא וכיון דקי"ל כמ"ד דלא תצא ממילא בשארא תצא. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות גירושין כדברי הגאון ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל שלא הביא בהלכותיו הא דאמרינן התם תצא הכא לא תצא אע"פ שנמצא לו בתשובה כלשון הזה והנך פסולי דקתני בהו פסול כגון ההיא דריש פרקא קמא אם נשאת תצא והולד ספק ממזר ואסור בממזרת ואסור בבת ישראל וליכא גט פסול והולד כשר בר מהלין דמנינן גבי גיטין פסולין ומקשינן ותו ליכא והא איכא גט ישן התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ש"מ דליכא גט פסול והולד כשר אלא הני דמנינן וש"מ תו דכל הני פסולי אם נשאת תצא בר מהני לאו למימרא דהנך דקתני בהו פסול כולהו ממזרין נינהו אלא דלא הוו כשרים ואיכא מינייהו ממזרים ואיכא מינייהו ספק ממזרים [עכ"ד]. וכבר כתב הרמב"ן ז"ל שאין דברי תשובה זו מכוונים ושמא סופרים שיבשוה ולא א"ר כן אלא כגון אותו שבפ"ק שיש לחוש לזייף ולא נתקיים אבל שאר הפסולין משום גזרת חכמים דמי להני דשלום מלכות וחבריו והרי אמרו הולד כשר וכן כל כיוצא בהא דהא תלמודא כל שהזכירו חכמים בפסולי גיטין של דבריהם בכולן הכשירו הולד ובקלין שבהם לא תצא ושמא רבינו ז"ל סובר דדוקא הקשו ותרצו שלום מלכות וחבריו מפני שפירש רב בכל אותה משנה אבל חכמים אומרים הולד כשר אבל בשאר מקומות שלא נתפרש לא תצא אעפ"כ אינו מכוון מן הטעם שאמרתי שהרי מ"מ כל הנזכרים בתלמוד הולד כשר והיאך נניח מפורשים ונלמוד מן הסתומים ואדרבה רב בההיא משנה פריש משום דידע דכל פסולי גיטין לחכמים ולד כשר והתם לא איתמר מניינא למעוטי כלום כי הכא ע"כ:

דף מו:

וגט מוקדם דקי"ל דפסול איכא מ"ד דאם נשאת לא תצא כגט שאין בו זמן משום דכל מאי דאיכא למיחש (התם) [בגט מוקדם משום בת אחותו איכא למיחש נמי] בגט שאין בו זמן ואפ"ה אמרינן ביה דאם נשאת לא תצא ובגט מוקדם נמי דכוותה ומיהו דוקא לדעת רש"י ז"ל שאומר דבכל גט אמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך וכמו שכתבתי למעלה בפ' המביא בתרא [סי' תכ"ב] אבל לדברי מי שאומר דדוקא בגט שנפל הוא דאמרינן הכי משום דאיתרע ליה אבל כשלא נפל אינה צריכה להביא ראיה אימת מטא גיטה לידה גט מוקדם פסול דהא אתיא למטרף לקוחות שלקחו פירות שלא כדין ואפילו לדברי רש"י ז"ל יש להחמיר ולומר דכיון דמוקדם בשאר שטרות פסול בגט נמי פסול ואפילו נשאת תצא כל שאין לה בנים:

אמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא אירישא. דליכא שום עד:

אלא אמציעתא יש עליו עדים ואין בו זמן הרי יש עליו עדים. ומה לי כתב ידו ומה לי כתב סופר:

אלא אסיפא וכו' א"ר דוקא כתב ידו ועד. הוא דאמרי' הולד כשר וכי תימא הא מרישא שמעי' לה דאפילו בלא שום עד הולד כשר אי לאו סיפא הוה אמינא דהיכא דאיכא עד אחד עם כתב ידו תינשא לכתחלה וכמו שכתבתי במשנתינו:

וכי קתני כתב סופר ועד כשר. מתני' היא לקמן [דף פז:]:

אבל כתב סופר לא מהני ולא מידי. אפילו בספרא דמובהק והכי מוכח בגמרא:

יש לה בנים. מן השני קודם שנודע לנו שבגט זה נשאת:

לא תצא. שלא תוציא לעז ממזרות על בניה הילכך גבי גט ישן תינשא לכתחלה כדאמרינן לעיל דלמאן דאמר לא תצא התם תינשא לכתחלה והכא דיעבד:

אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אליעזר בגיטין נוסחי ההלכות בכאן מתחלפות שברובן כתב במסקנא והלכתא כר"א בגיטין ונמצאת הגהה במקצתן והלכה כר"א אף בשטרות מדגרסינן [פרק זה בורר] (דף כח:) ההיא מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי סבר רב יוסף לאכשורה א"ל אביי מאי דעתיך דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ממאי דכר' יוסי דמתני' דמכשר בגיסו דילמא ר' יוסי דברייתא דפוסל בגיסו א"ל זיל נקנייה ניהלך בעדי מסירה אמר ליה אביי כמאן כר"א דאמר עדי מסירה כרתי והאמר ר' אבא מודה ר"א במזוייף מתוכו שהוא פסול אלמא שטרות נמי מקנו קנו בלא חתימה וכן הלכה ע"כ והרמב"ן ז"ל העיד שמצא נוסחא ישנה ומוגהת בכתיבת ידי המחבר ז"ל וכך היה כתוב בה תחלה והלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות וחזר ומחק ולא

בשטרות והניח הדבר בסתם כר"א בגיטין וזהו עיקר נוסח ההלכות ע"כ ומשמע שאין עדי מסירה כורתין בשטרות משום דכתוב בהו וכתוב בספר וחתום בירמיה [לב] בספר המקנה ובודאי דעובדא דההיא מתנתא לא מכרע משום דסבר רב יוסף התם דהלכה כרבי יוסי דמתני' דמכשר [בגיסו] אע"ג דמספק עליה אביי דילמא כר' יוסי דברייתא מש"ה א"ל לדידך דמספקת כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בספקא דידך הילכך לא סגי למגמר מיניה למידחי ספיקא דאשלי רברבי טובא כדאיתא בגמ' דאיתמר הכא בדוכתא בהדיא הלכתא כר"א בגיטין דמשמע בגיטין ולא בשטרות והרי"ף ז"ל כתב בפרק קמא דמכות היכא דליכא בשטרא אלא תרי וחד מינייהו קרוב או פסול א"נ תרי קרובין להדדי אפילו מסריה ניהליה באפי סהדי אחריני דכשרי לא מהני מידי דהוה ליה מזוייף מתוכו כדגרסי' בפרק [שלישי דסנהדרין] (דף כח:) בענין ההיא מתנתא דהוי חתימי עלה תרי גיסי וכו' ופשט דבריו (מר"א) [מראה] דאי ליכא סהדי בשטרא כלל כשר בעידי מסירה דהלכה כר"א אף בשטרות אבל הרמב"ן ז"ל כתב שלא ללמד על עצמה כתבה אלא ללמד על דין מזוייף מתוכו דגיטין ואין דבריו מראין כן לפיכך נ"ל שזה נכתב על דעת מי שאומר שהלכה כר"א אף בשטרות וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"א מהלכות מלוה ולוה ויש מוכיחין כן מגרסינן בסוף פרק גט פשוט [דף קעו.] גבי הא דתנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו בעא מיניה רבה בר [יונתן] [נתן] מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מאי א"ל אע"פ שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מתיב רמי בר חמא ג' גיטין פסולין וכו' ר"א אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים [משועבדים] ומפרקינן שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה. כך היא עיקר הגירסא. ופירושה דקא מקשינן עלה דרבי יוחנן מגובה מנכסים משועבדים דר"א דאלמא כל היכא דאיכא סהדי דידעי בשטרא גובה מנכסים משועבדים ואע"ג דלא חתימי אמלוה וה"נ הא ידעי ביה בי דינא ומפרקינן שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה כלומר דהתם במתני' שכיון שכתב לו הריני חייב לך מנה שלויתי ממך והעמיד עליו עדים ומסרו בפניהם כדי שיהו עדים שלוה ממנו שעבד נפשיה למלוה בשטר ועדים ומשעת כתיבה ומסירה לכך נתכוין אבל הוחזק כתב ידו בב"ד לא העיד הב"ד על עצמו שלוה שלא על מנה שבשטר הן מעידין אלא על חתם ידו הן מעידין. ומ"מ משמע דקי"ל כר"א אף בשטרות מדפריך מינה והרמב"ן ז"ל דוחה ואומר דלאו משום דהלכה כר"א פרכינן מינה אלא על דרך ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דליכא שטר בחתימה אבל היכא דאיכא שטר בחתימה אפילו לרבנן גובה דהא איכא קלא וזה דוחק. ויותר נ"ל לומר דהתם אין ה"נ דהוה מצי לדחוייה דר' יוחנן לית ליה

דר"א בשטרות אלא דכיון דלא שמעינן ליה לר' יוחנן הכי דחי ליה בקושטא דאפילו ת"ל דר' יוחנן כר"א ס"ל לא דאמו דשאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה אבל זו קשה מן הראשונות דגרסי' בפ' מי שהיה נשוי (דף צד.) שני שטרות היוצאין ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שודא דדייני ואוקימנא רב כר"מ דאמר עידי חתימה כרתי והילכך שניהם זכו כאחת כיון דלא כתבו שעות ושמואל כר"א דאמר עידי מסירה כרתי הלכך זה שנמסר לו בתחלה קנה ומדלא ידעינן הי ניהו עבדינן שודא דדייני והתם קי"ל כשמואל דר"נ הכי ס"ל ועבד עובדא התם כוותיה וקי"ל (בכתובות דף יג.) הלכתא כרב נחמן בדיני דאלמא הלכתא כר"א אף בשטרות תי' הרמב"ן ז"ל שכשאמרו שם דלר"מ חולקין וליכא שודא דדייני אלא לר"א היינו למאן דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו ושמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא (דף יג.) הילכך כיון דעדיו בחתומיו זכין לו והרי שתיהן כאילו נחתמו בשעה אחת אפילו מסר וחזר ומסר שניהן קונין משעת חתימה שיהא לשניהם כאחד הלכך אין אדם יכול ליפות כחו של זה מכחו של זה ומאי שודא איכא למימר אבל אנן כיון דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפילו לר"מ איכא למעבד שודא שהרי בשעה שכתב להם לא קנו כלום אלא משעה שמסר להם הוא שקונין הילכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה וזו עצה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ואפי' נפסוק כר"א בשטרות שהרי על כרחנו אפי' לר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומסר לו בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתבו לו שעות ואפילו כתב שבוע או שנה וכיון שהוא קונה מיד היאך איפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה שני כלום ואפילו קדמה כתיבת שטרו לשל ראשון והלא כתיבה אינו זוכה לו כלל ומסירה זוכה לזה בשעתה אלא ודאי זה שמסר לו קנה והילכך אפילו לר"מ איכא למעבד שודא וכדפרישית הרי טרחנו לקיים הלכה כר"א בגיטין אבל לא בשטרות לפי שהיא סברא המתחוורת בשמועה זו עכ"ל בספר הזכות. ומה שכתב ז"ל דאותה שטה שבפרק מי שהיה נשוי לא נאמרה אלא לדברי האומר עדיו בחתומיו זכין לו דשמעינן ליה לשמואל דאמר הכי בפ"ק דמציעא תמהני דלא חזינא ליה לשמואל דאמר הכי דנהי דאמרי' התם בסוגיין דמצא שטרי חוב [דף יג.] ולשמואל דאמר לא חיישינן לפרעון מאי איכא למימר הא ניחא אי סבר לה כרב אסי דאמר בשטרי הקנאה מוקי לה למתני' בשטרי דלאו הקנאה אלא אי ס"ל כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו אמאי לא יחזיר שמואל מוקי ליה למתני' בשאין חייב מודה אי הכי כי אין בהם אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבה גבי שמואל לטעמיה דאמר

אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין זו היא הסוגיא האמורה שם ונהי דהך סוגיא נטיא דשמואל מצי סבר דעדיו בחתומיו זכין לו אבל לא מוכחא דסבר הכי אלא לעולם מצי סבר דלא קני עד דמטי שטרא לידיה ומיהו להכי אוקמא בשאין חייב מודה ולא אוקמא בשחייב מודה ובשטרי דלאו אקנייתא משום דבעיא לאוקומא בכולהו שטרי ואפי' למאן דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו [ואדרבה התם מוכח דלית ליה לשמואל עדיו בחתומיו זכין לו דהא אמר שמואל התם המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים אי משום כתב ללוות ולא לוה הא שעבד נפשיה ואי אית ליה לשמואל עדיו בחתומיו זכין לו אפי' שטר דלאו הקנאה נמי יחזיר אלא ודאי ס"ל לשמואל דבעיא דמטי שטרא לידיה ואי איתא] דשמואל מצי אמר שודא אפי' לר"מ למה לן לאוקמה כר"א וכ"ת כיון דחזינן מ"מ דשמואל כר"א ס"ל כדאמרי' בסוגיין דגמ' הכא והתם (בכתובות דף צד:) אמר רב הלכה כר"א בגיטין כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי אף בשטרות למה לן למטרח ולמימר שודא בדר"מ למאן דבעי דלמטי שטרא לידיה הא לשמואל על כרחיה אית ליה למעבד שודא אפילו ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו כיון דאיהו ודאי כר"א ס"ל דהא אמר הכי בהדיא זו אינה תורה דאם איתא דלר"מ שייכא שודא למאן דבעי דלמטי שטרא לידיה טפי הוה עדיף לן לאוקמיה דשמואל [אפי'] כר"מ ונפקא מינה דאפי' ידעי ודאי שלא היו שם עדי מסירה כגון שלא היה אדם עמהם או שלא היו שם אלא קרובים עבדינן שודא לשמואל ואליבא דהלכתא משום דקי"ל דבעי דלמטי שטרא לידיה (ומיהו ליתא) דהא אפילו מאן דס"ל דעדי מסירה כרתי מודה דבעדי חתימה סגי [וכמו שנכתוב לפנינו בס"ד אלא ודאי משמע דלר"מ ליכא למימר שודא כלל דאע"ג דקי"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה מה בכך והא כי מטי שטרא לידיה אין המסירה מקנה אלא עידי חתימה הם שמקנין] וכיון שאין כותבין שעות הרי הן מקנין בסוף היום לשניהם כאחד כיון דכבר מטא שטרא ליד כל א' מהם וליכא למימר זה שנמסר בתחלה קנה שאין המסירה מקנה אלא כל שהגיע שטר לידם עדי חתימה מקנין להם בסוף היום ואין לחוש ולומר דשמא לא נמסר אלא למחר דהא לא חיישינן להכי אלא היכא דנפל דאיתרע ליה כדאיתא פ"ק דמציעא [שם]. ומה שכתב ז"ל שזו עצה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה שהרי על כרחנו אפי' לדברי ר"מ הכותב שטר מתנה לחבירו ביום פלוני ומסר לו בו ביום קנה מיד לשעתו ואינו יכול לחזור בו כל אותו היום אע"פ שלא כתב שעות וכיון שהוא קונה מיד היאך איפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבית שקנה לשני כלום אלו דבריו ז"ל ואין הנדון דומה לראיה דאנן ודאי מודינן שהכותב שטר מתנה לחבירו

ומסרו לו אע"פ שלא כתב שעות אינו יכול לחזור בו ולא בשמסרו בלבד אלא אפילו בין כתיבה למסירה אין חזרתו כלום שכיון שאין עדי חתימה מקנין אלא בשעת מסירה נמצא שההקנאה נעשית לאחר חזרתו בשעה שמסר ואעפ"כ אם הקנה לאחר באותו היום אע"פ שכבר מסר לראשון יד שניהם שוה שכיון שאין כותבין שעות ועדי חתימה המקנין הרי הוא כמשייר בקניינו שלא יקנה אלא בקנין [ברי] ומי שאינו יכול לברר אם קנה מתחלת היום או מסוף היום שדינן אותו לסוף היום ונמצא זכות חבירו שוה לו הילכך לר"מ לא משכחת לה שודא כלל אבל לענין חזרה אין בכך כלום דמה נפשך בין שחזר בו קודם שהקנה בין שחזר בו לאחר שהקנה אין ממש בחזרתו הילכך אם אנו דנין הקנאתו לתחלת היום אין בידו לחזור ואי בסוף היום הרי הקנה לו אחר שחזר וכיון שהעלינו דלא משכחת לה שודא לר"מ הרי אותה שמועה שבפרק מי שהיה נשוי תשובה גמורה למי שפוסק דלא כר"א בשטרות אבל יש לי דעת אחרת בזה ואכתבנו בסמוך בס"ד:

דף מז:

ומהא נמי שמעינן וכו' דהא רב הוא דאמר אם נשאת בעד אחד וכו'. הראב"ד ז"ל דוחה ראיה זאת ואומר דמהא ליכא למשמע מידי לר"א משום דמילתיה דרב דאמר דכתב ידו שנינו אליבא דת"ק מיירי ולעולם אפילו איכא כמה עדי מסירה כי ליכא שני עדי חתימה פסול מיהו רב גופיה לא סבר לה הכי אלא כר"א ס"ל דהא קא פסיק כותיה בגיטין הילכך אי איכא עדי מסירה אפי' ליכא עדי חתימה כלל כשר וכ"ש כי איכא עד אחד ואיכא עדי מסירה דכשר והרמב"ן ז"ל השיב דאי רב לת"ק קאמר ולדידיה לא ס"ל הוו דייקי עליה בגמ' ומי אמר רב הכי והא אמר רב הלכה כר"א בגיטין והוו מפרקי' דלת"ק קאמר וליה לא ס"ל ועוד דמשמע דרב מודה דשלשה גיטין פסולין שאם נשאת הולד כשר דהא אמרי' עלה זמנין אמר רב תצא וזמנין אמר רב לא תצא:

והיינו דקתני שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם וכו'. ואי ס"ד לא סגיא ליה בעדי החתימה אלא עד דאיכא עדי מסירה מאי תיקון העולם איכא. הוי יודע שרבינו אפרים תלמידו ז"ל חולק עליו ואומר דמדאמרי' בכל דוכתא דר"א סבר עדי מסירה כרתי ולא אמרינן בשום דוכתא אף עדי מסירה משמע דדוקא עדי מסירה קאמר והא דתנן שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם היינו טעמא [משום] דכל היכא דאיכא עדי חתימה מסתמא אמרינן דבעדי מסירה אתא לידה אבל כשאין שם עדי חתימה חיישינן דילמא איהי זייפתיה וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל. ולא נהירא

שעל מי נסמוך בחזקה זו אם על העדים החתומין בו והלא הם כותבין [גט לאיש ואע"פ שאין אשתו עמו ואפילו במדינת הים כותבין] ונותנין לו ועל הבעל גם כן אין לסמוך דאטו כל המגרש בבי דינא מגרש וכי כל עמי הארץ יודעין שהלכה כרבי אלעזר בגיטין ומוסר בעדי מסירה שלא כדרך שטרות שהם נמסרות בינן לבין עצמן. ועוד אי איתא דכל שיש עדי חתימה אנו סומכין שבעדי מסירה נמסר מאי האי דמפרקינן בריש מכילתין כי בעי מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה וחתימה לשמה ומסקינן [דף ד.] לעולם רבי אלעזר היא וכי לא בעי ר"א חתימה לשמה היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים בעי דאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול שכיון שאין הכשרו אלא מחמת עדי מסירה מאי מזוייף מתוכו איכא בשלמא אי סגי ליה לרבי אלעזר בעדי חתימה שפיר שכיון שהם הכורתים בעינן שיחתמו לשמה אבל אם אין הכשרו אלא משום חזקה שבעדי מסירה נמסר כי לא חתמו לשמה מאי מזוייף מתוכו איכא ומתני' גופיה נמי מוכחא דרבי אלעזר סגי ליה בעדי חתימה דהא לא פליג בג' גיטין פסולין שאם נשאת הולד כשר אלא דמיקל טפי ואמר שאם נתנו לה בפני עדים כשר והא ת"ק בלא עדי מסירה איירי וקא פליג עלה רבי אלעזר לקולא [מדקתני אע"פ שאין עליו] ולא קתני רבי אלעזר אומר אם נתנו לה בפני עדים כשר ואם לאו פסול והולד ממזר אלמא משמע דרבי אלעזר נמי בעדי חתימה סגי ליה ועוד דאם איתא דרבי אלעזר לא מכשר אלא בעדי מסירה היכי פסקינן כוותיה בגיטין אבל לא בשטרות דכיון דעדי חתימה פסולין בגיטין היאך נכשירם בשטרות בשלמא אי אמרינן דלר' אלעזר נמי מהני עדי חתימה משום הכי אמרינן דבשטרות דקיימא לראיה אין קונין עדי מסירה אלא עדי חתימה אבל אי עדי חתימה פסולין בגיטין למה יהו כשרין בשטרות ועוד ראיה מדתניא לקמן בסמוך [דף פו:] היה כתוב טופס לכל אחד ואחד והעדים למטה את שהעדים נקרין עמו כשר. כלומר ואידך פסול ותנן נמי [דף פז:] כתבו עדים בראש הדף או מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול ותנן נמי [שם] הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ומשמע ודאי דכל הני לרבי אלעזר אם נתנן בעדי מסירה כשרין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין שכיון שפסולן ניכר ליכא למיחש למזוייף מתוכו כדמודה רבי אלעזר בכתב ידו ואין עליו עדים או שאין בו אלא עד אחד שאם נתנו בפני עדים כשרים דהא ליכא למיחש למזוייף מתוכו ואם איתא דלרבי אלעזר לא סגי ליה בעדי חתימה קמו להו כל הני סתמי דלא כר"א דאי בעדי מסירה לדידיה כולו כשרין ואי בלא עדי מסירה מאי איריא כתבו עדים בראש הדף והקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה אפילו חתמו כדרכם לרבי אלעזר פסול ואי כל הני סתמי דלא כרבי

אלעזר הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם ואין הלכה כסתם (ב"ק קב.) וכי איכפול כל הני אמוראי בגמ' למדחיה לסתם מתני' ולא עוד אלא דמתמהינן בגמ' [דף פו:] עליה דרבי יוחנן דקאמר אפילו ריח הגט אין בו לימא ר' יוחנן לית ליה דר' אלעזר [ומפרקינן ה"ק לרבנן אפילו ריח הגט אין בו ואי סתם מתני' דלא כרבי אלעזר מאי מתמהינן דאי רבי יוחנן לית ליה דרבי אלעזר] דהא איהו הוא דאמר [לעיל דף פא:] הלכה כסתם מתני' אלא ודאי מכל הני משמע דלרבי אלעזר נמי סגי בעדי חתימה אלא שהר"ז הלוי ז"ל הקשה מסוגיא דפרק מי שהיה נשוי (דף צד.) בשני שטרות היוצאין ביום אחד דרב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני ואמרינן התם דרב דאמר כר"מ ושמואל דאמר כר"א. כלומר דלר"מ דאמר עדי חתימה כרתי שניהם בבת אחת נכתבו דהא לא כתבינן שעות ולר"א דאמר עדי מסירה כרתי נמסר לאחד קודם לחבירו ואי דמר לא דמר ומש"ה עבדינן שודא ואם איתא דלר"א נמי עדי חתימה כרתי הוה לן למימר לדידיה נמי יחלוקו כדאמרינן לר"מ והרמב"ן ז"ל תירץ דאע"ג דר"א מודה דעדי חתימה כרתי מ"מ כיון שאין כותבין שעות אין קונין אלא מסוף היום וזה שמסר לו בתחלה קנה משעת מסירה דמסירה קונה לשעות ומש"ה איכא למימר שודא וכי תימא כיון דלא צריך לעדי מסירה במקום שיש עדי חתימה דלמא בלא עדי מסירה מסר י"ל לענין דיני ממונות מסירת בעל דין כמאה עדים דמי ועוד דהיינו שודא דאמרי' הכי הוה לפי שרצה לזכות את הראשון ואת השני הטעה אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי ר"א [מסירה בעדים] מיהא בעי ומסירה בינו לבינו בלא עדים לא מהניא שאם היה קונה בממון למה לא תכרות בגיטין וכי תימא אין הכי נמי אלא דאיכא למיחש דילמא איהי זייפתיה א"כ היכי קאמרינן בריש מכילתין [דף ד.] דנהי דלא בעי רבי אלעזר חתימה לשמה מודה במזוייף מתוכו שהוא פסול. כלומר משום דאיכא למיחש דילמא יהיב לה ניהלה בלא עדי מסירה וכי יהיב לה הכי מאי הוי דילמא שמסירתו כורתת דכל שנתקיים בחותמיו ליכא למיחש דאיהי זייפתיה ואנן סהדי דאיהו יהביה ניהלה כיון שהגט יוצא מתחת ידה כשם שאנו מכשירים אותו בלא עדי מסירה כשנחתם לשמה ויוצא מתחת ידה אלא ודאי [מסירה] לרבי אלעזר בלא עדים לא מהניא מידי. ומה שכתב ועוד דהיינו שודא דאמרינן הכי הוה לפי שרצה לזכות את הראשון ואת השני הטעה. אינו מחוור כלל שכיון שאנו יודעין בודאי שמחמת עדי חתימה שניהם זכו בשוה היאך נניח את הודאי ונתפוס את הספק לומר שמא אחר כך מסר בעדים כדי לומר שודא והא אפילו (אינו) ודאי הכי הוה [איכא] (ליה) למימר דחלוקה עדיפא דהא איפליגו בהא מילתא תנאי בסוף פ"ק דגיטין [דף יד:] אי חלוקה עדיפא או שודא עדיפא וג"כ באותה שמועה שבפרק מי שהיה נשוי וכ"ש דכיון דקים

לן דבחתימה זכות [שניהם] שוה לית לן למימר מנפשין דילמא בעדים מסר כדי לומר שודא שאין ספק מוציא מידי ודאי אבל מה שנראה לי בזה דרבי אלעזר ס"ל דעדי מסירה בלחוד כרתי ועדי חתימה לא כרתי והיינו דאמרינן בכל דוכתא דר"א ס"ל דעדי מסירה כרתי ולא אמרינן אף עדי מסירה ומיהו מאי דמודה ר"א דעדי חתימה מהני היינו משום דס"ל שהמסירה כורתת כל שיש בשעתה עדים (בדבר) בין שהם מעידים על המסירה עצמה או על גוף הדבר. ומעתה מה שמודה ר"א דגט החתום בעדים כורת אע"פ שלא נתן בעדי מסירה כמו שמוכיחות כל אותן ראיות שכתבתי למעלה לאו משום דס"ל דעדי חתימה כרתי אלא שהמסירה כורתת מכיון שיש עדים על עיקר הדבר דהוו להו עדי חתימה כעדי מסירה שהרי הגט יוצא מתחת ידה בעדים הללו ובידוע שהבעל מסרה לה ונמצאו כאילו הן עצמן מעידים על המסירה וכי פסקינן הלכה כרבי אלעזר בגיטין ומשמע אבל לא בשטרות לא באנו לומר דעדי חתימה קונים בשטרות דלא היא דבין בשטרות בין בגיטין אין כורתין [בלא מסירה] דהא כי נמי קאמרינן דהא דאמר ר"א [דאף] בשטרות לא בעינן שיהו חותמיו (על השטר) ליתא משום דבשטרות בעינן שטר קנייה חתום בעדים כדי שיהא ראוי לעמוד ימים רבים וכי הוי כה"ג המסירה היא כורתת משום שעדים החתומים על השטר הוו כעדי מסירה ומעתה כל הסוגיות מתחוורות ואפילו למי שפסק שאין הלכה כרבי אלעזר בשטרות וההיא דפרק מי שהיה נשוי [דף צד:] לא קשיא מידי ושפיר עבדינן שודא לר"א אע"פ שהוא מודה בעדי חתימה כיון שאינן כורתין מצד חתימתן שלא כתבו בה שעות אלא מסירה היא שקונה ואפילו מסר בלא עדים אותו שמסר לו בתחלה קנה משום דעדים החתומין על השטר מהנו כעדי מסירה ומסירה זו קונה היא לשעות כשם שהיא קונה לשעות בעדים על פה שהעדים החתומין על השטר לא מטעם חתימתן הם מקנין אבל ר"מ ס"ל דמטעם חתימתן הם מקנין שהרי אילו ראו המסירה ולא חתמו על השטר אינן מקנין וכיון שבחתימתן מקנין בשאין בה שעות על כרחנו יד שניהם שוה בו אפילו אליבא דהלכתא דבעי דלמטי שטרא לידיה וכמה שכתבתי למעלה ומן הטעם הזה שכתבתי אתי שפיר מאי דקי"ל [שם] בב' שטרות היוצאין ביום א' דעבדינן בהא שודא אפילו נפסוק [דלא] כרבי אלעזר בשטרות משום דכי אמרינן אבל לא בשטרות היינו דבעינן קנייה ראויה לעמוד ימים רבים ומש"ה בעינן שיחתמו על השטר וכשהם חותמין מטעם עדי מסירה הם מקנין ולא מטעם עדי חתימה כי היכי דס"ל לרבי אלעזר גופיה. וכי אמרינן אבל לא בשטרות [דבעינן קנייה הראוייה לעמוד ימים רבים ומש"ה בעינן שיחתמו עליו] לא באנו לומר דבשטרות לא מהני אלא משום עדי חתימה דאמאי נימא הכי כלום חלקנו בין שטרות לגיטין אלא משום דבעינן

בשטרות ראוי לעמוד ימים רבים [וכיון שהם חתומים בשטר הרי ראוי לעמוד ימים רבים] ובכך מתיישבות השמועות כולן ואין דבר שמתקשה עליה לפי דרך זה אלא מאי דאמרינן בההיא שמעתא בפרק מי שהיה נשוי [שם] דכ"ע כר' אלעזר והכא בהא קא מיפלגי רב סבר חלוקה עדיפא ושמואל סבר שודא עדיפא ומי מצית מוקמת לה לרב כר' אלעזר והא אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"א בגיטין כי אמריתא קמיה דשמואל אמר לי אף בשטרות מכלל דרב סבר בשטרות לא אלא מחוורתא רב כרבי מאיר ושמואל כרבי אלעזר ואילו למה שכתבתי למה לן לאסוקי דרב כר' מאיר נימא דרב לטעמיה אזיל דאמר דהלכה כרבי אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות ומיהו בשטרות מתורת עדי מסירה הוא דמהני אלא חלוקה עדיפא ואעפ"כ יש לי לומר דלא בעינן למימר הכי דמדקא מהדר שמואל ואמר אף בשטרות מכלל דרב סבר דבשטרות כלל כלל לא דאם איתא דרב גופיה סבר דאף בשטרות מקנין עדי חתימה מטעם עדי מסירה לא ה"ל לשמואל לאהדורי אף בשטרות דהא רב גופיה מודה דכשחתמו עדים בשטרות משום עדי מסירה הם מקנין ואע"ג דלא נפקא מינה מידי אי ס"ל דחלוקה עדיפא מכל מקום אי בשיטתיה דר' אלעזר אזיל דאמר עדי מסירה כרתי הו"ל לשמואל למימר הלכה כרבי אלעזר בין בגיטין בין בשטרות מדלא אמר הכי מכלל דרב סבר דבשטרות עדי חתימה כרתי בהו ולא עדי מסירה. ומיהו אע"ג דרב ס"ל הכי אנן בפסקנו לאו אדרב סמכינן דהא קי"ל לגביה כשמואל בדיני אלא אכולהו אמוראי דאכפול ואמרו דהלכה כרבי אלעזר בגיטין וכיון דלא מפרשינן אבל לא בשטרות איכא למימר דבשטרות בעי שיחתמו על השטר מטעם עדי מסירה הם כורתים על הדרך שכתבתי ואף דברי הרי"ף ז"ל מטין כך שכתב והלכתא כר' אלעזר בגיטין ומחק אבל לא בשטרות כמו שמעיד הרמב"ן ז"ל וכן לא הזכיר כלל שיהו עדי חתימה כורתין אלא דבעדי חתימה סגי וכתב ג"כ דלכתחלה בעינן עדי מסירה שהם העיקר ועולה יפה ע"פ מה שכתבתי לפי שאין עדי חתימה מועילין אלא משום דהוה כאילו נמסר בפניהם:

דף מח.

מתני' שנים ששלחו שני גיטין שוין. בשמותיהן:

נותן שניהם לזו ושניהם לזו. וממה נפשך כל אחת מגורשת. ובגמרא בעינן לאוקמה כר"מ ודלא כרבי אלעזר. וכתבו בתוספות דאי מתניתין רבי מאיר שוין לאו דוקא דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי בעינן שיהא הגט מוכיח מתוכו מי המגרש ומי המתגרשת. ודייקינן לה מדאמרינן בגמרא בפרק כל הגט (דף כד:) אמר ליה אביי אלא מעתה רישא

דקתני כתב לגרש את אשתו מצאו אחר ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו שני הוא דלא מצי מגרש ביה הא ראשון מצי מגרש ביה והא אמרת ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב אלא מאי אית לך למימר בעדי מסירה ורבי אלעזר היא והם הקשו ולוקמה כרבי מאיר במגרש בעדי חתימה וכגון דאיכא סהדי שמכירין שזו היא אשתו ושבעלה נתנו לה ומדלא מוקי לה הכי למדו דלרבי מאיר דסבירא ליה דעדי חתימה כרתי בעינן שיהא מוכיח מתוך הגט מי המגרש ומי המתגרשת ומתניתין דהכא במוכיחין מתוכן כגון שהן משולשין או שאחד מהן כהן או בסימן אחר אלא שהשליח אינו יודע איזו בעלה של זו ואיזו בעלה של זו ואף הנשים אינן מכירות בשלוש בעליהן. וזה דוחק דשני גיטין שוין קתני [ולדבריהם אינם שוים לכולי עלמא] לפיכך נראה דאפילו לרבי מאיר לא בעינן מוכיח מתוכו והתם אין הכי נמי דהוה איפשר ליה לאוקומה כר"מ אלא דמשום דרישא דמתניתין דהתם לא אתיא אלא כרבי אלעזר אוקמה להא נמי כרבי אלעזר וכבר כתבתי זה [בריש] פרק כל הגט:

לפיכך אם אבד אחד מהם הרי השני בטל. לא בטל ממש אלא דכיון דלא ידעינן דמאן נינהו לא ינתן לאחת מהן [אבל אם נתנו לאחת מהן] או לשניהם ודאי דהרי זה ספק גירושין:

טופס לכל אחד ואחד. בגמרא מפרש לה:

את שהעדים נקרין עמו. היינו תחתון אבל בעליונים איכא למיחש שמא לא העידו העדים אלא על האחרון ואם נתגרשו [האחרות] בגט זה הוי ספק גירושין כמו שאכתוב בגמרא בסייעתא דשמיא:

דף מח:

גמ' זמן אחד לכולן זהו כלל. כגון שכתב בחד בשבא גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית. ופרכינן בגמרא ודילמא כי חתמי סהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא תניא עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו. כלומר שאם כתב תחת הגט ושאלו בשלומה והעדים חתמו מלמטה [פסול] שמא על שאלת שלום חתמו ולא על הגט. ומפרקינן א"ר אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר. כלומר לפי שהוי"ו מחבר הכל הכא נמי דכתב ביה ופלוני פלונית:

זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בחד בשבא. כלומר שכתב לכל אחד ואחד בחד בשבא:

זהו טופס. ואינו כשר גמור אלא האחרון אבל הראשונים בספק וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"ד מהל' גירושין דומיא דמאי דאמרינן שאלו פסול (ואמרינן) חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו הכי נמי חיישינן שמא על האחרון בלבד חתמו ומיהו שמא על הראשונים נמי חתמו ומש"ה הויא לה ספק מגורשת. ולי נראה (אפשר) דכיון שאין העדות מתברר ומוכיח הרי אלו כאילו אין כאן עדים כלל ודקאמר חיישינן אינו אלא טעם הפיסול ומיהו מנקט לחומרא עדיף טפי. וכתב ז"ל בפרק הנזכר דכלהו בעדי מסירה כשרים שאין לחוש כאן למזוייף מתוכו כיון שפסולו ניכר והאי דמצטריכינן לאוקומה בחד בשבא כו' [משום] דאי בחד בשבא בתרי בשבא תיפוק לי דראשון מוקדם ופסול שהרי לא חתמו עדים אלא עד תרי בשבא:

אפילו זמן אחד לכולן הוי טופס. כל אחד ואחד לפסול העליונים אם כתבו איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית דהואיל והזכיר שם איש ואשתו לכל אחד ואחד הוי כל אחד ואחד לעצמו ונמצא אחרון מפסיק ואין עדים מעידין אלא עליו:

דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית. כי היכי דליהוו כל חד וחד באפיה נפשה ומיהו אהני לישנא קמא לאשמועינן שהעדים ידעו בכל הגיטין:

והלכתא כר' יוחנן. מיהו רבי יוחנן גופיה מודה לר"ל דכלל כשר ולא חיישינן משום ולא לה ולחברתה כיון דהדר כתב פלוני גירש פלונית וכן כתב הר"ם במז"ל בפ' הנזכר ופשוט הוא אבל ראיתי מי שחולק בזה:

מתני' שני גיטין שכתבן זה בצד זה. ברוחב המגילה:

וב' עדים עברים באים מתחת הראשון לתחת השני. שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני הב' וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהן ב' ישראלים יונים הדרים בארץ יון ובלשון יונית כדרך הזה אבל חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתו יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון נמצא שם העד חתום על הגט השני ושם אביו חתום על ראשון הלכך היונים תחת השני חתמו כזה:

את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה הימני כשר ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר ובגמרא מפרש אידך אמאי מפסיל:

עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד עברי ועד אחד יוני. כלומר חתמו כסדר הזה עברי ויוני:

[**באין**] **מתחת זה לתחת זה** [**ומתחת זה לתחת זה**]. ונמצאו שני עברים מעידים על הראשון ושני עדים יונים על השני:

שניהם פסולין. בגמ' מפרש אמאי פסולין:
גמ' זעירי תני שניהם כשרים. בין ברישא בין בסיפא שהראשון כשר בשני עדים עברים והשני בשני יונים ותנא דידן דפסל אחרון ברישא חייש דילמא גונדלית חתום היונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים ונמצא שכולן חתומין על הראשון. כל שלא כמנהגו קרי גונדלית. וכתוב בתשובת הגאונים ז"ל אדם המשתמש בידו השמאלית קורין לו במקומנו גונדלית לפי שמשנה מסדר שמשתמשים. ומיהו את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר משום דודאי הראשונים בין עברים בין יונים אינם משנים מנהגם ובסיפא היינו טעמא דשניהם פסולין משום דחיישינן שמא שני היונים או אחד מהם גונדלית חתם ונמצא השני פסול או שמא עברי שני חתם גונדלית וכדרך היוני שלמעלה הימנו והיונים לא שינו מנהגם ונמצאו עברי שני ושני יונים מעידים על השני ואין מעיד על הגט ראשון אלא עברי ראשון וסיפא דמתני' איצטריכא ליה לתנא דאי מרישא הוה אמינא כי חיישינן לגונדלית הני מילי ביונים אבל בעברים לא קמשמע לן סיפא [דאפילו בעברים חיישינן לגונדלית]. ויש על משנה זו הויה בגמרא ולרש"י ז"ל דרך אחרת בסיפא דמתני' ולפי שאין ענין זה מצוי ודרך יוני נשתקע ואבד מן העולם לא רציתי להאריך:
מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני. שאצלו ברוחב המגלה שקורין קולוניל:
מן הצד. בגליון של ימין הגט או בגיליון השמאל:
או מאחוריו בגט פשוט. שתקנו להיות עדיו בתוכו:
הקיף. חבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות:
שניהם פסולין. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה:
גמ' אמר רב אשי והוא דידיע במתחתא דמגילתא. לעיל מהא פרכינן בגמ' דליחוש אחששי טובא וחדא מינייהו וליחוש דילמא אימלוכי אימליך שלא לגרשה והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגרשה והתחיל לכתוב בדף השני ונמצא הראשון בטל והדברים מוכיחין כיון שלא גמר הגט בדף הראשון ואע"פ שאין אנו רואין בסוף דף ראשון קלף חלוק שמא לאחר שנמלך והשלימו בדף השני מיגז גזייה. ולפרוקי הך פרכא ואינך חששי דחוששין בגמ' מפרש רב אשי כגון דידיע במתחתא דמגילתא. כלומר שניכר במתיחת הקלף סביב כל הגט שלא היה בו קלף אלא זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבות הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבין כדרך עושי קלפים שקושרין אבנים למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמוך הילכך כיון שלא היה קלף אחר סוף דף זה מעולם ליכא למיחש לאימלוכי אמליך. והקשו בתוספות כי אמליך מאי הוה הא קי"ל כרב נחמן דאמר [דף לב:] חוזר ומגרש בו כדאיתא בפרק השולח ואיפשר דהתם היינו טעמא

לפי שהגט נגמר ולפיכך אינו יכול לבטלו אבל כשלא נגמר מודה רב נחמן דאינו חוזר ומגרש בו ור"י ז"ל פירש דאיכא למיחש שמא הסופר התחיל הגט לשם אדם אחר ונמלך ואח"כ סיימו לשם זה ולשון אמלוכי אמליך לפירוש זה לישנא קטיע הוא ואינו במשמע. והרמב"ן ז"ל פירש שמא מתחלה אמר לסופר כתוב גט לאשתי וכתב חציו ונמלך בעל וחזר בו ומנעו מלהשלים הגט ונתבטל שליחותו וכשחזר אחר כך וא"ל השלם אותו הגט לא עשאו שליח אלא לחצי הגט ולא ניתן לגירושין ע"כ. ולא ידעתי למה פסול בכך דכשם שהבעל יכול לכתוב ולהמלך ולחזור ולכתוב שהרי לא שמענו פסול בכך למה לא יהא רשאי למנות שליח לחצאין. וכי תימא שליח שאני מדאמרינן בפרק כל הגט [דף כט:] והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא. זה אינו מן השם דהתם היינו טעמא משום דכיון ששליח זה אינו יכול לגרש כך אינו יכול לעשות שליח אחר שיגרש אבל הכא בעל עצמו למה לא יהא רשאי לעשות הסופר שליח לחצאין ולי נראה דהכי פרכינן וליחוש שמא נמלך בעל וביטל שליחות הסופר ואחר כך כשנתרצה לגרש לא חשש הסופר שעשאו שליח אלא השלים את [הגט על דעת] הראשונה:

דף מט.

מתני' גט שכתבו עברית וכו' כשר. גרסינן בתוספתא [בסוף פרק בתרא דגיטין] גט שכתבו בחמשה לשונות וחתמו עליו ה' עדים בה' לשונות כשר כך הגרסא בספרים שלנו אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות גירושין אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת פסול ונראה שהוא ז"ל גורס פסול וכן נראה ממ"ש הראב"ד ז"ל בהשגות אלא שהגיה עליו שלא שמענו פסול אלא בכתב בשתי לשונות וחתמו עליו עדים בשתי לשונות אבל חתמו עליו באחד מן הלשונות לא שמענו ונראה לי שדעת הר"ם במז"ל היתה דחתמו עליו בה' לשונות לרבותא נקטיה שאע"פ שהגט מעין החתימות פסול ומתני' נמי אתא לאשמועינן דכל שהגט בלשון אחד אע"פ שאינו כלשון החתימות כשר ומיהו לא הכשיר אלא בגט כתוב בלשון אחד שכיון שהגט ענין לעצמו וכל אחד מן העדים ענין לעצמו אין קפידא אם כל אחד מתחלף מחברו אבל בגט עצמו שהוא ענין אחד כל שהוא מתחלף בעצמו לא הכשיר תנא דמתני' ותנא דתוספתא אשמעי' בהדיא דפסול אע"פ שהוא מעין החתימות:

כתב סופר ועד כשר. מפרשינן בגמ' דחתם סופר שנינו:

כך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. פלוני בן איש פלוני ולא היו כותבין עד:

כתב חניכתו וחניכתה. פירש"י ז"ל שם לווי של משפחה כולה דהיינו חניכת אבות דאמרינן בגמ' [דף פח.] ור"ח ור"ת ז"ל פי' שם לווי של האיש עצמו או של האשה וחניכת אבות דברייתא הוא חניכה אחרת דהיינו חניכת המשפחה שנקראין כולה על שמה ולא מיירי בשם לווי דבגופיה ור"ת ז"ל גורס במשנתינו כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין. כלומר שלא היו כותבין אלא החניכה:

גט מעושה. בחזקה:

בישראל כשר. שהיו כופין אותו בדין [כגון] הנך דאמרינן בהו יוציא:

ובעובדי כוכבים היו חובטין אותו וכו'. כלומר ובעובדי כוכבים פעמים שכשר אם אומרים לו עשה מה שחכמי ישראל אומרים לך שעי"ז לא היה העובד כוכבים אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל שלוחו של ב"ד ואין מדקדקין בשליח שהוא חובט אם הוא ישראל או עובד כוכבים וכן כתב בה"ג. ואיכא נוסחי דגרסינן גט מעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול ובעובדי כוכבים חובטין אותו וכו' ורצה ר"ת ז"ל לפרש דכי קאמר ובעובדי כוכבים חובטין אותו קאי אמאי דקתני ובעובדי כוכבים פסול דאפילו באותו ענין שאומרים לו עשה מה שישראל אומר לך פסול והקשו עליו דאטו לאביי דהוא ס"ל דלא אמרינן שליחותייהו קא עבדינן כדאיתא בגמ' [כאן דף פח:] וכי היה סבור אביי דבארץ ישראל לא יכול לחבוט אלא המומחה ולי נראה מהא לא איריא דנהי דאביי לא הוה ס"ל דמסתמא שליחותייהו קא עבדינן כשהמומחים עושין שליח בפירוש איפשר דהוה מודה אבל בירושלמי משמע דכשר דגרסי' עלה דמתני' ישראל שעשה מעשה עובד כוכבים כשר ובאומר איני זן ואיני מפרנס פי' ואפילו הוה [שלא] כדין ומתני' אמרה כן ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומרים לך ולא מה שאני אומר לך אלמא כל שהן חובטין ע"פ ישראל כשר ואף ר"ת ז"ל כן השיב בתשובה:

גמ' אמר רבי ירמיה חתם סופר שנינו. במשנתינו דכשר דהוו להו שני עדים ואשמעינן מתניתין דלא חיישינן למימר דבעל לא צוה שיחתום הסופר אלא אמר לשנים אמרו לסופר פלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתומו וחשו הנך שלוחים לכסופא דספרא ויחתמוהו דלהא לא חיישינן כדאוקי בפרק התקבל (דף סו:) דמתני' רבי יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח וכבר כתבתי שם שזהו דעת הרי"ף ז"ל לפסול באומר אמרו ולהכשיר בחתם סופר ועד ומיהו מחוורתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא למיפסל אומר אמרו ולמיפסל חתם סופר ועד:

דהוה ידע לטופסא דשטרא. שהיו מכירין כתב הסופר וחתימת עד אחד ולא היו מכירין חתימת עד השני:

א"ל רבי ירמיה חתם סופר שנינו. כתב סופר ועד דתנן במתניתין היינו חתם סופר אבל כתב סופר לא ואע"ג דלמאן דאית ליה חתם סופר [פסול] משום חששא דאומר אמרו כדאיתא בפרק התקבל [ריש דף סז.] מתניתין כתב סופר הוא ואנן פסלינן חתם סופר כדכתבינא אפ"ה מספקא אית לן [למיפסל] כולהו אומר אמרו וחתם סופר:

חניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות. הויא הכירא שאם כתבה בגט לא פסלה למהוי כשינה שמו ושמה:

בנים. היינו דור שני ובני בנים היינו דור שלישי ומכאן ואילך קרי ליה ונושנתם:

גט מעושה בישראל כדין. כגון הנך דאמרינן בהו יוציא ויתן כתובה או שהיתה אסורה לו:

פסול. להתירה לינשא:

ופוסל מן הכהונה. משום ריח הגט ומפרשינן בגמרא דבעובד כוכבים כדין מש"ה פוסל לכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר נמי דישראל שעשוהו כדין (לא) פוסל וההוא גיטא מעליא הוא אבל שלא כדין דבעובד כוכבים בכדין ישראל לא מיחלף ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל דפסול כדאמרינן לעיל פסול ופוסל היא גופה גזירה היא [שלא כדין] אטו כדין דישראל וגזירה לגזירה לא גזרינן. ותמיהני כיון דאמרינן דכדין בעובד כוכבים מיחלף בכדין דישראל נימא שאם נתגרשה בכדין דעובד כוכבים ובא אחר וקדשה ניחוש לקדושיו אטו כדין דישראל וכ"ת ה"נ א"כ דגזרינן אפילו (לגבי ישראל) עובד כוכבים אטו ישראל נגזר נמי ישראל אטו עובד כוכבים ונימא דגט המעושה בישראל כדין לא יהא כשר דילמא אתי לאכשורי בכדין דעובד כוכבים ונ"ל דאע"ג דאמרינן דכדין בכדין מיחלף לא מיחלף ממש קאמרינן דלגבי ישראל מידע ידעי דכדין ישראל וכדין עובדי כוכבים לא דמו אהדדי ואפ"ה לגבי כהונה מיחלף דאי אמרינן דכדין דעובד כוכבים שלא יפסול לכהונה מימר אמרי ש"מ שאין שום גט מעושה אפילו בישראל פוסל לכהונה דאם איתא דפוסל. בעובדי כוכבים ריח הגט מיהא הוי שהרי אפי' שמץ גט פוסל בכהונה אלא ודאי אפילו מעושה בישראל אינו פוסל ואפילו ידעינן שהוא כשר איפשר שיטעו לומר שלא פסלה תורה גרושה לכהן אלא היכא דאיהו מפיק לה מפני כבוד כהונה אבל במעושה דאיהי מפקא ליה נהי דכשר אינו פוסל או שמא יטעו לומר דאינו כשר ונפקא מיניה חורבא לכהונה ולעלמא נמי שאם קדשה אחר לא יחושו לקדושיו:

אביי אשכחיה לרב יוסף דהוה קא מעשה אגיטי. כופה את האיש להוציא את אשתו בדין:

הדיוטות אנן. שאין מומחין אלא סמוכין דמקרי אלהים ודיינין ואין סמוכין בחוצה לארץ כדאמרינן בסנהדרין (דף יד.):

דף מט:

אגוריות. אסיפות כמו (משלי י) אוגר בקיץ:
לפניהם. קאי אשבעים זקנים שעלו עמו בהר כדכתיב (שמות כ"ד:א') ואל משה אמר עלה וכו' ואע"פ שנכתבה פרשה זו אחר מתן תורה קודם מתן תורה נאמרה ונבנה המזבח והעלו העולה והשלמים ובאותו דם נכנסו לברית כך פירש"י ז"ל ור"י ז"ל אומר דאאלהים טובא דכתיבי בפרשה קאי והכי משמע בריש החובל [דף פד.] דמאלהים נפקא לן מומחין דאמרינן התם מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור דלא דאלהים בעינן וליכא אלמא מאלהים נפקא לן מומחין ואפ"ה איצטריך לפניהם דאי מאלהים גרידא לא הוה ממעטינן הדיוטות אלא ממה שכתוב בפרשה להכי איצטריך לפניהם דקאי אאלהים לומר שבכל משפט בעי מומחין ועישוי דגיטין משפט הוא:
דבר אחר לפניהם ולא לפני הדיוטות. וא"ת דהכא משמע דקרא מיירי בכשרין לדון ואילו בפ"ק דקדושין (דף לה.) ובב"ק (דף טו.) דרשינן מיניה דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה ואשה ודאי פסולה לדין דהתנן בפרק בא סימן (דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד וכיון דאשה פסולה להעיד כדמוכח בהחובל [דף פח.] ובפרק שבועת העדות (דף ל.) ממילא פסולה לדון. תירצו בזה דכלל דפ' בא סימן באיש בלחוד מיירי דכל איש הכשר לדון כשר להעיד אבל אשה כשרה לדון אע"פ שפסולה להעיד ודבורה תוכיח דכתיב (שופטים ד) והיא שופטה את ישראל. וליתא דבירושלמי דיומא [פ"ו הלכה א] אמרו מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה ומדבורה לא איריא דשמא לא היתה דנה ממש אלא שהיתה מלמדה להם דבר המשפט או שמא מקבלים היו אותה עליהם. ובעיקר קושיין נ"ל דנהי דלפניהם קאי אמומחין אפ"ה כיון שלא פי' הכתוב מי יהיו הנדונין ולא כתב דבר אל בני ישראל וכיוצא בו כמו שכתוב בשאר מצות ממילא השוה אשה לאיש:
אנן שליחותייהו קא עבדינן. ואפילו בזמן שאין מומחין בארץ ישראל מסתמא שליחותא דקמאי קא עבדינן ובפרק החולץ [סוף דף מה:] נמי קאמרינן מי לא טבלה לנדתה ומי לא טבל לקרויו ומאן יהיב להו רשותא בהכי אלא מסתמא אמרינן דשליחותייהו עבדינן:

מידי דהוה אהודאות והלואות. דעבדינן שליחותייהו משום שלא תנעול דלת בפני לווין כדאיתא בריש סנהדרין [דף ג.] וגיטין נמי דומיא דהודאות והלואות נינהו דאי לא [לא] מינסבן לגברי והוו להו בנות ישראל עגונות:

אי הכי גזלות וחבלות נמי נעביד שליחותייהו. ואנן אמרינן בשמעתא קמייתא דסנהדרין [שם] דבעינן מומחין וא"ת דהכא משמע שאין דנין גזלות בבבל ובכמה מקומות בתלמוד משמע שהיו דנין כדאמרינן (בב"ק דף צו:) ההוא גברא דגזל אפדנא מחבריה ובפ"ק דב"מ (דף ה.) אמרינן ההוא רעיא דכל יומא הוה מפקדי ליה חיותא בסהדי תירצו בתוס' שהיו דוחקין אותו ע"י הקבעת זימנא לא"י כדאיתא בסוף פ"ק דב"ק [דף טו:] ועוד אומר ר"י ז"ל דגזלות שע"י חבלות הוא דקאמר דאין דנין [בבבל כגון שחבל בחבירו וגזלו]:

כי עבדינן שליחותייהו במילתא דשכיחא כהלואה וגט ומיהו בפרק החובל (דף פד:) מסקינן דתרתי בעינן שכיחא ואית בה חסרון כיס ושם אפרש בס"ד:

במילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו. וא"ת [אם כן] היאך היו מקבלין גרים בבבל דהא גר בעינן שלשה מומחין דמשפט כתיב ביה כדאיתא בהחולץ (דף מו:) וגירות לא שכיחא דהכי אמרינן לעיל בפרקין [דף פה.] בגמ' עבד ועובד כוכבים נמי עבדי דמגיירי ומהדרינן גירות לא שכיחא ואילו בפרק החולץ [שם] מוכח בהדיא שהיו מקבלין גרים בבבל ונ"ל דבממונא הוא דאמרינן דלא חיישינן במילתא דלא שכיחא למעבד שליחותייהו אבל להכניס אדם תחת כנפי שכינה אע"ג דלא שכיח עדיף טפי מממונא דשכיח:

מתני' יצא שמה בעיר מקודשת. פנויה שיצא עליה קול פלונית מקודשת היום לפלוני ויש דברים נראין כדמפרשי אמוראי בגמ' [דף פט.]:

הרי זו מקודשת. ולא תינשא לאחר בלא גט:

מגורשת הרי זו מגורשת. ליכא לפרושי שאם יצא הקול על אשת איש שהיא מגורשת שנתירנה להנשא לשוק דמשום יציאת קול לא שרינן אשת איש לעלמא אלא משמע דה"ק שאם נשאת אשה בחזקת אלמנה לכהן ואח"כ יצא עליה קול שנתגרשה קודם מיתת בעלה דמחזיקין אותה כמגורשת ואסרינן לה עלויה ובגמרא פריך עלה:

ובלבד שלא תהא שם אמתלא. שלא יבא עם הקול של קידושין או גירושין משל וטעם שהוא שובר את כח הקול:

גירש פלוני את אשתו על תנאי. זהו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי:

זרק לה קידושיה וכו'. זהו אמתלא של קדושין והוא הדין איפכא:

גמ' מגורשת ואסרינן לה אגברא. בתמיה ואמגורשת דתנן במתני' קאי וכי אשת כהן שיצא עליה קול שגירשה בעלה קתני במתני' דחיישינן לקלא ואסרינן לה עליו. והא אמר רב אשי כל קול שיצא על האשה משנשאת ולא יצא עליה קודם נישואין לא חיישינן ליה. כגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה וזו נשואה ועומדת היא ולא מצי לתרוצי דמיירי כשהיתה בחזקת אלמנה ויצא עליה קול שהיא גרושה שאוסרין אותה לינשא [לכהן] דאי הכי פשיטא ומרישא שמעינן לה:

ה"ק וכו'. האי קול דמגורשת ארישא קאי אשה פנויה שיצא עליה קול מקודשת חיישינן לה ואסורה לינשא אלא לאותו האיש:

חזר ויצא עליה קול מגורשת. שגירשה אותו פלוני שיצא עליה קול בקדושיו הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ומותרת לעלמא:

מ"ט הרי קול. ששמענו תחלה שוברו עמו. ונראה מדברי רש"י ז"ל שאפילו יצא קול שני של גירושין אפי' מכאן ועד י' ימים מהני דאע"ג דלקמן מסקינן דבאמתלא לא שריא אלא כשהיא יוצאת כאחד עם [קול] הקדושין התם היינו טעמא לפי שהאמתלא היינו על תנאי וכיוצא בו הפך הקול הראשון שהיה סתם אבל קול של גירושין אינו סותר כלל קול הקדושין אבל הראב"ד ז"ל כתב אף בגרושין בעינן שיצא קול הגירושין עם הקדושין כדי שיהא שוברו עמו:

והא דקתני סיפא ובלבד שלא תהא שם אמתלא אי זו היא אמתלא וכו'. כתב הרמב"ן ז"ל דלאוקימתא דרב אשי לאו אארישא קאי דאפילו יצא קול מקודשת ומגורשת על תנאי [ודאי דמבטלינן ליה לקלא] קול ושוברו עמו הוא ושריא לעלמא דהא חזינן לקמן בשמעתין בגמ' דלא חשו רבנן לספיקי דקלא כלל דאמרינן ההיא דנפק עליה קלא דאיתקדשה בציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כה"ג מאי א"ל אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן קלא מימר אמרי עיינו רבנן בקידושין דלית בהו שוה פרוטה. ואמרינן תו ההיא דנפק עליה קלא דאיקדשה לחד מבי פלניא אמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא בהא מבטלינן מימר אמרי עיינו רבנן בקדושי וקדושי קטן הוו אלמא אע"פ שלא בדקו הדבר כלל כיון שהיה איפשר להם לתלות תלו להקל שלא חשו לקול אלא כשהוא בלא שום שובר שמא יוציאו לעז על המשפחות ואף כאן תולין שמא נתקיים התנאי [והרי היא מגורשת] והוי שובר לקול דקדושין אלא מתני' הכי קתני מקודשת ומגורשת הרי זו מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חששו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל בקול שיש אמתלא כגון שהוציאו קול על

האשה שנתגרשה על תנאי ואח"כ מת בעלה וכן בקדושין אין חוששין לאותו קול. אבל הראב"ד ז"ל פירש דאגופה דרישא קאי שאם אמרו מקודשת סתם ומגורשת על תנאי אין קול זה דגירושין שובר לקידושין וחוששין לה וכתב הרמב"ן ז"ל שלדעת הראב"ד ז"ל איפשר שלא תלו לקמן בשמעתין בקדושי קטן ובפחות משוה פרוטה אלא לומר שאם בדקו ונמצא כן מבטלין הקול דמימר אמרי הכי ולא חשדי להו ואינו נראה דהא לא חזינן בגמ' דבדקו עלה דמילתא כלל אלא בסתם תלו להקל והא דאמר רבא אפילו למ"ד לא מבטלינן קלא הכא מבטלינן היינו לומר שאפי' לדברי המחמיר שלא לבטל אפי' בידיעה גמורה הכא מבטלינן בסתמא אלו דבריו ז"ל ול"נ דודאי הנהו עובדי מוכחי דבסתמא תלינן לקולא ואעפ"כ לישנא דמתני' מוכח דאגופא דרישא קאי וכדברי הראב"ד ז"ל ואין הנדון דומה לראיה שכל שהקול יוצא תחלה באמתלא וזו בחזקת פנויה עומדת אין לבן של בני אדם מתיישב שתהא מקודשת ובכל מאי דאיכא למיתלי תלו ומש"ה אמרינן דמימר אמרי עיינו רבנן בהו בקדושי וכו' אבל כשקול קדושין יוצא בלא אמתלא ומחזיקין אותה במקודשת גמורה לא תצא מלבן מחזקת מקודשת מחמת קול גירושין שיש בו ספק ולא אמרינן עיינו רבנן בגיטא ומעליא הוה אדרבה אמרינן אם איתא דעיינו קלא הוה לה למילתא כיון שמתחלה החזיקו אותה במקודשת גמורה ובהכי אתייאן מתניתין ועובדי דגמרא כפשטייהו:

לא שישמעו קול הברה אלא כדי שיהו נרות דולקות. כדרך המתקדשות שנוהגות שמחה ואור נר כדאמרינן בסנהדרין (דף לב:) אור הנר בברור חיל משתה שם:

דף נ.

א"ר אבא וכו' אלא כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני. כלומר דאיכא קמן עד אחד שאומר אני שמעתי מראובן ועד אחד אומר אני שמעתי משמעון דהשתא איכא תרי סהדי דמסהדי מפומא דתרי אחריני והלכו הני קמאי למדינת הים רבותא קמשמע לן דאע"ג דכל חד וחד משום חד בלחוד קא מסהיד ואין כאן שנים ששמעו מפי שנים כאחד בהכי סגי ולישנא דכדי שיאמרו ה"ק שהקול יוצא כך שראובן שמע משמעון ולוי מיהודה והלכו להם שמעון ויהודה ובאו לפנינו ראובן ולוי והעידו שהם שמעו כמו שהקול יצא. והא דר' אבא לא פליגא אדעולא דאמר כדי שיהיו נרות דולקות וכו' אלא בדעולא דאיכא רגלים לדבר לא בעינן כדי שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני כו' דמשמע בגמ' דקרו ליה דבר ברור אבל כל שאין רגלים לדבר בעינן דבר ברור כי ה"ג ועוד דמילתיה דעולא לא שייכא אלא בקדושין ומילתיה דרבי אבא שייכא בין בקדושין

בין בגרושין. והר"ם במז"ל כתב בפרק ט' מהלכות אישות וכן אם באו שנים ואמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ושמענו קול הברה ושמענו מפלוני [ששמע מפלוני] דנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני נראה מדבריו דבדעולא היינו ששמעו דקאמרי טובא פלונית נתקדשה היום ובדרבי אבא אע"פ שלא שמעו אלא מאחד ולא אמרו ג"כ נתקדשה היום אלא נתקדשה סתם סגי כיון שהקול גומר לשנים שהלכו להם אבל מה שהוא אומר דסגיא בשנים מעידין ששמעו מאחד שאמר כן מפי שנים איני יכול לישבו ללשון הגמרא אא"כ גריס כדי שיאמרו פלוני שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים:

ההיא דנפק עלה קלא וכו' לאו כל כמינך דמחזקת אמתלא. משום דבעינן שתצא האמתלא יחד עם הקול כדאמרינן לקמן:

יצא לה לאשה פנויה קול בעיר שמזנה. לעובד כוכבים ולעבד שפוסלין אותה לכהונה:

אין חוששין לה. לאוסרה לכהונה:

גרגרה בשוק. הלכה נטויית גרון:

מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה דרכן להשיח שיחות בטלות ולדבר בחשודות שבעיר:

לא הנחת בת. שלעולם אויבים מוציאין קול חנם ברמז מועט והני תנאי בקלא דקמי נשואין מיירי דאי בתר נשואין כ"ע מודו דלא חיישינן ליה וכדרב אשי אלא הכא כגון שיצא עליה לעז קודם שנשאת לכהן ואפ"ה א"ר יוחנן בן נורי א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה כהן שהרי הוא אינו יודע מה שדברו עליה קודם שנשאה ומה יוכל לעשות:

תנו רבנן יצא עליה קול שהיא בעולה. יצא על בתולה בעיר קול בעולה אין חוששין לה לאוסרה על כה"ג דלמא פריצותא בעלמא חזו לה דהא דתנן במתני' דחיישינן לקלא היינו בכגון נרות דולקות שהדברים ניכרין כך פרש"י ז"ל. ולעיל ג"כ פי' יצא לה שם מזנה בעיר כגון שנבעלה לעובד כוכבים ולעבד. ור"י ז"ל אומר דסתם בעולה בזנות שאינו נודע ממי פסולה לכהונה והרי היא בחזקת בעולה לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה כדאמרינן פ"ק דכתובות [דף יד.] שאין אשה מזנה בודקת ואפילו לר"ג דאמר התם [דף יג.] נאמנת היינו כשאומרת לכשר נבעלתי אבל היכא דאמרה לא נבעלתי או שאינה יודעת ממי נבעלה אפי' ר"ג מודה:

נשואה אין חוששין לה ארוסה אין חוששין לה. לא מיבעיא נשואה שאם היה אמת היה הדבר מתפרסם אלא אפי' ארוסה שאינו מתפרסם כל כך אין חוששין לה ולא מיבעי בארוסה סתמא אלא אפילו ארוסה של פלוני אין חוששין לה:

בעיר אחרת. ויצא עליה קול שהיא נתקדשה היום במקום פלוני:
הקדיש פלוני נכסיו אין חוששין. לאסור נכסיו עליו:
גרסי' בגמ' [דף פט.] **מבטלינן קלא או לא מבטלינן קלא**. כלומר חזרו פלוני ופלוני ממדינת הים ואמרו לא היו דברים מעולם מבטלינן קלא או לא מבטלינן. ומסקינן אתרוותא נינהו בסורא מבטלי קלא בנהרדעא לא מבטלינן קלא. והכי מוכח האי פירושא לקמן בגמ' דאמרינן [שם ע"ב] אילימא דאי מגליא מילתא דקדושי קמא לאו קדושי מעליא נינהו מבטלין קלא הא נהרדעא אתרא דשמואל הוה ובנהרדעא לא מבטלי קלא אלמא פירושא דמבטלינן קלא כדכתיבנא ונראה שעכשיו בסתם מקומות אין מבטלין את הקול בשום מקום אפילו בכענין זה ולפיכך לא כתבה הרי"ף ז"ל בהלכותיו :
אמתלא שאמרו אפילו מכאן ועד עשרה ימים. יצא קול בעיר מקודשת ועד עשרה ימים יצתה אמתלא שהיו קדושיה ספק קרוב לו ספק קרוב לה אמתלא מיקרי לבטל קול של קידושין:
במקום אמתלא. אפילו אין אמתלא אלא מקום ופתח יש לדבר שיוכל לומר שיש שם אמתלא חוששין שמא אמתלא [פלונית] יש לדבר והקול בטל כך פרש"י ז"ל ולפ"ז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. אבל הרי"ף ז"ל כתב ומסתברא כוותיה דהא דרבה דחאה ר' יוחנן לעילא משמע דס"ל דרב זביד פליג עליה דרבה לפיכך פירש הרמב"ן ז"ל דרב זביד פליג ואמר שאין תולין באמתלא שמכאן ועד עשרה ימים אלא שאם היה מקום אמתלא כגון שאמרו שמשעה ראשונה זרק לה קדושין חוששין שמא קרוב לו היו ולפיכך רואין אם (לא) יצתה אמתלא מכאן ועד עשרה ימים ואמרו כן היו תולין בה ומתירין אותה לינשא לכתחלה ואם לא יצאה שם [מקום] אמתלא [ויצאת מכאן ועד עשרה ימים] לעולם אם נשאת לא תצא אלא שלכתחלה אין מתירין אותה לינשא והיינו לשון חוששין והר"ם במז"ל כתב בפ"ט מהלכות אישות יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר עשרה ימים אמרו אמתלא אם נראו הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלא בעת שנשמעו הקידושין אין חוששין לאמתלא וגם זה על דרך הרי"ף ז"ל:
איתיביה ובלבד שלא תהא שם אמתלא. אלמא אמתלא בהדיא בעינן אבל במקום אמתלא אפילו נשאת תצא. ואהדר ליה דהכי קאמר ובלבד שלא תהא שם מקום אמתלא:
דהא דרבה דחאה רבי יוחנן לעילא. הכי איתא בגמ' [בדף פט.] לעיל מהא:
כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו קלא הוא. כתב הרמב"ן ז"ל כל שלא בדקו ב"ד אחריו אם הוא קול גמור בשמיעת קול פלוני ופלוני שהלכו למדינת הים או בנרות דולקות עד

שבאו אותן עדים והעידו בביטול שלו דכל קול שהוחזק אין מבטלין אותו ואם לא הוחזק מבטלין אותו וכן אם לא בדקו עליו בזמנו ולאחר זמן לא מצאו ולא ידעו מי שמעיד להם בדבר הברור אין חוששין לו כך פירש [רש"י ז"ל] ועיקר הוא וא"ת כל שלא הוחזק ממש יחזקו אותו עכשיו ויבדקו עליו ושמא אם נשאת קודם בדיקה אין בודקין אחר נשואין והטעם לכל אלו שהרבה אומרים פלוני שמע מפלוני והם אומרים שמענו מפלוני ופלוני שהלכו להם למדינת הים ואילו יבאו לבית דין ויחקרו יאמרו לא שמענו ולא ראינו:

דף נ:

כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ליה. נישאת היום ואח"כ יצא הקול שהיום הזה נתקדשה לאחר קודם נישואיה לא חיישינן לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מפני הקול שאם אתה מצריכה גט נמצאת אסורה על זה ומחזקת לקלא ונמצא זה בועל א"א וקי"ל דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל:

הא דבתר אירוסין חיישינן ליה. ומגרש ראשון ונושא שני:

לא חיישינן ליה. ואינה צריכה גט הימנו:

יצא עליה קול מראשון ובא אחר וקדשה קדושי מעליא. בעדים:

והעמידו דבר על בוריו. היו בודקין אחר הקול להעמיד דבר על אמתתו אם הוא אמת או שקר והודיעוני עיקרו של דבר:

מאי היא. למה הזקיקם להעמיד דבר על בוריו:

לא צריכה גט משני. דלא כרב הונא דאמר אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר אפילו שלא בפני הבעל מקודשת. כלומר להצריכה גט דאיכא למיחש דאי לאו דראשון גרשה לא היתה מקבלת קדושין מאחר זהו דעת הרי"ף ז"ל לדחותה לרב הונא [וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ' רביעי מהלכות אישות והרמב"ן חושש לה להחמיר כמו שכתבתי בפרק ב' דכתובות] ומ"מ אם קבלה קדושין מאחר בפני בעלה הכל מודים דמקודשת דהויא לה כרב המנונא דאמר דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת והכי מוכח בגמ':

מגרש ראשון ונושא שני אם ירצה:

אתו למימר מחזיר גרושתו מן האירוסין. דאמרי' על ידי שגרשה ראשון תחלה קידש ועכשיו חוזר ומחזירה:

עיינו רבנן בקדושי שני דלאו קדושי נינהו. מפני שהיתה מקודשת לראשון ולא יאמרו מקודשת היתה לשני שגירשה ראשון תחלה שהכל לא ידעו בגט שהצרכנוה משני:

יצא עליה קול מזה ואחר כך מזה. שלא קדשה בפנינו קדושי תורה אלא קול יצא שקדשה אחר הראשון:

אף בזו מגרש הראשון. ולא יגרש שני וישא ראשון ואע"ג דקלא בעלמא הוו הנך קדושי חיישינן דלא לימרו גירש ראשון תחלה וקידש שני ועכשיו חוזרת לראשון גרושה שנתארסה:

מותרת לשניהם. כלומר אף מגרש שני ונושא ראשון ואפילו רב הונא מודה בהא:

והלכתא מותרת לשניהם. כתבו בתוספות שמעשה בא לפני ר"ת ז"ל שיצא על גט קול פיסול ונתנו גט שני מפני הלעז ולא הצריכה ר"ת ז"ל להמתין ג' חדשים מזמן גט שני כיון שהראשון היה כשר ולא היה גט שני אלא מפני חשש לעז בעלמא והביא ראיה מכאן דאמרינן הכא מותרת [לשניהם] דאע"ג דדמי למחזיר גרושתו מן האירוסין כיון שאין כאן אלא קול בעלמא לא החמירו ואומר ר"י ז"ל דאינה ראיה דשאני הכא דהוי קול מזה ומזה ואינה דומה כל כך למחזיר גרושתו מן האירוסין אבל בקול אחד יש להחמיר כדאמרינן לעיל בשלא מצאו דבר על בוריו שלא יגרש שני וישא ראשון אע"ג דקדושי ראשון לא היו אלא קול בעלמא אפ"ה החמירו לפי שקידושי שני היו קדושי תורה ודמי טפי למחזיר גרושתו מן האירוסין:

מתני' אפי' הקדיחה לו תבשילו. שרפה או ע"י האור [או] במלח כמו (דברים ל"ב:כ"ב) כי אש קדחה:

ערות דבר. לב"ה משמע להו או ערוה או שאר דבר ואיצטריך [ערות] לומר שאפילו יצאה משום ערוה מותרת לינשא לאחר כדכתיב והיתה לאיש אחר ואיצטריך דבר [לומר] שאפילו משום דבר רשאי לגרשה הכי איתא בגמ':

שנאמר והיה אם לא תמצא חן בעיניו. מפרשינן בגמ' רבי עקיבא סבר והיה אם לא תמצא חן בעיניו אי נמי מצא בה ערות דבר:

גמ' לא מצא בה לא ערוה ולא דבר. לב"ה וגירשה:

מהו. מי כייפינן ליה לאהדורי או לא:

גבי אונס. נערה בתולה:

לא יוכל לשלחה כל ימיו. ואמרינן במסכת מכות (דף טו.) דהאי כל ימיו קרא יתירא הוא ובא ללמדך לא יוכל לשלחה ואם שלחה לא יהא בשלוחה כל ימיו שב"ד היו כופין אותו להחזירה ואינו לוקה על שלוחה שניתקו הכתוב לעשה בעמוד והחזיר מכלל דכל המגרשין אינם בעמוד והחזיר דא"כ ל"ל לגלויי בהאי:

כשם שדעות במאכל. דעות בני אדם חלוקות באסטניסות של מאכל ומשתה יש שהוא איסטניס וקץ במאכל מחמת מיאוס מועט ויש שאינו איסטניס כל כך ויש שאינו

איסטניס כלל כך דעות בני אדם [חלוקות] בפריצות יש שמקפיד על [פריצות] מעט ויש שאינו מקפיד כל כך ויש שאינו מקפיד כלל:

פפוס בן יהודה שנועל דלת בפני אשתו ויוצא. כשיוצא מביתו נועל דלת בפניה שלא תדבר עם כל אדם ומדה שאינה הוגנת היא שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם:

ופרומה משני צדדיה. אצל אצילי ידיה כדרך אדומיות שבצרפת שבשרן נראה מצדיהן:

עם בני אדם ס"ד. פרש"י ז"ל א"כ רגלים לדבר שזונה היא ואסורה לו וחובה לגרשה ולא מצוה. והקשו בתוס' דיוצאה וראשה פרוע נמי חובה לגרשה דבעיין היא בסוטה [דף כה.] אי עוברת על דת יהודית מותר לקיימה או לא ולא איפשיטא ואמאי לא פריך נמי עלה ויש לומר דכיון דבעיין בסוטה לא הויא אלא מדרבנן קאמר שפיר דמצוה לגרשה אבל זו חובה לגרשה מן התורה ויש לפרש רוחצת עם בני אדם ס"ד אפילו אדם רע אינו סובל זה מאשתו אי נמי אפילו קלה שבקלות אינה עושה כן. ומפרקינן אלא במקום שבני אדם רוחצין. והיא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן כשהן לובשין בגדיהם:

דף נא.

הכתוב קראו אחר. אפילו כב"ה אתיא ואערוה קאי. כי שנא שלח. פסוק זה בנבואת מלאכי הוא:

אם שנאת שלח. כר"ע:

שנוי המשלח. לפני המקום ואפילו לב"ה דנהי דלא כייפינן ליה שלא להוציאה מיהו שנוי הוא:

זוג ראשון. אשת נעורים ובה משתעי קרא כדכתיב בתריה אשת נעוריך:

תנו רבנן האוהב את אשתו כגופו וכו'. בפרק הבא על יבמתו הוא (דף סב:) עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא:

תקון גט אשה לרשב"א ז"ל נהגו לכתוב הגט בי"ב שיטין כמנין גט:

וצריך לחתוך הקלף שכותבין בו קודם כתיבה כדי שלא יצטרך לחתוך ממנו אחר כתיבה:

וכן נהגו לעשות הקלף שכותבין הגט ארכו יתר על רחבו:

וצריך שיהא הקלף והדיו משל בעל:

וצריך שלא יניח חלק כלל לא בראש השיטין ולא בסופן:

וצריך לכתוב הגט חוץ מכדת משה וישראל בי"א שיטין וכדת משה וישראל לבדו בשיטת השנים עשר:

ויחתמו עדי הגט שניהם באותה שיטה עצמה:

וצריך הבעל לומר לסופר כתוב גט לאשתי פלונית וכן יאמר לעדים חתמו גט לשם אשתי פלונית:

וצריך ליזהר שלא יהא הסופר מעדי החתימה אלא אחד כותב ושנים האחרים חותמין:

וצריך שיבטל הבעל קודם כתיבת הגט כל מודעא שמסר על הגט ויאמר כן הריני מבטל כל מודעא שמסרתי על גט זה וכן אני מבטל כל דבר שגורם כשיתקיימו אותן דברים ביטול לגט זה וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר על הגט שיבוטל הגט מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבוטל מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה מחמת אותה מודעא או אותו דיבור:

ויכתבו העדים כן בשטר בפני עצמו להעיד שהוא ביטל בפניהם בענין זה כל מודעא או דיבור שאמר או שמסר על הגט שכתב לאשתו פלונית:

וצריך שיהא הבעל עומד במעמד שהגט נכתב או נחתם בו עד שיכתוב הגט ויוחתם וימסור הגט ליד האשה או ליד שליח קבלה שלה כדי שלא ידבר ולא ימסור לאחר מכן שום מודעא ויבטלנו:

וצריך ליזהר בכתיבת הגט שלא תהא אות דבוקה בחברתה אלא כל אות ואות יהא קלף מקיף אותה:

וצריך ליזהר בוי"ו דוכדו:

ולא יכתוב ודין ביו"ד אלא ודן בלא יו"ד וכן לא יכתוב יו"ד באיגרת אלא אגרת וכן לא יכתוב לימהך ביו"ד אלא למהך בלא יו"ד:

אם הגט נכתב ונחתם בעיר שהמגרש והמתגרשת שם אין צריך לכתוב בתוך הגט אלא שם העיר שהוא מקום עיקר דירתו ויכתבו כך איך אנא פלוני דדאירנא השתא במקום פלוני דעל נהר פלוני מותבהא פטרית ושבקית ותירוכית יתיכי אנת פלונית בת (רבי) פלוני ממדינת וכו':

ואם הגט נכתב ונחתם במקום אחר יכתבו העדים שם המקום שנכתב ונחתם בו ויכתבו כן למנינא דרגילנא במקום פלוני:

העדים החתומים בגט צריכין לראות שנכתב הגט לשם האשה המתגרשת והם גם כן יחתמו לשם האשה ההיא:

ועדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה. הנה כתבנו מה שצריך לכתיבת הגט וחתימתו כתקונו:

ועתה נכתוב היאך יתנהג בנתינתו אם הוא עמה בעיר יתנהו הוא מידו לידה אחר שנכתב מיד וכשהוא נותנו לה צריכין שנים לקרותו קודם שיתנהו לה ואחר שיקראוהו נותנו לה מיד בפני אותם שנים וכן לאחר שנותנו לה כדי שלא יתחלף בין קריאה לנתינה:

וצריך שיאמר לה בשעה שנותנו לה הרי זה:

גיטיך ואם היא בושה לקבלו מידו תמנה היא שליח שיקבל לה הגט מיד בעלה ותעשה אותו שליח לקבלה בפני שני עדים כשרים ותאמר לו קבלי לי גיטי מיד בעלי או בלשון לעז. וכן אם הוא אינו עמה במדינה תמנה היא שליח קבלה בענין זה לקבל לה גיטה מיד הבעל בכל מקום שהוא והבעל נותנו לשליח ויאמר לו בפני שנים לקבל גט זה לאשתו פלונית כמו שאמרה והשליח יביאנו לאשה ואחר כך אם תרצה היא להביאו לפני ב"ד ולכתוב לה שטר מעשה בית דין תבא לפניהם והם כותבים לה מעשה בית דין שראו בידה גט כתוב כהוגן וכתיקון:

הדרן עלך פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין